ಮೈಸೂರು :
...ವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ
೧೯೩೮

[ಬೆಲೆ: ೧೨ ಆಣೆ

This book runs under the name of Sadashivashastri Shivarudrayyaswami Hiremath of Sanikoppa.. Taluk:- Sampagaum. Dist:- Belgaum. 16/6/41.

S. S. Hiremath,
SHIVARUDRAYYA SADASHIVAYYA HIREMATH.
B.A II, Major Kannada R.No. 31
RPD College Belgaum. 'A' class
1-7-68.

S. S. Hiremath
Lecturer in Kannada
VNC Hospet
8-74

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ—೧

ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕ:

ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಎಂ.ಎ., ಬಿ.ಎಲ್.

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ

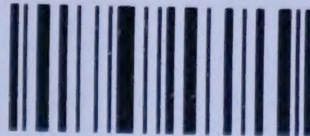

ಸಂಪಾದಕರು:

ಟಿ. ಎಸ್. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯ, ಎಂ.ಎ.

ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಎಂ.ಎ.

ಮೈಸೂರ

ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ
೧೯೩೮

ಮುನ್ನುಡಿ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಘನೋದ್ದೇಶದಿಂದ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಒಂದು "ಕನ್ನಡ ಪ್ರಕಟನ ಸಮಿತಿ"ಯನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿ, ಪ್ರತಿ ವರ್ಷವೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರನ್ನು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟನೆಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ಎರಡು ಬಗೆಯವು:—

(೧) ಈ ನವೀನಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹರಡಬಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ, ತತ್ತ್ವ, ಚರಿತ್ರೆ, ಧರ್ಮ, ನೀತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಲಲಿತವಾದ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ವಿವಾದಾಸ್ಪದವಲ್ಲದ ನಿಷ್ಪಕ್ಷವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸತಕ್ಕುವು. ಇವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿರಬಹುದು; ಅಥವಾ ಭಾಷಾಂತರಗಳಾಗಿರಬಹುದು, ಸಂಕಲನಗಳಾಗಿರಬಹುದು.

(೨) ಕನ್ನಡದ ಪೂರ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ಉತ್ತಮಕಾವ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳು. ಇವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾಠಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರಬೇಕು; ಮೂಲಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿದ ಶುದ್ಧಪಾಠವನ್ನು ಒಳಕೊಂಡು, ಪೀಠಿಕೆ, ಶಬ್ದಕೋಶ, ಆವಶ್ಯಕವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿರಬೇಕು.

ಹೀಗೆ ಏರ್ಪಟ್ಟು, ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಸಿದ್ಧವಾದ "ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ"ವನ್ನು ಈಗ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಗುಣಜ್ಞರ ಪರಾಮರ್ಶೆಗಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾತನ್ನು ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ನಮ್ಮ ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯಗಳು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಬಹಳ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಪಠ್ಯಭಾಗವಾಗಿ ಇಡುವ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಂತೂ ಈ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಓದುವುದೇ ಅಪೂರ್ವ. ಇದು ವ್ಯಸನಕರವಾದ ಸಂಗತಿ. ಒಂದು ಕಾವ್ಯದ ಸೊಗಸನ್ನು, ಒಬ್ಬ ಕವಿಯ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಬೇಕು; ಇಲ್ಲ, ಉತ್ತಮ ಭಾಗಗಳೆಲ್ಲವನ್ನಾದರೂ ನೋಡಬೇಕು. ಈ ಸಮಷ್ಟಿದೃಷ್ಟಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ, ಪಾಠಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ ಅತಿ ಮೀರದಂತೆ, ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಅದರದರ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯಜನಕ್ಕೂ ಹಿತಕರವೂ ಪ್ರಯೋಜನಕರವೂ ಆಗಬಹುದೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಈ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಗಮನ— ಕಥಾಸರಣಿ ಕೆಡಬಾರದು; ಒಟ್ಟು ಕಥೆಯ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕ್ಕೆ, ಪಾತ್ರನಿರೂಪಣಕ್ಕೆ ಭಂಗಬರಬಾರದು; ಅವಶ್ಯವಾದ ವರ್ಣನೆಯ ಮತ್ತು ವಿವರಣೆಯ ಸಾರ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಬಾರದು; ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಾದದ್ದು, ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ, ಆತನ ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ, ಲೋಪ ಬರಕೂಡದು. ಇಷ್ಟನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುವುದು ಸಂಗ್ರಹಕಾರನ ಕರ್ತವ್ಯ; ಆದರೆ ಕಷ್ಟ:— ನಿಸ್ಸಾರವಾದ, ಚರ್ವಿತಚರ್ವಣವಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮನಃಕ್ಲೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಬಿಟ್ಟರೂ, ಆತನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಧರ್ಮಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇರಲಾರನು. ಯಾವ ಸುಂದರವಾದ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ, ಈ ಭಾವವನ್ನೂ ಚಮತ್ಕಾರವನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಬಿಡಲಿ ಎಂದು ಆತನು ತನ್ನೊಡನೆಯೇ ಹೋರಾಡದೆ ಇರನು. ತನ್ನ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ, ತನ್ನ ಸಂಗ್ರಹ ಬಹುಜನಸಮ್ಮತವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯನು. ಕೊನೆಗೆ ಸಹೃದಯರ ಕರುಣೆಗೆ ಸಂಗ್ರಹಕಾರನು ಶರಣನು.

ರಾಘವಾಂಕನು ಹೊಸಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯವನು; ನಮ್ಮ ಉತ್ತಮಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆ ಭಾರತದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ, ಉಚ್ಚಧ್ಯೇಯದಿಂದ ಪೂರಿತವಾದ

ಕಥೆ. ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಇತಿಹಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕಥೆ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ.

ಭಗವತ್ಕೃಪೆಯಿಂದಲೂ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಸೌಹಾರ್ದ ಸಹಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಬರಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು,
೧೩–೬–೩೧.

ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ,
ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕ.

ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ

ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಹೋಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ಅಚ್ಚಿನ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಸರಿಪಡಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಗ್ರಂಥಪಾಠದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ತಿದ್ದುಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ. ಶಬ್ದಕೋಶಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕವೆಂದು ತೋರಿಬಂದ ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ, ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಪಕವಾಗುವಂತೆ ಸರಿಪಡಿಸಿದೆ.

ಟಿ. ಎಸ್. ವಿ.

ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣ

ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರತಿಗಳು ಮುಗಿದುಹೋದದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೂರನೆಯ ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದಿದ್ದ ಕೆಲವು ಅಕ್ಷರ ಸ್ಖಾಲಿತ್ಯಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ ಒಂದೆರಡು ಕಡೆ ಗ್ರಂಥಪಾಠದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತವೆಂದು ತೋರಿದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ.

ಟಿ. ಎಸ್. ವಿ.

ವಿಷಯ ಸೂಚಿಕೆ

ಪೀಠಿಕೆ

ಕವಿ ಮತ್ತು ಕಾಲ

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿ ರಾಘವಾಂಕ. ಸಿದ್ಧರಾಮ ಪುರಾಣ, ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆ, ವೀರೇಶ್ವರ ಚರಿತೆ, ಶರಭ ಚಾರಿತ್ರ, ಹರಿಹರ ಮಹತ್ವ—ಇವು ಈತನ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಮೂರೂ ಸಿಕ್ಕಿ ಅಚ್ಚಾಗಿವೆ; ಮಿಕ್ಕ ಮೂರು ಇನ್ನೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಈತನ ಕಾಲವು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧ (ಸು. ೧೧೬೫) ಎಂದು ರಾ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರೂ, ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆ (ಸು. ೧೨೫೦) ಎಂದು ರೆ॥ ಕಿಟ್ಟೆಲ್, ಡಾ॥ ವೆಂಕಟ ಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರು ಮುಂತಾದವರೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ರಾಘವಾಂಕನ ಕಾಲ ದೇಶ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನು ಸುಮಾರಾಗಿ ಊಹಿಸಲು ಸಹಕಾರಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳು ಅವನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತವೆ. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ:—

ಈತನು ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಹಂಪೆಯ ಶಂಕರಪ್ರಭು, ಹಂಪೆಯ ಮಾದಿರಾಜ, ಹಂಪೆಯ ಮಹಾದೇವ, ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರ— ಇದು ಗುರುಪರಂಪರೆ. ತಾನು ಹರೀಶ್ವರನ 'ವರಸುತ' ಎಂದರೆ ಶಿಷ್ಯ[1]. ಉದ್ಭಟ, ಮಯೂರ, ಕಾಳಿದಾಸ, ಹಲಾಯುಧ, ಕೇಶಿರಾಜ, ಮಲುಹಣ, ಬಾಣ, ಭೋಜ, ಭಲ್ಲಟ, ಭಾರವಿ— ಇವರು ಸ್ತುತ್ಯರಾದ ಹಿಂದಿನ ಶೈವ ಕವಿಗಳು. (ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ.)

ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಶಿವಪೂಜೆ ಪುರಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಬಿಜ್ಜಳನು ವೀರ ಜಗದೇವನಿಂದ ಹತನಾದನು. ಬಿಜ್ಜಳನ ತಮ್ಮನಾದ ಕರ್ಣದೇವನು ತನಗೆ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ

---

1 'ಹಂಪೆಯ ಮಹಾದೇವನಾತ್ಮಜ' (ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ, I, ೧೩) ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ 'ಆತ್ಮಜ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು 'ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಮ(ಪ್ರಭುದೇವ)ನು ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ಸಿದ್ಧರ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಹೋದನು.—(ಸಿದ್ಧರಾಮ ಪುರಾಣ.)

ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚುಕಡಮೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಇವೆ. [ಕಥಾನಾಯಕನಾದ ಆದಯ್ಯನು ಹುಲಿಗೆರೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯನೆಂಬ ರಾಜನಿದ್ದಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯನಾರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಕರ್ಣಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯರು ತಿಳಿದುಬಂದಿದ್ದಾರೆ; ಒಬ್ಬನು ಇಮ್ಮಡಿ ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ಹಿರಿಯಮಗ (೭ನೆಯ ಶತ.). ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಕರಹಾಡ ರಾಜನಾದ ಇಮ್ಮಡಿ ಜತಿಗನ ಮಗ (ಸು. ೧೦೫೦). ಆದಯ್ಯನು ಸುಮಾರು ೧೧೫೦ರಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದನೆಂಬುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆ (ಕವಿಚರಿತೆ, I, ಪುಟ ೨೦೩) ಮೇಲೆ ಕಂಡ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಆಗ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.]

ಮೇಲೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರೀಶ್ವರನು 'ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ' ಮುಂತಾದ ಕಾವ್ಯಗಳ ಕರ್ತೃ; ರಾಘವಾಂಕನ ಸೋದರಮಾವ ಮತ್ತು ಗುರು. ಆದರೆ ಹರೀಶ್ವರನ ಕಾಲವೂ ರಾಘವಾಂಕನ ಕಾಲದಷ್ಟೇ ಅನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೇಶಿರಾಜ ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವರೆಲ್ಲರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಿತರಾದವರು. ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತರಾಗಿರುವವರೂ ಅವರೇ ಆಗಿರಬೇಕು.[2] ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದವರು. ಇನ್ನು ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕಾಲವೂ

---

2 'ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಮಯೂರ ಬಾಣರು ಕಂಧಾರದ ನಂದಭೂಪನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆಯೂ, ಕಾಳಿದಾಸನು ಶಿವನ ಚರಣಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣನ್ನರ್ಪಿಸಿ ಮರಳಿ ಪಡೆದಂತೆಯೂ, ಮಯೂರನು ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಹೋಗದ ಕುಷ್ಠವನ್ನು ಶಿವನಿಂದ ನೀಗಿ ನಿರ್ಮಲ ತನುವನ್ನು ಪಡೆದಂತೆಯೂ, ಬಾಣನು ತನ್ನ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಮರಳಿ ಪಡೆದಂತೆಯೂ, ಭೋಜನು ಶಿವಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಶಿವನು ಮೆಚ್ಚಿ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಂತೆಯೂ ವೀರಶೈವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ....' (ಕವಿಚರಿತೆ, I, ೨೨೨-೨೩.)

ಸರಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. (ಸುಮಾರು ೧೧೬೦ ಎಂಬುದು ಕವಿಚರಿತಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ—ಕವಿಚರಿತೆ, I, ಪುಟ ೧೮೩.) ಕಲ್ಯಾಣದ ಬಿಜ್ಜಳನು ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕಾಲವಲ್ಲಿ ಗತಿಸಿದನೆಂದು ಸಿದ್ಧರಾಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಬರೆದ ರಾಘವಾಂಕನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೫೬–೧೧೬೭ರಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಬಿಜ್ಜಳನಿಗಿಂತ ಒಂದೆರಡು ತಲೆಯಾದರೂ ಈಚೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಬಿಜ್ಜಳನು ಸತ್ತಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಬಯಲಾದದ್ದು. ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಬಯಲಾದಮೇಲೆ ರಾಘವಾಂಕನು ಅವನ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬರೆದದ್ದು. "ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆ" ಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆದಯ್ಯನ ಕಾಲಾನಂತರ ಬರೆದದ್ದು. ಆದಯ್ಯನ ವಚನಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, (ಶಿವಾನುಭವ, ಸಂಪುಟ ೬, ಸಂಚಿಕೆ ೩; "ಆದಯ್ಯನ ವಚನಗಳು," ಪುಟಗಳು ೧೬–೧೭ ಮತ್ತು 'ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ' ಪುಟ ೫) ಅವನು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಈಚೆಗೆ ಇದ್ದನೆಂದು ಊಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಘವಾಂಕನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೦ ರ ಮೇಲೆ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಸುಮಾರು ೧೨೬೩ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ 'ಸೂಕ್ತಿ ಸುಧಾರ್ಣವ'ದಲ್ಲಿ ಹರೀಶ್ವರನ 'ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ'ದಿಂದ ಪದ್ಯಗಳು ಉದ್ಧೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹರೀಶ್ವರನು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ರಾಘವಾಂಕನು ಅವನಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಿರಿಯವನಾಗಿರಬೇಕು.

ಈತನ ವಿಷಯವಾಗಿ ರಾಘವಾಂಕ ಚಾರಿತ್ರ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೫೦), ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ (೧೫೮೪), ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರ ರತ್ನಾಕರ (೧೬೭೨), ಗುರುರಾಜ ಚಾರಿತ್ರ (೧೬೫೦), — ಇವುಗಳಿಂದ ಈ ವಿಷಯಗಳು ತಿಳಿಯುತ್ತವೆ[3] :—

ರಾಘವಾಂಕ ಚಾರಿತ್ರ :—'ಈತನು ಕುಂತಳ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಪಂಪಾಪುರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನ ತಂದೆ ಮಹಾದೇವಭಟ್ಟ; ತಾಯಿ ರುದ್ರಾಣಿ; ಸೋದರಮಾವ ಮತ್ತು

3 ಕವಿಚರಿತೆ, I, ೨೩೫–೨೩೬.

ಗುರು ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರ. ಈತನು ತನಗೆ ಕವಿತಾಶಕ್ತಿಯುಂಟಾದ ಮೇಲೆ ಪಂಪಾಪುರದ ರಾಜನಾದ ದೇವರಾಜನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರೆಲ್ಲರೂ ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಓದಿದನು. ಹೀಗೆ ನರಸ್ತುತಿ ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿತಕ್ಕೆ ಹರೀಶ್ವರನು ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮುರಿಯಲು ಹರೀಶ್ವರನ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆದನು. ತರುವಾಯ ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೊಯ್ಸಳ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮರಳಿ ಪಂಪೆಗೆ ಬಂದು ಓರುಗಲ್ಲಿನ ರಾಜನಾದ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಏಕ ದ್ವಿ ತ್ರಿ ಸಂಧಿಗ್ರಾಹಿಗಳೆಂಬ ಕುಕವಿಗಳಿದ್ದಾರೆಂದು ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಷಟ್ಪದೀರೂಪವಾದ ವೀರೇಶ್ವರ ಚರಿತೆಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ರಾಜನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಓದಿ ಕುಕವಿ ಪರವಾದಿಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಹಂಪೆಗೆ ಬಂದು ಹರೀಶ್ವರನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬೇಲೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದನು. ಈತನಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆರೂ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರಲಿಲ್ಲ ; ಈತನೇ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವನು.'

ಚೆನ್ನಬಸವ ಪುರಾಣ :—

'ವರಹರೀಶ್ವರನ ಸೋದರದಳಿಯನುಭಯ ಕವಿ
ಶರಭ ಭೇರುಂಡನೆಂದೆಂಬ ನಾನಾಪರಿಯ
ಬಿರುದಾಂತ ಕವಿರಾಘವಾಂಕನಿರಲೋರುಗಲ್ಲೆಂಬ ಪಟ್ಟಣಕೆ ಪೋಗಿ।
ಪರವಾದಿಗಳನಲ್ಲಿ ಗೆಲಿದು ವೀರೇಶನಿಂ
ದರಿದೆನಿಪ ಪದಕಮಂ ಪಡೆದು ವೇಲಾಪುರಿಗೆ
ಮರಳಿ ಬಂದಲ್ಲಿ ದೇಹವನುೞಿದು ವರಸಮಾಧಿಯೊಳಿರದೆ
ಬಯಲಪ್ಪನು ॥'

ಭೈರವೇಶ್ವರಕಾವ್ಯದ ಕಥಾಸೂತ್ರರತ್ನಾಕರ :—

'ಪ್ರತಾಪರುದ್ರನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಏಕವಂಡಿ, ದ್ವಿವಂಡಿ, ತ್ರಿವಂಡಿ ಯೆಂಬ ಮೂವರು ವೈಷ್ಣವಕವಿಗಳು ಸಕಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮಾಡಿದ ಪದ್ಯಮಂ ಮೂಱು ವೇಳೆ ಓದಿಸಿ ಆ ಪದ್ಯವ ಪಾಠವಮಾಡಿ ನನ್ನ ಪದ್ಯವ ನೀನೆಲ್ಲಿ ಕಲಿತೆ ಎಂದು ಕವಿಗಳನ್ನು ರಾಜನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆಯಿಲ್ಲದಂತೆ

ಸೋಲಿಸುತ್ತಿರಲು, ರಾಘವಾಂಕನು ಆ ವಾರ್ತೆಯಂ ಕೇಳಿ ಕವಿಮುಖ ಕವಾಟವೆಂಬ ಪದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವಂ ರಚಿಸಿ ಓರುಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ಏಕ ದ್ವಿ ತ್ರಿ ದಂಡಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ರಾಜನಿಂದ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಉಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡ ರಾಘವಾಂಕ ಪಂಡಿತ ಎಂಬ ಶಿವಕವೀಶ್ವರನ ಕವಿತ್ವದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಮಸ್ತ ಸಮಯದ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಕೀರ್ತಿಸಿದರು.'

ಗುರುರಾಜ ಚಾರಿತ್ರ :—

'ಕವಿಕಮಲಮಾರ್ತಾಂಡ ರಾಘವಾಂಕಂ ಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷನನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಕಂಕಣಕಿರೀಟಾದಿಗಳನನುನಯದಿ ಪಡೆದು ಉಭಯಕವಿಶರಭಭೇರುಂಡನೆಂಬ ಪೆಂಡೆಯವ ಧರಿಸಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಾವ್ಯವ ಮುಱಿದು ಸೋಮನಾಥನ ಕಾವ್ಯವ ಪೇೞಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಗೆಲಿದು ಓರುಂಗಲ್ಲಿಗೈದುತ್ತ ಸುಮನಸನ ಲೀಲೆಯಿಂ ಗಂಧರ್ವಲೋಕಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿ ವೀರೇಶನಾಲಯಕೆ ಹೋಗಿ ದೇಗುಲದ ಹಿಂದೆ ಕುಳಿತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಾಸಲುಗವಿತೆಯೆಂಬ ಪ್ರಬಂಧಮುಂ ರಾಗದಿಂದೊರೆದು ದೇಗುಲವನಭಿಮುಖಗೈದು ವೀರಭದ್ರನಂ ರಂಗಸ್ಥಲಕೆ ಬರಿಸಿ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪನಿಂ ಪೂಜೆವಡೆದನು.'

ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನಂಬುವುದಾದರೆ, ರಾಘವಾಂಕ, ಪಂಪಾಪುರದ ದೇವರಾಜ, ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳ, ಓರುಗಲ್ಲಿನ ರುದ್ರಪ್ರತಾಪ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಸಮಕಾಲಿಕರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಸಂಭವವಾಗಬೇಕಾದರೆ ರಾಘವಾಂಕನು ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು ೧೨೮೦–೯೦ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ರೆ. ಕಿಟ್ಟಲ್ ಮತ್ತು ಡಾ॥ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರೂ, ಸುಮಾರು ೧೧೬೫ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ರಾ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.

ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನು ೧ನೆಯ ನರಸಿಂಹ ಹೊಯ್ಸಳ (೧೧೩೬–೧೧೭೧), ರುದ್ರಪ್ರತಾಪನು ೧೧೬೨ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ರುದ್ರದೇವ, ದೇವರಾಜನು ಯಾರೋ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ—ಎಂಬುದು ರಾ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರ ಹೇಳಿಕೆ. ಆದರೆ ಈ ನರಸಿಂಹ ಬಲ್ಲಾಳನು (ಮೂರನೆಯ ನರಸಿಂಹ ಹೊಯ್ಸಳನ ಮಗನಾದ) ಮೂರನೆಯ ಬಲ್ಲಾಳ(೧೨೯೧–೧೩೪೨), ರುದ್ರಪ್ರತಾಪನು ಈ ಮೂರನೆಯ ಬಲ್ಲಾಳನ ಸಮಕಾಲಿಕನಾದ ಓರುಗಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಾಪರುದ್ರ,

ಪಂಪಾಪುರದಲ್ಲಿ ದೇವರಾಜನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಸಣ್ಣ ರಾಜನಿದ್ದಿರಬಹುದು — ಎಂಬುದು ಡಾ॥ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರ ಮತ.

ಮೇಲೆ, ಆಂತರಪ್ರಮಾಣ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ರಾಘವಾಂಕನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೦ ರ ಮೇಲೆ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಮಾಡಿರುವ ಊಹೆಗೆ ಡಾ॥ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರ ಮತವು ಉಪಷ್ಟಂಭಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ವಸ್ತುತಃ ರಾಘವಾಂಕನ ಕಾಲವಾದ ೩೦೦–೪೦೦ ವರ್ಷಗಳಮೇಲೆ ಬರೆದ 'ರಾಘವಾಂಕ ಚಾರಿತ್ರ' ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹೇಳಿಕೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಬೆಲೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಅವೇನು ಚರಿತ್ರೆಗಳೆಂದು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲ. ಜನಜನಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಂದ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾದಾಗ ಒಂದು ಕಾಲದಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣವೇರಿ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದು ಸ್ವಭಾವ.

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಲ್ಲದ ಸಂಗತಿಗಳೂ, ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ('ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಜೀವನಕಾಲವಿಚಾರ,' ಪುಟಗಳು ೨೭೧–೭೩ನ್ನು ನೋಡಿ.)

ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಘವಾಂಕನು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೪೦ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.[4]

ಮತ

ಈತನು ಶಿವಭಕ್ತನಾದ ಕವಿ. 'ಮಹಾಲಿಂಗಭಕ್ತರ ಭಕ್ತ.' ಇದು ಈತನು ಬರೆದಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸ್ವರೂಪ, ವಿಷಯಗಳು, ಶಿವಶೈವಪಕ್ಷಪಾತ ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಾಗ ರಾಘವಾಂಕನು ನರಸ್ತುತಿಮಾಡಿದನೆಂದು ಅವನ ಮಾವನಾದ ಹರಿಹರನು

---

4 'ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವ'ದಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದಿಂದ ಪದ್ಯಗಳು ಉದ್ಧೃತವಾಗಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೬೩) ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯವು ಇನ್ನೂ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದಿರಲಾರದೆಂದು ಡಾ॥ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಅಷ್ಟೇನೂ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಕಾರಣವಲ್ಲ. ಷಟ್ಪದಿಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಆಗ ಇನ್ನೂ ಚಂಪೂಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಗೌರವವು ಇಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಬಿಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಹರೀಶ್ವರನ ರಗಳೆಯಿಂದ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡದಿರುವುದಕ್ಕೂ ಇದೇ ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಸೂಕ್ತಿಸುಧಾರ್ಣವದಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳು ಸೇರಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಲು ಆಧಾರವಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಕಾಲನಿರ್ಧಾರಮಾಡುವುದು ನಿರ್ವಿವಾದವಾಗಲಾರದು.

ಅವನ ಹಲ್ಲುಮುರಿದು 'ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆ' ಮುಂತಾದ ಶೈವ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಕಥೆಯಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟ; ಏಕೆಂದರೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಶಿವನ ಭಕ್ತನೆಂದೇ ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶೈವ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಶಿವನ ಚರಿತೆ ಎಷ್ಟು ಪೂಜ್ಯವೋ ಶಿವಶರಣರ ಚರಿತೆಯೂ ಅಷ್ಟೇ ಪೂಜ್ಯವಾದದ್ದು. ಅಲ್ಲದೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ 'ಒಡೆಯನಮಳ ಪಂಪಾ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ' (೧-೩); ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಲ್ಲ. 'ರಾಘವಾಂಕನು ಶರಣರ ಚಾರಿತ್ರ ಪಂಚಕಾವ್ಯವಂ ಪೇಳ್ದನು' (ಕವಿಚರಿತೆ, I, ಪುಟ ೨೩೫) ಎಂದು ಪ್ರವಾದವಿದೆ. ಈ ಪಂಚ 'ಚಾರಿತ್ರ'ಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯವೂ ಒಂದಾಗಿರಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕೆಲವುಕಡೆ ಇದಕ್ಕೆ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಚರಿತೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕವಿಯೂ 'ಕೃತಿಗೆ ನಾಮಂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಚಾರಿತ್ರ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ (೧-೩).

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಸವ ಚೆನ್ನಬಸವಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದುಂಟು. ಹರಿಹರನಾಗಲಿ ರಾಘವಾಂಕನಾಗಲಿ ಇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಏನು ಕಾರಣವೋ ನಿರ್ಧರವಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹರಿಹರಾದಿಗಳು ಬಸವ ಚೆನ್ನಬಸವರಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದರೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯ ಸಂಪಾದಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ.[5] ಆದರೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದುವೇಳೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಸಮಕಾಲಿಕರೆಂದಾದರೂ ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲದೆ ಹರಿಹರಾದಿಗಳು ಮುಂಚೆ ಇದ್ದರು ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಹರಿಹರ ರಾಘವಾಂಕರು ವೀರಶೈವರೇ ಆದರೂ ಬಸವೇಶ್ವರನ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಲ್ಲದಿರಬಹುದೆಂಬುದು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರ ಮತ. ಆದರೆ ಹರಿಹರನು 'ಶರಣರ ರಗಳೆ' ಯಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರನನ್ನು ಶರಣನೆಂದು ಗಣಿಸಿ ಅವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದಿರುವಂತಿದೆ.[6] ಇದರಿಂದ ಹರಿಹರ ರಾಘವಾಂಕರಿಗೆ ಬಸವೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಭಾವವಿತ್ತೆಂದೇನೋ ಹೇಳಬಹುದು.[7]

---

5 ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದ (೧೯೦೯) ಭೂಮಿಕೆ, ಪುಟ ೪.

6 'ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ'ಯನ್ನು ನೋಡಿ.

7 ಹರಿಹರ ರಾಘವಾಂಕರು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದ ಜಾತಿ ಮತ ಕುಲಾಚಾರಗಳಿಗೆ

ಗ್ರಂಥಗಳು

ರಾಘವಾಂಕನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ,' 'ಸಿದ್ಧರಾಮ ಪುರಾಣ,' 'ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತ್ರೆ' ಇವು ಮೂರು ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕಿ ಅಚ್ಚಾಗಿವೆ ಯೆಂದೂ 'ವಿರೇಶ್ವರ ಚರಿತೆ,' 'ಶರಭ ಚಾರಿತ್ರ,' 'ಹರಿಹರ ಮಹತ್ವ' ಇವು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ. "ಸಿದ್ಧನಂಜೇಶನ 'ರಾಘವಾಂಕ ಚಾರಿತ್ರ' ದಿಂದ, 'ವೀರೇಶ ಚರಿತೆ'ಯಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರನು ದಕ್ಷಾಧ್ವರವನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿದ ಕಥೆಯೂ, 'ಶರಭ ಚಾರಿತ್ರ'ದಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪುವಿನ ರಕ್ತಪಾನ ದಿಂದ ಮತ್ತನಾದ ನರಸಿಂಹನನ್ನು ವೀರಭದ್ರನು ಶರಭಾಕಾರದಿಂದ ಶಿಕ್ಷಿಸಿದ ಕಥೆಯೂ, 'ಹರಿಹರ ಮಹತ್ವ'ದಲ್ಲಿ ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವೂ ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ."[8]

ಸಿದ್ಧರಾಮ ಪುರಾಣ

ಸಿದ್ಧರಾಮ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದೆ:—

ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ[9] ನನ್ನಪ್ಪನೆಂಬ ಪ್ರಭುವು ಚಾಮಲದೇವಿಯೆಂಬ ಅರಸಿಯೊಡನೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು (III, ೩೦). ಆಗ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಮುದ್ದಯ್ಯ ಸುಗ್ಗವ್ವೆ ಎಂಬವರಿಗೆ 'ದೇಹವಿಕಾರ ವಿಷಯಂಗಳಳಿದ ಬಳಿಕ' ಮುಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಾಂಶಸಂಭೂತನಾದ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಹುಟ್ಟಿದನು. ಇವನಿಗೆ ತಾಯಿತಂದೆಗಳು ಧೂಳಿಮಾಕಾಳಯ್ಯನೆಂದು ತಮ್ಮ ಮನೆದೇವರ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಜಡಭರತನಾಗಿದ್ದ ಈ ಮಗನನ್ನು ಮುದ್ದಯ್ಯನು ದನಕಾಯುವುದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಶಿವದರ್ಶನವಾಯಿತು. ತನಗೆ ದರ್ಶನವಿತ್ತವನು ಶ್ರೀಶೈಲ ದಲ್ಲಿರುವ ಮಲ್ಲಿನಾಥನೆಂದು ಕೇಳಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಯಾತ್ರಿಕರೊಡನೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಹುಡುಗನು ಎಂದಿನಂತೆ ಮನೆಗೆ ಬಾರದ್ದರಿಂದ

ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಶೈವಾಗಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಶೈವರೆಂದೂ, ಬಸವ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಅಲ್ಲಮಾದಿಗಳು ಕರ್ಮ ಜಾತಿ ಮತಾಗಮಗಳ ಬಂಧನವನ್ನು ನೀಗಿಕೊಂಡು ಶಿವಾನುಭವ ಸತ್ವಶುದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಿದ್ಧಪುರುಷ ರೆಂದೂ ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

8 ಕವಿಚರಿತೆ, I, ಪು. ೨೪೪.

9 'ಸುವರ್ಣವಲ್ಲಿ' (I, ೧೩): ಈಗಿನ ಸೋಲಾಪುರ.

ಅವನ ಅಣ್ಣನಾದ ಬೊಮ್ಮಯ್ಯನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ದರ್ಶನಮಾಡಿ ಶಿವಮಯನಾಗಿದ್ದ ತಮ್ಮನನ್ನು ಊರಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು.

ಅನಂತರ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ತಾಯಿತಂದೆಗಳಿಗೂ ಅಣ್ಣನಿಗೂ ಶಿವ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಶಿವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ನನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿ, ಕೆರೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅನೇಕ ಪವಾಡಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ವೀರನಾದ ಜಗದೇವನಿಂದ ಬಿಜ್ಜಳರಾಯನು ಅಳಿದು ಹೋದನು. ಬಿಜ್ಜಳನ ತಮ್ಮನಾದ ಕರ್ಣದೇವನು ತನಗೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಬೇಕೆಂದು ಪದೇ ಪದೇ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು.[10] ಆದರೆ "ಹರ ಮುನ್ನ ಹರಸಿ ಕಟ್ಟಿದ ಲಿಖಿತಪಟ್ಟಮಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾಡುವೀ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ . . . . ನರರಿಗಳವಲ್ಲ" (IX, ೨೦) ಎಂದು ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾನಾ ದೇಶಗಳಿಂದ ಜನರು ಬರುತ್ತ ತಮ್ಮ ರೋಗಾದಿ ಉಪದ್ರವಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಮನೂ ಅವನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು 'ನೆರೆಯವರಿಗತ್ತು ಕಣ್ಣು ಹೋಹಂದ ನಿಮಗೆ' ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದನು. ಸಿದ್ಧರಾಮನು 'ಸಾಕಾರ ನಿಷ್ಠೆಭೂತಂಗಳೊಳಗನುಕಂಪೆ ತಾನೆ ಪರಬೊಮ್ಮ'ವೆಂದು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲೇ ನಿರತನಾಗಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಮನು ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟು ಕದಳಿಕಾವನದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು.

---

10 ಸೃಷ್ಟಿಯೆಲ್ಲವನಾಳ್ವ ಸ್ಥಿರಪಟ್ಟವಂ ತನಗೆ। ಕಟ್ಟುವಡೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ನಾಥನಾತನೆಂ। ದಟ್ಟಿದಂ। ಕರ್ಣದೇವಂ ಸುಖಾಸನವನಾಳ್ಕುದುರೆಯುಂ ಮಂತ್ರಿಯೊಡನೆ॥ IX, ೧.

ದೇವ ನೀನೊಲಿದು ಬಂದಿಹೆಯೆಂದು ಪುಸಿವರೇ। ಜೀವಕ್ಕೆ ತಡೆಯಾಯ್ತು ಕರ್ನದೇವಂ ಸಿಮ್ಮ। ನಾವಗಂ ಬಿಜಯಗೈಸಿಯೆ ತರಲಿಕಟ್ಟಿದನು ಬರಬೇಹುದೊಲ್ಲೆವೆನಲು॥ ಸಾವೆನೆಂದನು ಗೈಯೆ ಬೇಡಬೇಡವೊ ಅಣ್ಣ। ನಾವೇನು ಬಲ್ಲೆವೈ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ತನ್ನ। ಠಾವಿಂದ ತೆರಳುವಡೆ ಯೆನ್ನಿಚ್ಛೆಯೇ . . . . IX, ೧೧.

. . ಎಲ್ಲವನು ಬಿನ್ನೈಸಿ ಪಟ್ಟಾದೇಶ ನಿರ್ಧಾರವ॥ ಸೋದಿಸಿಂದೇ ಪೋಗಿ ನಾಳೆ ಬಹುದೆನಲವರು। ಮೇದಿನಿಯ ನಾಣ್ನುಡಿಯ ವಾರಣಾಸಿಯ ಬಿಟ್ಟು। ಪೋದರೆಂಬುವುದು ಯೆಮಗಾಯ್ತೆಂದು ಹರುಷವಿಗಿಲಾಪುರಕ್ಕೈತಂದರು॥ IX, ೧೬.

ಇದಾದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಹಾವಿನಹಾಳ ಕಲ್ಲಯ್ಯ ಮುಂತಾದ ಗುಡ್ಡರನ್ನು ಕರೆದು ಉಪದೇಶಮಾಡಿ ಕೆರೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಬಯಲಾದನು.

ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆ

ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆಯ ಕಥೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೀಗಿದೆ :—

ಪುಲಿಗೆಱೆಯಲ್ಲಿ ಜೈನರು ಹೆಚ್ಚಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಶಿವಾಲಯದ ಕದವನ್ನು ಹಾಕಿ, 'ಭೋಗವ ಕೆಡಿಸಿ ಸದೆಸೊಪ್ಪನೊಟ್ಟಿ ತೀರ್ಥವ ಹೂಳಿ ದುರ್ನೀತಿಯಲಿ ನಡೆಯುತಿಹರು' ಎಂದು ನಾರದನು ಶಿವಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು, ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿವನು ತನ್ನ ಹಿಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಆದಿಗಣನಾಥನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅವನು ಅದರಂತೆ ಪಶ್ಚಿಮಸಮುದ್ರತೀರದಲ್ಲಿದ್ದ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಪುರದಲ್ಲಿ ಹರದತ್ತ ಪುಣ್ಯವತಿಯೆಂಬವರ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು. ಪ್ರಾಯಸಮರ್ಥನಾದ ಮೇಲೆ ಅವನು ಒಂದು ದಿನ ತೆಂಕನಾಡಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆಂದು ಹೊರಟು 'ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯಚಕ್ರೇಶ'ನಿದ್ದ ಹುಲಿಗೆರೆಗೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಇಳಿದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಭಕ್ತರ (ಎಂದರೆ ಶೈವರ) ಮನೆಯೊಂದೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಸದಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಒಂದು ಶಿವಾಲಯವಿತ್ತು; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನು.

ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಯಂಕಾಲ ತಿರುಗಾಡುತ್ತ ಪದ್ಮಾವತಿ ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿ ಆಕೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳು ಇದ್ದುಬಿಟ್ಟನು. ಪ್ರಣಯಭರವು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಮೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಆಕೆ ಯಾರು, ಏನು, ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಲು ಆಕೆ ತಾನು ಪಾರಿಸಶೆಟ್ಟಿಯ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು, ತನ್ನದು ಜೈನಮತ ಎಂದಳು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ತಾನು 'ಭವಿ'ಯನ್ನು ಕೂಡಿದ್ದು ತಪ್ಪೆಂದು ಕೊರಗಿ ಆದಯ್ಯನು ಊರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆಂದು ನೆವಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟನು. ಆಕೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಆಕೆಯು ಹೋಜೇಶ್ವರದ ಹಿರಿಯ ಆಚಾರ್ಯರಿಂದ ಶಿವದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು. ಅವಳ ತಂದೆ ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಗಳ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಕೆಯು 'ನೀನಾರು ನಾನಾರು? ಸರ್ವಸ್ವವೆನಗೆನ್ನಿನಿಯನಲ್ಲದಿಲ್ಲೆಂದು ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂ ತಂದೆಯಂ ಜರಿದಳು.' ಕೊನೆಗೆ ತಂದೆಯು

ಸಮಾಧಾನಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಇದ್ದ ಒಬ್ಬ ಮಗಳು ಕೈಬಿಟ್ಟುಹೋದಾಳೆಂದು, ಯಾವ ದೇವರನ್ನಾದರೂ ಪೂಜಿಸಿಕೊ, ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ತಣ್ಣಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಾದನು.

ಒಂದು ದಿನ ಆದಯ್ಯನು ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರಲು, ಅಲ್ಲಿ ಕೆರೆಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಐದು ಜನ ಶಿವಭಕ್ತರು ಬಂದರು. ಅವರು, ತಾವು ಸೇತುಯಾತ್ರೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತ ಐದು ಉಪವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆಂದೂ, ತಮ್ಮನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಕೇಳದ್ದರಿಂದ ಈ ಹುಲಿಗೆರೆಯು ಹುಲಿಯೂರಾಯಿತೆಂದೂ ಹೇಳಿದರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆದಯ್ಯನು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಿಬ್ಬರನ್ನು ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಕೂರಿಸಿ ತಾನು ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಹೆಂಡತಿಗೆ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಡಿಗೆಮಾಡುವಂತೆ ಹೇಳಿ, ತಾನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಶಿವಭಕ್ತರನ್ನು ಕರೆತರುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಇತ್ತ ಕೊಪ್ಪಣದ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೆಲವು ಮಲಧಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರಮಣರು ಬರಲು ಅವರನ್ನು ಪಾರಿಸಶೆಟ್ಟಿಯು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಚರಿಗೆಗೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಅಡಿಗೆಯು ಮುಗಿದುಹೋಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ, ಅವನೂ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ ತನ್ನ ಮಗಳು ಶಿವಭಕ್ತರಿಗೆಂದು ಮಾಡಿಟ್ಟಿದ್ದ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು (ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅಕ್ಕಿ ಕೊಡುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿ) ಬಲವಂತವಾಗಿ ತಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಶಿವಭಕ್ತರು ಬಂದಾಗ ಪದ್ಮಾವತಿಯು ತಿರುಗಿ ಅಡಿಗೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಆಗಲೆ ಕತ್ತಲೆಯಾಗುತ್ತಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ರಾತ್ರಿಯೂಟಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆದಯ್ಯನು ಅವರಿಗೆ ಹಣ್ಣುಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟು, ಫಲಾಹಾರ ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಈ ಅವಾಂತರದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಊಟ ಬೇಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಹೆಂಡತಿ, ಅತ್ತೆ, ಮಾವ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟೋ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದರೂ ಅವನು ಊಟಕ್ಕೆ ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಟ್ಟುಬಂದು 'ಇವನೇನು ತಮ್ಮ ದೇವರನ್ನು ತಂದು ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ಸುರಹೊನ್ನೆಯ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿ ಜೈನಕುಲವನ್ನು ಹಾಳು ಮಾಡಿದ ಹೊರತು ಊಟಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೇನೋ!'—ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಿದನು. ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಸಿಟ್ಟುಗೊಂಡು

ಆದಯ್ಯನು ಒಂದು ತಿಂಗಳೊಳಗಾಗಿ ಸೋಮಯ್ಯನನ್ನು ತಂದಿಟ್ಟೇ ಊಟ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಹಟ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಊರ ಕಡೆ ಹೊರಟನು. ಪದ್ಮಾವತಿಯೂ ತನ್ನ ಗಂಡನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರುವವರೆಗೆ ತನ್ನ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳನ್ನು ಮಾತಾಡಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದಳು.

ಇತ್ತ ಆದಯ್ಯನು ಊರ ಕಡೆ ಹೊರಟು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ 'ಉರಿವುರಿವ ಬಿಸಿಲೊಳಗೆ ಬಳಲಿ ಬೆಂಡಾಗಿ' ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು ದಿನದಮೇಲೆ ಸೋಮನಾಥನನ್ನು ಕಂಡನು. ಅವನು ಭಕ್ತನ ಮೇಲೆ ಕರುಣೆತೋರಿ ಆದಯ್ಯನನ್ನು ಪುಲಿಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುತಂದು ಬಿಟ್ಟು ತಾನು ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡನು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ಶ್ರಮಣರು ಯಾರು ಬಂದು ತೆಗೆದರೂ ಬಾಗಿಲು ಬರದು; ಹಾರೆ ಮುಂಡಿಗೆಗಳೆಲ್ಲಾ ನಿರುಪಯೋಗವಾದುವು; ಪಟ್ಟದಾನೆಯಿಂದ ಕದವನ್ನು ತಳ್ಳಿಸಿದರೂ ಅದು ಅಲ್ಲಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಆದಯ್ಯನು ಬಂದು ಶಿವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಲು, ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯಿತು. ಆದರೆ, ಒಳಗೆ ಅರುಹಮೂರ್ತಿಯೊಡೆದು ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮೂಡಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ, ಪುಲಿಗೆರೆಯ ಜೈನರೆಲ್ಲರೂ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯನನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆದಯ್ಯನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದರು. ಆದಯ್ಯನಿಗೆ ನಂದಿಯ ಸಹಾಯ ದೊರೆತು ಜೈನರೆಲ್ಲರೂ ಸೋತರು. ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯನು ಕಾಡಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋದನು. ಅನಂತರ ಆದಯ್ಯನು ತನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆ ಅತ್ತೆಮಾವಂದಿರನ್ನು ಊರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತಾನು ಪದ್ಮಾವತಿಯೊಡನೆ ಸೋಮನಾಥನ ಬಲದ ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯವಾದನು.[11]

ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆಗಿಂತಲೂ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಪುರಾಣದ ವಿಷಯವು ಹೆಚ್ಚು ಗಂಭೀರವಾಗಿದೆ; ಗುರುಭಕ್ತಿ ಗೌರವ

---

11 ಹರಿಹರನೂ ಆದಯ್ಯನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು 'ರಗಳೆ'ಯ ರೂಪವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವಂತಿದೆ. (ಶಿವಾನುಭವ, ಸಂಪುಟ ೮, ಸಂಚಿಕೆ ೨.) ಇದರ ಪ್ರಕಾರ, ಆದಯ್ಯನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಶಿವಪುರದಲ್ಲಿ; ಅವನ ತಾಯಿತಂದೆಗಳು 'ಶಿವಭಕ್ತೆ' ಮತ್ತು 'ಶಿವಭಕ್ತ.' ಅವನ ಮಾವನು ಪಾರಿಷ ಪಂಡಿತ; ಆದಯ್ಯನು ಪುಲಿಗೆರೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಅವನು ಸುರಹೊನ್ನೆಯ ಬಸದಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಸೋಮನಾಥನನ್ನು ತಂದಿರಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಆದಯ್ಯನು ಪುಷ್ಪಕವಿಮಾನದಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆಗಿಂತ ಸ್ವಮತಾಭಿಮಾನವೂ ಪರಮತದೂಷಣವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಕಾವ್ಯಗುಣಗಳೇನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ.

ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ; ಇವರಲ್ಲಿ ಕೀಳುಭಾವಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಸಡಿಲವಾದ ಸಂಗತಿಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಮತವೈಷಮ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ. ಇದರ ನಾಯಕನು ಘುಟಿಕೆ, ಮೂಲಿಕೆ, ಅಂಜನ, ವಾದ, ವಶ್ಯ, ಕಾಲವಂಚನ, ಮಾರಣ, ಪರಕಾಯಪ್ರವೇಶ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಬಯಸುವ "ವಿಕಾರಿ ಸಿದ್ಧ"ನಲ್ಲ. ಈ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರು, ಸಾಧುಗಳು, ಅವತಾರಪುರುಷರು ಎಂದು ಗಣ್ಯರಾದವರ ಜೀವನಗಳಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಜನರು ಮೆಚ್ಚಿ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವಂಥ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಇವೆ. ಇಂಥ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಬರಬರುತ್ತ ಮಹತ್ವದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಅದ್ಭುತಗಳ ಬೀಡಾಗುವುವೆಂಬುದು ತಿಳಿದ ವಿಷಯ; ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಈ ಕಾವ್ಯವು ಇನ್ನೂ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಮುಕ್ತನಾದ ಹೊಸದರಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.[12]

'ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆ'ಯು ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಲು 'ಆದಯ್ಯನ ಚರಿತೆ.' ಇದರಲ್ಲಿ ಕವಿಸಮಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪುರವರ್ಣನೆ, ವನವರ್ಣನೆ, ಸ್ತ್ರೀವರ್ಣನೆ ಮುಂತಾದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ. ಆದಯ್ಯನು ಅವತಾರಪುರುಷ, ಶಿವಭಕ್ತ ಎಂದು ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಸೋಮಯ್ಯ ಸೋಮಯ್ಯನೆನ್ನುತ್ತ ಸೋಮನಾಥನ ಸ್ತುತಿಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಅವನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಘನತೆ ಗುರುತ್ವಗಳಿಲ್ಲ; ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ, ಪರೋಪಕಾರಬುದ್ಧಿ, ಪಾರಲೌಕಿಕ ವಿಚಾರ, ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯವಿವೇಕ ಮುಂತಾದ ಮಹಾಪುರುಷಗುಣಗಳು ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನಲ್ಲಿ ಆ ಪೂಜ್ಯಭಾವವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

---

[12] ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಮೃತನಾದನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿಲ್ಲ. 'ಅರರೆ ತನುವೆರಸಿ. . . .ಎಲ್ಲ ಧರೆಯಜೀಯಲಿಂತು ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಲಿ ನಲಿವುತಿಹ ಸಿರಿಯಾಣ್ಮ. . . .' (I, ೭) ಎಂಬ ಪೀಠಿಕಾ ಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಬದುಕಿದ್ದಾಗಲೇ ಈ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿತವಾಯಿತೋ ಎಂಬ ಸಂದೇಹ ಬರುತ್ತದೆ. 'ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಸತ್ತಿಲ್ಲ, ಜೀವಂತನಾಗಿ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದಾನೆ'—ಎಂದು ಜನರು ನಂಬಿದ್ದರೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ಇದರ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಸ್ತುತಿಯಿಲ್ಲ; ಪೀಠಿಕೆಯು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ; ಗ್ರಂಥವು ಸರಳವಾಗಿದೆ; ಷಟ್ಪದಿ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೊಂದು ನಯವಿಲ್ಲ, ಓಟವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದೇ ರಾಘವಾಂಕನ ಮೊದಲನೆಯ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ

ಸಿದ್ಧರಾಮ ಪುರಾಣ, ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆ ಇವೆರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತಾಂಶಗಳು ವಿರಳವಾಗಿಯೂ, ಕಾವ್ಯಾಂಶಗಳು ನಿಬಿಡವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಶಿವಭಕ್ತ, ಸತ್ಯವ್ರತಿ ಎಂದು ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಸಿದ್ಧರಾಮ ಆದಯ್ಯರಂತೆ ಶೈವಧರ್ಮೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜನಿಸಿದವನು, ಜೀವಿಸಿದವನು—ಎಂಬ ಭಾವವುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಶಿವಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೋ ಪ್ರಸಾದದಿಂದಲೋ ಹುಟ್ಟಿದ ಗಣೇಶ್ವರನಲ್ಲ, ಪವಾಡಪುರುಷನಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು ನರ ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ಗಣ್ಯನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ರಸಾಲಂಕಾರಾದಿ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ.

ಗ್ರಂಥಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಂಗಳಪದ್ಯವು ಬಹು ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ, ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ, ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಅರ್ಥಪುಷ್ಟಿಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿಯೂ ಇದೆ.—ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಸೊಬಗು ಶಾಂತಿ, ಚಾತುರ್ಯ ಪ್ರತಾಪ, ಭೋಗ, ರೂಪ, ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ತೇಜಸ್ಸು ಇವೆಲ್ಲಾ, ಗುರುವಿನಿಂದ ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ವಿದ್ಯೆಬಂದಂತೆ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷನಿಂದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆಯೆಂದು ಬಹು ಉದಾತ್ತವೂ ಉದಾರವೂ ಮನೋಹರವೂ ಆದ ಸೂಚನೆ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಓದಿದಾಗ

ಯದ್ಯದ್ವಿಭೂತಿಮತ್ಸತ್ವಂ ಶ್ರೀಮದೂರ್ಜಿತಮೇವ ವಾ।
ತತ್ತದೇವಾವಗಚ್ಛ ತ್ವಂ ಮಮ ತೇಜೋಂಶಸಂಭವಂ॥

ಎಂಬ ಗೀತಾಶ್ಲೋಕವು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ವಿರೂಪಾಕ್ಷಸ್ತುತಿಯಾದಮೇಲೆ, ಕವಿಯು ಪಂಪಾಂಬಿಕೆಯನ್ನೂ, ಗುರುಹಿರಿಯರನ್ನೂ, ಪೂರ್ವ ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿ 'ಕಥಾಬೀಜ'ವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ:—

ವಸುಧಾಧಿಪತಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಘನಸತ್ಯನೆಂ
ದೊಸೆದು ವಾಸಿಷ್ಠನಿಂದ್ರಂಗೆನಲು ಕೌಶಿಕಂ
ಹುಸಿಮಾಳ್ಪೆನೆಂದು ಭಾಷೆಯನಿತ್ತು ಧರೆಗೆ ಬಂದವನಿಪನ
ಸತಿಪುತ್ರರ।

ಅಸುವಂತ್ಯವೆನೆ ನಿಗ್ರಹಂಮಾಡೆ ತಪ್ಪದಿರೆ
ಶಶಿಮೌಳಿ ಶ್ರೀವಿಶ್ವನಾಥ ಭೂಪಂಗೆ ಕರು
ಣಿಸಿ ಸಕಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿತ್ತಾತನಂ ಮೆಱೆದ ಕೃತಿ ಪುಣ್ಯದಾಕೃತಿ
ಯಿದು ॥ (೧-೪)

ಇದು 'ಶಿವಭಕ್ತಿವಲ್ಲರಿಯ ಹೊಸ ಬಿತ್ತು.' 'ಜಡಮತಿಯೊಳೀಶನಂ ಬಣ್ಣಿಸಿದನಿವನೆಂದು' ಯಾರಾದರೂ ನಿಂದಿಸಿಯಾರು! ಆದರೆ 'ಗುಡ್ಡಿ ಪಶುಕುಡೆ ಕಱೆದ ಹಾಲು ಕಹಿಯಪ್ಪುದೇ?' ನಿಂದಿಸುವವರು ನಿಂದಿಸಲಿ; ಅವರ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಕೊಳಕು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಒಗೆಯುವಂಥ ಕೆಲಸ; ಇಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ದೋಷಗಳಿದ್ದರೆತಾನೇ ಏನು? 'ನಡೆವರೆಡಹದೆ ಕುಳಿತರೆಡಹುವರೆ?' ಆದ್ದರಿಂದ ತಪ್ಪಿದ್ದರೆ, ಶಿವಾರ್ಚಕರು 'ಸಸಿನೆಮಾಡುವುದು, ತಿರ್ದುವುದು, ಕೊಂಡಾಡಿ ಲಾಲಿಸಿ ಕೇಳ್ವುದು.' ಮತ್ತು ಕವಿ ಗಮಕಿ ವಾದಿ ವಾಗ್ಮಿರಸಾವೇಶಿಗಳು ತಲೆದೂಗಿಬಿಟ್ಟರೆ ಸರಿ; ವ್ಯಾಕರಣ ಪರಿಣತನಲಂಕಾರ ಪರಿಚಿತನನೇಕರಸನಿಪುಣನಭಿಧಾನ ಪ್ರವೀಣನೆಲ್ಲಾಕಳಾಕುಶಲನೆನಿಪ' ಕವೀಶನಿದ್ದರೂ ಅವನ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುವವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ಅವರು ಹೊಗಳದೆ ದುರ್ಜನರು ಹೊಗಳಿದರೇನು? ತೆಗಳಿದರೇನು? ರೋಗಿ ಹಳಿದಡೆ ಹಾಲು ಹುಳಿಯಪ್ಪುದೇ? ಪರೋಕ್ತಿಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕದಿಯುವುದು ಉಗುಳಿದ ತಂಬುಲಕ್ಕೂ ಉಟ್ಟುಕಳೆದ ಮೈಲಿಗೆಗೂ ಕೈನೀಡುವಂಥ ಕೆಲಸ (ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ, I, ೧೯-೨೮)—ಎಂದು ಕವಿಕಾವ್ಯವಿಚಾರವಾಗಿ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅನಂತರ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಸಂಪ್ರದಾಯದಂತೆ, ಮೊದಲು ಸಮುದ್ರದ ವರ್ಣನೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಕವಿಯು ಇದನ್ನು ಲಂಬಿಸದೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೇರುವಿನ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಲಾಳದೇಶವಿತ್ತೆಂದೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಯೋಧ್ಯೆ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಹೇಳಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಚಂದ್ರಮತಿ ಎಂಬ ಹೆಂಡತಿಯೊಡನೆಯೂ ರೋಹಿತಾಶ್ವನೆಂಬ ಮಗನಿಂದಲೂ ಕೂಡಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇತ್ತ, ದೇವೇಂದ್ರನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಭೂಲೋಕದೊಳಗೆ ಸತ್ಯವಂತರಾದ ರಾಜರು ಯಾರು ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಹುಟ್ಟಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಹೆಸರು ಹೇಳುವನು; ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ವಿರೋಧಿಸುವನು. ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾತ್ರವೂ ವಸಿಷ್ಠನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥೈರ್ಯವೂ ಹೇಗೆ ಕಂಡುಬರುವುವು ನೋಡಿ:—

ವಿಶ್ವಾ.—'ಇನಿತು ಮುಳಿಸಾವುದು! ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಭೂಭುಜನ ಮನೆಗೀಗ
ಳಿಂತು ನೀ ಹೋಗಿ ಕೌಶಿಕನು ನೆಟ್ಟನೆ ನಿನ್ನನಂತಿಂತು ಕೆಡಿಸಿದಪ;
ನೀನಾವ ಪರಿಯಲೆಚ್ಚತ್ತಿರೆಂದು ನೆನಸಿಕೊಡು ಹೋಗು.'

ವಸಿ.—'ಆನಾಡುವವನೆ ಹೇಳು!'

ವಿಶ್ವಾ.—'ಎನ್ನಗಾಸಿಗಾಱದೆ ನೃಪಂ ಹುಸಿನುಡಿಯೆ ಮುನಿತನವ
ನೀಡಾಡಿ ಹೋಹಂತಿರಾದಪುದು. ಹೋಗಿ ನೀಂ ಹೇಳು!'

ವಸಿ.—'ತರಣಿ ತೇಜಂಗಿಡದಿರು, ಅಗ್ನಿ ಬಿಸುಪಾಱದಿರು, ಸರಸಿರುಹವೈರಿ
ತಂಪಂ ಬಿಡದಿರು, ಎಲೆ ಮಂದರವೆ ಚಲಿಸದಿರು ಎಂದು ಬೋಧಿ
ಸಲದೇಕೆ? ನಿಜವಳಿವವೇ ಸುಮ್ಮನಿರಲು?'

ವಿಶ್ವಾ.—'ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆವಡೆ ಹಿಡಿದ ಕೊಡೆ ಕಾವುದೇ? . . . ಕವಿದು
ಹೆಗ್ಗಡಲುಕ್ಕಿ ಜಗವ ಮೊಗೆವಡೆ ಮೆಳೆಗಳಡ್ಡಬಹವೇ? ಮುನಿಪ,
ನಿನ್ನ ಬಡ ಬೋಧೆಗೀಧೆಗಳು ರಕ್ಷಿಸುವುವಲ್ಲ; ನೀ ಹೇಳದಿರ್ದಡೆ
ಮದನಹರನಾಣೆ, ಹೋಗು! . . . .'

ವಸಿ.—'ಕುಲವ ಸಾಲಗೆಯಱಹಿತೆಂಬ ನಾಣ್ನುಡಿಗಿಂದು ನೆಲೆಯಾ
ಯ್ತುಲಾ! ಬ್ರಹ್ಮಋಷಿಯಾದಡೊಳಗು ನಿರ್ಮಳವಪ್ಪುದಯ್ಯ!
ನೀಂ ರಾಜರ್ಷಿ; ಕೋಪಿಸದೆ ಧಟ್ಟಿಸದೆ ಕೆಡೆನುಡಿಯದೆ ನಿಲಲೆಂತು
ಬಲ್ಲೆ! . . . .'

'ಕೋಣಗಳ ಹೋರಾಟ, ಗಿಡಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯು' ಎಂಬಂತೆ ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಹೋರಾಟ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನನ್ನು ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡಿತು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು 'ನಿಜವೈರದಂತಸ್ಥವನ್ನಱಿಯದ ಮುನಿಗಳ ಕರೆದು' ಅವರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಸುವರ್ಣಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಯಾರು ಏನು ಕೇಳಿದರೂ ದಾನಮಾಡುತ್ತೇನೆಂಬ

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಭಂಗಪಡಿಸುತ್ತೇನೆಂದು ಎಷ್ಟೋ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬಂದು, 'ಪಿರಿಯ ಕರಿಯಂ ಮೆಟ್ಟಿ ಕನಡೆಯಂ ಮಿಡಿದಡೆ ನಿತುದ್ದಕ್ಕೆ ಹೋಹುದವಱ ಸರಿಯೆನಿಸಿ ಸುರಿದ ಹೊಸ ಹೊನ್ನರಾಸಿಯ ನೀವುದರಸ!' ಎಂದನು. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರಸಾದ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಹಿಂದುಮುಂದು ನೋಡದೆ 'ಹಸಾದಂ, ಕೊಟ್ಟೆನು; ಅದ ನೀಗಲೇ ಇರದುಯ್ವುದು!' ಎಂದನು. ಮುನಿಯ ಮುಖವು ಮಂಕಾಯಿತು. 'ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಇರಲಿ; ಬೇಕಾದಾಗ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೊರಟುಹೋದನು.

ಹೀಗೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಸೋಲಿಗೆ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸೋತಷ್ಟೂ ಕೋಪ ಹೆಚ್ಚಿತು; ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನಾ ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ದೇಶದ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟನು. ಅವು ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡುತ್ತ ಬಂದುವು. 'ಖಗಮೃಗದ ಕಾಟದಿಂದ ಧರೆಯೊಳಗೆ ಬಿತ್ತಿಲ್ಲ ಬೆಳೆಯಿಲ್ಲ ನೀರಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಹಾಹಾಕಾರ ಪಡುವಂತಾಯಿತು. ಅವುಗಳ ಕಾಟವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಬೇಟೆಗೆ ಹೊರಟು ಮೃಗಗಳನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತ ವಸಿಷ್ಠನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದನು. (ವಸಿಷ್ಠಾಶ್ರಮವು ತನ್ನ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂಬುದು ಕವಿಯ ಅಭಿಮಾನಪೂರ್ವಕವಾದ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ!) ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಶಿಷ್ಯನನ್ನು ಕಂಡು ಧರ್ಮಸಂಕಟ ಒದಗಿತು. 'ವಿಷಮ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿ ಮುನಿದು ತಪ್ಪಸಾಧಿಸುವ, ನೀನಱಿದಿರೆಂದಱುಪಬೇಕು; ಅಱುಪಿದಡೆ ಪಿಸುಣತ್ವ; ಅಱುಪದಿರ್ದಡೆ ನೃಪನ ಕೇಡ ನಾನೋತುಪೇಕ್ಷಿಸಿದಾತನು; ಗಸಣಿಯಾಯ್ತು; ಏಗೆಯ್ವೆನು—ಎಂದು ಮನದೊಳಗೆ ಚಿಂತಿಸಿ' ಕೊನೆಗೆ 'ಪೇಳದಂತೆ ಪೇಳ್ದಪೆನೆಂದು' ನೆನೆದು 'ಎನ್ನನೊಲುವೊಡೆ ಕುಲಾಚಾರಮಂ ಬಿಡದಿರ್ಪಡೆ ಉನ್ನತಿಕೆ ಬೇಹಡೆ ಉತ್ತಮಕೀರ್ತಿ ಕೆಡದಿಹಡೆ, ನನ್ನಿಯುಳಿವಡೆ, ಮಗನೆ ಹೋಗದಿರು ಮಱೆದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ; ಗನ್ನದಿಂ ಮಱಹಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಬಳಿಕ ಮುನಿ ಬನ್ನಬಡಿಸಿಯೆ ಕಾಡಿದಪನಱಿದಿರು . . . . .' ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟನು.

ಆದರೆ ವಿಧಿಯು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೇ ಎಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಅವನು ಒಂದು ಕಾಡುಹಂದಿಯನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಅರಿಯದೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೇ ಹೋದನು. ಬೇಟೆಯ ಆಯಾಸವೊಂದು ಕಡೆ, ಗುರ್ವಾಜ್ಞೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೆಡೆಗೆ ಬಂದೆನೆಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯೊಂದು ಕಡೆ; ದುಸ್ಸ್ವಪ್ನ ದೌರ್ಮನಸ್ಯಗಳ ಕಳವಳ ಒಂದು ಕಡೆ: ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ 'ಹೊಲೆ' ಯಾದ 'ಕೋಪ ಬದ್ಧದ್ವೇಷ ಅನಿಮಿತ್ತವೈರ'ಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಇಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರು ಬಂದು ಗಾನ ಮಾಡಿ ಅವನ 'ದುಗುಡವನ್ನು ರಾಗರಸಲಹರಿಯಿಂದ ತೊಳೆದರು.' ಅವನು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ತನ್ನ ಸರ್ವಾಭರಣವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಅವರು ಬಂದಿದ್ದದ್ದು ಸಂಪಾದನೆಗಲ್ಲ, ವ್ಯಾಜ್ಯಕ್ಕೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಸೌಮ್ಯಗುಣವನ್ನೂ ಗಾಯಕಿಯರ ವಕ್ರಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಕವಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆಯು ರಸವತ್ತಾಗಿದೆ:—

ಗಾಯಕಿಯರು—'ಬಡತನದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆನೆ ದೊರಕಿ ಫಲವೇನು?
ನೀರಡಸಿರ್ದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಜ್ಯ ದೊರಕಿ ಫಲವೇನು? . . . ಕಡು
ಬಿಸಿಲು ಹೊಡೆದು ಬೆಂಡಾಗಿ ಬೀಳ್ವೆಮಗೆ ನೀನೊಲಿದು ಮಣಿದೊಡಿಗೆ
ಗಳನಿತ್ತು ಫಲವೇನು ಭೂಪಾಲ! . . . ಸುಡುಸುಡನೆ ಸುಡುವ ಬಿಱು
ಬಿಸಿಲ ಸೆಕೆಯುಸುರು ಬಿಸಿಹೊಡೆದುದುರಿಹತ್ತಿಬಾಯ್‌ಬತ್ತಿ ಡಗೆ
ಸುತ್ತಿಸಾವಡಸುತಿದೆ! ನಿನ್ನ ಮುತ್ತಿನ ಸತ್ತಿಗೆಯನ್ನಿತ್ತು ಸಲಹು!'

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ—'ರವಿಕುಲದ ಪೀಳಿಗೆಯೊಳೊಗೆದ ರಾಯರ್ಗೆ ಪಟ್ಟವ ಕಟ್ಟು
ವಂದಿದಿಲ್ಲದಡರಸುತನ ಸಲ್ಲದವನಿಯೊಳು; ಯುದ್ಧರಂಗದೊಳಿದಂ
ಕಂಡ ಹಗೆಗಳು ನಿಲ್ಲರು; ಇದಱ ಕೆಳಗೆ ಕವಿವ ನೆಳಲೋಳಗಾವ
ನಿರ್ದನಾತಂಗೆ ತಾಂ ತವಿಲೆಡರು ಬಡತನಂ ರೋಗವಪಕೀರ್ತಿ
ಪರಿಭವ ಭಯಂ ಹರೆವುದು; ಇವನಱಿದಱಿದು ಸತ್ತಿಗೆಯ
ಕೊಡಬಹುದೆ?'

ಹೀಗೆಯೇ ಬಹುವಾಗಿ ವಾದವಿವಾದಗಳು ನಡೆದುವು. ಆದರೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಶ್ವೇತಚ್ಛತ್ರವನ್ನು ಕೊಡಲೊಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವಿವೇಕಕ್ಕೆ

ಹೊರಟಿರುವವರಿಗೆ ಅಲ್ಲದ್ದಾವುದು ಸಲ್ಲದ್ದಾವುದು? ಅವರು 'ಛತ್ರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೋಗಲಿ, ನಮ್ಮನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊ!' ಎಂದು 'ಅಳವಳಿದು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಕೈಮುಗಿದು' ಕೇಳಿಕೊಂಡರು.

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ—'ಸೂರ್ಯಕುಲದ ರಾಯರ್ಗೆ ವಂಶದೊಳು ಕೀರ್ತಿಯೊಳು ಭುಜಬಲದೊಳೊರೆದೊರೆಯೆನಿಸಿ ಕನ್ನಿಕೆಯರಂ ಕೊಡುವ ಭೂಪರಿಲ್ಲಿಂದುತನಕ; ಹೊಲತಿಯರು ಬಂದಾವು ಸತಿಯರಾದಪ್ಪೆವೆಂಬುಲಿಹವೆಂಬುದು ಬಂದ ಕಾಲಗುಣವೋ ನಿಂದ ನೆಲದ ಗುಣವೋ!'

ಗಾಯಕಿಯರು—'ಪಾವನ ಕ್ಷೀರಮಂ ಕೊಡುವ ಕೆಚ್ಚಲ ಮಾಂಸವಾವ ಲೇಸು? ಮಧುವನೊಸೆದೀವ ನೊಳವಾವ ಲೇಸು? ಅಧಿಕ ಕಸ್ತೂರಿಯಂ ಕೊಡುವ ಮೃಗನಾಭಿ ತಾನಾವ ಲೇಸು? ದೇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲವೇ? ಉತ್ತಮಗುಣಂಗಳಿರ್ದಾವ ಕುಂದಂ ಕಳೆಯಲಾಜಿವವನೀಶ? ಇಂದೆಮ್ಮ ರೂಪು ಜವ್ವನವಿರಲು ಕುಲದ ಮಾತೇಕೆ?'

ಹ.—'ಅಕ್ಕಕ್ಕು; ಬಚ್ಚಲುದಕಂ ತಿಳಿದಡಾರ ಮಿಾಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಂ? ನಾಯ್ಗೆ ಹಾಲುಳ್ಳಡಾವನೂಟಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಂ? . . . ಮಿಕ್ಕ ಹೊಲತಿಯರು ನೀವೆನೆ ನಿಮ್ಮ ಜವ್ವನದ ಸೊಕ್ಕು ರೂಪಿನ ಗಾಡಿ ಜಾಣತನದೊಪ್ಪವೇತಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಂ? ಶಿವಶಿವಾ! ಈ ಮಾತು ತಾ ಹೊಲೆ!!'[13]

ಗಾ.—'ಹಾಡನೊಲಿದಾಲಿಸಿದ ಕಿವಿಗೆ ಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ, ಮಾತಾಡಿ ನುಡಿಸಿದ ಬಾಯ್ಗೆ ಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ, ರೂಪ ನೆಱೆ ನೋಡಿದ ವಿಲೋಚನಕೆ ಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ, ಮೆಯ್ಮುಡಿಗಳಿಂ ಸುಳಿವ ತಂಗಾಳಿಯಿಂ ತೀಡುವ ಸುಗಂಧಮಂ ವಾಸಿಸಿದ ನಾಸಿಕಕೆ ನಾಡೆ ಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ, ಸೋಂಕಿಂಗೆ ಹೊಲೆಯುಂಟಾಯ್ತೆ! ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಂಗಳೊಳು ನಾಲ್ಕಧಮ, ಒಂದಧಿಕವೇ?'

ಹ.—'ಕೆಂಡವನು ಮುಟ್ಟಿದಡೆ ಬೇವಂತೆ, ಕೇಳ್ದಡಂ ಕಂಡು ವಾಸಿಸಿದಡಂ ಬೆಂದವೇ? ಕಾಳುಗೆಡೆಯದೆ ಹೋಗಿ!'

---

13 'ಕುಲವಿಲ್ಲದ ರೂಪು ಎಲ್ಲಿದ್ದರೇನು? ಬಚ್ಚಲ ನೀರು ತಿಳಿದಲ್ಲಿ ಫಲವೇನು?'—ಬಸವೇಶ್ವರ ವಚನ.

ಗಾ.—'ಶಾಪದಿಂದೆಮಗಾದ ದುಷ್ಕುಲಂ ನಿನ್ನಯ ಸಂಗದಿಂ ಶುದ್ಧಮಪ್ಪು ದೆಂಬಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂ ಬಂದೆವು.'

ಹ.—'ನಿಮಗೋಸುಗೆನ್ನ ಕುಲಮಂ ಕೆಡಿಪೆನೆ?'

ಗಾ.—'ಪಾಪಿಗಳ ಪಾಪಮಂ ತೊಳೆವ ಗಂಗೆಗೆ ಪಾಪಲೇಪವುಂಟಾಯ್ತೆ?'

ಹ.—'ಕೊಡವಾಲ ಕೆಡಿಸುವಡಾವ್ಲುವೆನಿತಾಗಬೇಕು?'

ಗಾ.—'ಮಾತಿಂಗೆ ಮಾತುಗೊಡಲರಿದು; ನಿನ್ನಯ ನುತಖ್ಯಾತಿಗದಟಂಗೆ ಸುರುಚಿರಗುಣವ್ರಾತಕ್ಕೆ ಹರೆಯಕ್ಕೆ ಗರುವಿಕೆಗೆ ಮನಸಂದು ಮತಿಗೆಟ್ಟು ಮರುಳಾದೆವು; ನಿನ್ನಯ ಬೆನ್ನಬಿಡೆವು.'

ಹ.—'ಬಳಿವಿಡಿದು ಬಂದು ಮಾಡುವುದೇನು?'

ಗಾ.—'ಎಳಸಿ ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಮರುಳ್ಗೊಳಿಸಿ ಮತ್ತೊಲ್ಲನವನಿಪನೆಂದು ಮೊಱೆ ಯಿಡುತ್ತ ಇಳೆಯೊಳಗೆ ಸಾಱುತ್ತ ದೂಱುತ್ತ ಬಪ್ಪೆವು.'

ಇನ್ನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ತಾಳ್ಮೆಯೂ ಹೋಯಿತು. ಹೆಂಗಸರೆಂದು ಹೇಸದೆ ಅವರನ್ನು ಚಮ್ಮಟಿಗೆಯಿಂದ ಹೊಯ್ದು ಓಡಿಸಿದನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಇವನ್ನು ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಮನೋರಥವು ಕೈಗೂಡಿ ತೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹಗೊಳ್ಳುತ್ತ, ಹೊರಗೆ ಕೋಪವನ್ನು ತೋರಿ ಸುತ್ತ, ಬಂದು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದ್ದು ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗಾಯಕಿಯರನ್ನು ಹೊಡೆದದ್ದರವರೆಗೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ನಾನಾ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರೆ ಎಲ್ಲಾ ನಿರೋಧವನ್ನೂ ಬಿಡುವೆನೆಂದನು. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಏನು ಹೇಳಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪದೆ 'ಎಡೆಬಿಡದೆ ಬೇಡಿ ಕಾಡುವಿರಾದರೆ ಸರ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟೇನು, ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಾರೆ' ಎಂದನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಆ ಮಾತನ್ನೇ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅವನಿಂದ ರಾಜ್ಯ ವನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡನು. ತೊಟ್ಟ ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ ಉಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಉಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಹೇಗೆಂದು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ತಲೆವಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು 'ಅವನಿಪರು ಮರುಳರೆಂಬುದು ತಪ್ಪದು. ಇದಕ್ಕುಪಾಯವ ಕಾಣ್ಬುದರಿದೆ, ನಾ ತೋಱುವಪೆ' ಎಂದು

'ತನ್ನವನೊರ್ವನುಟ್ಟ ಹಣ್ಣಱುವೆ ಸೀರೆಯನೀಸಿಕೊಂಡು ನಾಲ್ಕಾಗಿ ಸೀಳಿ ಕೊಟ್ಟನು.' ಆದರೆ ಸುಲಿಗೆ ಇಷ್ಟಕ್ಕೇ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ; ಹೇರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದರೂ ಸುಂಕ ಕೇಳುವವನಂತೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತನಗೆ ಮೊದಲು ಕೊಟ್ಟ ದಕ್ಷಿಣೆಯೆಲ್ಲಿ ಎಂದನು. ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಒಂದು ಗಡುವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಕಾಶಿಗೆ ಹೊರಡಲನುವಾದನು. ಅವನಲ್ಲಿ ಪಿತೃಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದ ಪುರಜನರ ಪರಿಜನರ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಗೋಳು ಹೇಳತೀರದು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಆಗ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರಿ 'ಈ ಕಟಕ ಈ ಕೋಟೆ ಈ ಕರಿಗಳೀತುರಗವೀರಥಗಳೀಪರಿಜನ ಈ ಕೋಶವೀಕಾಂತೆ ಈ ಕುವರನೀಮಂತ್ರಿ ಈ ಕಾಮಿನೀಜನಂ ಮಱುಗದಂತರಸಾಗಬೇಕಾದಡೆನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯಾಗು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಚಪಲಗೊಳಿಸಿ ನೋಡಿದನು. ಆದರೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಮನಸ್ಸು ನಿರ್ಭರವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಅದು ಈ ಯಾವ ಸುಖದುಃಖಕ್ಕೂ ಸಗ್ಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಈ ಧೈರ್ಯ ಸ್ಥೈರ್ಯ ನಿಷ್ಠೆ ಕ್ಷಮೆ ಶಾಂತಿ ದಾಂತಿಗಳನ್ನೂ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕುಹಕ ಕಾಠಿಣ್ಯ ಕಿರುಕುಳ ಕುಟಿಲತೆಗಳನ್ನೂ ಕವಿ ಮನಕರಗುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ವೈರಾಗ್ಯವು ಅವನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು 'ಪಾಪಿ, ನಿಷ್ಕರುಣ, ನಿರ್ದಯ, ಮೂರ್ಖ, ನೀಚ, ನೀರಸ, ನಿರ್ಗುಣ,....ಎಮ್ಮೊಡಲೊಳಳ್ಳಿಱಿವುತಿಪ್ಪಳಲ ಬೇಗೆಯ ಬೆಂಕಿಯುರಿ ನಿನ್ನನಿಱಿಯದೇ' ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಬಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು 'ನಿಮ್ಮನು ಜಱಿದು ಮಾಱುತ್ತರಂಗೊಟ್ಟು ಕೆಟ್ಟು ನುಡಿದು ನಿಂದೆಗಯ್ವನ್ಯಾಯ ಪಾಪಿ ಚಾಂಡಾಲ ನೆನ್ನಿಂದಧಮರಾರಯ್ಯ, ಸರ್ವಾಪರಾಧಿಯಾಂ, ತಂದೆ, ಕರುಣಂಗೆಡದಿರೆಂದು ಮುನಿಯಂ' ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಗ್ರಹಚಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಘಟ್ಟ ಮುಗಿಯಿತು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ದಾನಕ್ಕಿಂತ ದಕ್ಷಿಣೆಯೇ ಕಷ್ಟವಾಯಿತು. ಸಾಲಗಾರನಿಗಿಂತ ನಕ್ಷತ್ರಕನೇ ಬಲವಾದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಇದ್ದಾಗ ಆದ ಹಿಂಸೆಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದಾಗ ಆದ ಹಿಂಸೆಯೇ ಘೋರವಾಯಿತು.

ನಕ್ಷತ್ರಕನು ಸ್ವಭಾವತಃ 'ಹುಸಿಯುಸೂಯಾನೀಚವೃತ್ತಿ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ನಿಷ್ಕರುಣ ನೀತಿಗಳಲಿ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಹಿರಿಯ.' ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅವನಿಗೆ 'ಕೊಡುವೊಡವೆ ಬರಲಿ ಬಾರದೆ ಕೆಡಲಿ, ಕಾನನದ ನಡುವೆ ತಗಹಿನಲಿರಿಸಿ ಕೆಲವುದಿನ ಉಪವಾಸಬಡಿಸಿರ್ದು ಕೆಲವುದಿನ ದೇಹವನುವಲ್ಲೆಂದು ನೆವವೊಡ್ಡಿ ಕೆಲವುದಿವಸ ನಡೆವಾಗ ದಾರಿದಪ್ಪಿಸಿ ತಿರಿಪಿ ಕೆಲವುದಿನ ಪಡಿಯ ಬೀಯಕ್ಕಾಣೆಯಿಟ್ಟಂತು ಕೆಲವುದಿನ ಕೆಡಿಸಿ ನುಡಿದವಧಿಯಾಯ್ತೆಂದು ಧರೆಯುಱೆಯೆ ನೃಪನಂ ಹುಸಿಕನೆನಿಸು' ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟನು. ಅವನ ಕಾಟದಲ್ಲಿ ಕುಸುಮ ಸುಕುಮಾರರಾದ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಕಾಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲಾರದೆ ಪಟ್ಟ ಸಂಕಟವೂ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೋಯಿತು. ಚಂದ್ರ ಸೂರ್ಯರೂ ಮರುಗಿದರು; ಆದರೆ ಕೌಶಿಕನು ಮರುಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಘೋರಕಾನನದಲ್ಲಿ ಕಾಳಗತ್ತಲೆ ಕವಿದು ಕಡಲಿಟ್ಟು ಮಡುಗಟ್ಟಿತು. ಹಾವು, ಚೇಳು, ಹುಲಿ, ಕರಡಿ, ಭೂತ, ಭೇತಾಳಗಳು ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿ ಬೊಬ್ಬಿಟ್ಟು ಝುಂಕಿಸಿದುವು. ದಾವಾಗ್ನಿ ಮುತ್ತಿಕೊಂಡಿತು. ಆದರೆ 'ಉತ್ತಮರ ಮುಂದಾವ ಠಕ್ಕಿರಲಾಪುದು?' ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಳೆದು ಗಂಗಾದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದ ಅವಧಿ ತೀರುತ್ತ ಬಂತು. ಆದರೆ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಾವ ಮಾರ್ಗವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. 'ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ; ಒಂದುಪಕ್ಷ ನಾಚಿಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಬೇಡಿದರೂ ಕೊಡುವ ದಾತನಿಲ್ಲ; ಕೃಷಿಯಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸೋಣವೆಂದರೆ ಭೂಮಿ ಇಲ್ಲ ಕಾಲವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೇನು ನನ್ನ ಸತ್ಯ ಇವೊತ್ತು ಸೂಱೆಹೋಯ್ತು' ಎಂದು, ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನದ ಕೆಳಗೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದವನು ದಿಕ್ಕು ತೋರದೆ ಮುಖವನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ, ಪತಿಯು 'ಚಿಂತಾಗ್ನಿಯುರಿಯ ಹೊಯ್ಲಿಂ ಕರಗಿಹೋಗದಿರನೆಂದು' ಚಂದ್ರಮತಿಯೇ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಇರುವ ಎರಡು ಜಾವದಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮೂಗುವಟ್ಟಿರ್ದೊಡೇನಹುದೆಂದು ಉತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸಿ, ಏನು ಮಾಡೋಣವೆಂದು ಕೇಳಿದ ಪತಿಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ತನ್ನನ್ನೂ ಮಗನನ್ನೂ ಮಾರಿ ಸಾಲದ ಹೊರೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಿಕ್ಕುವಕ್ಕೆ

ಮತ್ತೇನಾದರೂ ಉಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಇದಕ್ಕೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಒಪ್ಪಿಯಾನೇ? ಆದರೆ ಚಂದ್ರಮತಿ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. 'ಎಲೆ ಮರುಳೆ, ಸರ್ವಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸತಿಸುತರು ತನ್ನ ಒಡಲು ಕಡೆ. . . .' ಎಂದು ವಾದಿಸಿದಳು. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ವಿಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಒಪ್ಪಿ, ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಮಾರುತ್ತೇನೆಂದು ಸಾರುತ್ತ ಬಂದನು. ಇವರನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವವರು ಯಾರು ಬರಬೇಕು? ಪೀಡೆಯನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೇ ಅದರ ನಿವಾರಣೆಗೂ ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಅವನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಅಗ್ನಿಯು ವಿಪ್ರನಾಗಿ ಬಂದು ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೊಂಡುಕೊಂಡನು; ನೆಟ್ಟನೆ ಕೊಂಡುಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟನೇ? 'ಹುಡುಗ ಚಿಕ್ಕವನು, ಈಕೆ ಮುದುಕಿ; ಇವರನ್ನೇನುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ?' ಎಂದು ಚೌಕಾಶಿಮಾಡಿದನು. 'ಬೆಲೆ ಹೇಳು; ನನಗೆ ಸರಿಹೋದರೆ ಇನ್ನೆಂಟು ದಿನಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ' ಎಂದನು. ಕೊನೆಗೆ ಅಂದೇ ಹಣಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೆದುರಿಗೇ ಅವರನ್ನು 'ಕೆಡೆಯೊದೆದು ನೂಕಿ ನಿಜಗೇಹಕ್ಕೆ ಜಱೆವುತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ದನು.' ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ 'ಲೋಕದರಸುಗಳ ಸಪ್ತಾಂಗಮಂ ಕೊಂಬ' ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು 'ಬಡಮುನಿಯ ನುಡಿಯ ತೊಡಕಿನ ಬೆಡಗಿನಿಂದ' ಸೋತು ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಆದರೂ ಋಣ ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಮಾರಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದು 'ಬತ್ತಾಯ'ಕ್ಕೆ ಸರಿಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು ಉಳಿದವನು ತಾನೊಬ್ಬನು; ತನ್ನನ್ನೂ ಮಾರಿಕೊಳ್ಳಲನುವಾದನು. ತನ್ನ ಮಾತಿಗೆ ತಾನೇ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು 'ಕೌಶಿಕಮುನೀಶ್ವರ ಮೊದಲಸಾಮಿಕರೆ ಕಡೆ ಸಮಸ್ತರ ಮನಕ್ಕೆ ಸತ್ಯನೆನಿಸುವೆನೆಂದು' ವೀರಬಾಹುವಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಮಾರಿಕೊಂಡು ಅವಧಿಗೆ ಇನ್ನೆರಡು ಗಳಿಗೆ ಇರುವಹಾಗೇ ಋಣಮುಕ್ತನಾದನು. 'ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು' ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ ವೀರಬಾಹುವಿನ ಪಾದಸೇವೆ ಮಾಡಿ, ಅವನಿಂದ ಸಣ್ಣ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ರಾಜಬೀದಿಯಲ್ಲಿ 'ಹೆಸರ ಹೇಳುತ್ತ ಮೆಯ್ಯ್ಗುಱುಹ ತೋಱಿಸುತ ಪುರದೊಳಗೆಯ್ದೆ ಜನವಱಿಯೆ ಹಱೆಯ ನೊಳಗಿಸುತ ಮೆಱೆಯುತ್ತ' ಸುಡುಗಾಡಿಗೆ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ 'ಹೆಣನ

ತಲೆಯಕ್ಕಿ, ನೆಲದೆಱೆಯ ಹಾಗ, ಶವದುಡಿಗೆ' ಇವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಇವನ ಘನಕಾರ್ಯ! ಆಡಿದ ಮಾತು ಹೋಗುವುದೆಂದು ಇದೊಂದಕ್ಕೂ ಅವನು ಹಿಂದೆಗೆಯಲಿಲ್ಲ; ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಕೈವಿಾರಿದನೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಯಮನನ್ನು ವೀರ ಬಾಹುವಾಗುವಂತೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿ ಅವನ ಜಾತ್ಯಭಿಮಾನ ಆತ್ಮಗೌರವ ಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ನೋಡಿದನು. ಆದರೆ ಸತ್ಯವೇ ಪರಮಧರ್ಮ ವೆಂದಿದ್ದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಆ ಪರಮಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಇತರ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಶರಣುಗೊಳಿಸಿ ಜಯಶೀಲನಾಗಿ 'ಸತ್ಯಸಂಪನ್ನ'ನೆನಿಸಿದನು.

ಇತ್ತಲಾಗಿ ಚಂದ್ರಮತಿಯ ಗ್ರಹಚಾರವು ಕ್ರೂರತರವಾಯಿತು.

ಒಡೆಯನತಿಕೋಪಿ ಹೆಂಡತಿ ಮಹಾಮೂರ್ಖೆ ಮಗ
ಕಡುಧೂರ್ತ ಸೊಸೆಯಾದಡಧಿಕನಿಷ್ಠುರೆ ಮನೆಯ
ನಡೆವವರು ದುರ್ಜನರು ನೆರೆಮನೆಯವರು ಮಿಥ್ಯಾವಾದಿಗಳು
ಪಶುಗಳಗಡು ।
ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಕೋಪಿಸುವ ಸಾಯಿ ಸದೆಬಡಿವ ಕಾ
ಳ್ಗಿಡಿವ ಕರಕರಿಪ ಸೆಣಸುವ ತಪ್ಪ ಸಾಧಿಸುವ
ಕೆಡೆಯೊದೆವ ಮಾರಿಗಾಜಿದೆ ಸತ್ತು ಹುಟ್ಟುತಿಹರವನಿಪನ
ಸತಿಪುತ್ರರು ॥ (೮–೨)

ಆಕೆಯು ಇಂಥವರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು, ಭತ್ತಕುಟ್ಟಿ, ನೀರು ಹೊತ್ತು, ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ತಿಂದುಕೊಂಡಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಸಾಲದೆಂದು ಒಂದು ದಿನ ರೋಹಿತಾಶ್ವನು ಹುಲ್ಲು ಹುಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ತರಲು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುತ್ತದಮೇಲೆ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಹುಲ್ಲನ್ನು ನೋಡಿ 'ಮನವುಬ್ಬಿ ನಾನಿದನೆಲ್ಲಮಂ ಗಳಗಳನೆ ಕೊಯ್ದು ಕೊಂಡೊಯ್ದು ತ್ತಡೆವ್ಮೊಡೆಯ ಮುಳಿಯದಿಹನೆಂಬಾಸೆಯಿಂ' (ಪಾಪ! ಆ ಹುಡುಗನಿಗೂ ಒಡೆಯನ ಕಾಟ! ಅವನ ಕೋಪದಿಂದ ಪಾರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನ!) ಹೋಗಿ, ಹಾವು ಕಚ್ಚಿ ಸತ್ತುಹೋದನು. ಪತಿಯ ಸತ್ಯವೇ ಕಾಪಾಡುವು ದೆಂದು ಇದ್ದ ಸತಿಗೆ ಪುತ್ರಶೋಕ ಬೇರೆ ಒದಗಿತು. 'ಅವಳ ರನ್ನಕನ್ನಡಿ' ಒಡೆದುಹೋಯಿತು. ಆ ವರ್ತಮಾನವು ತಿಳಿದಾಗ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯ

ಸಮಯ; ನೀನೇ ಎನ್ನುವರಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವಳು ಯಜಮಾನನ ಕಾಲಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ತನ್ನ ಮಗ ಹಾವು ಕಚ್ಚಿ ಸತ್ತನೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವನು 'ಲೇಸಾಯ್ತು; ಮಡಿದರೆ ಮಡಿದಂ' ಎಂದು ಬಿಟ್ಟನು.

ಚಂದ್ರಮತಿ—'ಬಂಟರನು ಕೊಟ್ಟರಸಿಸೈ ತಂದೆ!'

ಯಜಮಾನ—'ನಡುವಿರುಳು ಬಂಟರುಂಟೇ? ನಿದ್ದೆಗೆಯ್ಯಬೇಕೇಳು ಕಾಡದಿರು.'

ಚಂದ್ರ.—'ನರಿಗಳೆಳೆಯದ ಮುನ್ನ ದಹಿಸಬೇಡವೆ ತಂದೆ? ಕರುಣಿಸು'

ಯಜ.—'ದುರ್ಮರಣವಟ್ಟ ಶೂದ್ರನನು ಸಂಸ್ಕರಿಸುವವರಾವಲ್ಲ.'

ಚಂದ್ರ.—'ಆನಾದಡಂ ಹೋಗಿ ಕಂಡು ಮಗನ ಉರಿಗಿತ್ತು ಬಪ್ಪೆನೇ?'

ಯಜ.—'ಕೆಲಸಮಂ ಬಿಟ್ಟುಹರಿಯದಿರ್ದುದನ್ನೈದೆ ಗೆಯ್ದು ಹೋಗು!'

ಚಕ್ರವರ್ತಿನಿಯಾಗಿದ್ದವಳಿಗೆ ಎಂಥ ಗತಿ! ತನ್ನ ಮಗನ ಶವವನ್ನು ಒಪ್ಪಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಲ್ಲ! ತನ್ನ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕಾವಲಂಬನವಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಇರುವುದು ಹೇಗೆ? ಆಗಲೂ, ತನ್ನ ಚಿಂತೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಚಿಂತೆ.—

'ಅತಿಲಜ್ಜೆಗೆಟ್ಟನ್ಯರಾಳಾಗಿ ದುಡಿದು ಧಾ
ವತಿಗೊಂಡು ಧನವನಾರ್ಜಿಸಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಭೂ
ಪತಿ ನಮ್ಮ ಬಿಡಿಸುವಾರ್ತದ ಮೋಹದಿಂ ಹಸಿವು ನಿದ್ದೆಯಂ ತೊಱೆದು ಬಂದು।
ಸುತನ ಕರೆಯೆಂದಡೇನೆಂಬೆನಾವುದ ತೋಱಿ
ಪತಿಯ ಮಱುಕವನು ಮಱೆಯಿಸುವೆನು....॥'

ಎಂಬ ಕೊರಗು. ಕೊನೆಗೆ ತಾನು ಎತ್ತಿ ಆಡಿಸಿದ ಭುಜದಮೇಲೆ ಹೆಣವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ಪುತ್ರಶೋಕಗ್ರಹಾವಿಷ್ಟಳಾಗಿ ದಾರಿಯ ಕಲ್ಲು ಮುಳ್ಳುಗಳ ಮೇಲೂ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಶ್ಮಶಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಳು. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೂ ಸತ್ತ ಮಗನನ್ನು ನೋಡಿ ಬಹುವಾಗಿ ಶೋಕಿಸಿದನು. ಮಗ ಸತ್ತನೆಂದು ದುಃಖವಲ್ಲ; 'ಅರಿರಾಯರೊಳು ಕಾದಿ ಮಡಿದಾತನಲ್ಲ....ಬಡ ಹಾವು ಕಚ್ಚಿ ಮುನಿವರಿಗೆ ನಗೆಗೆಡೆಯಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಮಡಿವರೇ!....'

ಎಂದು. ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಗೋಳಾಟದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾಗುತ್ತ ಬರಲು, ಚಂದ್ರಮತಿಯು ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಮುಂದೇನು ಗತಿಯೆಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಅವನು 'ತೆಱೆಯನಿಕ್ಕದೆ ಸುಡಲ್ಬಾರದು. ಉಳ್ಳೊಡೆ ಸುಡಲ್ಬಹುದು; ಇಲ್ಲದೊಡೆ ನಿನ್ನೊಡೆಯನಂ ಬೇಡಿ ತಾ; ತಾರದಿರೆ ಸುಡಲ್‌ಬೇಡ' ಎಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಅದರಂತೆ ಅವಳು ಊರಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಘಾತುಕರು ಕಾಶೀರಾಜನ ಕುಮಾರನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಹುಡುಗನ ಕಿರಿಚಲನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಮಗನದೆಂದು ಭ್ರಾಂತಿಪಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಲು ಇವಳೇ ಹತ್ಯಾಕಾರಿ ಎಂಬ ದೂರು ಹೊತ್ತು ಶಿಕ್ಷೆಪಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಿಜ ಹೇಳಿ ಬದುಕಿರಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿ ಅಪವಾದ ಹೊತ್ತು ಸಾಯುವುದೇ ಮೇಲೆಂದು, ಅವಳು ತಾನೇ ಕೊಲೆಮಾಡಿದೆನೆಂದಳು. ಅವಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವ ಭಾರವು ವೀರಬಾಹುವಿನಿಂದ ಅವನ ಸೇವಕನಾದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಬಂತು. ಅಪರಾಧಮಾಡಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡವರುಂಟು; ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದವರುಂಟು; ಆದರೆ ಯಾವ ಅಪರಾಧವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಇಂಥ ಗಂಡಹೆಂಡರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಕಷ್ಟಪರಂಪರೆಗಳು ಬಂದು, ಅವು ಇಷ್ಟು ಘೋರರೂಪಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಗೊಳ್ಳುವ ಕಥೆಯು ಪ್ರಪಂಚದ ಮತ್ತಾವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಾರದು! ಚಂದ್ರಮತಿಯು 'ಕಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯಂ ಸತ್ಯವೆರಸಿ ಬಾಳಲಿ, ಮಗಂ ಮುಕ್ತನಾಗಲಿ, ರಾಜ್ಯದೊಡೆಯ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ನಿತ್ಯನಾಗಲಿ, ಹರಕೆ, ಹೊಡೆಯೆಂದಳು.' ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು 'ಹರಕೆಯಂ ಕೇಳಿ ಹವ್ವನೆ ಹಾರಿ....ಪತಿಯಾಜ್ಞೆಯುಳಿದಡೆ ಸಾಕೆನುತ' ಸತಿಯ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಇಳಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಆಕೆಯ ಕೊರಳ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ವಿಶ್ವನಾಥನು ಮೈದೋರಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು,

ಘನಸತ್ಯವೇ ಜೀವವೆಂದಿರ್ದ ನಿನ್ನ ಹೊಲೆ
ಯನ ಸೇವೆ ಗುರುಸೇವೆ ಹೊತ್ತ ಹೊಲೆವೇಷ ಪಾ
ವನಪುಣ್ಯವೇಷ ಸುಡುಗಾಡ ರಕ್ಷಿಸುವಿರವು
ತಾ ಯಜ್ಞರಕ್ಷೆಯಿರವು।

ಅನುದಿನಂ ಭುಂಜಿಸಿದ ಶವದ ಶಿರವಕ್ಕಿಯ
ಲ್ಲನಪೇಯ ಚಾಂದ್ರಾಯಣಂ ಪುತ್ರನಳಿವು ಜ
ನ್ಮನಿಕಾಯದಳಿವಂಗನಾಹನನ ಮಾಯಾಹನನವಂಜಬೇಡ. . ॥

ಎಂದು ಸಂತೈಸಿದನು. ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೂ ಬಂದರು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತಾನು ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವನ್ನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗಾಗಿ ಧಾರೆಯೆರೆದು, ಅವನ ಸತಿಸುತರನ್ನು ಜೊತೆಗೊಳಿಸಿ ಅಯೋಧ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕಟ್ಟಿದನು. ಹೀಗೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು "ಹರನೆಂಬುದೇ ಸತ್ಯ; ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ಹರನು, ಎರಡಿಲ್ಲ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿತತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿದನು.

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನದ ಇತಿಹಾಸ

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನವು ವೇದ ಪುರಾಣ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪುರಾತನ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ, ವೈದಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಈ ಕಥೆಯ ಯಾಜ್ಞಿಕಾಂಶವೂ ಪೌರಾಣಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕಾಂಶವೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕಾಂಶವೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ, ಅಖಂಡವಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಯಾವ ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ವೃತ್ತಾಂತ ಬರುವ ವೈದಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು :—

೧. ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ (ಪಂಚಿಕಾ ೭, ಅಧ್ಯಾಯ ೩.)
೨. ಸಾಂಖ್ಯಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರ (೧೫ ; ೧೭–೨೫.)
೩. ವೇದಾರ್ಥ ದೀಪಿಕಾ (ಋಗ್ವೇದ ಭಾಗ, ೧–೨೪.)

ಇವು ಪುರಾಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಾಚೀನಗಳು. ಆದರೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಥಾಂಶಗಳಿಗಿಂತ ಹಿಂದಿನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು, ಎಂದರೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ತಂದೆತಾತಂದಿರ ಕಥೆಯನ್ನೂ, ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರಿಗೆ ಬೆಳೆದುಬಂದ ವೈಷಮ್ಯವನ್ನೂ, ಪುರಾಣಗಳೇ ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಮೊದಲು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಅರ್ವಾಚೀನ ಎಂಬ ಎರಡು ಭಾಗ ಮಾಡಬಹುದು.[14] ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ವಾಯು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಬ್ರಹ್ಮ ಪುರಾಣ ಹರಿವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ, ಲಿಂಗ ಶಿವಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿಯೂ ಬಂದಿದೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಸಮ್ಮತವಾದ ಪಾಠದಿಂದ ಫಲಿಸುವ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು :— (ಅನುಬಂಧ I ನ್ನು ನೋಡಿ.)

ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ರಾಜನಾದ ತ್ರಯ್ಯಾರುಣನಿಗೆ ಸತ್ಯವ್ರತನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನು, ಅಯೋಧ್ಯಾಪುರವಾಸಿಯೊಬ್ಬನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು, ಕಾಮಮೋಹಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಆ ಮದುವೆಯ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೊರಟುಹೋದನು. ತಂದೆಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದು ಈ ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡಿದ ಮಗನನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ, ಊರ ಹೊರಗೆ ಚಂಡಾಲರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿದನು. ವಸಿಷ್ಠರು ಇದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಇದಾದ ಕೆಲವು ಕಾಲದಮೇಲೆ ತ್ರಯ್ಯಾರುಣನು ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಅವನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆ ಅಧರ್ಮದ ಫಲವಾಗಿ ದ್ವಾದಶ ವಾರ್ಷಿಕ ಕ್ಷಾಮವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಇತ್ತ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಗಾಗಿ ಹೊರಟು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು.[15] ಕ್ಷಾಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಹೆಂಡತಿಯು ತನ್ನ ಮಗ ಗಾಲವನನ್ನು ಮಾರುವುದಕ್ಕೆ ತಂದಳು; ಮಿಕ್ಕವರಾದರೂ ಜೀವ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರಲಿ ಎಂಬುದು ಅವಳ ಆಸೆ. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಸತ್ಯವ್ರತನು ಅನುಕಂಪೆಯಿಂದಲೂ,

---

14 ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ವಾಯು ಮಾತ್ಸ್ಯ ಪುರಾಣಗಳು ಪ್ರಾಚೀನತಮಗಳು; ಬ್ರಹ್ಮವೈವರ್ತ ಶೈವ ವಾಮನ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣಗಳು ಈಚಿನವು; ಮಿಕ್ಕವು ಈ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಿಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಬರುತ್ತವೆ; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಬ್ರಹ್ಮ ಪುರಾಣಗಳು ಮೊದಲು ಬರುತ್ತವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪದ್ಮ ಪುರಾಣದ ಬಹುಭಾಗವು ಅರ್ವಾಚೀನ.— ಎನ್‌ಸೈಕ್ಲೋಪೀಡಿಯ ಆಫ್ ರಿಲಿಜನ್ ಅಂಡ್ ಎಥಿಕ್ಸ್, ಸಂಪುಟ ೧೦, ಪುಟ ೪೫೫.

15 ಈತನು ಕನ್ಯಾಕುಬ್ಜದ ರಾಜನಾದ ಗಾಧಿಯ ಮಗ. (ಗಾಧಿಯ ತಂದೆ ಕುಶಿಕ, ತಾಯಿ ಪುರುಕುತ್ಸಿ— ಅಯೋಧ್ಯೆಯ ದೊರೆಯಾಗಿದ್ದ ಪುರುಕುತ್ಸರಾಜನ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವಳು.) ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಮೊದಲಿದ್ದ ಹೆಸರು ವಿಶ್ವರಥ. ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾಗಿ ಆತನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆದನು.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೂ, ಗಾಲವನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತಾನೇ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮೃಗಗಳನ್ನು ಬೇಟೆಯಾಡಿ ತಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಹಾಕುತ್ತ ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ದೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದನು.

ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನೂ ದೇಶಕೋಶ ಅಂತಃಪುರಗಳನ್ನೂ ವಸಿಷ್ಠನೇ ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಸತ್ಯವ್ರತನಿಗೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠನಮೇಲೆ ಕೋಪ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. 'ಸಪ್ತಪದಿಯಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣ ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ? ಈ ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮವನ್ನು ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕೆ? ಅವನು ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿದ್ದರೆ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಏನು ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಅವನು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಸತ್ಯವ್ರತನಿಗೆ ಸಿಟ್ಟು. 'ತಂದೆಗೆ ಕೋಪ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದ ಆ ತಪ್ಪಿಗಾಗಿ ಈ ದ್ವಾದಶ ವಾರ್ಷಿಕ ಕ್ಷಾಮ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರೆ ದೋಷ ನಿವಾರಣೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆಮೇಲೆ (ಅವನಿಗೋ ಅವನ ಮಗನಿಗೋ) ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡೋಣ' ಎಂದು ವಸಿಷ್ಠನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದನು. ಅದು ಸತ್ಯವ್ರತನಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಅಂತು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ವ್ರತದಲ್ಲಿರುತ್ತ, ಒಂದು ದಿನ ಮತ್ತಾವ ಮಾಂಸವೂ ದೊರಕದೆ ಹೋಗಲು ಸತ್ಯವ್ರತನು, ಕೋಪ ಮೋಹ ಆಯಾಸ ಹಸಿವು ಇವುಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತನಾಗಿ, ದಸ್ಯುಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ವಸಿಷ್ಠನ ಗೋವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂದು ತಾನೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕುಟುಂಬದವರೂ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಿಕೊಂಡರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಸಿಷ್ಠನು ಕೋಪಗೊಂಡು ಸತ್ಯವ್ರತನನ್ನು 'ತ್ರಿಶಂಕು'ವೆಂದು ಕರೆದನು. (ತ್ರಿಶಂಕು = ಮೂರು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದವನು.)

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತನ್ನ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಸತ್ಯವ್ರತನು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿ ವಸಿಷ್ಠರ ಎದುರಿಗೇ ಅವನಿಂದ ಯಾಗಮಾಡಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಏರಿಸಿದನು. (ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ, VIII. ೩೯.)

ಈ ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಮಗನೇ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ; ಅವನ ಮಗ ರೋಹಿತ.

ರೋಹಿತನು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ವಿವರವನ್ನು ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ದಿಂದ[16] ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಾಂತವು, ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ, ಹೀಗಿದೆ.—(ಅನುಬಂಧ II ನ್ನು ನೋಡಿ).

[17]ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು, ನಾರದರ ಮಾತಿನಂತೆ, ವರುಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ತನಗೆ ಗಂಡು ಮಗುವಾದರೆ ಅದನ್ನು ವರುಣನಿಗೆ ಬಲಿಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹರಕೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡನು. ಮಗು ವಾಯಿತು. ಅವನಿಗೆ ರೋಹಿತನೆಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ, ಕೂಡಲೆ ಅವನನ್ನು ಹರಕೆಯಂತೆ ಬಲಿಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಹತ್ತುದಿನ ಕಳೆಯಲಿ, ಹಲ್ಲು ಹುಟ್ಟಲಿ, ಹಲ್ಲುಬೀಳಲಿ, ಬಿದ್ದ ಹಲ್ಲು ತಿರುಗಿ ಹುಟ್ಟಲಿ, ಅವನು ಬಿಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡಿಯುವಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಕಾಲಕಳೆದನು. ಇಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವನಾದ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಬಲಿಕೊಡಬೇಕೆನ್ನಲು ರೋಹಿತನು ಒಪ್ಪದೆ ಕಾಡಿಗೆ ಓಡಿಹೋದನು.[18] ಆದ್ದರಿಂದ ವರುಣನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ನನ್ನೇ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಅವನಿಗೆ ಜಲೋದರ ರೋಗ ಬಂತು.

ಇತ್ತ ರೋಹಿತನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತ ಒಂದು ವರ್ಷವಾದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ರೋಗ ಬಂದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ಊರಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಆದರೆ ಇಂದ್ರನು ಅವನನ್ನು ಕಂಡು ಇನ್ನೂ ಸಂಚಾರ ದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿಸಿದನು. ಮತ್ತೊಂದು ವರ್ಷದಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಊರಿನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಡಲು ಮತ್ತೆ ಹಾಗೇ ಆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆರು ವರ್ಷ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಆಮೇಲೆ ಅಜೀಗರ್ತನೆಂಬ[19] ಋಷಿಯನ್ನು ಕಂಡನು. ಅವನಿಗೆ ಶುನಃಪುಚ್ಛ, ಶುನಶ್ಶೇಪ, ಶುನೋಲಾಂಗೂಲ ಎಂಬ ಮೂವರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನನ್ನು ತನಗೆ ಮಾರ

---

16 ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕ್ಕೂ ಸಾಂಖ್ಯಾಯನ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರಕ್ಕೂ (Max Müller—*History of Ancient Sanskrit Literature*—Appendix) ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಇವೆರಡರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೇ ವೇದಾರ್ಥ ದೀಪಿಕೆಯು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

17 ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಪಂಚಿಕಾ vii, ಅಧ್ಯಾಯ ೩; ಹ. ಕಾ. ಸಂಗ್ರಹ, ೨, ೭-೮.

18 ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೇ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಮಗನನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟನೆಂದು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ.

19 ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ 'ಋಚೀಕ' ಎಂದಿದೆ. ಋಚೀಕ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ 'ಅಜೀಗ' ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಇವೆರಡು ಹೆಸರುಗಳೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರಬಹುದು.

ಬೇಕೆಂದೂ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತಾನು ನೂರು ಹಸುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದೂ ರೋಹಿತನು ಕೇಳಿದನು. ಹಿರಿಯ ಮಗನನ್ನು ಕೊಡಲು ತಂದೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ; ಕಿರಿಯ ಮಗನನ್ನು ಕೊಡಲು ತಾಯಿ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಉಳಿದವನು ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಶುನಶ್ಶೇಪ. ಅವನನ್ನು ನೂರು ಹಸುಗಳಿಗೆ ಕೊಂಡು ತಂದು ರೋಹಿತನು ತನ್ನ ಬದಲಾಗಿ ತನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ವರುಣನೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ನಡೆದ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಶುನಶ್ಶೇಪನೇ ಪಶುವಾದನು. ಈ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹೋತೃವೂ, ಜಮದಗ್ನಿಯು ಅಧ್ವರ್ಯುವೂ, ಆಯಾಸ್ಯನು ಉದ್ಗಾತೃವೂ, ವಸಿಷ್ಠನು ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪಶುವಾದ ಶುನಶ್ಶೇಪನನ್ನು ಯೂಪಸ್ತಂಬಕ್ಕೆ ಬಂಧಿಸಲು ಯಾರೂ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಮಾರಿದ ತಂದೆಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ನೂರು ಹಸುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ ತಾನು ಬಂಧಿಸುವುದಾಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದನು. ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಹೀಗೇ ಆಯಿತು. ಮತ್ತೊಂದು ನೂರು ಹಸುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಜೀಗರ್ತನೇ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು, ಕತ್ತಿಯನ್ನು ಹರಿತಮಾಡಿ ಮುಂದುವರಿದನು. ಆಗ ಶುನಶ್ಶೇಪನು ಪ್ರಜಾಪತಿ, ಅಗ್ನಿ, ಸವಿತೃ, ವರುಣ, ವಿಶ್ವೇದೇವತೆಗಳು, ಇಂದ್ರ, ಉಷಸ್ಸು — ಈ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತ ಮಾಡುತ್ತ ಒಂದು ಕಡೆ ಅವನ ಕಟ್ಟುಗಳೂ ಸಡಿಲಿದುವು, ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಹೊಟ್ಟೆಯೂ ತೆಳ್ಳಗಾಗುತ್ತ ಬಂದು ರೋಗ ವಾಸಿಯಾಯಿತು.

ಯಾಗ ಮುಗಿದು ಅವಭೃಥಸ್ನಾನವಾದಮೇಲೆ ಶುನಶ್ಶೇಪನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಅಜೀಗರ್ತನು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡಿರೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆದರೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. "ದೇವತೆಗಳು ಇವನನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಇವನು ನನ್ನ ಮಗ 'ದೇವರಾತ'" ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು. ಶುನಶ್ಶೇಪನು 'ಕತ್ತಿ ಹಿಡಿದು, ಶೂದ್ರನೂ ಮಾಡದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲು ಹೊರಟಿದ್ದೀಯೆ; ನನಗಿಂತ ಮೂನ್ನೂರು ಹಸುಗಳೇ ನಿನಗೆ ಹೆಚ್ಚಾದುವಲ್ಲವೆ?' ಎಂದು ಮೂದಲಿಸಿದನು. ಆಗ

ತಂದೆಯು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುತಾಪಪಟ್ಟು 'ನೂರು ಹಸುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತೇನೆ, ಬಾ' ಎಂದು ಮಗನನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡನು. ಆದರೆ ಶುನಶ್ಯೇಪನು ಒಪ್ಪದೆ 'ಒಂದು ಸಾರಿ ಪಾಪಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದವನು ಮತ್ತೊಂದು ಸಾರಿಯೂ ಮಾಡಬಹುದು' ಎಂದು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದನು. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೂ ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿ 'ನಿನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವನು ಎಷ್ಟು ಭಯಂಕರನಾಗಿದ್ದನಪ್ಪ! ಪುನಃ ಅವನ ಮಗನಾಗಬೇಡ ಕಂಡೆಯಾ! ನಮ್ಮ ವಂಶಕ್ಕೆ ಬಂದುಬಿಡು; ನನ್ನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾಗು' ಎಂದು, ತನಗೆ ನೂರು ಜನ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೂ, ಅವನನ್ನು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಜ್ಯೇಷ್ಠನಾಗಿ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನು.[20]

ಈ ಶುನಶ್ಯೇಪನ ನರಮೇಧವು ನಡೆದಮೇಲೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ರಾಜಸೂಯ ಯಾಗಮಾಡಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ನರಳಿದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.[21] ಈ ಭಾಗವು, ಎಂದರೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ದೇಶಕೋಶಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟದ್ದು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವಾಯುಪುರಾಣ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಈಚಿನವುಗಳೆನಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಂಡಕೌಶಿಕ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಈಚಿನ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣ ದೇವೀಭಾಗವತಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ದೇವೀಭಾಗವತದಲ್ಲಿ[22]

---

20 ಈ ಭಾಗವು ಸ್ವಲ್ಪ ಈಚಿನದೆಂದು ಡಾ|| ಕೀತ್ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. (ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಯಲ್ ಏಷಿಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ ಪತ್ರಿಕೆ, ೧೯೧೧, ಪುಟ ೯೮೮.) ಆದರೆ ಪುರಾಣಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಹಳೆಯದಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಅದರ ಭಾಷೆಯಿಂದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

21 ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ಪ್ರಕಾರ ರೋಹಿತಾಶ್ವನು ಕಾಡಿನಿಂದ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ಅವನಿಗೆ ಹದಿನೆಂಟು ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷವಾದರೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಶಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗನಂತೆ ವರ್ಣಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಅಂಶಗಳಿಗೆ ಸಾಮಂಜಸ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ.

22 ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತ ನವಮಸ್ಕಂಧ (ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ)ದಲ್ಲಿಯೂ ದೇವೀಭಾಗವತ (ಏಳನೆಯ ಸ್ಕಂಧ)ದಲ್ಲಿಯೂ ತ್ರಯ್ಯಾರುಣನ ವೃತ್ತಾಂತದಿಂದ ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕಥಾಂಶಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಬಂದಿವೆ. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮದ ವಿಸ್ತೃತವಿವರಣೆಯಿಲ್ಲ. ಅದು ಎರಡು ಮೂರು ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿದುಹೋಗಿದೆ.

ದೇವೀ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವ ಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನವು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಲತಿಯರ ವೃತ್ತಾಂತವಿಲ್ಲ. ದೇವೀಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯೂ, ಮಾರ್ಕಂಡೇಯದಲ್ಲಿ ಮೂವರು ವಿದ್ಯಾಧಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. (ಕೃಷ್ಣರಾಜ ವಾಣೀವಿಲಾಸ) ಭಾರತದ ಕನ್ನಡ ಟೀಕಿನಲ್ಲಿ ವನಪರ್ವದೊಳಗೆ ರಾಮೋಪಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೂ ಸಾವಿತ್ರಿಯ ಉಪಾಖ್ಯಾನಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಉಪಾಖ್ಯಾನವು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾರತದ ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ಪಾಠವೊಂದರಲ್ಲೂ ಇದು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಳೋಪಾಖ್ಯಾನದ ಮಧ್ಯೆ ಕೇವಲ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದ ರಿಂದಲೂ ಟೀಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಈ ಕಥೆಯು ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವೆಂದು ಹೇಳ ಬೇಕು. ಆದರೂ ರಾಘವಾಂಕನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಗ್ರಂಥಸ್ಥವೋ ಕಂಠಸ್ಥವೋ ಆಗಿದ್ದ ಇಂಥ ಒಂದು ವಿಸ್ತೃತಪಾಠವೇ ಮೂಲವಾಗಿರು ವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.[23]

ಮೇಲಿನ ವೈದಿಕ ಪೌರಾಣಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು, ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ಕಥೆಯಂತೆ, ಸತ್ಯಸಂಧನೇನಲ್ಲ; ಮಗನ ಮೇಲಣ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ವರುಣನನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಲೆಳಸಿ, ರೋಗತಂದುಕೊಂಡು, ಜೀವಕ್ಕೆ ಜೀವಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಯಾವ ನಷ್ಟಕ್ಕೂ ಗುರಿಯಾಗದೆ ಗುರುಹಿರಿಯರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಲೂ, ದೇವತೆಗಳ ಕೃಪೆಯಿಂದಲೂ, ತನ್ನನ್ನೂ ಮಗನನ್ನೂ ಉಳಿಸಿ ಕೊಂಡವನು. (ಇದು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆನುಷಂಗಿಕವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ.—ಸಂಗ್ರಹ, ಅಧ್ಯಾಯ ೨, ಪದ್ಯ ೭–೮) ಪ್ರಾಚೀನ ಪುರಾಣ

---

23 ಇದು ಯಾವುದೆಂದು ನಿರ್ಧರವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಶೈವಪುರಾಣವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಶಿವಪುರಾಣ ದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಗದ ವಿಸ್ತಾರವಿಲ್ಲ. ಸ್ಕಾಂದ ಪುರಾಣಾಂತರ್ಗತವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ "ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರೋಪಾಖ್ಯಾನ" ವೇ (ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕಳಾನಿಧಿ ಮುದ್ರಾಕ್ಷರ ಶಾಲಾ, ಬೆಂಗಳೂರು, ೧೮೮೨) ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ — ಅರುವತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ

ಗಳಲ್ಲಿ 'ಸತ್ಯವ್ರತ'ನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಲ್ಲ ಅವನ ತಂದೆ; ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯೆಲ್ಲಾ ಅವನು ಮಾಡಿದ ರಾಜಸೂಯ ಯಾಗಕ್ಕೆ. (ಮಹಾಭಾರತ, ಸಭಾ. XII, ೧೦–೨೫). ಅವನ ಸತ್ಯಸಂಧತೆಯು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದು ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಮುಂತಾದ ಈಚಿನ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ; ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮೂಲಕ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ, ಅವನ ಸತ್ಯ, ಅದನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವನು ಪಟ್ಟ ಕಷ್ಟ, ಆ ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಕಾರಣನಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಅವನ ಕೋಪ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿದೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಸತ್ಯಸಂಧತೆಯ ಘನತೆ ಪರಿಮಾಣಗಳನ್ನು ಉಜ್ಜ್ವಲಮಾಡಿ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾಗಿ ಕಥಾವಿಸ್ತಾರ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಷ್ಟ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕ್ರೌರ್ಯ ಮುಂತಾದವು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗಿವೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂದು ಒಪ್ಪಿದ ದಕ್ಷಿಣೆಯ ಸಂಪಾದನೆಗೋಸ್ಕರ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಮಾರಿ ತನ್ನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಚಂಡಾಲನಿಗೆ ಮಾರಿಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಶ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯಾಂಶವಾದರೂ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನೂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಷ್ಟವನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಇತರ ಸಂಗತಿಗಳು ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣದಿಂದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯದವರೆಗೆ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಜಲೋದರದಂತೆಯೇ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಬೃಹದಾಕಾರವನ್ನು ತಾಳಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಹೀಗೆ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ರಾಜಸೂಯಯಾಗದ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿದ್ದದ್ದು, ಚಂಡಕೌಶಿಕದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷವರಹವಾಗಿ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ಕವಡೆ ಚಿಮ್ಮಿದರೆ ಆಗುವಷ್ಟು ಎತ್ತರದ ಧನರಾಶಿಯಾಗಿದೆ. ದೇವೀಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಂದ ಕಾಮಿತಳಾಗಿದ್ದ ಒಬ್ಬಳು

ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥ. ಆದರೆ ನಾವು ನೋಡಿರುವ ಸ್ಕಾಂದ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ (ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಪ್ರೆಸ್, ಬೊಂಬಾಯಿ) ಇದು ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ.

ಸುಂದರಿಯು[24] ಮಾರ್ಕಂಡೇಯದಲ್ಲಿಯೂ ಚಂಡಕೌಶಿಕದಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ಯಾಧಿದೇವತೆಗಳಾಗಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಂದ ಬಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಈ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಗಾಣರಾಣಿ'ಯರಾದ ಹೊಲತಿಯರಾಗಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನನ್ನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಾರೆ; ಕೌಶಿಕನಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಅವನಿಗಿಂತ ಕ್ರೂರನಾದ ಒಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯ ಹುಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಚಂದ್ರಮತೀ ರೋಹಿತಾಶ್ವರನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳುವವನು ಮೊದಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ; ಆಮೇಲೆ ಒಬ್ಬ ದಯಾವಂತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ಅವನು ಕ್ರಮೇಣ 'ಅತಿಕೋಪಿ'ಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ, ಅವನ ಸುತ್ತ ಅವನಿಗೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಒಂದು ನಿಷ್ಠುರ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಏರ್ಪಡುತ್ತದೆ. (ಹ.ಕಾ. ಸಂಗ್ರಹ, ೮–೨). ಕಾಶೀರಾಜನೂ ಅವನ ಮಗನೂ ನಿರ್ಮಿತರಾಗಿ ಪುತ್ರಶೋಕಸಂತಪ್ತೆಯಾದ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯ ಚಂದ್ರಮತಿಯ ಮೇಲೆ ಶಿಶುಹತ್ಯೆಯ ದೋಷ ಹೊತ್ತು ಶ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಗಂಡನಿಂದಲೇ ತಲೆ ಹೊಡಿಸುವ ಘೋರಸನ್ನಿವೇಶವು ಬರುತ್ತದೆ. (ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ದೇವೀಭಾಗವತಗಳಲ್ಲಿ ತಾಯಿತಂದೆಗಳು ಮಗನ ಶವದೊಡನೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುವಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ತಡೆಯುವರು.) ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಪಾತ್ರಪರಿವರ್ತನ. ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಕೌಶಿಕನು ಕಾರುಣ್ಯಮೂರ್ತಿ. ಅವನ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಶುನಶ್ಶೇಪನಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ದೊರೆತದ್ದು. (ಅವನು ಆ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಸೋದರಮಾವನೋ ಸೋದರಜ್ಜನೋ ಇರಬಹುದು; ಆದರೂ ಅವನ ಕರುಣವು ಕೇವಲ ಬಂಧುಪಕ್ಷಪಾತವಲ್ಲ.) ಇಂಥ ರಾಜರ್ಷಿಯು, ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯು, ಈ ಕಥೆಯ ಚರಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಪ್ರಚಂಡಕೋಪದ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕವರಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕೇಳುವ ದಕ್ಷಿಣೆಗೆ

---

24 ನಾರ್ಯುವಾಚ—

ರಾಜನ್ ಮಾಂ ಬಾಧತೇತ್ಯರ್ಥಂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಮಹಾಮುನಿಃ।
ತಪಃ ಕರೋತಿ ಯದ್ಘೋರಂ ಮದರ್ಥಂ ಕೌಶಿಕೋ ವನೇ॥
ತೇನಾಹಂ ದುಃಖಿತಾ ರಾಜನ್ ವಿಷಯೇ ತವ ಸುವ್ರತ।
ಪಶ್ಯ ಮಾಂ ಕಮನಾಂ ಕಾಂತಾಂ ಪೀಡಿತಾಂ ಮುನಿನಾ ಭೃಶಂ॥
(ದೇವೀಭಾಗವತ, ಸ್ಕಂಧ VII, ಅಧ್ಯಾಯ ೧೮, ಶ್ಲೋ. ೭-೮)

ಮಿತಿಯಿಲ್ಲ, ಕೊಡುವ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವನ ಉದ್ದೇಶವು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿದ್ದಿತೆಂದೂ ಅವನು 'ಲೋಕದ ಕಣ್ಗೆ ಕಡುಮುಳಿದರಂತೆ ತೋಱಿಸಿ ಸತ್ಯಶುದ್ಧವಪ್ಪನ್ನೆಗಂಕಾಡಿ ನೋಡಿ ಕಡೆಯೊಳು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯಂಗೆ ಗಣವೆರಸಿ ಮೃಡನನೆಳತಂದಿತ್ತು, ಕೀರ್ತಿಯಂ ಮೂಜಗದ ಕಡೆಗೆ ಹರಹಿದ'ನೆಂದೂ (೯–೧೧) ಹೇಳಿರುವುದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಸತ್ಯಸೌಜನ್ಯಗಳನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ, ಅವನಿಗೂ ಅವನ ಮೂಲಕ ಲೋಕಕ್ಕೂ ಉಪಕಾರಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಶುಭೋದ್ದೇಶವು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಚಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಈ ಉದ್ದೇಶವೇ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇರುವ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ವಸಿಷ್ಠರೊಡನೆ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಹೂಡಿದ ವ್ಯಾಜ್ಯವು ಬರಿಯ ನಟನೆಯಾಗಿ, ಪಾಠಕರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಷ್ಟದ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯು ಕಡಮೆಯಾಗಿ, ಈ ಕಥೆಯ ಕರುಣರಸದ ಬಣ್ಣವು ಕುಂದುತ್ತದೆ. ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಕ್ಷಾತ್ರಗುಣ, ವಸಿಷ್ಠನ ಮೇಲಣ ವೈರ, ಹಟ ಇವೇ ಆತನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. 'ತೀವಿದೊಡ್ಡೋಲಗದ ನಡುವೆ ತನ್ನಂ ಮೊದಲೊಳೋವಿ ನುಡಿಸದ ಕೋಪ ಒಂದು, ಆ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿ ಯಾವುದಂ ಪೇಳ್ದಡದನಲ್ಲೆಂಬ ಭಾಷೆ ಎರಡು, ಅಖಿಳಜೀವಾವಳಿಯಲಿ ಭಾವಿಪಡೆ ಕುಂದನಲ್ಲದೆ ಲೇಸ ಕಾಣದಿಹ ಭಾವ' ಮೂರು, ಇವಿಷ್ಟೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಲ್ಲಿ ಮುಪ್ಪುರಿಗೊಂಡು ಕುಡಿವರಿದು ಕಡುಕೋಪವಾವರಿಸಿ, ವ್ಯಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆರಂಭವಾಗಿ ವಸಿಷ್ಠನು ತನ್ನನ್ನು 'ರಾಜಋಷಿಯೆಂದು ಕೆಟ್ಟಾಡಿತಕ್ಕಾ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನನಸತ್ಯನಂ ಮಾಡಿಸುವೆ'ನೆಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. ಅವನ ಈ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಸತ್ಯಭಂಗವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಗಿಯುವಂತಿಲ್ಲ; ಅವನ ಜಾತ್ಯಭಿಮಾನವನ್ನು ಪುಡಿಗುಟ್ಟಲು ಅವನನ್ನು ಚಂಡಾಲ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಗಂಟುಹಾಕಬೇಕೆಂದೂ, ಚಂಡಾಲನಿಗೆ ದಾಸನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಅವನು ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವನು; ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದಪ್ಪರೆ ಹೋಗಲಿ, ಹೊಲತಿಯರನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಿಡಲಿ

ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗೆ ತವಕವಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯದ ಘನತೆಯನ್ನು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಎತ್ತಿತೋರಿಸುವ ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದಾಗಲಿ ವಸಿಷ್ಠನ ಮೇಲಣ ಹಟಕೋಪಗಳಿಂದಾಗಲಿ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಂದ ಆಡಿದ ಮಾತನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಈ ಚಂಡಾಲ ವೃತ್ತಾಂತಕ್ಕೆ ಔಚಿತ್ಯವಾಗಲಿ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಾಗಲಿ ಇಲ್ಲ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವೇನಿದ್ದೀತು ಎಂಬುದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ (ಪುಟ xxxvi—xxxvii) ಪ್ರಾಚೀನ ಪುರಾಣ ಕಥೆಯನ್ನು ತಾತ್ತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಆಗ ಫಲಿತವಾಗುವುದೇನೆಂದರೆ[25] :—

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಚರಿತ್ರೆ

ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ಪ್ರಾಚೀನ ಭರತ ಖಂಡದ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಬಲರಾದ ರಾಜನಿರ್ಮಾಣಕರು. ವಸಿಷ್ಠನು[26] ತ್ರಯ್ಯಾರುಣಿನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದು ಸತ್ಯವ್ರತ ತ್ರಿಶಂಕುವು ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾದ ಮೇಲೆ ತಾನು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದನು. ಆಮೇಲೆ

---

25 ಪುರಾಣದೊಳಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಚರಿತ್ರೆ ಅಡಗಿದೆಯೆಂದು ಈಗ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸಿರುವವರಲ್ಲಿ ಎಫ್. ಇ ಪಾರ್ಗಿಟರ್ ಎಂಬವರು ಮುಖ್ಯರು. ಅವರು ತಮ್ಮ *Ancient Indian Histcrical Tradition* ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಾಯಲ್ ಏಷಿಯಾಟಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ತಾವು ಬರೆದ ಎರಡು ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿಯೂ (೧೯೧೩, ೧೯೧೭) ಈ ಉಪಾಖ್ಯಾನವನ್ನ ಚರಿತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಮರ್ಶೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

26 ವಸಿಷ್ಠ ಎಂಬುದು ಕುಲದ ಹೆಸರು. (ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಸೂರ್ಯವಂಶದ ರಾಜರಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಬ್ಬನೇ ಪುರೋಹಿತನಾಗಿರಲಾರನು) ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ವಸಿಷ್ಠನಿಗೆ ದೇವರಾಜ ಅಥವಾ 'ದೇವರಾಜ ವಸಿಷ್ಠ' ಎಂದು ಹೆಸರು.

> ಅವರ್ಷತಿ ಚ ಪರ್ಜನ್ಯೇ ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ದೇವರಾಟ್ ।
> ವಸಿಷ್ಠೋ ಜೀವಯಾಮಾಸ ಯೇನ ಯಾತೋಽಕ್ಷಯಂ ಜಗತ್ ॥
> (ಮಹಾಭಾರತ, xiii, ಅಧ್ಯಾಯ ೧೩೭, ಶ್ಲೋ. ೭೨೫.)

'ದೇವರಾಜ' ಎಂದರೆ 'ಇಂದ್ರ' ಎಂದೂ ಅರ್ಥ. ಇದು ಬೆರೆತುಹೋಗಿ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ 'ಇಂದ್ರ'ನೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆ, 'ಇಂದ್ರ' ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಸತ್ಯವಿಚಾರ, 'ಇಂದ್ರ'ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ರೋಹಿತನನ್ನು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಡ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿರು ಎಂದು ವಾರಣಮಾಡುವುದು — ಮುಂತಾದ ಪರಿವರ್ತನವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಊಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.— ಪಾರ್ಗಿಟರ್.

ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಪ್ರಬಲನಾಗಿ ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನೂ ಅವನ ಕಾಲಾನಂತರ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನನ್ನೂ[27] ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ತ್ರಿಶಂಕುವು ವ್ರತಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನವನಾಗಿದ್ದು ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷ ವಸಿಷ್ಠರ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದಮೇಲೆ ಪುನಃ ವಸಿಷ್ಠರು ಪ್ರಾಬಲ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಹುಟ್ಟುಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲವೆಂದೋ, ಮತ್ತಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ರಾಜಸೂಯಯಾಗದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣೆ ಲಭಿಸದೆ ತೇಜೋವಧೆಯಾಗಿ ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಗೆಂದು ಕಾಡಿಗೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷಹುಟ್ಟಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅವನಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. "ನನ್ನ ಕಡೆಯ ರಾಜನಾದ 'ಸತ್ಯವ್ರತ' ತ್ರಿಶಂಕುವನ್ನು ಚಂಡಾಲನನ್ನಾಗಿಯೂ, ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಿನ್ನ ಕಡೆಯ ರಾಜನಾದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನನ್ನು 'ಅಸತ್ಯವ್ರತ'ನನ್ನಾಗಿಯೂ ರಾಜ್ಯ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ದೇಶಭ್ರಷ್ಟನೂ ಚಂಡಾಲನೂ ಆಗುವಂತೆಯೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ವಸಿಷ್ಠನಮೇಲೆ ಹಟ ತೊಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಸಿಷ್ಠನು ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಕಾಲವನ್ನು ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದು ಆಗ (ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣ, ಅಧ್ಯಾಯ ೯; ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯಸಂಗ್ರಹ, ೩–೫) ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ರಾಜ್ಯವು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕೈತಪ್ಪಿ ಕೆಲವುಕಾಲ, ಹಿಂದೆ ವಸಿಷ್ಠರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಕೊನೆಗೆ ಸರ್ವಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗೋ ರೋಹಿತಾಶ್ವನಿಗೋ ಬಂತೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದು.

ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೆ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಂದ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಅವನಿಗೆ ಚಂಡಾಲ ಸಹವಾಸ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದೂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ತೊಟ್ಟ ಹಟವು ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

---

27 ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ಪ್ರಕಾರ ಇವನ ಪೂರ್ತಿಯಾದ ಹೆಸರು "ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ವೈಧಸ ಐಕ್ಷ್ವಾಕು." ಇಲ್ಲಿ 'ವೈಧಸ' ಎಂದರೆ—'ವೈವಸ್ವತ' ಎಂಬಂತೆ— ಸೂರ್ಯವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಎಂದು ಅರ್ಥವಿರುವಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇವನ ಕಾಲ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೦೦೦ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

ವರ್ಣನೆ

ರಾಘವಾಂಕನು ತತ್ತ್ವವಿವೇಚನೆಮಾಡಿ ಚರಿತ್ರೆ ಬರೆಯಲು ಹೊರಟವನಲ್ಲ; ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಬರೆದವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥಾಂಶಗಳ ಪರಿಪಾಕವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯದ ಮೆರುಗೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ರಸವತ್ತಾದ ಕಥನಕ್ರಮ, ಸ್ಫುಟವಾದ ಪಾತ್ರಪ್ರದರ್ಶನ, ನೈಸರ್ಗಿಕವಾದ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು, ಭಾವಪ್ರಪಂಚ ಬಾಹ್ಯಪ್ರಪಂಚಗಳ ಖಚಿತವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳು, ಜೀವನ ವಿಮರ್ಶೆ, ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅತಿಶಯವೂ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಕಥನರೀತಿ ಪಾತ್ರಪ್ರದರ್ಶನಕ್ರಮ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳ ಸ್ವರೂಪಗಳನ್ನು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಯ ರೀತಿಯನ್ನು ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣೆ ಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸಬಹುದು.

ಇದು ವಸಿಷ್ಠರ ವರ್ಣನೆ:—

ತಿಳಿಗೊಳನ ಬಳಸಿ ನಳನಳಿಸಿ ಬೆಳೆದೆಳವಾವು
ಗಳ ತಳದ ಮಲ್ಲಿಕಾಮಂಟಪದ ತಣ್ಣೆಳಲ
ತೆಳುಗಾಳಿಯೊಳು ಪುಣ್ಯವಪ್ಪ ಪುಳಿನಸ್ಥಳದ ಮೇಲಶೋಕೆಯ
ತರುವಿನ ।
ತಳಿರ ತೊಂಗಲ ಗದ್ದುಗೆಯೊಳೋಲಗಂಗೊಟ್ಟು
ಬಳಸಿ ಹಿಂದೆಡಬಲದೊಳಿಪ್ಪ ಮುನಿಗಳ ಕೂಡೆ
ನಲವಿನಿಂ ನುಡಿವ ಪಶುಪತಿಯಂತಿರಿರ್ದ ಮುನಿನಾಥ
ಕಣ್ಗೆಸೆದಿರ್ದನು ॥

(ಹ.ಕಾ. ಸಂಗ್ರಹ, ೩–೩೧)

ಇದರಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠರ ಸಾತ್ವಿಕ ವೃತ್ತಿಯೂ ಶಾಂತಿಪ್ರೀತಿಗಳೂ ಅವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಮೃದುವಾದ ತಂಪಾದ ಬಾಹ್ಯಸನ್ನಿವೇಶವೂ ಉಚಿತವಾದ ಲಲಿತ ಪದಪುಂಜಗಳಿಂದಲೇ ಚಿತ್ರಿತವಾಗಿವೆ.

ಇದು ಬೆಂಕಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಾಯುವವರ ವರ್ಣನೆ:—

. ಕಡಗಿ ಕರ್ಬೊಗೆ ಸುತ್ತಿ ದಳ್ಳುರಿಗಳಲೆದು ಕೆಂ
ಗಿಡಿಗೆದಱೆ ಕೆಂಡಂಗಳಡಸಿ ಸುಡೆ ಮಿಡುಮಿಡನೆ
ಮಿಡುಕಿ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟೊಱಲಿ ಕೆಡೆದೊಡಲು ಮಡಿದು
ಕೈಕಾಲ್ ಬೆಂದು ಸುಕ್ಕಿ ಸುಗಿದು. . . . ॥
(ಹ.ಕಾ. ಸಂಗ್ರಹ, ೭–೬)

ಇದು ಕಾಳ್ಗಿಚ್ಚಿನ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದವರ ಹಲವು ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು, ಕರುಣಭಯಾನಕಗಳಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸುವುದಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಶಬ್ದಾಕ್ಷರಪ್ರಯೋಗವು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಣವೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗುಣವು ಗಂಗಾನದಿಯ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.—

ಘುಳುಘುಳಿಸಿ ಕವಿವ ತೆರೆಗಳು ಹಳಚಿ ಕುದಿದು ಬೊ
ಬ್ಬುಳಿಗುಡಲು ಮರಳಿ ಮೆಱಹಂ ಮೆಱೆದು ಮುರಿದಿಳಿದು
ಪೊಳೆವ ಸುಳಿಗಳ ಬಳಗಮಂ ಬಳಸಿ ಭೋರ್ಗರೆದು
ಬೊಬ್ಬಿಡುವ ತಳ್ಳಿವೊನಲು ।
ಸೆಳೆದು ಕೈಯಿಂ ಹೊಯ್ಲ ಹೋರಟೆಯೊಳುಕ್ಕಿ ಮು
ಮ್ಮುಳಿಪ ನೊರೆಬುದುಬುದವನೊಡೆಗಲಸಿ ಕದಡಿ ಪ
ಣ್ಗಳವಟ್ಟ ಲಹರಿಗಳ ಲಗ್ಗೆಯಿಂದೆಸೆವ ನದಿಯೊಪ್ಪವ
ನದೇವೊಗಳ್ವೆನು ॥
(ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ, X. ೨೯)

ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ನೀರು ನೊರೆ ಅಲೆ ಸುಳಿ ಸೆಳವು ಹೊಳಪು ಹೊನಲುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂತಿವೆ.

ಪಿಡಿದ ಸಂಬಳಿಗೋಲು ಕಾರೊಡಲು ಕೆಂಗಣ್ಣು
ಕುಡಿದು ಕೊಬ್ಬಿದ ಬಸುಱು ದಡವಡಿಸಿ ತರಹರಿಸು
ವಡಿಯ ಕೆದಱಿದ ತಲೆಯನಡಸಿ ಸುತ್ತಿದ ಮುಪ್ಪುರಿಯು
ಬಾರಿ ಕಡ್ಡಣಿಗೆಯು ।
ಬಿಡದೆ ಧಱ್ರನೆ ತೇಗಿ ನೆರವಿಯುಂ ಬಯ್ವ. . . . ॥

ಎಂಬ ಪದ್ಯವು (೭–೩೧) ನಾಲ್ಕೈದು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ "ಬಿಱುನುಡಿಯ ಕಲಿ ವೀರಬಾಹುಕನ" ಘೋರಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತವೆ.

ಅರಿರಾಯರೊಳು ಕಾದಿ ಮಡಿದಾತನಲ್ಲ ಮುನಿ
ವರರ ಯಾಗವ ಕಾದು ಮಡಿದಾತನಲ್ಲ ದೇ
ವರಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿ ಮಡಿದವನಲ್ಲ ಮಾಂಸದಾನವ
ಬೇಡಿದರ್ಗೊಡಲನು ।
ಅರಿದರಿದು ಕೊಟ್ಟು ಮಡಿದವನಲ್ಲ ಹುಳ್ಳಿಯಂ
ತರಹೋಗಿ ಕಾಡೊಳಗೆ ಬಡಹಾವು ಕಚ್ಚಿ ಮುನಿ
ವರಿಗೆ ನಗೆಗೆಡೆಯಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಮಡಿವರೇ....॥

ಎಂಬುದು ಧೀರೋದಾತ್ತ ಕ್ಷತ್ರಿಯನ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ನೈಸರ್ಗಿಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಟೆ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಮತಿಯ ಗೋಳಾಟಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ವಿಧವಾದ ವರ್ಣನೆಗಳು ಈಚಿನ ಜಯನೃಪಕಾವ್ಯ, ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ, ಜೈಮಿನಿಭಾರತ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ವರ್ಣನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ, ಅಲಂಕಾರ ಕವಿಸಮಯ ಚಮತ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ[28] ಹಾಗೇ ರಾಘವಾಂಕನು ತನ್ನ ತರುವಾಯ ಬಂದ ಷಟ್ಪದಿಕರ್ತರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ನೀತಿ

ಪ್ರಾಚೀನಕವಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾವ್ಯರಮಣೀಯತೆಯೊಂದನ್ನೇ, ನೀತಿವಿರಹಿತವಾದ ರಸಪುಷ್ಟಿಯೊಂದನ್ನೇ, ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯಲು ಹೊರಡುವವರಲ್ಲ; ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೇ ಶ್ರೇಯಃಕಾಂಕ್ಷಿಗಳು; ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ

---

[28] ೧. ಶಬರ ಜಾಲಮುಂ ಖಗಹೃದಯ ಶೂಲಮುಂ ಮೃಗದ ಕಡೆಗಾಲಮುಂ
(೩–೧೪)

೨. ಹೆಂದದಾನಂದದಿಂ ಬಂದು ವಂದಿಸಿ ಮುಂದೆ ನಿಂದೆಂದಿನಂದದಿಂದಿಂದು ಮುದದಿಂದ.
(೩–೨೭)

೩. ಗರಳಗೊರಳವನರಳ ಸರಳಂಗೆ ಮುನಿವಂತೆ ಯಿರುಳ ತಿರುಳಿನ ಹೊರಳಿಗಾತರಣಿ ಕೆರಳ್ವಂತೆ........
(೪–೧೦)

೪. ಸವಭಂಗ ಭರಿತೆಯಾಗಿಯುಂ ನತರ ಜನನಭಂಗವನಳಿವಳತ್ಯಧೋಗಮನೆಯಾಗಿಯುಂ ಸೋಂಕಿದಪರನತ್ಯೂರ್ಧ್ವಗಮನಂ ಮಾಳ್ಪಳ್.
(ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ, X. ೩೧) ಇತ್ಯಾದಿ.

ಅವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಬಯಸತಕ್ಕವರು, ಧರ್ಮಾನುಗತವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಬೋಧಿಸತಕ್ಕವರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ರಾಘವಾಂಕನು, ಶಿವಭಕ್ತನೂ ಸತ್ಯಸಂಧನೂ ಆದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ವಸ್ತುವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೂ 'ತುದಿಮೊದಲ್ತನಕ ಹೇಳಿದ ಕಾವ್ಯರಸಫಲಂಗಳನು ಸವಿಸುವುದು' ಅವನ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವೇ ಹೊರತು ಧರ್ಮೋಪದೇಶಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಗ್ರಂಥದ ಮಧ್ಯೆ, ಅವಕಾಶವಿರುವ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ಎಲ್ಲಿಯೂ ಪುರಾಣ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂತೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಧರ್ಮೋಪನ್ಯಾಸಗಳಿಲ್ಲ. ಅವೆಲ್ಲದರ ಸಾರವಾಗಿ ಅವನು ಸತ್ಯದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಸತ್ಯವು ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ; 'ಹರನೆಂಬುದೇ ಸತ್ಯ, ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ಹರನು' ಎಂದು ಶ್ರುತಿ ಸಾರುತ್ತದೆ; ಆ ವಾಕ್ಯವನ್ನು 'ನಿರುತಮಾಡಿದ ವೇದಪ್ರಮಾಣ ಪುರುಷ' ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ. ಸತ್ಯ ದಾನ ಶಾಂತಿ ಕ್ಷಮೆ ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಆತನ ಪುಣ್ಯ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ 'ಆತನ ಪೊಗಳ್ದು ಜನ ಬದುಕಬೇಕೆಂಬುದು' ಅವನ ಆಶಯ. ಸತ್ಯವು ಧರ್ಮದ ಸಾರ; ಅದರಿಂದ ಇಹವೂ ಉಂಟು ಪರವೂ ಉಂಟು; ಹುಸಿಯೇ ಹೊಲೆ; 'ಅತಿ ಹುಸಿದನತಿಹೊಲೆಯು, ಹುಸಿಯದಿಹ ಹೊಲೆಯ ನುನ್ನತಿಯತಿವರಂ.[29] ಹುಸಿದು ಮಾಡುವ ಮಹಾಯಜ್ಞಶತವೈದೆ ಪಂಚ ಪಾತಕ, ಸತ್ಯವೆರಸಿದ ನ್ಯಾಯವದು ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆ; ಶ್ರುತಿಮತವಿದು' ಎಂದು ಪಾರ್ವತೀ ಪತಿಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಅನೃತವಜೀಯದ ಹೊಲೆಯನಂ ನೆನೆಯೆ ಪುಣ್ಯ.' ಸತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕುಲಾಚಾರವು ಸದಾಚಾರವಲ್ಲ. 'ಘನ ಸತ್ಯವೇ ಜೀವವೆಂದಿರ್ದ ಹೊಲೆಯನ ಸೇವೆ ಗುರುಸೇವೆ, ಹೊಲೆ ವೇಷ ಪಾವನ ಪುಣ್ಯವೇಷ....' ಎಂಥ ಉತ್ತಮಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರೂ ತ್ರಿಶಂಕುವಿನಂತೆ 'ಅವಗುಣಂಗಳ ಸಂಗದಿಂ ಕುಲಂ ಹಸಗೆಟ್ಟು' ಚಂಡಾಲ ನಾಗಬಹುದು. ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದರೂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ನಂಥವನು ಗುಣಸಾಹಚರ್ಯದಿಂದ, ಕೆಚ್ಚಲ ಮಾಂಸದ ಮೂಲಕ ಬಂದ

29 ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಹಿರಿಯ ಮಾಹೇಶ್ವರ'ನಾದ ಕಂಬಳಿಯ ನಾಗಿದೇವನ ವೃತ್ತಾಂತವು ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. (ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ, ಪುಟ ೬೭; ಬಸವಪುರಾಣ, ಸಂಧಿ ೫೫.)

ಹಾಲಿನಹಾಗೂ, ಜೇನುನೊಣದ ಮೂಲಕ ಬಂದ ಮಧುವಿನಹಾಗೂ, ಸರ್ವಗ್ರಾಹ್ಯನೂ ಪೂಜ್ಯನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಗುಣದ್ದಮುಂದೆ ಜಾತಿಕುಲಗಳಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮಋಷಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಒಳಗೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗ ಬೇಕು; ಶಾಂತಿದಾಂತಿಗಳು ಬೇಕು.[30] ಅದಿಲ್ಲದೆ ಅತಿ ಕೋಪಾದಿಗಳಿದ್ದರೆ ಅವೇ 'ಮುನಿಗೆ ಹೊಲೆ.' ಇದು ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯವು ಮಾಡಿರುವ ಗುಣ ಕರ್ಮ. ಜಾತಿ ಕುಲಾದಿಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ. ಇದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತವೂ ಉದಾರವೂ ಆದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ರಾಘವಾಂಕನು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದನೋ ಬಿಟ್ಟದ್ದನೋ,[31] ಅಂತಶ್ಶುದ್ಧಿ ಸತ್ಯಸದಾಚಾರಾದಿಗಳನ್ನು ಅವರ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಉಜ್ಜ್ವಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡನೋ ಬಿಟ್ಟನೋ ಈಗ ನಿರ್ಧರಮಾಡಿ ಹೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಗುಣಕರ್ಮ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ, ಅವನು ವಿಚಾರಪರಿಪ್ಲುತವಾಗಿದ್ದ, ಸತ್ಯಧರ್ಮಗಳ ತಿರುಳನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಅಲ್ಲಮ ಬಸವೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದ ಧರ್ಮಜ್ಯೋತಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಜಾತಿಕುಲಗಳನ್ನು ಆತ್ಮಗುಣಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ತೀರ್ಮಾನಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಆ ಕಾಲದ ಉದಾರ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ತಾವು ಸರಿಯೆಂದು ನಂಬಿದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮನೋವಾಕ್ಕಾಯಗಳಿಂದ ಸಾಧಿಸುತ್ತ, ತಮ್ಮ ಧ್ಯೇಯಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಪಡಬಾರದ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಟ್ಟು, ಕೊನೆಗೆ ಜೀವವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟವರು ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಅಪರಿಚಿತರಲ್ಲ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಅಂಥವನೊಬ್ಬ ಮಹಾಪುರುಷ. ಅವನು ಕೇವಲ ಕವಿಕಲ್ಪನೆ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇನಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಂಡರೂ ಅವನ ಧ್ಯೇಯ, ಅವನ ಆದರ್ಶ ಇವು ಕುಸಿಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸತ್ಕಾರ್ಯ

30 ವಸಿಷ್ಠನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ:—ನೀತಿ, ಶಾಂತಿ, ಭೂತದಯೆ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೃತ್ತಿ ಇತ್ಯಾದಿ. (ಹ. ಕಾ. ಸಂಗ್ರಹ, ೩–೩೨)

31 If they (ಹರೀಶ್ವರ, ರಾಘವಾಂಕ, ಕೆರೆಯ ಪದ್ಮರಸ) wrote in the reign of Narasimha I (1141—1173), they must belonɡ to about that time (1165); but then they could scarcely have received their inspiration from Basava, and their works must be evidence of a general revival of Saivism, of which Basava's work was only a part. It would be otherwise if they lived under Narasimha II (1220—35) or Narsimha III (1254—1291)—*A History of Kanarese Literature* by E. P. Rice, pp. 43—44.

ವನ್ನು ಹಿಡಿದರೆ, ಅದು ಎಷ್ಟು ಉತ್ತಮವಾಗಿರಲಿ, ಅದನ್ನು ಕೈಕೊಂಡವನು ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯವನಾಗಿರಲಿ, ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದರೆ ಕಷ್ಟಗಳು ಒದಗಬಹುದು. 'ಶ್ರೇಯಾಂಸಿ ಬಹು ವಿಘ್ನಾನಿ.' ಕಷ್ಟ ಯಾರಿಗೂ ತಪ್ಪದು. ಅದು ನಮ್ಮ ದುಷ್ಕರ್ಮದಿಂದ ಬರುತ್ತದೆಯೋ, ವಿಧಿಯಿಂದ ಒದಗುತ್ತದೆಯೋ, ಅಂತು ಕಷ್ಟ ಬರುತ್ತದೆ: ಅನೀರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದು ಬಂದಾಗ ನಿರಾಶೆಗೂ ಚಾಪಲ್ಯಕ್ಕೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿದ್ದರೆ, ಬೆಟ್ಟದಹಾಗೆ ಕವಿದದ್ದು ಮಂಜಿನಹಾಗೆ ಕರಗಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆ ಕಷ್ಟದಿಂದ ಬರುವ ಶಿಕ್ಷಣಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಲೋಪದೋಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪುಟಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ತೆಗೆದ ಚಿನ್ನದಂತಾಗುತ್ತಾನೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆಯು ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಉತ್ತಮವಾದ ಉದಾಹರಣೆ.

ಶೈಲಿ

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯದ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನೂ ಅಲಂಕಾರಚಮತ್ಕಾರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ, ರಾಘವಾಂಕನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳು ಬಹು ಸುಲಭವಾದವು ಮತ್ತು ಕೇವಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ಮುಂತಾದವರು ಹೆಚ್ಚು ಕಠಿಣವಾದ ಮತ್ತು ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇಷ್ಟು ಸುಲಭಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ರಾಘವಾಂಕನಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಮೇಲೆ ದ್ವೇಷವಿತ್ತೆಂದಾಗಲಿ, ಕನ್ನಡದಮೇಲೆ ಅತಿಯಾದ ಮಮತೆಯಿತ್ತೆಂದಾಗಲಿ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಮತವಿಚಾರಗಳೂ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಳಹೊಕ್ಕು ಅವರಿಗೆ ಸುಗಮವಾದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದು ಆಗಿನ ಕಾಲದ 'ವಚನ'ಗಳಲ್ಲಿ.

ರಾಘವಾಂಕನ ಮೂರು ಕಾವ್ಯಗಳೂ ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿವೆ. 'ಅನುಭವ ಶಿಖಾಮಣಿ'ಯನ್ನು (೧೭೬೮) ಬರೆದ ನಾರಸಿಂಹನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಾಘವಾಂಕನ ಶರಷಟ್ಪದಿರೂಪವಾದ ಗ್ರಂಥದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಬರೆದುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.[32] ಆದ್ದರಿಂದ ರಾಘವಾಂಕನು

32 ಕವಿಚರಿತೆ, I, ಪು. ೨೪೪.

ಮಿಕ್ಕಾದ ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಬರೆದಿರಬಹುದು. ಅಂತು ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಪದಿಯನ್ನು ಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನು ಪಳಗಿದಕ್ಕೈ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪ್ರಾಸಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಲಿ, ಪಾದಪೂರಣಕ್ಕಾಗಲಿ ಅವನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಮಾತುಗಳ ಹೊಂದಿಕೆಯೂ ಜೋಡಣೆಯೂ ತುಂಬ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ.

ಷಟ್ಪದಿಯು ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡ ವೃತ್ತ—ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡದ್ದಲ್ಲ. ರಾಘವಾಂಕನು ಇದನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದೂ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯದ—ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯದ—ಸರಳತೆಯನ್ನೂ ಜನ ಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನೂ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವೊತ್ತಿಗೂ ಜನ ಪ್ರಿಯವಾದ ಎಷ್ಟೋ ಹಾಡುಗಳೂ ಪದಗಳೂ ಯಕ್ಷಗಾನಗಳೂ ಷಟ್ಪದಿ, ಸಾಂಗತ್ಯ, ಚೌಪದಿ, ತ್ರಿಪದಿ ಮುಂತಾದ ಕನ್ನಡ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ.

ರಾಘವಾಂಕನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಬರೆದ ಷಟ್ಪದಿಗ್ರಂಥಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಅದುವರೆಗೆ ಆದ್ಯಂತವಾಗಿ ಅಚ್ಚಕನ್ನಡದ ವೃತ್ತಗಳನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗಿದ್ದ ವಿದ್ವದ್ಗೌರವವು ಅವಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿದ್ದಿರಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹರೀಶ್ವರನು 'ರಗಳೆಯ ಕವಿ' ಎಂದು ಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ದ್ದರೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಅವನು 'ವಸ್ತುಕ,' 'ವರ್ಣಕ' ಈ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಬರೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದನು. ರಾಘವಾಂಕನು 'ಉಭಯಕವಿಕಮಲರವಿ'ಯಾದ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹರೀಶ್ವರನಿಗೇನೂ ಕಡಮೆಯಲ್ಲದವನಾಗಿದ್ದರೂ, ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ 'ವರ್ಣಕ' ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವನು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ ಮಾತು ಕಥೆ, ಸಾಮತಿ, ಸಾದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ.[33]

---

[33] ತೂಕದ ಕೋಲ ತೊಲೆಯಾದಳು (೮–೩೮), ಸೀಗೆಯೊಳಗಣ ಬಾಳೆಯಾದುದು (೮–೧೦), ಕಡುಹಸಿದು ಕಸುಗಾಯನಗಿದ ಗಿಳಿಗಳ ಬಳಗದಂತೆ (೬–೩), ಹೇಜನೊಪ್ಪಿಸಿದವಂಗೆಲ್ಲಿಯದು ಸುಂಕ? (೫–೨೮), ತುಂಬಿದ ಬಂಡಿಗೆ ಮೊಜಂ ದಿಮ್ಮಿತೇ? (ಹ.ಶಾ., ೮–೨೬), ನಾಡ ಮದ್ದಂ ತಿಂದು ಕುತ್ತ ಕೆಡದಿರಬಹುದೆ? (೭–೩೭).

ಆದರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಚಂಪೂಕಾರರ ಮಾತಿನ ಬಿಗಿಯೂ ಸೌಷ್ಠವ ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟತೆಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆಯೇ ಹೊರತು ಷಟ್ಪದಿಕಾರರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಿತವಾದ ವಿಶೃಂಖಲತೆಯೂ ಸ್ವಾಚ್ಛಂದ್ಯವೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ರಾಘವಾಂಕನು ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬರೆದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಪ್ರಸಾರಗಳನ್ನು ತಂದದ್ದರಿಂದ 'ಈತನೇ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದವನು' ಎಂದು ಪ್ರತೀತಿ ಬಂದಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ರಾಘವಾಂಕನು ಷಟ್ಪದಿಯನ್ನು 'ನಿರ್ಮಿಸಿದ'ನೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಸಾಂಗತ್ಯ, ತ್ರಿಪದಿ, ಚೌಪದಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಂತೆ ಷಟ್ಪದಿಯೂ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಹಾಡುವೃತ್ತವಾಗಿದ್ದು ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ರಾಘವಾಂಕನ ಕಾಲದವರೆಗೆ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರೌಢಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲಾರದು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಚಂಪೂಗ್ರಂಥ ಪ್ರಚುರತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಹೀಗೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಷಟ್ಪದಿಗ್ರಂಥಗಳಿದ್ದರೆ ಅವು ಇದುವರೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಷಟ್ಪದಿಯು ರಾಘವಾಂಕನ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಾಗವರ್ಮನ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯೇ (ಸು. ೯೯೦) ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವನು—

"ಮದನವತಿಯಕ್ಕರಂ ಚೌ
ಪದಿ ಗೀತಿಕೆ ಯೇಳೆ ತಿವದಿಯುತ್ಸಾಹಂ ಷ।
ಟ್ಪದಿಯಕ್ಕರಿಕೆ ಕರಂ ಚೆ
ಲ್ವೊದವಿದ ಛಂದೋವತಂಸಮಬ್ಜದಳಾಕ್ಷೀ॥"

ಎಂದು ಕನ್ನಡವೃತ್ತಗಳ ಹೆಸರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಲಕ್ಷಣವನ್ನೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪದ್ಯವು ಪ್ರಕ್ಷಿಪ್ತವೆಂದು ಹೇಳಲು ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಮಾಣವಿಲ್ಲ. ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದದ್ದು ಶರಷಟ್ಪದಿಯೊಂದೇ ಎಂದೂ, ಮೇಲಣ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಷಟ್ಪದಿ' ಎಂದರೆ ಶರಷಟ್ಪದಿಯೆಂದೇ ಅರ್ಥವೆಂದೂ, ಕೆಲವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. (ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾವ್ಯಕಲಾನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದ 'ಛಂದೋಂಬುಧಿ'ಯ ಟಿಪ್ಪಣಿ.

ಪುಟ ೩೩.) ಇದೂ, ಮಿಕ್ಕ ಷಟ್ಪದಿಗಳಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅವೂ, ಆಗ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರೌಢ ಕವಿಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತವಾಗಿ, ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಂದ ಪರಿಗೃಹೀತವಾಗಿದ್ದುವೋ ತಿಳಿಯದು. ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ವಾಗಿರುವ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನೇ ಉದಹರಿಸುವುದು ಲಾಕ್ಷಣಿಕರ ಪದ್ಧತಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಕ್ಕ ಷಟ್ಪದಿಗಳು ನಾಗವರ್ಮನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಹಾಡುಹಸೆ ಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಿರಬಹುದು; ಅಥವಾ ಹನ್ನೆರಡು ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ 'ವರ್ಣಕ' ಕಾವ್ಯಗಳು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಬಂದಿರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಅವು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯು ವುದಕ್ಕೆ ಆಗ ಕೆಲವು ಅನುಕೂಲ್ಯಗಳೂ ಇದ್ದುವು. ಶರಷಟ್ಪದಿಯ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿ ಇತ್ತು; ಸಣ್ಣ ಪಾದದ ಒಂದೂವರೆಯಷ್ಟನ್ನೂ ಒಂದು ಗುರುವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಾದವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಕಂದದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು; ಪ್ರತಿಪಾದಕ್ಕೂ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಮಾತ್ರಾಗಣ ಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ರಚಿತವಾದ ರಗಳೆಗಳಿದ್ದುವು; ಪಾದಕ್ಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮಾತ್ರೆಗಳುಳ್ಳ ಇಂಥ ಲಲಿತ ರಗಳೆಯನ್ನು ಹರಿಹರನು 'ಬಸವರಾಜ ದೇವರ ರಗಳೆ'ಯಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ಪೂರ್ಣಸ್ಥಲಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಉಪ ಯೋಗಿಸಿದ್ದನು. ಇದಕ್ಕೂ ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಪದಿಗೂ ಬಹಳ ದೂರವಿಲ್ಲ. (ಇದೇ ಈಗ ಅಂತ್ಯಪ್ರಾಸವಿಲ್ಲದೆ 'ಸರಳರಗಳೆ'ಯೆಂದು 'ಯಮುನ ಸೋಲು', 'ನಾಗರಿಕ' ಮುಂತಾದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡು ತ್ತಿದೆ.) ಹರಿಹರನು ಟಕಾರಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿದಂತೆ ಛಂದೋ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಧೈರ್ಯಮಾಡಿ, ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕವಾಗಿ ಉಪಯೋಗ ದಲ್ಲಿದ್ದ ರಗಳೆಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಮೇಲೆ, ಅವನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ರಾಘವಾಂಕನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಟ್ಟು ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು. (ಒಂದೊಂದು ಪದ್ಯದಿಂದ ಆಯಾ ಸಂಧಿಯ ಕಥಾಸಾರಾಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನೂ ಹರಿಹರನು ತನ್ನ ರಗಳೆಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಗಲೇ ತಂದಿದ್ದನು.) ಆದರೆ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ'ದ ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಪದಿಯು ಅನುಭವವಿಲ್ಲದವನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗವೆನ್ನಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಇದಿಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಅವನ ಹಿಂದೆ ಇದು ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲೂ ಆಗದು. ಏಕೆಂದರೆ, ಛಂದಸ್ಸಿನ ತಾನವನ್ನೂ ಧಾಟಿಯನ್ನೂ ಮನಗಂಡ ಭಾಷಾನಿಪುಣನು ಯಾವ ಹೊಸ ವೃತ್ತವನ್ನಾದರೂ ಹಳೆಯದರಷ್ಟೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರೆಯುವನು.

ಹೀಗೆ ರಾಘವಾಂಕನು ಷಟ್ಪದಿನಿರ್ಮಾಪಕನೆಂದು ಹೇಳಲಾರದಿದ್ದರೂ ಷಟ್ಪದಿಸಂಪ್ರದಾಯ ಸ್ಥಾಪಕನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಚಂಪೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಪಂಪಾದಿಯಾದ ಜೈನಕವಿಗಳು ಹೇಗೆ ಸ್ಥಾಪಕರಾದರೋ ಹಾಗೇ ಷಟ್ಪದಿಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಾರ್ಧಕಷಟ್ಪದಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ, ರಾಘವಾಂಕಾದಿಯಾದ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳು ಸ್ಥಾಪಕರಾದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದ ಚೆನ್ನಬಸವಪುರಾಣ, ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲಾ ಭಾಷೆ, ಶೈಲಿ, ವರ್ಣನೆ, ಅಲಂಕಾರ, ಚಮತ್ಕಾರಗಳಲ್ಲಿ 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಚರಿತ್ರೆ'ಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಚಂಪುಗಳ ಭಾಷೆ ಓಜಸ್ವಿಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನೂ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಹಳಗನ್ನಡವನ್ನೂ ಬೆರೆಸಿ ಎರಕಹೊಯ್ದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಷಟ್ಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶೈಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಂದರೂ ಒಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಅರಳಿದ ಹೂಗೊಂಚಲಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿಕಾಸ ಲಘುತ್ವ ಮೃದುತ್ವಗಳೇ ಹೆಚ್ಚು. ಇದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಷಟ್ಪದಿಕರ್ತರು ಹಳಗನ್ನಡದಿಂದ ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊಸಗನ್ನಡದವರೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಲದ ರೂಪಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಭಾಷಾ ಪದ್ಧತಿಯು 'ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ'ದಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ರಾಘವಾಂಕನು ತನ್ನ ಗುರುವನ್ನನುಸರಿಸಿ (ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ, I, ೩೨) ಟಳ ಭೇದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಸಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಇವು ಬೆರೆದೇ ಬರುತ್ತವೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ (ಪುಟ ೨), ದೈವವ (೩), ಮಧ್ಯದೊಳು (೪), ದೇವರು (೧೧೨), ಕಣ್ಣಲಿ (೯೬), ಸಾವಡಂ (೩), ಇರ್ದನು (೫), ಕಲಿತಂ (೬), ಕಾಣೆ (೧೦), ಸಾಧಿಸುವ (೨೭), ಹೇಳಿಗೆ (೪), ಬಿದ್ದು (೩೨), ಒಮ್ಮೆ (೬), ಕಲು (೭), ಹೊದ್ದು (೮), ಒಪ್ಪ (೧೦೪), ಇಹ (೧೦೨), ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದರೂಪಗಳನ್ನೂ ಅಂಥವು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆಂಬುದನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ

ರಾಘವಾಂಕನು ಹಳಗನ್ನಡದ ರೂಪಗಳ ಜೊತೆಗೆ ನಡುಗನ್ನಡ ಹೊಸಗನ್ನಡ ರೂಪಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರೌಢಕವಿಗಳು ಹೀಗೆ ಹೊಸ ರೂಪಗಳು, ಹೊಸ ಪ್ರಯೋಗಗಳು, ಹೊಸ ರೂಢಿಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಯು ಚಿಗುರಿ ಹಬ್ಬಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಷಟ್ಪದಿಕಾರರಿಗೆ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವ ಕೀರ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಭಾಗವು ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಮೂಲಕರ್ತರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನಾದ ರಾಘವಾಂಕನಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಕಥೆ ಬಹಳ ಹಳೆಯದಾದರೂ ರಾಘವಾಂಕನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಬರೆದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳು ಬಹು ಅಪರೂಪ; ಅವನಿಗಿಂತ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದವರು ಪ್ರಾಯಿಕವಾಗಿ ಜೈನರು; ಅವರು ತೀರ್ಥಂಕರಪುರಾಣಗಳನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬರೆದರು; ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಕಥೆಯುಳ್ಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾವ್ಯವೆಂದರೆ 'ಚಂಡಕೌಶಿಕನಾಟಕ' (೧೦ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಒಂದೇ. ಇದು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ ಪುರಾಣವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲಿ ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ವ್ಯಾಜ್ಯವಿಲ್ಲ. 'ದುರ್ವಿಲಂಘ್ಯವಾದ ಪೂರ್ವಕರ್ಮ ಪರಿಪಾಕ'ದಿಂದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಕಷ್ಟ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆಂದೂ ಪ್ರಚಂಡಕೋಪಿಯಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ಅದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆಂದೂ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಓದುತ್ತ ಓದುತ್ತ, ಈ ಅವನ ಮುಂಗೋಪವೇ ಅವನ ಜೀವಮಾನದ ಸೋಲಿಗೆಲ್ಲಾ ಕಾರಣವೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಮೇಲೆ ಆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 'ಚಂಡ ಕೌಶಿಕ'ನಿಗೇ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಸತ್ಯಧರ್ಮ ಶೀಲಗಳು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತಿದ್ದರೂ ಅಂಥ ಧರ್ಮವಂತನನ್ನೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಹಿಸುಕಿಬಿಡುವಂತಿರುವ ವಿಧಿರೂಪನಾದ ಆ 'ಚಂಡ ಕೌಶಿಕ'ನನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಕವಿಯ ಆಶಯ. ಅಂತು ಕೌಶಿಕನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲಿ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಲಿ, ಈ ಕಥೆಯು

ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಜಾತಿಯ ರುದ್ರನಾಟಕಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮವಾದ ವಸ್ತು. ಶೋಕ ವೀರ ವೈರಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಇಂಥ ಜನರಂಜಕವೂ ಲೋಕಪೂಜ್ಯವೂ ಆದ ಕಥೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ವೀರ ಕರುಣ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ಆದರೆ ಸುಗಮವಾದ ಷಟ್ಪದಿಕಾವ್ಯವಾಗಿ, ಬರೆದಿರುವ ಕೀರ್ತಿಯು 'ರಾಘವಾಂಕ ಪಂಡಿತ'ನದು. ಆತನ ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಥಾನುಸರಣದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾವ್ಯಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಾದರೂ ಈಚಿನ ಷಟ್ಪದಿಕಾವ್ಯಕರ್ತರು ಅನುವರ್ತಿಸಿ ಕೊಂಡುಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಎ. ಆರ್. ಕೃ.

ಅನುಬಂಧ I

ಸತ್ಯವ್ರತ ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಕಥೆ

ಹರಿವಂಶ, ಬ್ರಹ್ಮ, ಶಿವ ಪುರಾಣಗಳು—ವಾಯು, ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ, ಲಿಂಗ ಪುರಾಣಗಳು

ತಸ್ಯ ಸತ್ಯವ್ರತೋ ನಾಮ ಕುಮಾರೋಽಭೂನ್ಮಹಾಬಲಃ ।

ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಂತ್ರಾಣಾಂ	ತೇನ ಭಾರ್ಯಾ ವಿದರ್ಭಸ್ಯ
ವಿಘ್ನಂ ಚಕ್ರೇ ಸ ದುರ್ಮತಿಃ ॥	ಹೃತಾ ಹತ್ವಾ ದಿವೌಕಸಃ ॥
ಯೇನ ಭಾರ್ಯಾ ಹೃತಾ ಪೂರ್ವಂ	ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಂತ್ರೇಷು
ಕೃತೋದ್ವಾಹಾ ಪರಸ್ಯ ವೈ ।	ನಿಷ್ಠಾಮಪ್ರಾಪಿತೇಷ್ವಿಹ ।
ಬಾಲ್ಯಾತ್ ಕಾಮಾಚ್ಚ ಮೋಹಾಚ್ಚ	ಕಾಮಾದ್ಬಲಾಚ್ಚ ಮೋಹಾಚ್ಚ
ಸಂಹರ್ಷಾಚ್ಚಾಪಲೇನ ಚ ॥	ಸಂಹರ್ಷೇಣ ಬಲೇನ ಚ ॥
ಜಹಾರ ಕನ್ಯಾಂ ಕಾಮಾಚ್ಚ	ಭಾವಿನೋಽರ್ಥಸ್ಯ ಚ ಬಲಾತ್
ಕಸ್ಯಚಿತ್ಪುರವಾಸಿನಃ ।	ತತ್ಕೃತಂ ತೇನ ಧೀಮತಾ ।

ತಮಧರ್ಮೇಣ ಸಂಯುಕ್ತಂ ರಾಜಾ ತ್ರಯ್ಯಾರುಣೋಽತ್ಯಜತ್ ॥
ಅಪಧ್ವಂಸೇತಿ ಬಹುಶೋ ವದನ್ ಕ್ರೋಧಸಮನ್ವಿತಃ ।
ಪಿತರಂ ಸೋಽಬ್ರವೀತ್ ತ್ಯಕ್ತಃ ಕ್ವ ಗಚ್ಛಾಮೀತಿ ವೈ ಮುಹುಃ ॥
ಪಿತಾ ಚೈನಮಥೋವಾಚ ಶ್ವಪಾಕೈಸ್ಸಹ ವರ್ತಯ ।
ನಾಹಂ ಪುತ್ರೇಣ ಪುತ್ರಾರ್ಥೀ ತ್ವಯಾದ್ಯ ಕುಲಪಾಂಸನ ॥
ಇತ್ಯುಕ್ತಸ್ಸ ನಿರಾಕ್ರಾಮನ್ನಗರಾದ್ವಚನಾತ್ ಪಿತುಃ ।
ನ ಚೈನಂ ವಾರಯಾಮಾಸ ವಸಿಷ್ಠೋ ಭಗವಾನ್ ಋಷಿಃ ॥
ಸ ತು ಸತ್ಯವ್ರತೋ ಧೀಮಾನ್ ಶ್ವಪಾಕಾವಸಥಾಂತಿಕೇ ।
ಪಿತ್ರಾ ತ್ಯಕ್ತೋಽವಸದ್ವೀರಃ ಪಿತಾ ಚಾಸ್ಯ ವನಂ ಯಯೌ ॥
ತಸ್ಮಿಂಸ್ತು ವಿಷಯೇ ತಸ್ಯ ನಾವರ್ಷತ್ ಪಾಕಶಾಸನಃ ।
ಸಮಾ ದ್ವಾದಶ ಸಂಪೂರ್ಣಾಸ್ತೇನಾಧರ್ಮೇಣ ವೈ ತದಾ ॥
ದಾರಾಂಸ್ತು ತಸ್ಯ ವಿಷಯೇ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಮಹಾತಪಾಃ ।
ಸಂನ್ಯಸ್ಯ ಸಾಗರಾನೂಪೇ ಚಕಾರ ವಿಪುಲಂ ತಪಃ ॥

ತಸ್ಯ ಪತ್ನೀ ಗಳೇ ಬದ್ಧ್ವಾ ಮಧ್ಯಮಂ ಪುತ್ರಮೌರಸಂ ।
ಶೇಷಸ್ಯ ಭರಣಾರ್ಥಾಯ ವ್ಯಕ್ರೀಣಾದ್ಗೋಶತೇನ ವೈ ॥
ತಂ ತು ಬದ್ಧಂ ಗಳೇ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ವಿಕ್ರಯಾರ್ಥಂ ನರೋತ್ತಮಃ ।
ಮಹರ್ಷಿಪುತ್ರಂ ಧರ್ಮಾತ್ಮಾ ಮೋಕ್ಷಯಾಮಾಸ ಸುವ್ರತಃ ॥
ಸತ್ಯವ್ರತೋ ಮಹಾಬಾಹುರ್ಭರಣಂ ತಸ್ಯ ಚಾಕರೋತ್ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ಯ ತುಷ್ಟ್ಯರ್ಥಂ ಅನುಕಂಪಾರ್ಥಮೇವ ಚ ॥
ಸೋಽಭವದ್ಗಾಲವೋ ನಾಮ ಗಳೇ ಬಂಧಾನ್ಮಹಾತಪಾಃ ।
ಮಹರ್ಷಿಃ ಕೌಶಿಕೋ ಧೀಮಾಂಸ್ತೇನ ವೀರೇಣ ಮೋಕ್ಷಿತಃ ॥
ಸತ್ಯವ್ರತಸ್ತು ಭಕ್ತ್ಯಾ ಚ ಕೃಪಯಾ ಚ ಪ್ರತಿಜ್ಞಯಾ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಕಳತ್ರಂ ಚ ಬಭಾರ ವಿನಯೇ ಸ್ಥಿತಃ ॥
ಹತ್ವಾ ಮೃಗಾನ್ ವರಾಹಾಂಶ್ಚ ಮಹಿಷಾಂಶ್ಚ ವನೇಚರಾನ್ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಶ್ರಮಾಭ್ಯಾಸೇ ತನ್ಮಾಂಸಮನಯತ್ ತತಃ ॥
ಉಪಾಂಶುವ್ರತಮಾಸ್ಥಾಯ ದೀಕ್ಷಾಂ ದ್ವಾದಶವಾರ್ಷಿಕೀಂ ।
ಪಿತುರ್ನಿಯೋಗಾದಭಜನ್ನೃಪೇ ತು ವನಮಾಸ್ಥಿತೇ ॥
ಅಯೋಧ್ಯಾಂ ಚೈವ ರಾಷ್ಟ್ರಂ ಚ ತಥೈವಾಂತಃಪುರಂ ಮುನಿಃ ।
ಯಾಜ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯಸಂಯೋಗಾತ್ ವಸಿಷ್ಠಃ ಪರ್ಯರಕ್ಷತ ।
ಸತ್ಯವ್ರತಸ್ತು ಬಾಲ್ಯಾತ್ತು ಭಾವಿನೋಽರ್ಥಸ್ಯ ವೈ ಬಲಾತ್
ವಸಿಷ್ಠೇಽಭ್ಯಧಿಕಂ ಮನ್ಯುಂ ಧಾರಯಾಮಾಸ ನಿತ್ಯದಾ ॥
ಪಿತ್ರಾ ಹಿ ತಂ ತದಾ ರಾಷ್ಟ್ರಾತ್ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಂ ಸ್ವಮಾತ್ಮಜಂ ।
ನ ವಾರಯಾಮಾಸ ಮುನಿರ್ವಸಿಷ್ಠಃ ಕಾರಣೇನ ವೈ ॥
ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಂತ್ರಾಣಾಂ ನಿಷ್ಠಾ ಸ್ಯಾತ್ ಸಪ್ತಮೇ ಪದೇ ।
ಜಾನನ್ ಧರ್ಮಾನ್ವಸಿಷ್ಠಸ್ತು
ನ ಮಾಂ ತ್ರಾತೀತಿ ಭೋ ದ್ವಿಜಾಃ
ಜಾನನ್ ಧರ್ಮಾನ್ವಸಿಷ್ಠಸ್ತು
ನ ಚ ಮಂತ್ರಾನಿಹೇಚ್ಛತಿ ॥
ಇತಿ ಸತ್ಯವ್ರತೋ ರೋಷಂ ವಸಿಷ್ಠೇ ಮನಸಾಽಕರೋತ್ ।
ಗುಣಬುದ್ಧ್ಯಾ ತು ಭಗವಾನ್ ವಸಿಷ್ಠಃ ಕೃತವಾಂಸ್ತದಾ ।
ನ ತು ಸತ್ಯವ್ರತಸ್ತಸ್ಯ ತಮುಪಾಂಶುಮಬುಧ್ಯತ ।
ತಸ್ಮಿನ್ನಪರಿತೋಷೋ ಯಃ ಪಿತುರಾಸೀನ್ಮಹಾತ್ಮನಃ ॥
ತೇನ ದ್ವಾದಶವರ್ಷಾಣಿ ನಾವರ್ಷತ್ ಪಾಕಶಾಸನಃ ।

ತೇನ ತ್ವಿದಾನೀಂ ವಹತಾ ದೀಕ್ಷಾಂ ತಾಂ ದುರ್ವಹಾಂ ಭುವಿ ॥
ಕುಲಸ್ಯ ನಿಷ್ಕೃತಿಸ್ಸ್ವಸ್ಯ ಕೃತಾ ಸಾ ವೈ ಭವೇದಿತಿ ।
ನ ತಂ ವಸಿಷ್ಠೋ ಭಗವಾನ್ ಪಿತ್ರಾ ತ್ಯಕ್ತಂ ನ್ಯವಾರಯತ್ ॥
ಅಭಿಷೇಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯಹಂ ಪುತ್ರಂ
ಅಸ್ಯೇತ್ಯೇವಂಮತಿರ್ಮುನಿಃ ।
ಅಭಿಷೇಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯಹಂ ರಾಜ್ಯೇ
ಪಶ್ಚಾದೇನಮಿತಿ ಪ್ರಭುಃ ॥
ಸ ತು ದ್ವಾದಶವರ್ಷಾಣಿ ದೀಕ್ಷಾಂ ತಾಮುದ್ವಹನ್ ಬಲೀ ॥
ಅವಿದ್ಯಮಾನೇ ಮಾಂಸೇ ತು ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮನಃ ।
ಸರ್ವಕಾಮದುಘಾಂ ದೋಗ್ಧ್ರೀಂ ಸ ದದರ್ಶ ನೃಪಾತ್ಮಜಃ ॥
ತಾಂ ವೈ ಕ್ರೋಧಾಚ್ಚ ಮೋಹಾಚ್ಚ ಶ್ರಮಾಚ್ಚೈವ ಕ್ಷುಧಾನ್ವಿತಃ ।
ದಸ್ಯುಧರ್ಮಗತೋ ರಾಜಾ ಜಘಾನ ಬಲಿನಾಂ ವರಃ ॥
ಸ ತನ್ಮಾಂಸಂ ಸ್ವಯಂ ಚೈವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ಯ ಚಾತ್ಮಜಾನ್ ।
ಭೋಜಯಾಮಾಸ ತಚ್ಛ್ರುತ್ವಾ ವಸಿಷ್ಠೋಽಪ್ಯಸ್ಯ ಚುಕ್ರುಧೇ ॥
ಪ್ರೋವಾಚ ಚೈವ ಭಗವಾನ್ ವಸಿಷ್ಠಸ್ತಂ ನೃಪಾತ್ಮಜಂ ।
ಪಾತಯೇಽಯಮಹಂ ಕ್ರೂರ ತವ ಶಂಕುಂ ಅಯೋಮಯಂ ॥
ಯದಿ ತೇ ದ್ವಾವಿಮೌ ಶಂಕೂ
ನ ಸ್ಯಾತಾಂ ವೈ ಕೃತೌ ಪುನಃ ।
ಯದಿ ತೇ ತ್ರೀಣಿ ಶಂಕೂನಿ
ನ ಸ್ಪೃಹೇಃ ಪುರುಷಾಧಮ ॥
ಪಿತುಶ್ಚಾಪರಿತೋಷೇಣ ಗುರೋರ್ದೋಗ್ಧ್ರೀವಧೇನ ಚ ।
ಅಪ್ರೋಕ್ಷಿತೋಪಯೋಗಾಚ್ಚ ತ್ರಿವಿಧಸ್ತೇ ವ್ಯತಿಕ್ರಮಃ ॥
ಏವಂ ಸ ತ್ರೀಣಿ ಶಂಕೂನಿ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ತಸ್ಯ ಮಹಾತಪಾಃ ।
ತ್ರಿಶಂಕುರಿತಿ ಹೋವಾಚ ತ್ರಿಶಂಕುಸ್ತೇನ ಸ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ತು ದಾರಾಣಾಂ ಆಗತೋ ಭರಣೇ ಕೃತೇ ।
ತತಸ್ತಸ್ಮೈ ವರಂ ಪ್ರಾದಾತ್ ಮುನಿಃ ಪ್ರೀತಸ್ತ್ರಿಶಂಕವೇ ॥
ಛಂದ್ಯಮಾನೋವರೇಣಾಥ ವರಂ ವವ್ರೇ ನೃಪಾತ್ಮಜಃ ।
ಅನಾವೃಷ್ಟಿಭಯೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಗತೇ ದ್ವಾದಶವಾರ್ಷಿಕೇ ॥
ಪಿತ್ರ್ಯೇಽಭಿಷಿಚ್ಯ ರಾಜ್ಯೇ ತು ಯಾಜಯಾಮಾಸ ತಂ ಮುನಿಃ ।
ಮಿಷತಾಂ ದೇವತಾನಾಂ ಚ ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ಚ ಕೌಶಿಕಃ ॥
ಸಶರೀರಂ ತದಾ ತಂ ವೈ ದಿವಮಾರೋಪಯತ್ ಪ್ರಭುಃ ।

ಮಿಷತಸ್ತು ವಸಿಷ್ಠಸ್ಯ ತದದ್ಭುತಮಿವಾಭವತ್ ॥
ಅತ್ರಾಪ್ಯುದಾಹರಂತೀಮೌ ಶ್ಲೋಕೌ ಪೌರಾಣಿಕಾ ಜನಾಃ ।
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಪ್ರಸಾದೇನ ತ್ರಿಶಂಕುರ್ದಿವಿ ರಾಜತೇ ॥
ದೇವೈಸ್ಸಾರ್ಧಂ ಮಹಾತೇಜಾಽನುಗ್ರಹಾತ್ ತಸ್ಯ ಧೀಮತಃ ॥

ಅನುಬಂಧ II

ಶುನಶ್ಶೇಪನ ಕಥೆ

(ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ; ಪಂಚಿಕಾ ೭, ಅಧ್ಯಾಯ ೩)

ಖಂಡ ೧

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರೋ ಹ ವೈಧಸ ಐಕ್ಷ್ವಾಕೋ ರಾಜಾಽಪುತ್ರ ಆಸ. ತಸ್ಯ ಹ ಶತಂ ಜಾಯಾ ಬಭೂವುಃ. ತಾಸು ಪುತ್ರಂ ನ ಲೇಭೇ. ತಸ್ಯ ಹ ಪರ್ವತ ನಾರದೌ ಗೃಹ ಊಷತುಃ. ಸ ಹ ನಾರದಂ ಪಪ್ರಚ್ಛ:—

ಯಂ ನ್ವಿಮಂ ಪುತ್ರಮಿಚ್ಛಂತಿ ಯೇ ವಿಜಾನಂತಿ ಯೇ ಚ ನ ।
ಕಿಂ ಸ್ವಿತ್ಪುತ್ರೇಣ ವಿಂದತೇ ತನ್ಮ ಆಚಕ್ಷ್ವ ನಾರದ ॥

ಇತಿ. ಸ ಏಕಯಾ ಪೃಷ್ಟೋ ದಶಭಿಃ ಪ್ರತ್ಯುವಾಚ:—

ಋಣಮಸ್ಮಿನ್ ಸಂನಯತ್ಯಮೃತತ್ವಂ ಚ ಗಚ್ಛತಿ ।
ಪಿತಾ ಪುತ್ರಸ್ಯ ಜಾತಸ್ಯ ಪಶ್ಯೇಚ್ಚೇಜ್ಜೀವತೋ ಮುಖಂ ॥
ಯಾವಂತಃ ಪೃಥಿವ್ಯಾಂ ಭೋಗಾ ಯಾವಂತೋ ಜಾತವೇದಸಿ ।
ಯಾವಂತೋ ಅಪ್ಸು ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಭೂಯಾನ್ಪುತ್ರೇ ಪಿತುಸ್ತತಃ ॥
ಶಶ್ವತ್ಪುತ್ರೇಣ ಪಿತರೋಽತ್ಯಾಯನ್ ಬಹುಲಂ ತಮಃ ।
ಆತ್ಮಾ ಹಿ ಜಜ್ಞ ಆತ್ಮನಃ ಸ ಇರಾವತ್ಯತಿತಾರಿಣೀ ॥
ಕಿಂ ನು ಮಲಂ ಕಿಮಜಿನಂ ಕಿಮು ಶ್ಮಶ್ರೂಣಿ ಕಿಂ ತಪಃ ।
ಪುತ್ರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಣ ಇಚ್ಛಧ್ವಂ ಸ ವೈ ಲೋಕೋಽವದಾವದಃ ॥
ಅನ್ನಂ ಹ ಪ್ರಾಣಃ ಶರಣಂ ಹ ವಾಸೋ
ರೂಪಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಪಶವೋ ವಿವಾಹಃ ।
ಸಖಾ ಹ ಜಾಯಾ ಕೃಪಣಂ ಹ ದುಹಿತಾ
ಜ್ಯೋತಿರ್ಹ ಪುತ್ರಃ ಪರಮೇ ವ್ಯೋಮನ್ ॥
ಪತಿರ್ಜಾಯಾಂ ಪ್ರವಿಶತಿ ಗರ್ಭೋ ಭೂತ್ವಾ ಸ ಮಾತರಂ ।
ತಸ್ಯಾಂ ಪುನರ್ನವೋ ಭೂತ್ವಾ ದಶಮೇ ಮಾಸಿ ಜಾಯತೇ ॥

ತಜ್ಜಾಯಾ ಜಾಯಾ ಭವತಿ ಯದಸ್ಯಾಂ ಜಾಯತೇ ಪುನಃ ।
ಆಭೂತಿರೇಷಾ ಭೂತಿರ್ಬೀಜಮೇತನ್ನಿಧೀಯತೇ ॥
ದೇವಾಶ್ಚೈತಾಮೃಷಯಶ್ಚ ತೇಜಃ ಸಮಭರನ್ಮಹತ್ ।
ದೇವಾ ಮನುಷ್ಯಾನಬ್ರುವನ್ನೇಷಾ ವೋ ಜನನೀ ಪುನಃ ॥
ನಾಪುತ್ರಸ್ಯ ಲೋಕೋಽಸ್ತೀತಿ ತತ್ಸರ್ವೇ ಪಶವೋ ವಿದುಃ ।
ತಸ್ಮಾತ್ತು ಪುತ್ರೋ ಮಾತರಂ ಸ್ವಸಾರಂ ಚಾಧಿರೋಹತಿ ॥
ಏಷ ಪಂಥಾ ಉರುಗಾಯಃ ಸುಶೇವೋ
ಯಂ ಪುತ್ರಿಣ ಆಕ್ರಮಂತೇ ವಿಶೋಕಾಃ ।
ತಂ ಪಶ್ಯಂತಿ ಪಶವೋ ವಯಾಂಸಿ ಚ
ತಸ್ಮಾತ್ತೇ ಮಾತ್ರಾಪಿ ಮಿಥುನೀಭವಂತಿ ॥
ಇತಿ ಹಾಸ್ಮಾ ಆಖ್ಯಾಯ.

ಖಂಡ ೨

ಅಥೈನಮುವಾಚ ವರುಣಂ ರಾಜಾನಮುಪಧಾವ ಪುತ್ರೋ ಮೇ ಜಾಯತಾಂ ತೇನ ತ್ವಾ ಯಜಾ ಇತಿ. ತಥೇತಿ ಸ ವರುಣಂ ರಾಜಾನಮುಪ ಸಸಾರ ಪುತ್ರೋ ಮೇ ಜಾಯತಾಂ ತೇನ ತ್ವಾ ಯಜಾ ಇತಿ, ತಥೇತಿ. ತಸ್ಯ ಹ ಪುತ್ರೋ ಜಜ್ಞೇ ರೋಹಿತೋ ನಾಮ. ತಂ ಹೋವಾಚಾಜನಿ ತೇ ವೈ ಪುತ್ರೋ ಯಜಸ್ವ ಮಾಽನೇನೇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚ ಯದಾ ವೈ ಪಶುರ್ನಿರ್ದಶೋಭವತ್ಯಥ ಸ ಮೇಧ್ಯೋ ಭವತಿ, ನಿರ್ದಶೋಽನ್ವಸ್ತ್ವಥ ತ್ವಾ ಯಜಾ ಇತಿ, ತಥೇತಿ. ಸ ಹ ನಿರ್ದಶ ಆಸ. ತಂ ಹೋವಾಚ ನಿರ್ದಶೋಽನ್ವಭೂದ್ಯಜಸ್ವ ಮಾಽನೇನೇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚ ಯದಾ ವೈ ಪಶೋರ್ದಂತಾ ಜಾಯಂತೇಽಥ ಸ ಮೇಧ್ಯೋ ಭವತಿ, ದಂತಾಽನ್ವಸ್ಯ ಜಾಯಂತಾಮಥ ತ್ವಾ ಯಜಾ ಇತಿ, ತಥೇತಿ. ತಸ್ಯ ಹ ದಂತಾ ಜಜ್ಞಿರೇ. ತಂ ಹೋವಾಚಾಜ್ಞತ ವಾ ಅಸ್ಯ ದಂತಾ ಯಜಸ್ವ ಮಾಽನೇನೇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚ ಯದಾ ವೈ ಪಶೋರ್ದಂತಾಃ ಪದ್ಯಂತೇಽಥ ಸ ಮೇಧ್ಯೋ ಭವತಿ, ದಂತಾಽನ್ವಸ್ಯ ಪದ್ಯಂತಾಮಥ ತ್ವಾ ಯಜಾ ಇತಿ, ತಥೇತಿ. ತಸ್ಯ ಹ ದಂತಾಃ ಪೇದಿರೇ. ತಂ ಹೋವಾಚಾಪತ್ಸತ ವಾ ಅಸ್ಯ ದಂತಾ ಯಜಸ್ವ ಮಾಽನೇನೇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚ

ಯದಾ ವೈ ಪಶೋರ್ದಂತಾಃ ಪುನರ್ಜಾಯಂತೇಽಥ ಸ ಮೇಧ್ಯೋ ಭವತಿ, ದಂತಾನ್ವಸ್ಯ ಪುನರ್ಜಾಯಂತಾಮಥ ತ್ವಾ ಯಜಾ ಇತಿ, ತಥೇತಿ. ತಸ್ಯ ಹ ದಂತಾಃಪುನರ್ಜಜ್ಞಿರೇ. ತಂ ಹೋವಾಚಾಜ್ಞತ ವಾ ಅಸ್ಯ ಪುನರ್ದಂತಾ ಯಜಸ್ವ ಮಾಽನೇನೇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚ ಯದಾ ವೈ ಕ್ಷತ್ರಿಯಃ ಸಾನ್ನಾಹುಕೋ ಭವತ್ಯಥ ಸ ಮೇಧ್ಯೋ ಭವತಿ, ಸನ್ನಾಹಂ ನು ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ವಥ ತ್ವಾ ಯಜಾ ಇತಿ, ತಥೇತಿ. ಸ ಹ ಸನ್ನಾಹಂ ಪ್ರಾಪತ್ತಂ ಹೋವಾಚ ಸನ್ನಾಹಂ ನು ಪ್ರಾಪ್ನೋದ್ಯಜಸ್ವ ಮಾಽನೇನೇತಿ, ಸ ತಥೇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಪುತ್ರಮಾಮಂತ್ರಯಾಮಾಸ, ತತಾಯಂ ವೈ ಮಹ್ಯಂ ತ್ವಾಮದದಾದ್ಧಂತ ತ್ವಯಾಹಮಿಮಂ ಯಜಾ ಇತಿ. ಸ ಹ ನೇತ್ಯುಕ್ತ್ವಾ ಧನುರಾದಾಯಾರಣ್ಯಮುಪಾತಸ್ಥೌ. ಸ ಸಂವತ್ಸರಮರಣ್ಯೇ ಚಚಾರ.

ಖಂಡ ೩

ಅಥ ಹೈಕ್ಷ್ವಾಕಂ ವರುಣೋ ಜಗ್ರಾಹ; ತಸ್ಯ ಹೋದರಂ ಜಜ್ಞೇ. ತದು ಹ ರೋಹಿತಃ ಶುಶ್ರಾವ. ಸೋಽರಣ್ಯಾದ್ ಗ್ರಾಮಮೇಯಾಯ; ತಮಿಂದ್ರಃ ಪುರುಷರೂಪೇಣ ಪರ್ಯೇತ್ಯೋವಾಚ:—

ನಾನಾಶ್ರಾಂತಾಯ ಶ್ರೀರಸ್ತೀತಿ ರೋಹಿತ ಶುಶ್ರುಮ ।
ಪಾಪೋ ನೃಷದ್ವರೋ ಜನ ಇಂದ್ರ ಇಚ್ಚರತಃ ಸಖಾ ॥

ಚರೈವೇತಿ. ಚರೈವೇತಿ ವೈ ಮಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽವೋಚದಿತಿ ಹ ದ್ವಿತೀಯಂ ಸಂವತ್ಸರಮರಣ್ಯೇ ಚಚಾರ. ಸೋಽರಣ್ಯಾದ್ ಗ್ರಾಮಮೇಯಾಯ; ತಮಿಂದ್ರಃ ಪುರುಷರೂಪೇಣ ಪರ್ಯೇತ್ಯೋವಾಚ:—

ಪುಷ್ಪಿಣ್ಯೌ ಚರತೋ ಜಂಘೇ ಭೂಷ್ಣುರಾತ್ಮಾ ಫಲಗ್ರಹಿಃ ।
ಶೇರೇಽಸ್ಯ ಸರ್ವೇ ಪಾಪ್ಮಾನಃ ಶ್ರಮೇಣ ಪ್ರಪಥೇ ಹತಾಃ ॥

ಚರೈವೇತಿ. ಚರೈವೇತಿ ವೈ ಮಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽವೋಚದಿತಿ ಹ ತೃತೀಯಂ ಸಂವತ್ಸರಮರಣ್ಯೇ ಚಚಾರ. ಸೋಽರಣ್ಯಾದ್ ಗ್ರಾಮಮೇಯಾಯ. ತಮಿಂದ್ರಃ ಪುರುಷರೂಪೇಣ ಪರ್ಯೇತ್ಯೋವಾಚ:—

ಆಸ್ತೇ ಭಗ ಆಸೀನಸ್ಯೋರ್ಧ್ವಸ್ತಿಷ್ಠತಿ ತಿಷ್ಠತಃ ।
ಶೇತೇ ನಿಪದ್ಯಮಾನಸ್ಯ ಚರಾತಿ ಚರತೋ ಭಗಃ ॥

ಚರೈವೇತಿ. ಚರೈವೇತಿ ವೈ ಮಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽವೋಚದಿತಿ ಹ ಚತುರ್ಥಂ ಸಂವತ್ಸರಮರಣ್ಯೇ ಚಚಾರ. ಸೋಽರಣ್ಯಾದ್ ಗ್ರಾಮಮೇಯಾಯ; ತಮಿಂದ್ರಃ ಪುರುಷರೂಪೇಣ ಪರ್ಯೇತ್ಯೋವಾಚ:—

ಕಲಿಶ್ಶಯಾನೋ ಭವತಿ ಸಂಜಿಹಾನಸ್ತು ದ್ವಾಪರಃ।
ಉತ್ತಿಷ್ಠಂಸ್ತ್ರೇತಾ ಭವತಿ ಕೃತಂ ಸಂಪದ್ಯತೇ ಚರನ್॥

ಚರೈವೇತಿ. ಚರೈವೇತಿ ವೈ ಮಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽವೋಚದಿತಿ ಹ ಪಂಚಮಂ ಸಂವತ್ಸರಮರಣ್ಯೇ ಚಚಾರ. ಸೋಽರಣ್ಯಾದ್ ಗ್ರಾಮಮೇಯಾಯ. ತಮಿಂದ್ರಃ ಪುರುಷರೂಪೇಣ ಪರ್ಯೇತ್ಯೋವಾಚ:—

ಚರನ್ ವೈ ಮಧು ವಿಂದತಿ ಚರನ್ ಸ್ವಾದುಮುದುಂಬರಂ।
ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ಪಶ್ಯ ಶ್ರೇಮಾಣಂ ಯೋ ನ ತಂದ್ರಯತೇ ಚರನ್॥

ಚರೈವೇತಿ. ಚರೈವೇತಿ ವೈ ಮಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋಽವೋಚದಿತಿ ಹ ಷಷ್ಠಂ ಸಂವತ್ಸರಮರಣ್ಯೇ ಚಚಾರ. ಸೋಽಜೀಗರ್ತಂ ಸೌಯವಸಿಮೃಷಿಮಶನಯಾ ಪರೀತಮರಣ್ಯ ಉಪೇಯಾಯ. ತಸ್ಯ ಹ ತ್ರಯಃ ಪುತ್ರಾ ಆಸುಃ, ಶುನಃಪುಚ್ಛಃ ಶುನಃಶೇಪಃ ಶುನೋಲಾಂಗೂಲ ಇತಿ. ತಂ ಹೋವಾಚ ಋಷೇಽಹಂ ತೇ ಶತಂ ದದಾಮ್ಯಹಮೇಷಾಮೇಕೇನಾತ್ಮಾನಂ ನಿಷ್ಕ್ರೀಣಾ ಇತಿ. ಸ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರಂ ನಿಗೃಹ್ಣಾನ ಉವಾಚ ನನ್ವಿಮಮಿತಿ, ನೋ ಏವೇಮಮಿತಿ ಕನಿಷ್ಠಂ ಮಾತಾ. ತೌ ಹ ಮಧ್ಯಮೇ ಸಂಪಾದಯಾಂಚಕ್ರತುಃ ಶುನಃಶೇಪೇ. ತಸ್ಯ ಹ ಶತಂ ದತ್ವಾ ಸ ತಮಾದಾಯ ಸೋಽರಣ್ಯಾದ್ ಗ್ರಾಮಮೇಯಾಯ. ಸ ಪಿತರಮೇತ್ಯೋವಾಚ, ತತ ಹಂತಾಹಮನೇನಾತ್ಮಾನಂ ನಿಷ್ಕ್ರೀಣಾ ಇತಿ. ಸ ವರುಣಂ ರಾಜಾನಮುಪಸಸಾರಾನೇನ ತ್ವಾ ಯಜಾ ಇತಿ, ತಥೇತಿ. ಭೂಯಾನ್ವೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾದಿತಿ ವರುಣ ಉವಾಚ. ತಸ್ಮಾ ಏತಂ ರಾಜಸೂಯಂ ಯಜ್ಞಕ್ರತುಂ ಪ್ರೋವಾಚ. ತಮೇತಮಭಿಷೇಚನೀಯೇ ಪುರುಷಂ ಪಶುಮಾಲೇಭೇ.

ಖಂಡ ೪

ತಸ್ಯ ಹ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ಹೋತಾಸೀಜ್ಜಮದಗ್ನಿರಧ್ವರ್ಯುರ್ವಸಿಷ್ಠೋ ಬ್ರಹ್ಮಾಯಾಸ್ಯ ಉದ್ಗಾತಾ ತಸ್ಮಾ ಉಪಾಕೃತಾಯ ನಿಯೋಕ್ತಾರಂ

ನ ವಿವಿದುಃ. ಸ ಹೋವಾಚಾಜೀಗರ್ತಃ ಸೌಯವಸಿರ್ಮಹ್ಯಮಪರಂ ಶತಂ ದತ್ತ್ವಾಹಮೇನಂ ನಿಯೋಕ್ಷ್ಯಾಮೀತಿ. ತಸ್ಮಾ ಅಪರಂ ಶತಂ ದದುಸ್ತಂ ಸ ನಿನಿಯೋಜ. ತಸ್ಮಾ ಉಪಾಕೃತಾಯ ನಿಯುಕ್ತಾಯಾಪ್ರೀತಾಯ ಪರ್ಯಗ್ನಿಕೃತಾಯ ವಿಶಸಿತಾರಂ ನ ವಿವಿದುಃ. ಸ ಹೋವಾಚಾಜೀಗರ್ತಃ ಸೌಯವಸಿರ್ಮಹ್ಯಮಪರಂ ಶತಂ ದತ್ತ್ವಾಹಮೇನಂ ವಿಶಸಿಷ್ಯಾಮೀತಿ. ತಸ್ಮಾ ಅಪರಂ ಶತಂ ದದುಃ. ಸೋಽಸಿಂ ನಿಃಶಾನ ಏಯಾಯ. ಅಥ ಹ ಶುನಃಶೇಪ ಈಕ್ಷಾಂಚಕ್ರೇಽಮಾನುಷಮಿವ ವೈ ಮಾ ವಿಶಸಿಷ್ಯಂತಿ, ಹಂತಾಹಂ ದೇವತಾ ಉಪಧಾವಾಮೀತಿ. ಸ ಪ್ರಜಾಪತಿಮೇವ ಪ್ರಥಮಂ ದೇವತಾನಾಮುಪಸಸಾರ, ಕಸ್ಯ ನೂನಂ ಕತಮಸ್ಯಾಮೃತಾನಾಮಿತ್ಯೇತಯರ್ಚಾ. ತಂ ಪ್ರಜಾಪತಿರುವಾಚಾಗ್ನಿರ್ವೈ ನೇದಿಷ್ಠಸ್ತಮೇವೋಪಧಾವೇತಿ. ಸೋಽಗ್ನಿಮುಪಸಸಾರ ಅಗ್ನೇರ್ವಯಂ ಪ್ರಥಮಸ್ಯಾಮೃತಾನಾಮಿತ್ಯೇತಯರ್ಚಾ. ತಮಗ್ನಿರುವಾಚ ಸವಿತಾ ವೈ ಪ್ರಸವಾನಾಮೀಶೇ, ತಮೇವೋಪಧಾವೇತಿ. ಸ ಸವಿತಾರಮುಪಸಸಾರ, ಅಭಿ ತ್ವಾ ದೇವಾ ಸವಿತರಿತ್ಯೇನ ತೃಚೇನ. ತಂ ಸವಿತೋವಾಚ, ವರುಣಾಯ ವೈ ರಾಜ್ಞೇ ನಿಯುಕ್ತೋಽಸಿ ತಮೇವೋಪಧಾವೇತಿ. ಸ ವರುಣಂ ರಾಜಾನಮುಪಸಸಾರಾತ ಉತ್ತರಾಭಿರೇಕತ್ರಿಂಶತಾ. ತಂ ವರುಣ ಉವಾಚಾಗ್ನಿರ್ವೈ ದೇವಾನಾಂ ಮುಖಂ ಸುಹೃದಯತಮಸ್ತನ್ನು ಸ್ತುಹ್ಯಥ ತ್ವೋತ್ಸ್ರಕ್ಷ್ಯಾಮ ಇತಿ. ಸೋಗ್ನಿಂ ತುಷ್ಟಾವಾತ ಉತ್ತರಾಭಿರ್ದ್ವಾವಿಂಶತ್ಯಾ. ತಮಗ್ನಿರುವಾಚ ವಿಶ್ವಾನ್ನು ದೇವಾನ್ ಸ್ತುಹ್ಯಥ ತ್ವೋತ್ಸ್ರಕ್ಷ್ಯಾಮ ಇತಿ. ಸ ವಿಶ್ವಾನ್ ದೇವಾಂಸ್ತುಷ್ಟಾವ, ನಮೋ ಮಹದ್ಭ್ಯೋ ನಮೋ ಅರ್ಭಕೇಭ್ಯೋ ಇತ್ಯೇತಯರ್ಚಾ. ತಂ ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಊಚುರಿಂದ್ರೋ ವೈ ದೇವಾನಾಮೋಜಿಷ್ಠೋ ಬಲಿಷ್ಠಃ ಸಹಿಷ್ಠಃ ಸತ್ತಮಃ ಪಾರಯಿಷ್ಣುತಮಸ್ತನ್ನು ಸ್ತುಹ್ಯಥ ತ್ವೋತ್ಸ್ರಕ್ಷ್ಯಾಮ ಇತಿ. ಸ ಇಂದ್ರಂ ತುಷ್ಟಾವ, ಯಚ್ಚಿದ್ಧಿ ಸತ್ಯ ಸೋಮಪಾ ಇತಿ ಚೈತೇನ ಸೂಕ್ತೇನೋತ್ತರಸ್ಯ ಪಂಚದಶಭಿಸ್ತಸ್ಮಾ ಇಂದ್ರಃ ಸ್ತೂಯಮಾನಃ ಪ್ರೀತೋ ಮನಸಾ ಹಿರಣ್ಯರಥಂ ದದೌ. ತಮೇತಯಾ ಪ್ರತೀಯಾಯ ಶಶ್ವದಿಂದ್ರ ಇತಿ. ತಮಿಂದ್ರ ಉವಾಚಾಶ್ವಿನೌ ನು ಸ್ತುಹ್ಯಥ

ತ್ವೋತ್ಸ್ರಕ್ಷ್ಯಾಮ ಇತಿ. ಸೋಽಶ್ವಿನಾ ತುಷ್ಟಾವಾತ ಉತ್ತರೇಣ ತೃಚೇನ. ತಮಶ್ವಿನಾ ಊಚತುರುಷಸಂ ನು ಸ್ತುಹ್ಯಥ ತ್ವೋತ್ಸ್ರಕ್ಷ್ಯಾಮ ಇತಿ. ಸ ಉಷಸಂ ತುಷ್ಟಾವಾತ ಉತ್ತರೇಣ ತೃಚೇನ. ತಸ್ಯ ಹ ಸ್ಮರ್ಚ್ಯೃಚ್ಯುಕ್ತಾಯಾಂ ವಿಪಾಶೋ ಮುಮುಚೇ, ಕನೀಯ ಐಕ್ಷ್ವಾಕಸ್ಯೋದರಂ ಭವತ್ಯುತ್ತಮಸ್ಯಾಮೇವರ್ಚ್ಯುಕ್ತಾಯಾಂ ವಿಪಾಶೋ ಮುಮುಚೇಽಗದ ಐಕ್ಷ್ವಾಕ ಆಸ॥

ಖಂಡ ೫

ತಮೃತ್ವಿಜಊಚುಸ್ತ್ವಮೇವ ನೋಽಸ್ಯಾಹ್ನಃ ಸಂಸ್ಥಾಮಧಿಗಚ್ಛೇತ್ಯಥ ಹೈತಂ ಶುನಃಶೇಪೋಽಂಜಃಸವಂ ದದರ್ಶ ತಮೇತಾಭಿಶ್ಚತಸೃಭಿರಭಿಸುಷಾವ, ಯಚ್ಚಿದ್ಧಿತ್ವಂ ಗೃಹೇಗೃಹ ಇತ್ಯಥೈನಂ ದ್ರೋಣಕಲಶಮಭ್ಯವನಿನಾಯ, ಉಚ್ಛಿಷ್ಟಂ ಚಮ್ವೋರ್ಭರೇತ್ಯೇತಯರ್ಚಾ. ಅಥ ಹಾಸ್ಮಿನ್ನನ್ವಾರಬ್ಧೇ ಪೂರ್ವಾಭಿಶ್ಚತಸೃಭಿಃ ಸ ಸ್ವಾಹಾಕಾರಾಭಿರ್ಜುಹವಾಂಚಕಾರ. ಅಥೈನಮವಭೃಥಮಭ್ಯವನಿನಾಯ ತ್ವಂ ನೋ ಅಗ್ನೇ ವರುಣಸ್ಯ ವಿದ್ವಾನಿತ್ಯೇತಾಭ್ಯಾಮಥೈನಮತ ಊರ್ಧ್ವಮಗ್ನಿಮಾಹವನೀಯಮುಪಸ್ಥಾಪಯಾಂಚಕಾರ, ಶುನಶ್ಚಿಚ್ಛೇಪಂ ನಿದಿತಂ ಸಹಸ್ರಾದಿತ್ಯಥ ಹ ಶುನಃಶೇಪೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಸ್ಯಾಂಕಮಾಸಸಾದ. ಸ ಹೋವಾಚಾಜೀಗರ್ತಃ ಸೌಯವಸಿರ್ಋಷೇ ಪುನರ್ಮೇ ಪುತ್ರಂ ದೇಹೀತಿ. ನೇತಿ ಹೋವಾಚ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರೋ ದೇವಾ ವಾ ಇಮಂ ಮಹ್ಯಮರಾಸತೇತಿ. ಸ ಹ ದೇವರಾತೋ ವೈಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಆಸ. ತಸ್ಯೈತೇ ಕಾಪಿಲೇಯಬಾಭ್ರವಾಃ. ಸ ಹೋವಾಚಾಜೀಗರ್ತಃ ಸೌಯವಸಿಸ್ತ್ವಂ ವೇಹಿ ವಿಹ್ವಯಾವಹಾ ಇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚಾಜೀಗರ್ತಃ ಸೌಯವಸಿಃ :—

ಆಂಗಿರಸೋ ಜನ್ಮನಾಸ್ಯಾಜೀಗರ್ತಿಃ ಶ್ರುತಃ ಕವಿಃ।
ಋಷೇ ಪೈತಾಮಹಾತ್ತಂತೋರ್ಮಾಽಪಗಾಃ ಪುನರೇಹಿ ಮಾಂ॥

ಇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚ ಶುನಃಶೇಪಃ :—

ಅದರ್ಶುಸ್ತ್ವಾ ಶಾಸಹಸ್ತಂ ನ ಯಚ್ಛೂದ್ರೇಷ್ವಲಪ್ಸತ।
ಗವಾಂ ತ್ರೀಣಿ ಶತಾನಿ ತ್ವಮವೃಣೀಥಾ ಮದಂಗಿರಃ॥

ಇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚಾಜೀಗರ್ತಃ ಸೌಯವಸಿಃ:—
ತದ್ವೈ ಮಾ ತಾತ ತಪತಿ ಪಾಪಂ ಕರ್ಮ ಮಯಾ ಕೃತಂ।
ತದಹಂ ನಿಹ್ನವೇ ತುಭ್ಯಂ ಪ್ರತಿಯಂತು ಶತಾ ಗವಾಂ॥
ಇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚ ಶುನಃಶೇಪಃ:—
ಯಸ್ಸಕೃತ್ ಪಾಪಕಂ ಕುರ್ಯಾತ್ ಕುರ್ಯಾದೇನತ್ತತೋಽಪರಂ।
ನಾಪಾಗಾಃ ಶೌದ್ರಾನ್ನ್ಯಾಯಾದಸಂಧೇಯಂ ತ್ವಯಾ ಕೃತಂ॥
ಇತಿ. ಅಸಂಧೇಯಮಿತಿ ಹ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಉಪಪಪಾದ.
ಸ ಹೋವಾಚ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ:—
ಭೀಮ ಏವ ಸೌಯವಸಿಃ ಶಾಸೇನ ವಿಶಿಶಾಸಿಷುಃ।
ಅಸ್ಥಾನ್ನೈತಸ್ಯ ಪುತ್ರೋ ಭೂರ್ಮಮೈವೋಪೇಹಿ ಪುತ್ರತಾಂ॥
ಇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚ ಶುನಃಶೇಪಃ:—
ಸ ವೈ ಯಥಾ ನೋ ಜ್ಞಪಯಾ ರಾಜಪುತ್ರ ತಥಾ ವದ।
ಯಥೈವಾಂಗಿರಸಃ ಸನ್ನುಪೇಯಾಂ ತವ ಪುತ್ರತಾಂ॥
ಇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ:—
ಜ್ಯೇಷ್ಠೋ ಮೇ ತ್ವಂ ಪುತ್ರಾಣಾಂ ಸ್ಯಾಸ್ತವ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಪ್ರಜಾ ಸ್ಯಾತ್।
ಉಪೇಯಾ ದೈವಂ ಮೇ ದಾಯಂ ತೇನ ವೈ ತ್ವೋಪಮಂತ್ರಯೇ॥
ಇತಿ. ಸ ಹೋವಾಚ ಶುನಃಶೇಪಃ:—
ಸಂಜ್ಞಾನಾನೇಷು ವೈ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಸೌಹಾರ್ದ್ಯಾಯ ಮೇ ಶ್ರಿಯೈ।
ಯಥಾಽಹಂ ಭರತಋಷಭೋಪೇಯಾಂ ತವ ಪುತ್ರತಾಂ॥
ಇತಿ. ಅಥ ಹ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಃ ಪುತ್ರಾನಾಮಂತ್ರಯಾಮಾಸ:—
ಮಧುಚ್ಛಂದಾಃ ಶೃಣೋತನ ಋಷಭೋ ರೇಣುರಷ್ಟಕಃ।
ಯೇ ಕೇ ಚ ಭ್ರಾತರಃ ಸ್ಥ ನಾಸ್ಮೈ ಜ್ಯೈಷ್ಠ್ಯಾಯ ಕಲ್ಪಧ್ವಂ॥
ಇತಿ.

ಗ್ರಂಥಪಾಠ

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಪಾಠವನ್ನು ಐದು ಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳು; ಒಂದು ಮ॥ ರಾ॥ ಎಂ. ಎ. ರಾಮಾನುಜಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರವರು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿ. ಇದನ್ನು **'ಪ'** ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮದ್ರಾಸ್ ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರೆರಿಯವು. ಇವನ್ನು **'ಕ', 'ಖ', 'ಗ'** ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಮೈಸೂರು ಓರಿಯೆಂಟಲ್ ಲೈಬ್ರೆರಿಯ ಪ್ರತಿ. ಇದನ್ನು **'ಘ'** ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುವೆಂದು ತೋರಿದ **'ಕ', 'ಖ'** ಪ್ರತಿಗಳ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಕೆಲವು ಶಬ್ದರೂಪಗಳು ಅಸಾಧುವೆಂದು ತೋರಬಹುದು. ಆದರೆ ರಾಘವಾಂಕನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ರೂಪವು ಮಾರ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತಾದ ಕಾರಣ ಈ ರೂಪಗಳು ಆಗಲೇ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಅವಕಾಶವುಂಟು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಓಲೆಯ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಐಕಮತ್ಯವಿದ್ದ ಕಡೆ ಅಂಥ ರೂಪಗಳನ್ನೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ಟಿ. ಎಸ್. ವಿ.

ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಾವ್ಯ ಸಂಗ್ರಹ

೧. ಕಥಾರಂಭ

ಶ್ರೀಪತಿಗೆ ಸೊಬಗನುಡುಪತಿಗೆ ಶಾಂತಿಯನು ವಾ
ಣೀಪತಿಗೆ ಚಾತುರ್ಯಮಂ ದಿವಸ್ಪತಿಗೆ ಪ್ರ
ತಾಪಮಂ ಸುರಪತಿಗೆ ಭೋಗಮಂ ರತಿಪತಿಗೆ
ಮೂಲೋಕವಾವರಿಸುವ ।
ರೂಪಂ ಸರಿತ್ಪತಿಗೆ ಗಂಭೀರತೆಯನು ಸ್ವಾ
ಹಾಪತಿಗೆ ತೇಜಮಂ ಕೊಟ್ಟ ಗುರುಮೂರ್ತಿ ಪಂ
ಪಾಪತಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನೆಮಗಿಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಯಂ
ಮಾಳ್ಕೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ॥ ೧

ವಾಣಿಯುಜೀವಿನ ಬೆಳಗು ಮುಕುತಿವನಿತೆಯ ಮುಡಿಯ
ಮಾಣಿಕಂ ಸರ್ವಮಂತ್ರಾದಿ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯ
ಪ್ರಾಣ ಮಂಗಳದ ಮನೆ ದೇವಲೋಕದ ಜನ್ಮ
ಭೂಮಿ ತಾವರೆಗಣ್ಣನ ।
ರಾಣಿಯೆಸೆವೋಲೆವಾಗ್ಯಂ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಗಳ
ತಾಣಂ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನುನ್ನತೈಶ್ವರ್ಯದ
ಕ್ಷೋಣಿ ಪಂಪಾಂಬಿಕೆ ಮದೀಯಮತಿಗೀಗೆ ಪ್ರ
ಸನ್ನತೆಯನುತ್ಸವದೊಳು ॥ ೨

ಕೃತಿಗೆ ನಾಮಂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಚಾರಿತ್ರವೀ
ಕೃತಿಗೊಡೆಯನಮಳಪಂಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷನೀ
ಕೃತಿಗೆ ಪಾಲಕರು ಲೋಕದ ಭಕ್ತಜನವಿದಂ
ಪೇಳ್ದಾತನಾರೆಂದಡೆ।
ಚತುರ ಕವಿರಾಯ ಹಂಪೆಯ ಹರೀಶ್ವರನ ವರ
ಸುತನುಭಯಕವಿಕಮಲರವಿ ರಾಘವಾಂಕ ಪಂ
ಡಿತನೆಂದೊಡೀ ಕಥಾರಸದ ಲಹರಿಯನು ಬ
ಣ್ಣಿಸದರಾರೀ ಧರೆಯೊಳು ॥ ೩

ವಸುಧಾಧಿಪತಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಘನಸತ್ಯನೆಂ
ದೊಸೆದು ವಾಸಿಷ್ಠನಿಂದ್ರಂಗೆನಲು ಕೌಶಿಕಂ
ಹುಸಿಮಾಳ್ಪೆನೆಂದು ಭಾಷೆಯನಿತ್ತು ಧರೆಗೆ ಬಂ
ದವನಿಪನ ಸತಿಪುತ್ರರ।
ಅಸುವಂತ್ಯವೆನೆ ನಿಗ್ರಹಂ ಮಾಡೆ ತಪ್ಪದಿರೆ
ಶಶಿಮೌಳಿ ಶ್ರೀವಿಶ್ವನಾಥ ಭೂಪಂಗೆ ಕರು
ಣಿಸಿ ಸಕಲಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿತ್ತಾತನಂ ಮೆಱೆದ
ಕೃತಿ ಪುಣ್ಯದಾಕೃತಿಯಿದು ॥ ೪

ನಡೆವರೆಡಹದೆ ಕುಳಿತರೆಡಹುವರೆ ಕಾವ್ಯಮಂ
ನಡಸುವಾತಂ ರಸಾವೇಶ ಮಱಹಾಲಸ್ಯ
ವೆಡೆಗೊಳಲು ತಪ್ಪುಗಲ್ಲದೆ ಕಾವ್ಯಕರ್ತೃ ತ
ಪ್ಪುವನೆ ಒಂದೆರಡೆಡೆಯೊಳು।
ಎಡೆವಾಯ್ದು ಬಂದ ತಪ್ಪಂ ಹಿಡಿದು ಸಾಧಿಸದೆ
ಕಡೆತನಕ ಬಂದ ಲೇಸಿಂಗೆ ತಲೆದೂಗೆ ತಲೆ
ಯೊಡೆವುದೇ ಬೇನೆಯಱಿಯದ ನೀರಸರನೇಕೆ
ಪುಟ್ಟಿಸಿದನಬುಜಭವನು ॥ ೫

ಎನಿತು ಸಿರಿ ಸಾರ್ದಡಂ ಮಾಣ್ಬಡಂ ನಿತ್ಯತ್ವ
ವನುವಪ್ಪಡಂ ಸಾವಡಂ ಮತ್ತೆ ಹಂಪೆಯರ
ಸನ ಪೊಗಳ್ವ ನಾಲಗೆಯೊಳನ್ಯದೈವವ ಭವಿಗ
ಳಂ ಕೀರ್ತಿಸಿದೆನಾದಡೆ ।
ಮನಸಿಜಾರಿಯ ಭಕ್ತನಲ್ಲ ತಾನೆನಿಪ ಬಿರು
ದಿನ ಕವಿಯೆನಿಪ್ಪ ಹಂಪೆಯ ರಾಘವಾಂಕನೊ
ಯ್ಯನೆ ಪೇಳ್ದನೆಂಬಾಗಳೀ ಕೃತಿಯನಾವ ಸ
ಜ್ಜನರು ಕೊಂಡಾಡದಿಹರು ॥ ೬

ರಸ ಜೀವ ಭಾವವೊಡಲರ್ಥವವಯವ ಶಬ್ದ
ವಿಸರವೇ ನುಡಿಯಲಂಕಾರವೇ ತೊಡಿಗೆಯು ತ
ವೆ ಸುಲಕ್ಷಣವೆ ಲಕ್ಷಣ ವಿಮಳಪದನ್ಯಾಸ
ನಡೆ ರೀತಿ ಸುಕುಮಾರತೆ ।
ರಸಿಕತನ ಸುಳಿ ಸುಖಂ ನಿಳಯವಂತಪ್ಪಯಿಾ
ಪೊಸ ಕಾವ್ಯಕನ್ನಿಕೆಯ ಪಡೆದು ಪಂಪಾಂಬಿಕೆಯ
ರಸ ವಿರೂಪಾಕ್ಷಂಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಹಂಪೆಯ ರಾಘ
ವಾಂಕನೇಂ ಕೃತಕೃತ್ಯನೋ ॥ ೭

ಧರೆಯಱಿಯಲೀ ಕೃತಿಗೆ ಮೊದಲಾವುದೆನೆ ತರಳ
ತರ ತರಂಗಾವರ್ತ ಗರ್ತ ನೀಹಾರ ಶೀ
ಕರದ ನಿಕರಂ ಜಠರಕಮಠ ಪಾಠೀನಚಯ
ಡಿಂಡೀರಪಿಂಡಷಂಡ ।
ಕರಿ ಮಕರ ನಕ್ರ ಶೈವಾಳ ವಿದ್ರುಮ ರತ್ನ
ವರಶಿಂಶುಮಾರ ಬುದ್ಬುದ ತಿಮಿ ತಿಮಿಂಗಿಳೋ
ತ್ಕರ ಜಳೂಕ ವ್ಯಾಳ ಕೋಳಾಹಳಧ್ವಾನ
ವೆರಸಿ ಜಲನಿಧಿ ಮೆಱೆದುದು ॥ ೮

ಆ ರುಚಿರವನಧಿಪರಿವೃತ ಧರಾಮಧ್ಯದೊಳು
ಮೇರುವಿಂ ದಕ್ಷಿಣಾಶೆಯೊಳು ಕಬ್ಬಿನ ಬಿಲ್ಲ
ವೀರನ ನರಳಂಬಿನಾಡುಂಬೊಲಂ ಸಕಲಸುಖ
ಸಂಪದದ ಜನ್ಮಭೂಮಿ ।
ಭಾರತಿಯ ನೆಲೆವೀಡು ಮಂಗಳಂಗಳ ನಿಜಾ
ಗಾರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ರಾಜಧಾನಿಯೆನಲೊಪ್ಪುವುದು
ಚಾರುತರ ಲಾಳದೇಶಂ ಪರಮಭಕ್ತಿಕೋ
ಶಂ ಶ್ರುತಿಚಯಾದೇಶವು ॥ ೯

ಆ ಲಾಳದೇಶ ಮಧ್ಯಸ್ಥಳದೊಳುದಟಭೂ
ಪಾಲವೆಸರಂ ತಾಳ್ದ ಪಂಕೇಜಸಖಕುಲದ
ಪೀಳಿಗೆಯ ರಾಯರ್ಗೆ ವೀರಸಿರಿ ಸಲೆ ನಲಿದು
ಕೈಗೆಯ್ದ ಜಯತವಗದ ।
ಮೇಲಿಟ್ಟ ರತ್ನಸಿಂಹಾಸನದ ಚೆಲುವಿನಿಂ
ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದೊಳಗೆ ಪ್ರತಿಯಿಲ್ಲವೆನಿಸಿರ್ಪ ಕೀ
ರ್ತ್ಯಾಳಾಪದಿಂದೆಸೆವಯೋಧ್ಯಾಪುರಂ ಮೆಱೆವು
ದೇನೆಂಬೆನದಱರವನು ॥ ೧೦

ಕಾಲಭೈರವನ ಕದನದ ಕಣ್ಣೊ ಭೂಪತಿಯ
ಭಾಳಾಕ್ಷನೋ ಪ್ರಳಯಕಾಲದಗ್ಗದ ಸಿಡಿಲ
ಹೋಳೊ ರವಿಕುಲದ ವೈರಿಗಳ ಶುಭಕೀರ್ತಿಶಶಿ
ಯಂ ಪಿಡಿವ ರಾಹುವಿರ್ಪ
ಹೇಳಿಗೆಯೊ ರಿಪುವಿಪಿನದವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಭೂ
ಪಾಲನ ಪ್ರಬಳಪ್ರತಾಪಶರಧಿಯ ಸುಳಿಯೊ
ಹೇಳೆನಲಯೋಧ್ಯಾಪುರದ ದುರ್ಗವೆಸೆದುದು ಭ
ಯಂಕರಾಕಾರದಿಂದ. ॥ ೧೧

ಸುರಪತಿಯ ಭೋಗವಗ್ನಿಯ ತೇಜವಂತಕನ
ಭರದವಟು ನೈರುತಿಯ ಕಾಯ್ಪು ರತ್ನಾಕರೇ
ಶ್ವರನ ಗಂಭೀರವನಿಲನ ಬಲಂ ವಿತ್ತಪನ
ಸಿರಿ ರುದ್ರನುಗ್ರತ್ವವು ।
ತರಣಿಯ ಪ್ರಭೆ ಧರೆಯ ಧೈರ್ಯ ಚಂದ್ರನ ಕಾಂತಿ
ವೆರಸಿ ರೂಪಾದುದೆನಿಸುವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಭೂ
ವರನಾ ಪುರಕ್ಕೊಡೆಯನರಿಶರಧಿವಡಬನಾ
ರಾತಿಗಜಪಂಚಾಸ್ಯನು ॥ ೧೨

ತನುರುಚಿಯ ಮುಂದೆ ದಿನಪನ ಕಾಂತಿ ಕಪ್ಪಕ
ಪ್ಪನೆ ಕೋಪದಿದಿರೊ[1][ಳೌ]ರ್ವಾ[1]ನಳಂ ತಣ್ಣ ತ
ಣ್ಣನೆ ಕೊಡುವ ಕೈಯಿದಿರೊಳಮರತರು ಮೆಲ್ಲಮೆ
ಲ್ಲನೆ ಮೋಹನವನಪ್ಪಿದ ।
ಘನರೂಪಿನಿದಿರೊಳಂಗಜರೂಪು ನೊಪ್ಪನೊ
ಪ್ಪನೆ ಗಭೀರತೆಯಿದಿರಲಂಬುನಿಧಿ ತೆಳ್ಳತೆ
ಳ್ಳನೆ ಶಾಂತಿಯಿದಿರ ಶಶಿ ಬೆಚ್ಚಬೆಚ್ಚನೆಯೆನೆ ಹ
ರಿಶ್ಚಂದ್ರನೆಸೆದಿರ್ದನು ॥ ೧೩

ವರರೂಪಿನೊಳು ರತಿಗೆ ಹೊ[2]ಣ[2]ಕೆ ಸೌಭಾಗ್ಯದೊಳು
ಸಿರಿಗೆ ಹೊಯಿಕ್ಕೈ ಜಾಣಿನೊಳು ವಾಣಿಗೆಕ್ಕೈ ಸ
ಚ್ಚರಿತದೊಳು ಸುರನದಿಗೆ ಸಾಮ್ಯ ಪತಿಭಕ್ತಿಯೊಳ
ರುಂಧತಿಗೆ ಸರಿ ಜಸದೊಳು ।
ಪರಮರೋಹಿಣಿಗೆ ಹೆಗಲೆಣೆ ಪುಣ್ಯದೊಳ್ ಸ್ವಧಾ
ತರುಣಿಗೋರಗೆ ವಂದ್ಯತೆಯೊಳು ಗಾಯತ್ರಿಗೊರೆ
ದೊರೆಯೆನಿಸಿ ಮೆಱೆವಳು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೃಪನರಸಿ
ಚಂದ್ರಮತಿ ಭೂತಳದೊಳು ॥ ೧೪

1 ಳೂರ್ವಾ (ಖ.ಗ.), ಳುಗ್ರಾ (ಘ.); 2 ಳ (ಖ.ಗ.ಘ.)

ತೊಡರ್ವ ರಾಯರನೊರಸಿದಪೆನೆಂದು ನುಡಿನುಡಿದು
ನುಡಿಗಲಿತು ರಣದೊಳಾಂತವರ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ
ಪಿಡಿಪಿಡಿದು ಪಿಡಿದು ನಿಂದಿರಕಲಿತ್ತು ಹಗೆಯು ಬ
ಯ್ತಲೆಯ ಬಟ್ಟೆಯೊಳೊಮ್ಮೆಯುಂ
ನಡೆನಡೆದು ನಡೆಗಲಿತು ರಿಪುಗಳಲಿ ಕಪ್ಪವಂ
ಬಿಡಬಿಡದೆ ಕೊಂಡುಕೊಂಡುಣಕಲಿತು ಕೀರ್ತಿಯೊಡ
ನೊಡನೆ ಪರಿಪರಿದು ಪರಿದಾಡಕಲಿತಂ ಲೋಹಿ
ತಾಶ್ವನೆಂಬ ಕುಮಾರನು ॥ ೧೫

ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಬುಧರ ತಣಿವವಧಿ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೇಳು
ಸಾಗರದ ತಡಿಯುವಧಿ ಭಕ್ತಿಗೀಶ್ವರನ ತಲೆ
ದೂಗಿಸುವುದವಧಿ ಕೀರ್ತ್ಯಂಗನೆಯ ಸುಳಿವಿಂಗೆ
ಮೂಲೋಕವವಧಿ ವಿಪುಳ
ಭೋಗಕ್ಕೆ ಸರ್ವಸುಖವವಧಿ ವೀರಕ್ಕೆ ಭೂ
ಭಾಗದೊಳು ನಿಷ್ಕಂಟಕತ್ವವೇ ಅವಧಿ ತಾ
ನಾಗಿ ಪಿರಿಯರಸುತನಮಂ ಮಾಡುತಿರ್ದನು ಹ
ರಿಶ್ಚಂದ್ರಭೂನಾಥನು ॥ ೧೬

೨. ವಸಿಷ್ಠ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ವಿವಾದ

ಪರುಷವಂಗಣದ ಕಲು ಸುರಭಿ ಕಱುಹಂ ಕಲ್ಪ
ತರು ವನಂ ಸ್ವರ್ಗ ನಿಜದೇಶವಮರಾವತಿಯೆ
ಪುರದುರ್ಗವಮರರಾಳ್ ಮೇರು ಕೇಳೀಶೈಲ
ವಮೃತವೇ ಮನೆಯ ಬೀಯಂ।
ವರರಂಭೆ ಸೂಳೆ ಶಚಿ ರಾಣಿಯೈರಾವತಂ
ಕರಿ ವಜ್ರವಾಯುಧಂ ನವನಿಧಿಯೆ ಭಂಡಾರ
ಹೊರೆವಾಳ್ದ ನಭವನೆಂದೆನಿಪ ದೇವೇಂದ್ರನೊಂ
ದಿರುಳೋಲಗವನಿತ್ತನು ॥ ೧

ಒಡಲನಾವರಿಸಿರ್ದಂಗೋಪಾಂಗಸಂಕುಳದ
ನಡುವೆ ನಯನದ್ವಯಂಗಳು ಸಲೆ ನವಗ್ರಹದ
ನಡುವೆ ಚಂದ್ರಾದಿತ್ಯರ್ವರ್ತಿಯಂ ಪರ್ವಿ ಪಸ
ರಿಸಿದ ನಾನಾ ನದಿಗಳ।
ನಡುವೆ ಸುರುಚಿರ ಗಂಗೆತುಂಗಭದ್ರೆಗಳೊಪ್ಪ
ವಡೆದು ಮಹಿಮೆಯೊಳೆಸೆವ ತೆಱದಿ ಸುರಪನ ಸಭೆಯ
ನೆಡೆಗೊಂಡ ಮುನಿಕುಲದ ನಡುವಿರ್ದರಧಿಕ ವಿ
ಶ್ವಾಮಿತ್ರ ವಾಸಿಷ್ಠರು ॥ ೨

ಅಲಸದೆ ಸಮಸ್ತ ಭೂಮಂಡಲವನಾಳ್ವ ರವಿ
ಕುಲಜರಪ್ಪಿಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದರಸುಗಳೊಳತಿ
ಬಲರೆನಿಸಿ ಮನವಚನಕಾಯದೊಳಗೊಮ್ಮೆಯುಂ
ಹುಸಿ ಹೊದ್ದದಂತೆ ನಡೆವ ।
ಕಲಿಗಳಾರಯ್ಯ ಹೇಳವರ ಪಾರಂಪರೆಗೆ
ಸಲೆ ಸಂದ ರಾಜಗುರು ನೀನಱಿಯದವರಿಲ್ಲ
ವೆಲೆ ಮುನಿಪ ಹೇಳೆಂದು ಹಲವು ಕಣ್ಣಾದವಂ
ನುಡಿದನು ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಗೆ ॥ ೩

ಬೆಸಗೊಂಡಡಿಕ್ಷ್ವಾಕುವಂಶದೊಳಗಣ ಚತು
ರ್ದಶ ಭುವನಪತಿಗಳೊಳಗಿಂದುತನಕಾನಱಿಯೆ
ಹುಸಿ ಹೊದ್ದದವರಿಲ್ಲ ಹಿಂದಣರಸುಗಳನು
ದ್ಧರಿಸಲೆಂದವತರಿಸಿದ ।
ವಸುಧಾಧಿಪತಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಾತನ ಸತ್ಯ
ದೆಸಕಮಂ ಪೊಗಳಲೆನ್ನಳವೆ ಫಣಿಪತಿಗರಿದು
ಶಶಿಮೌಳಿಯಾಣೆಯೆನಲಾ ವಸಿಷ್ಠಂಗೆ ಕೋ
ಪಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ॥ ೪

ತೀವಿದೊಡ್ಡೋಲಗದ ನಡುವೆ ತನ್ನಂ ಮೊದಲೊ
ಳೋವಿ ನುಡಿಸದ ಕೋಪವೊಂದಾ ವಸಿಷ್ಠಮುನಿ
ಯಾವುದಂ ಪೇಳ್ದಡದನಲ್ಲೆಂಬ ಭಾಷೆಯಿರ
ಡಖಿಳಜೀವಾವಳಿಯಲಿ ।
ಭಾವಿಪಡೆ ಕುಂದನಲ್ಲದೆ ಲೇಸ ಕಾಣದಿಹ
ಭಾವ ಮುಪ್ಪುರಿಗೊಂಡು ಕುಡಿವರಿದು ಕಡುಗೋಪ
ವಾವರಿಸಿ ಕೌಶಿಕಂ ನಿಂದು ನಿಲ್ ನುಡಿಯಬೇ
ಡೆಂದು ಜಱಿದಿಂತೆಂದನು ॥ ೫

ಬೇಸಱದೆ ಕೇಳ್ದ ದೇವೇಂದ್ರನುಂಟೆಂದಿಂತು
ಹೇಸವಕಟಕಟ ಸೂರಪುವರೆ ವಾಸಿಷ್ಠಯೆನೆ
ನಾ ಸೊರಹಿದಾತನವನೆಧಿಕನಲ್ಲದನೆ ಪೇಳ್
ಮುನಿದೆ ಮೋಱಿಯೊಳೆಂದೆನೆ।
ರಾಸಿ ಹೊನ್ನುಂಟಧಿಕನಹನೆನಲು ಹೊನ್ನ ಮಾ
ತೀ ಸಭೆಯೊಳೇಕೆ ಸತ್ಯನೆ ಹೇಳೆನಲು ಸತ್ಯ
ಲೇಶವೆಂತವನ್ನಾಳ್ದ ದೇಶದೊಳು ಕೇಳ್ದಱಿಯೆ
ನೆಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ॥ ೬

ಎಸೆವ ಮಗನಿಲ್ಲದಡೆ ನರಕವಹುದೆಂದು ಚಿಂ
ತಿಸಿ ವರುಣನಲಿ ವರಂಬಡೆಯಲಾತನ ಯಾಗ
ಪಶುವ ಮಾಡುವೆ[1]ನೆಂದು ಮರಳೀವೆಯಾದಡೀ
ವೆನು ಮಗನ ನಿನಗೆಂದೆನೆ
ಶಿಶುವಾದನೆಂಬುದಾದಡೆ ಸಾಕೆನಲ್ ಕೊಡಲು
ಹುಸಿದಡವಿಗಟ್ಟಿ ಬಯ್ಸಿಟ್ಟನೆಂಬುದನಿಂತು
ಎಸೆವ ವೇದಂಗಳೊಳು ಕೇಳಿ ಪೊಗಳುವಡಱಿದು
ನಿನ್ನ ಧೀವಶಪೆಂದನು ॥ ೭

ಹಿರಿದು ಹುಸಿಗಬುಧಿಪತಿ ಮುನಿದು ಮಾಡಿದ ಜಳೋ
ದರವ ಭಾವಿಸದೆ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಜಾಡ್ಯಂ ಮಹಾ
ಧ್ವರಕೆ ಪಶುವಂ ಮಗನ ಮಾಡಲಾಱದೆ ಮೋಹ
ದಿಂದಜೀಗರ್ತಮುನಿಯ।
ವರಸುತ ಶುನಶ್ಯೇಪನಂ ತಂದು ಯಾಗವಿಧಿ
ಗಱಿದು ಬೇಳಲ್ಕೆ ಮನದಂದ ಪಾತಕನು ಭೂ
ವರನನೇತಕ್ಕೆ ಹೇಸದೆ ಹೊಗಳ್ವೆಯೆಂದು ವಾ
ಸಿಷ್ಠನಂ ಕೆಡೆನುಡಿದನು ॥ ೮

1 ನಾನು (ಕ.ಗ.)

ಹಲವು ಮಾತೇಕಾ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಭೂನಾಥ
ನೊಳಗಸತ್ಯವನು ಕಾಣಿಸಲು ಬಲ್ಲರು ಧಾತ್ರಿ
ಯೊಳು ಮುನ್ನ ಹುಟ್ಟಿದವರಿಲ್ಲಿನ್ನು ಹುಟ್ಟುವರ
ಕಾಣೆ ನಾನಿದ ಬಲ್ಲೆನು।
ಉಳಿದವರ ಹವಣಾವುದೆಂದು ವಾಸಿಷ್ಠಮುನಿ
ಕುಲತಿಲಕನೆನಲು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಮನದೊಳತಿ
ಮುಳಿದು ನಿಲ್ಲಾಡದಿರು ಬಾಯ ಹಿರಿದುಂಟೆಂದೆ
ನುತ್ತ ಮತ್ತಿಂತೆಂದನು ॥ ೯

ವನಧಿಪರಿಯಂತ ಧರೆಗರಸಾತನದಱೊಳಂ
ಧನವುಳ್ಳ ಶಿಷ್ಯನಾಗಿಹನು. ನಿನಗತಿವಿಪುಳ
ಧನವನಾರಾಧಿಸುವನಂತಲ್ಲದಾತನಾ
ರಯ್ಕೆಯೊಳಗಿರ್ಪೆ ನೀನು।
ಎನಿತನಗ್ಗಳಿಸಿ ಬಣ್ಣಿಸಲೊಪ್ಪದಯ್ಯ ಹೇ
ಳೆನಲು ರಾಜಪ್ರತಿಗ್ರಹದ ಬಲದವನೆ ನಾ
ನೆನೆ ಮುನಿಯಬೇಡಾತ ಹುಸಿದನಾದಡೆ ನಿನ್ನ
ನೇಗೆಯ್ಯಬಹುದೆಂದನು ॥ ೧೦

ಶ್ರುತಿ ಮತ ಕುಲಾಚಾರ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಂ ಮಹಾ
ವ್ರತಸನ್ನುಷ್ಠಾನಗುರುವಾಜ್ಞೆ ಲಿಂಗಾರ್ಚನೋ
ನ್ನತತಪಂ ಬ್ರಹ್ಮಕರ್ಮಂ ಬೆಳೆದ ಪುಣ್ಯವೊಳ
ಗಾದವಂ ತೊಱೆದು ಕಳೆದು।
ಸತಿಯನಗ್ಗಳಿಧೆತಿದಿಗಂಬರನಾಗಿ ಮುಕ್ತಕೇ
ಶಿತನಾಗಿ ನರಕಪಾಲದೊಳು ಸುರೆಯೆರೆದು ಕುಡಿ
ಯುತ ತೆಂಕಮುಖನಾಗಿ ಪೋಪೆಂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ
ಮಱೆದು ಹುಸಿಯಂ ನುಡಿದಡೆ ॥ ೧೧

ಧರೆ ಗಗನಪಥದೆಸೆ ಕಾದುವಡೆಡೆಯುಲಿಪ ಚರಾ
ಚರವೆಲ್ಲಿ ಹೊಗಲಿ ಮುನಿಪಖಿಳವಂ ಸುಟ್ಟೊಟ್ಟೆಸೆದು
ಮರಳಿ ಹುಟ್ಟಿಸಬಲ್ಲ ಮುನಿಗಳಿಬ್ಬರ [1]ಶಾಂತಿ
ಸವೆದ[1] ಕದನದ ಮುಖದಲಿ।
ಇರಬಾರದೇಳಬಾರದು ನುಡಿಯಬಾರದಂ
ತಿರಬಾರದಹುದೆನಲುಬಾರದಲ್ಲೆನಬಾರ
ದೆರಡುಂ ನಿರೋಧದಿಂದೊಡ್ಡೋಲಗಂ ಚಿಂತೆ
ಮುಸುಕಿ ಸೈವೆಱಗಾದುದು ॥ ೧೨

ಒಂದಕ್ಕೆ ಹಿತನುಡಿಯೆ ಪಕ್ಷವೆಂದೆರಡುವಂ
ಹಿಂದುಗಳೆದಿರಲ್ಪುಪೇಕ್ಷಿತನೆಂದು ಜಱಿವಡೆ
ನಿಮ್ಮಿಂದಧಿಕನೇ ಎಂದು ಹೊಗಳ್ದುಪಚಾರವೆಂ
ದೆತ್ತಿದಡೆ ಧೂರ್ತನೆಂದು।
ನೊಂದು ಶಾಪವನೀಯದಿರರೆಂದು ಸುರಪಸ್ಥಾ
ನಂದರಸವಱಿತ್ತು ಬೆಸಗಿನ ಮೊಗದೊಳಿರಲು ನಾ
ರಂದ ಘಟ್ಟಿಸುತೆದ್ದು ಕೊಡು ವಸಿಷ್ಠಂಗೆ ಭಾ
ಭಾಷೆಯನು ಕೌಶಿಕ ಎಂದನು ॥ ೧೩

ಧರೆಯೊಳು ಚತುರ್ಯುಗಂಗಳು ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಸಾ
ವಿರ ಬಾರಿ ಬಂದಡಜಗೊಂದು ದಿನವಾ ದಿನದ
ಪರಿ ದಿನಂ ಮೂವತ್ತು ಬರಲೇಕಮಾಸವಾ
ಮಾಸ ಹನ್ನೆರಡಾಗಲು।
ವರುಷವಾ ವರುಷಶತವೆಂಬುದೀ ಸುರಪತಿಗೆ
ಪರಮಾಯುವೀತನೇರೇಳ್ಪವಂ ಬಪ್ಪನ್ನೆ
ವರ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಾರೆಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೆನ
ಗೆಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ॥ ೧೪

1 ವಾಸಿ ಮೊಳೆತ (ಕ.ಗ.)

ಭಕ್ತಿ ಶಮೆ ದಮೆ ಯೋಗ ಯಾಗ ಶ್ರುತಿಮತವುಯು ವಿ
ರಕ್ತಿ ಘೋರವ್ರತ ತಪೋನಿಷ್ಠೆ ಜಪ ಗುಣಾ
ಸಕ್ತಿ ಸ್ನಾನ ಮೌನ ಧ್ಯಾನವಾಚಾರ
ಸತ್ಯ ತಪ ನಿತ್ಯನೇಮ।
ಯುಕ್ತಿ ವೇದಾಗಮಾಭ್ಯಾಸ ಲಿಂಗಾರ್ಚನಾ
ಸಕ್ತಿಯಿಂ ಬೆಳೆದ ಪುಣ್ಯದೊಳರ್ಧವುಂ ಸುಧಾ
ಭುಕ್ತರಱಿಯಲು ಕೊಡುವೆನಾ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಹುಸಿ
ಯಂ ನುಡಿಯದಿರಲೆಂದನು ॥ ೧೫

ಎಂದು ಭೂವರನಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವೆನೆನ್ನ ಮನ
ಬಂದ ದಿನವೆನಿತು ಸೂಳ್ನಾತನೀ ಧರೆಯೊಳೀ
ಪ್ಪಂದುತನವಾವಾವ ಪರಿಯೊಳು ಸಹಸ್ರವಿಧ
ದೊಳು ದಿಟವೆ ದಿಟವೆಂದೆನೆ।
ಹಿಂದುಗಳೆಯಲದೇಕೆ ನಡೆಯೆನಲು ನೀನಾಡು
ವಂದವೆನುವಾಗಿರ್ದೆನುತ್ತೆ ಕೌಶಿಕನಣಕ
ದಿಂದಾಡಲೆಮ್ಮ ಕೂಡೆನಿತಣಕವೇಕೆಂದು
ವಾಸಿಷ್ಠಮುನಿ ನುಡಿದನು ॥ ೧೬

ಇನಿತು ಮುಳಿಸಾವುದು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಭೂಭುಜನ
ಮನೆಗೀಗಳಿಂತು ನೀ ಹೋಗಿ ಕೌಶಿಕನು ನೆ
ಟ್ಟನೆ ನಿನ್ನನಿಂತಿಂತು ಕೆಡಿಸಿದಪ ನೀನಾವ
ಪರಿಯಲೆಚ್ಚತ್ತಿರೆಂದು।
ನೆನಸಿಕೊಡು ಹೋಗೆಂದಡಾನಾಡುವವನೆ ಹೇ
ಳೆನಲೆನ್ನ ಗ್ರಾಸಿಗಾಱದೆ ನೃಪಂ ಹುಸಿನುಡಿಯೆ
ಮುನಿತನವನೀಡಾಡಿ ಹೋಹಂತಿರಾವಪ್ಪುದು
ಹೋಗಿ ನೀಂ ಹೇಳೆಂದನು ॥ ೧೭

ತರಣಿ ತೇಜಂಗೆಡದಿರ್ಕೆಗ್ನಿ ಬಿಸುಪಾಜದಿರು
ಸರಸಿರುಹವೈರಿ ತಂಪಂ ಬಿಡದಿರ್ಕೆಲೆಲೆ ಮಂ
ದರವೆ ಚಲಿಸದಿರ್ಕೆಂದು ಬೋಧಿಸಲ್ವೇಕೆ ನಿಜ
ವಳಿವವೇ ಸುಮ್ಮನಿರಲು ।
ವರಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಸತ್ಯಂಗೆಡದಿರೆಂದು ಬೋ
ಧಿಸುವಂತಾಗಿ ಹುಸಿಯುಂಟೆ ಕೊಂಡೆಯವೆನಗೆ
ಪಿರಿಯತನ ಕೆಟ್ಟಂತು ನುಡಿಯಲಹುದೇಯೆಂದು
ವಾಸಿಷ್ಠಮುನಿ ನುಡಿದನು ॥ ೧೮

[ಸಿಡಿಲು ಹೊಡೆವಡೆ ಪಿಡಿದ ಕೊಡೆ ಕಾವುದೇ] ಮುನಿದು
ಪೊಡವಿ ನುಂಗುವಡೆ ಮನೆ [1][ತಾಂ]ಗುವುದೆ ಕವಿದು ಹೆ
ಗ್ಗಡಲುಕ್ಕಿ ಜಗವ ನೊಗೆವಡೆ ಮೆಳೆಗಳಡ್ಡಬಹ
ವೇ] ಹೇಳು ಮುನಿಪ ನಿನ್ನ ।
ಬಡ ಬೋಧೆಗೀಧೆಗಳು ರಕ್ಷಿಸುವುವಲ್ಲ ನಾಂ
ಕಡುಮುಳಿದ ಬಳಿಕಲೇಗುವವ್ವು ನೀ ಹೇಳದಿ
ರ್ದಡೆ ಮದನಹರನಾಣೆ ಹೋಗೆಂದು ಕೌಶಿಕಂ
ಜಱಿದನು ವಸಿಷ್ಠಮುನಿಯ ॥ ೧೯

ಕುಲವ ನಾಲಗೆಯುಱುಹಿತೆಂಬ ನಾಣ್ಣುಡಿಗಿಂದು
ನೆಲೆಯಾಯ್ತು ಲಾ ಬ್ರಹ್ಮಋಷಿಯಾದಡೊಳಗು ನಿ
ರ್ಮಳವಪ್ಪುದಯ್ಯ ನೀಂ ರಾಜರ್ಷಿ ಕೋಪಿಸದೆ
ಧಟ್ಟಿಸದೆ ಕೆಡೆನುಡಿಯದೆ ।
ನಿಲಲೆಂತು ಬಲ್ಲೆಯೆನಲೆನ್ನ ನೀನೀಗ ಹೆ
ಪ್ಪಳಿಸದೊಡಿದೆಯೆಂದಡ್ಡಹುದಹುದು ನಿನ್ನಲಿಹ
ನೆಲೆಯಾಡಿತೆನೆ ಕೌಶಿಕಂ ಕುಪಿತನಾದನಪ
ನಾವ ಕವಿ ಬಣ್ಣಿಸುವನು ॥ ೨೦

---

1 ಕೂ (ಗ.ಘ.), ತೂ (ಪ.)

ನೋಡು ನೋಡಿಂದೆನ್ನ ರಾಜಋಷಿಯೆಂದು ಕೆ
ಟ್ಟಾಡಿತಕಾ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನನಸತ್ಯನಂ
ಮಾಡಿಸುವೆನಧಿಕಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗಳನಾಂತ ನಿ
ನ್ನಂ ವ್ರತಭ್ರಷ್ಟನೆನಿಸಿ।
ಱೋಡಾಡಿ ಕಾಡುವೆನೆನುತ್ತೆದ್ದು ಸಾವನೀ
ಡಾಡಿದವರೊಡೆಯನೋಲಗದಿಂದ ಹೊಱವಂಟ
ನಾಡಂಬರದ ಸಿಡಿಲು ಗಜಱಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಮೇಘ
ದಿಂದ ಪೊಱಮಡುವಂದದಿ ॥ ೨೧

೩. ಮೃಗಯಾಪ್ರಸಂಗ

ಕೋಣನೆರಡುಂ ಹೋರೆ ಗಿಡುವಿಂಗೆ ಮಿತ್ತೆಂಬ
ಕ್ಷೋಣಿಯಾಡುವ ಗಾದೆಯಂ ದಿಟಂ ಮಾಳ್ಪಂತೆ
ಹೂಣಿಸಿ ವಸಿಷ್ಠಂಗೆ ಕೌಶಿಕಂ ನುಡಿದ ಪ್ರ
ತಿಜ್ಞೆಯಂ ಗೆಲುವಡೆನ್ನು ।
ಜಾಣಿಂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯನುನ್ನತಿಯಳಿವ
ಕಾಣಬೇಕೆಂದಖಿಳಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಕಲಾಪ್ರ
ವೀಣನೆಂತಸ್ಥದೇಕಾಂತದೊಳ್ ಚಿಂತೆಯಿಂ
ಭ್ರಾಂತಿಯೋಗದೊಳಿರ್ದನು ॥ ೧

ಧರೆಯೊಳು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಂ ಹುಸಿಕನೆಂದೆನಿಪ
ಪರಿಯಾವುದೆಂದು ಚಿಂತಿಸಲೊಂದುಪಾಯಮಂ
ಕುರಿಸೆ ಕಂಡುಬ್ಬಿ ಭುಜವೊಯ್ದು ನಿಜವೈರದೆಂ
ತಸ್ಥ ವಜೀಯದ ಮುನಿಗಳ ।
ಕರೆದು ನೀವಿಂತೀಗ ಹೋಗಿ ಭೂವರನನುಪ
ಚರಿಸಿ ಬೋಧಿಸಿ ಬಹುಸುವರ್ಣಯಾಗವನಾವ
ಪರಿಯೊಳಂ ಮಾಳ್ಪನುವನುಜ್ಜಿ ಮಾಳ್ಪುದೆಂದು ಕಳು
ಹಿದನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ॥ ೨

ಕೌಶಿಕನ ಕುಟಿಲವೆಣಿಸಿಯದೆ ಹೋಗಿ ಮುನಿಗಳ್ವಸಿ
ಸೀಶಂಗೆ ಮಂಗಳಾಶೀರ್ವಾದಶೇಷೆಯಂ
ಸೂಸಲ್ಕೆ ಕಾರ್ಯ ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ದುರೆನೆ ಸಕಲ
ವೇದಪೌರಾಣಾಗಮ ।
ರಾಶಿಗಳೊಳೊಂದಧಿಕಧರ್ಮವಂ ಕಂಡರಿಪ
ಲೋಸುಗಂ ಬಂದೆವೆನಲಾವುದೆನೆ ಮಾತ್ಸವಿ
ಶ್ವಾಸಮಂ ನುಡಿಯೆ ಪೇಳ್ದಪೆವು ಮಾಡದಡಿದಂ
ನುಡಿದು ಫಲವೇನೆಂದರು ॥ ೩

ಮನವೊಸೆದು ಮಾಡುವಂತಾಗಿ ಗುರುವಾಸಿಷ್ಠ
ಮುನಿಯ ಪದಪಂಕೇಜದಾಣೆ ನೆಟ್ಟನೆ ಪೇಳ್ವು
ದೆನೆ ಬಹುಸುವರ್ಣಯಾಗಂ ಯಾಗಕೋಟಾನು
ಕೋಟಿಗಳೊಳಧಿಕಫಲವು ।
ನಿನಗಲ್ಲದುಳಿದ ಭೂಪರ್ಗಾಗದಿಂದಿದರ
ನನುಮಾವುದೆನೆ ನೆರೆದ ಮುನಿಗಳಿಗೆ ದೋಷ ನೆ
ಟ್ಟನೆ ನಿನಗೆ ಬಾರದಿಂದದಿ ಬೇಡಿದನಿತು ವ
ಸ್ತುವನೀಯಬೇಕೆಂದರು ॥ ೪

ಆ ವಿಮಳಮುನಿಗಳ ಹಿತೋಪದೇಶವನಾಂತು
ಭೂವರಂ ಸರ್ವಮುನಿವರ್ಗಮಂ ಬರಿಸಿ ನಾ
ನಾವೇದವಿಧಿವಿಹಿತ ಧರ್ಮಾಗಮಾರ್ಥದಿಂ
ಯಾಗಮಂ ಮಾಡಿ ಬಳಿಕ ।
ಆವಾವ ಮುನಿಗಳಾವಾವ ಧನವಂ ಬೇಡ
ಲೋವಿ ಕೊಟ್ಟುಪಚರಿಸುತಿರ್ದೆ ಬಂಧುಸುಜನಮ್ನುಗ
ಧ್ವಿವರಂ ಕಪಟವಟು ಕೌಶಿಕಂ ವಾಸಿಷ್ಠ
ಮುನಿ ಹೋದ ಹೊತ್ತನರಿದು ॥ ೫

ಹರಿದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಗೆಱಗಿ, ಚರಣಸರ-
ಸಿರುಹಮಂ ತೊಳೆದು ನೆನೆದರ್ಘ್ಯಮಂ ಬೆಸಸಿಮನೆ
ಸಿರಿಯು ಕರಿಯುಂ ಮುಟ್ಟ ಕವಡೆಯುಂ ವಿಡಿದಡೆನಿ
ತುಪ್ಪಕ್ಕೆ ಹೋಹುದದಱಿ।
ಪರಿಯೆನಿಸಿ ಸುರಿದ ಹೊಸ ಹೊನ್ನ ರಾಶಿಯನೀವು
ಧರಪಥಂವೆನೆ ಪ್ರಸಾದಂ ಕೊಟ್ಟೆನದನೀಗ
ಲಿರದೊಯ್ಯುವೆನೆ ನಿನ್ನ ಮೇಲಿರಲಿ ಬೇಹಾಗ
ತರಿಸಿಕೊಂಡಪೆನೆಂದನು ॥ ೬

ಕೊಂಡ ಹೊಸ ಹೊನ್ನ ರಾಶಿಯನವನಿಪಾಲಕನ
ಭಂಡಾರದೊಳಗಿರಿಸಿ ತನ್ನಾಶ್ರಮಕೆ ಮರಳಿ
ಚಂಡಕರನರುಣಕಿರಣಂ ಹೊಗುವ ಠಾವೆಲ್ಲ
ಮಂ ತೀವಿತವನ ಸತ್ಯ।
ಪಂಡಿತರ ಮುಂದೆ ದೇವೇಂದ್ರನಿದಿರಲಿ ಮುನಿಯ
ಭಂಡನಂ ಮಾಳ್ಪೆ ಭೂಪತಿಯಲನೃತವನಿಲ್ಲಿ
ಕಂಡೆನಾದಡೆ ಕಾಣ್ಬ ತೆಱನಾವುದೆಂದು ಚಿಂ
ತಿಸಿದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ॥ ೭

ಮುಳಿದು ಮೃಗಸಂಕುಳಂಗಳನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ನಾಡ
ಬೆಳೆಗಳಂ ಕೆಡಿಸಿ ಕೇಡಿಂಗೆ ಬೆಂಡಾಗಿ ಜನ
ಕಳವಳಿದು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ದೂಱಿದಡೆ ಕೇಳ್ದು ಸೈ
ರಿಸಲಾಱದಾ ಹುಯ್ಯಲ।
ಬಳಿವಿಡಿದು ಬೇಂಟೆಗೆಯ್ತಂದ ಭೂಪಾಲಕನ
ಕಳತಟಂಮಾಡಿ ತೆಗೆದೆನ್ನಾಶ್ರಮಕ್ಕೊಯ್ದು
ಬಳಿಕ ನೋಡುವೆನವನ ಸತ್ಯಗಿತ್ಯದ ಬಲುಹ
ನೆಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ॥ ೮

ಅನುವುಳ್ಳ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಕಂಡೆನೆಂದತಿ ಮೆಚ್ಚಿ
ತನಗೆ ತಾ ತ್ರೂಪಿಜೀದುಕೊಂಡು ಕಣ್ಮುಚ್ಚುತಂ
ಮನದೊಳುತ್ಪತ್ತಿಮಂತ್ರವ ಮಂತ್ರಿಸಿದ ಜಲವ
ನ್ನೊಸೆದು ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ತಳಿದು
ವಿನಯದಿಂ ನೋಡನೋಡಲು ದಿಕ್ಕು ಧರಣಿ ತೆ
ಕ್ಕನೆ ತೀವಿ ನಿಂದ ನಾನಾಪಕ್ಷಿಮೃಗಕುಲಕೆ
ಕೊನೆವೆರಳನಲುಗಿ ತಲೆದೂಗಿ ಕೈವೀಸಿದಂ
ದೇಶಮಂ ಗೋಳಿಡಿಸಲು ॥ ೯

ಮೊಳೆವ ಬೀಜವನು ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಕಂಗಳ್ಕು ಸಸಿಯ
ನೆಳಹುಲ್ಲೆಗಳು ಹೊಡೆಯನೆರಳೆಗಳು ಸವಿದಂಟು
ಗಳ[1] ನಾವುಗಳು[1] ತೆನೆಗಳಂ ಗಿಳಿ ನವಿಲು ಕೊಂಚೆ
ಮೊದಲಾದ ಖಗತತಿಗಳು ।
ಉಳಿದ ಬೆಳೆಯಂ ನಕುಲಹೆಗ್ಗಣಂಗಳು ಕಾವ
ಬಳವಂತರೆಲ್ಲರಂ ಸರ್ಪಸಂತತಿ ತಿಂದು
ತಳಪಟಂ ಮಾಡಿ ನಾಡೆಲ್ಲಮಂ ಗೋಳಿಡಿಸು–
ತಿರ್ದುದೇವಣ್ಣಿಸುವೆನು ॥ ೧೦

ಬೆಳೆಯ ದೆಸೆಯಿಂತಾಯ್ತು ಉಳಿದ ತೋಟದ ಗೆಡ್ಡೆ
ಗೆಳಸು ಹಂದಿಗೆ ಹವಣು ಹಣ್ಣು ಕಾಯ್ ಕಬ್ಬುಗಳ
ನಳಿಲು ನಿಲಲೀಯುವುದಕದೊಳಾವೆ ಮಿನ್ ಮೊಸಳೆ
ಗಳ ಭಯಂ ಘನವಾದುದು ।
ಎಳಗಜುಗಳಂ ತೋಳನಾಕಳಂ ಹುಲಿ ಮಾಜು
ಸುಳಿವವರನೆಮ್ಮಾವುಕರಡಿಕಾಳ್ಕೋಣಂಗ
ಳುಳಿಯಲೀಯದಿರೆ ನಾಡೆಯ್ದೆ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ದೂ
ಜಲು ಹರಿವರವನಿಪತಿಗೆ ॥ ೧೧

1 ನೂಲುಗಳು (ಕ.ಗ.), ನರಿಗಳುಂ (ಪ.)

ಭೂಸುರರು ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯನಿತ್ತು ಶಿವಭಕ್ತ
ರಾಸುರದಿ ಭಸಿತಮಂ ಕೊಟ್ಟಳಿದ ಜನವೆಲ್ಲ
ಲೇಸೆನಿಪ ವಸ್ತುವಂ ಕಾಣಿಕೆಯನಿತ್ತಾಗ
ಭೂಪ ಚಿತ್ತೈಸು [1][ಯೆ]ಂದು।
ದೇಶದೊಳಗಾದ ಖಗಮೃಗದ ಬಾಧೆಯನು ಧರ
ಣೀಶನೆನಿಸುವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯಂಗೆ ತ
ಮ್ಮಾಸಱಳಿವಂತೆ ಬಿನ್ನೈಸುತ್ತ ಕೈಮುಗಿಯು
ತಿರ್ದರೇವಣ್ಣಿಸುವೆನು ॥ ೧೨

ಅರಸುಬಾಧೆಗಳಿಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟಿಯುಳಿಗವಿಲ್ಲ
ಪರನೃಪರ ಭಯವಿಲ್ಲ ಸಾಲದಂಡಲೆಯಿಲ್ಲ
ನೆರೆಯೂರ ಕದನವಿಲ್ಲೇನೆಂಬೆವದ್ಭುತವ
ಖಗಮೃಗದ ಕಾಟದಿಂದ।
ಧರೆಯೊಳಗೆ ಬಿತ್ತಿಲ್ಲ ಬೆಳೆಯಿಲ್ಲ ನೀರಿಲ್ಲ
ತರಹರಿಸಿ ಹದುಳವಿರಲಿಲ್ಲೆಂದು ದುಃಖಮಂ
ಪರಿಹರಿಸಬೇಕು ಚಿತ್ತೈಸು ಬಲ್ಲಹಯೆಂದು
ಭೂಜನಂ ಮೊಱೆಯಿಟ್ಟುದು ॥ ೧೩

ಲೀಲೆಯಿಂದೋಲಗಂಗೊಟ್ಟು ಜಯಲೋಲ ಭೂ
ಪಾಲಕಂ ಕರೆ ಕರೆ ಸಮಸ್ತ ಬೇಂಟೆಯ ಶಬರ
ಜಾಲಮಂ ಖಗಹೃದಯಶೂಲಮಂ ಮೃಗದ ಕಡೆ
ಗಾಲಮಂ ಬೇಗವೆಂದು।
ಮೇಲೆಮೇಲಾಕ್ರಮಿಸಿ ಕರಸೆ ನಿಟ್ಟಿಸುವ ಕ
ಣ್ಣಾಲಿ ಕತ್ತಲಿಸೆ ಕತ್ತಲೆಯ ತತ್ತಿಗಳಂತೆ
ಹೋಲಿಕೆಗೆ ಹೊಱಗಾಗೆ ಬರುತಿರ್ದರಿಮನು ಕ
ರ್ಕಶಬೇಡವಡೆಯೊಡೆಯರು ॥ ೧೪

1 ಪೆ (ಸ.)

ಮದಹಸ್ತಿಯಿಱಿದ ಘಾಯಂಗಳ ವರಾಹನೆ
ತ್ತಿದ [1]ಡೋಱು[1]ಗಳ ಮೃಗಾಧಿಪನುಗಿದು ಬಗಿದು ತೋ
ಡಿದ ಬಾದಣದ ಕರಡಿ ಕಾಱಿ ಬತ್ತಿದ ತೋಳ
ಹುಲಿ ಹೊಯ್ದು ಜರಿದ ಹೆಗಲ।
ಪದದಿ ಕೋಣಂ ಹೊಯಿದ ಹೋರ ಭೇರುಂಡನೆೞ
ಗಿದ ಗಂಟುಗಳ ಕಡವೆ ತುಳಿದ ಹಜ್ಜೆಗಳ ಚಿ
ಹ್ನದ ಬೇಡನಾಯಕರು ನೆರೆದರು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ
ಭೂನಾಥನೋಲಗದೊಳು ॥ ೧೫

ಕಡವೆಗತ್ತ್ಯಾಸ್ತ್ಯಾದಿಯೆಂಬ ಉಡುಮೊಲಗಳಿಗೆ
ದಡಿಮೊಯ್ಲನೆಂಬ ಕರಡಿಯ ಗಂಡನೆಂಬ ಬಿ
ಟ್ಟಡೆ ತೋಳಜಜ್ಝಾರನೆಂಬ ನರಿದಿನಿಹಿರಿಯೆಂ
[ದೆಂ]ಬ ಕುನ್ನಿಗಳನಾಯ್ದು।
ಗಡಣದಿಂ ಬೇಡವಡೆಯೊಡೆಯರೆಲ್ಲರು ನೆರೆದು
ಪೊಡವಿಪತಿಯಾ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯನ ಮುಂದೆ
ನಡೆ ಜೀಯ ತಡವೇಕೆ ಕಣ್ಗೆ ಹಬ್ಬವ ಮಾಡು
ವೆಡೆಯ ತೋಱುವೆವೆಂದರು ॥ ೧೬

ಸೇನೆ ನೆರೆಯಿತ್ತು ರಿಪುಕುಮುದಮಾರ್ತಾಂಡ ಪು
ಣ್ಯಾನೂನತುಂಡ ಬಲಭರಿತದೋರ್ದಂಡ ಭೂ
ಮಾನಿನಿಯ ಗಂಡ ವಿಜಯಾಂಗನೆಯ ಮಿಂಡ ರಣ
ರಂಗಮುಖ ಕಾಲದಂಡ।
ದಾನಿ ಚಿತ್ತೈಸೆಂಬ ಮಾತಿನೊಳ್ಗೆದ್ದು ಸು
ಮ್ಮಾನದಿಂ ಸತಿಪುತ್ರ ಮಂತ್ರಿ ಸಹಿತಡಿಯಿಟ್ಟು
ಭಾನುಕುಲತಿಲಕಂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯನೇ
ಱಿದನು ಮಣಿಮಯ ರಥವನು ॥ ೧೭

---

1 ದೋಣಿ (ಖ.ಗ.ಘ.)

ಪ್ರೌಢವಿ ಜಡಿಯಲು ದೆಸೆಗಳೊಬ್ಬಸಂಬಡೆ ಫಣಿಯ
ಹೆಡೆ ಕೊರಳೊಳ್ಳುಳಿ ಕೂರ್ಮನ ಬೆನ್ನು ತಗ್ಗಿ ಬಿಸು
ಜಿಱಿಡೆಯ ಹೊಗೆ ಬೊಬ್ಬೆಗೊಟ್ಟಬ್ಬರಿಸಿ ನಗರಿಯಿಂ
ಹೊಱಗೆ ಹೊಱಬೀಡ ಬಿಟ್ಟು ।
ಘುಡುಘುಡಿಸಿ ರಥವನೊಲವಿಂ ನೂಂಕಿ ಬಲ್ಲುಬೇಡ
ವಡೆ ಕಡಗಿ ಹರಕರಿಸಿ ನಡೆಯೆ ಕೈಮಿಕ್ಕು ಹೇ
ರಡವಿ ಗೋಳಿಡಲು ದಾಳಿಕ್ಕಿದಂ ನಿಜದೇಶ
ಜನವನಧಿಕುಮುದಸಖನು ॥ ೧೮

ಏಡಿ ನವಿಲನಱಿ ಹುಲಿಯನಟ್ಟು ಮರೆವಿಂಡ ದರಿ
ಗೆಡಹು ಕರಿಯಂ ಜಿಱೂಪ್ಪವಿಡಿದ ಹಂದಿಗೆ ತಡವಿ
ಬಿಡು ನಾಯನೆಚ್ಚಿ ರಳೆಯಂ ಕಲ್ಲಲಿಕ್ಕು ಕೋ
ಣನನು ಹೊಱಹೊಗಲೀಯದೆ ।
ಹೊಡೆಯುಡುವ ನುಜಿಱಿವಿಡಿದು ಕುತ್ತು ಕೋಣನನೊಯ್ಯ
ನಿಡು ಮೊಲನ ಸುರಚು ಸಿಂಹವ ಹಲವು ಬಲೆಗೆದಱಿ
ನಡೆಗೆಡಿಸು ಹಕ್ಕಿಗಳನೆಂಬ ಬೇಡರ ಬೊಬ್ಬೆ
ಯಿಂದಡವಿ ಘೀಳಿಟ್ಟುದು ॥ ೧೯

ಖರಳಿ ಸರಳ್ಸಿ ಹೋದುದಿಲ್ಲಿ ಹಿಂಗಾಲೊದೆದು
ತೆರಳ್ದ ಮಣ್ಣಿದೆ ಸೊಕ್ಕಿದೆಕ್ಕಲಂಗಳು ಹೋದ
ವೆರಡು ಕಟವಾಯಿಕಡೆ ಸುರಿದ ನೊರೆಯಿದೆ ಕರಡಿ
ತಣಿದಾಡಿ ಹೋದುದಿಲ್ಲಿ ।
ನೆರೆದಱುಹೆಗಳ ಹೊರೆಯೊಳೊಡೆದ ಹುತ್ತಿದೆ ಹುಲಿಯು
ಮುರಿಯುಣೆಳೆಯಿತ್ತಿಲ್ಲಿ ಬಿಸುನೆತ್ತರಿದ್ದುದಿಂ
ಧರೆಗೆಱಗಿ ಹಜ್ಜೆಯಂ ನೋಡಿ ಬೆಂಬಳಿನಿಡಿದು
ಹರಿವ ಲುಬ್ಧಕರೆಸೆವರು ॥ ೨೦

ಗೋರಿವೇಂಟೆಯನಾಡಿ ಭೂವರಂ ತಿರುಗಿ ಕಾಂ
ತಾರದೊಳು ಮೃಗವ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಮೇಗಾಳಿಯಿಂ
ದೂರದಿಂ ತೋಱಿತ ನೊಡ್ಡಿ ಕಿಗ್ಗಾಳಿಯಿಂ
[illegible] ಬಂಡಿಯಿಂಧಿಳುಹಿ ಹುಲಿಯ
ಹಾರಯಿಸಿ ತಲೆದಡವಿ ತೋಱಿ ಹಾಸವ ತಿವಿದು
ದೂರದಿಂ ಕಂಡು ಹಸರಿಸಿ ಹತ್ತಿ ಹಣುಗಿ ನೆಲ
ಕೋರಂತೆಯಡಗಿ ತನ್ನನುವಿನೊಳವಿಗೆ ಜುಣುಗಿ
ನಡೆದು ಬಳಿಕೇಗೆಯ್ದುದು ॥ ೨೧

ಕುಸಿದ ತಲೆ ಹಣುಗಿದೊಡಲೆರಳ್ವ ಬಾಯ್ ಸುಗಿದ ಕಿವಿ
ಯುಸುರ್ಕಿಡದ ಮೂಗು ಮುಱಿದವೆಯಿಕ್ಕದುರಿಗಣ್ಣ-
ಬಸುಱೊಳಡಗಿದ ಬೆನ್ನು ನಿಮಿರ್ದ ಕೊರಳಡಿಗಡಿಗೆ
ಗಜಬಜಿಸುತಿಹ ಮುಱದಡಿ ।
ಎಸೆಯೆ ಲಂಘಿಸಿ ನೆಲನನೊದೆದು ಪುಟನೆಗೆದು ಗ
ರ್ಜಿಸುತ ಬರೆ ಹೆದಱಿ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಡೆಂಢಣಿಸಿ ಸರ
ಳಿಸುವ ಹರಿಣಂಗಳಂ ನೋದಿ ಮುಱಿದಟ್ಟಿ ಕೆಡ
ಹಿದವು ದೀಹದ ಹುಲಿಗಳು ॥ ೨೨

ಕಂಟಣಿಸಿದ್ಧಾ ಖಗವನೀ ಮೃಗವನೆಂತಕ್ಕೆ
ಬೇಂಟೆಯಾಡಿದನೆಂದು ಪೊಗಳಲೇವುದು ಗೋರಿ
ವೇಂಟೆ ಪಳಹರವೇಂಟೆ ಪಟವೇಂಟೆ ವಿದ್ಯಾಧ
ರರ ಬೇಂಟೆ ಚಿತ್ರವೇಂಟೆ ।
[1]ಅಂಟುಜಲವೇಂಟೆ ತೋಹಿನ ಬೇಂಟೆ ಘನ ಸೋಹು
ವೇಂಟೆಗಳೆನಿಪ್ಪ ಹೆಸರಂ ಹೊತ್ತು ಮೆಱೆಯುತಿ
ಪ್ಪೆಂಟು ತೆಱದುಚಿತವೇಂಟೆಯನಾಡಿದಂ ಹರಿ
ಶ್ಚಂದ್ರ ವಸುಧಾಧೀಶನು ॥ ೨೩

1 ಉ (ಕ.ಗ.)

ಗಣ್ಯತರ ಗೌತಮಾರಣ್ಯದಲಿ, ದಂಡಕಾ
ರಣ್ಯದಲಿ ಕ್ರೌಂಚಕಾರಣ್ಯದಲಿ, ಭಯಗುಹಾ
ರಣ್ಯದಲಿ, ನುತ ದಶಾರಣ್ಯದಲಿ, ಘೋರ ಕಂ
ಠೀರವಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ।
ಪುಣ್ಯವಿಡಿದನಿಮಿಷಾರಣ್ಯದಲಿ ಮಾನುಷಾ
ರಣ್ಯದಲಿ ಬೇಂಟೆಯಾಡುತ್ತ ನಡೆತಂದಖಿಳ
ಪುಣ್ಯವೆಂದೆನಿಪ ಕಿಷ್ಕಿಂಧಾಚಳಕ್ಕೆ ಬಂ
ದನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೃಪನು ॥ ೨೪

ಉರಿ ಶೈತ್ಯವಾದಂತೆ ವಿಷ[1]ವಮೃತವಾ[1]ದಂತೆ
ತರಣಿ ತಂಪಾದಂತೆ ನೃಪನ ಬೇಂಟೆಯ ಬಿನದ
ಮರವಣೆಯನೊದವಿಸುವ ಹರಿವೈರಿ ಕರಿವೈರಿ
ಹರಿಣವೈರಿಗಳು ಮೃಗವ
ಹರಿವಟ್ಟೆ ಪಿಡಿದಡಸಿ ಪೋದಿ ಮುಱಿಯದೆ ನಿಂದು
ಮರವಟ್ಟ ಕಾರಣವನಱುಪಬೇಕೆಂದೆಯ್ದಿ
ಸರಸಿರುಹಸಖಕುಲ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಭೂಪಂಗೆ
ಪೇಳ್ದರಂತಾ ಬೇಡರು ॥ ೨೫

ಚಿತ್ರತರವಾದುದಿಂದೀ ಕಾನನಂ, ಮಹಾ
ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗಣದ್ಭಾಗದಿರದೆನುತ ಬರೆ ಮುಂದೆ
ಚಿತ್ರಕಾಯಾಜಿನದ ಸುಲಿಪಲ್ಲ ಭಸ್ಮದ ಜ
ಟಾಭರದ ಮುನಿನಾಥನು ।
ಮಿತ್ರರೊಡಗೂಡಿ, ಮಿತ್ರಪ್ರಕಾಶಂ ಲೋಕ
ಮಿತ್ರನಾತ್ಮ ಪವಿತ್ರ ಚರಿತವಾಕ್ಯಂ ಮೆರುತ
ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯದ ಪರಿಕರಂಗಳಂ ಸವಕಟ್ಟು
ತಿರಲು ಭೂಪತಿ ಕಂಡನು ॥ ೨೬

1 ವ್ರಗ್ರವಳಿ (ಕ.ಒ.), ವು ಸಿಹಿಯಾ (ಪ.)

ಹೆಂದದಾನಂದದಿಂ ಬಂದು ವಂದಿಸಿ ಮುಂದೆ
ನಿಂದೆಂದಿನಂದದಿಂದಿಂದು ಮುದದಿಂದ ಮೃಗ
ವೃಂದದೊಳಗೊಂದುವಂ ಕೊಂದಿಕ್ಕಿದೆವು ಮೃಗ
ವಿರ್ದುದಕೆ ಕಾರಣವನು ।
ತಂದೆ ಕುಂದದೆ ಕರುಣಿಸೆಂದು ವಂದಿಸಿ ಭೂಪ
ಕಂದರ್ಪನಿನಕುಲ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಭೂನಾಥ
ನೆಂದಡಾ ಮುನಿನಾಥನೆಂದು ಮಾಱುತ್ತರಂ
ಗುಡಲೆಂದು ತಱಿಸಂದನು

ನೆರೆದ ವೇದಂಗಳುಗ್ಗಡವುಪನಿಷತ್ತುಗಳ
ಗರವಟಿಗೆ[1] ಯಣಿಮಾದಿಗಳ ಬೊಬ್ಬೆ ಧರ್ಮದ
ಬ್ಬರ ಘನಜ್ಞಾನಪ್ರಭಾದೀಪ್ತಿಗಳು ಹರಿ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸುರರ ಕಾಹು ।
ಪುರುಷಾರ್ಥ ನಾಲ್ಕಱೊಳು ಸಲುಗೆ ಪುಣ್ಯದ ಮಂದೆ
ಸಿರಿಸರಸ್ವತಿಯರೆಡೆಯಾಟವೆಸೆದಿರೆ ಜಗ
ದ್ಗುರು ವಿರೂಪಾಕ್ಷನಿಲ್ಲಿಯೆ ಸುಖದೊಳಿಪ್ಪ ಪಂ
ಪಾಕ್ಷೇತ್ರವಿದೆಯೆಂದನು. ॥ ೨೮

ಬಿಡದೊಮ್ಮೆ ಕಂಡ ಜೀವರ ಭವವ್ರಜದ ಬೆಂ
ಬಡಿಗೆ ಪಾತಕಕೋಟಿಯಾ ಕತ್ತಿ ದುಷ್ಕರ್ಮ
ದೆಡೆಗೊರಳ ಕತ್ತರಿ ಸಮಸ್ತರೋಗಂಗಳೆಡೆ
ಗೊಡ್ಡಿ ಸೆಲಗಜ್ಞಾನದ ।
ನಡುದಲೆಯ ಗರಗಸಂ ಮುಲಿವ ಮಾಯೆಯ ಬಸುಱ
ನೊಡೆಹೊಯ್ವ ಶೂಲವೆನ್ನುಳಿದ ದುರಿತವನುರುಹಿ
ಸುಡುವ ಕಿಚ್ಚೆಂದೆನಿಪ ತುಂಗಭದ್ರಾನದಿಯ
ನವನೀಶ ನೋಡೆಂದನು ॥ ೨೯

1 ಪುರವಣಿಗೆ (ಖ.ಘ.ಪ.)

ನುಡಿದೆನ್ನ ಸಂಶಯದ ಸಾಲ್ ಸವಜೀದೆ ನಿನ್ನ
ಪಡೆದ ಪುಣ್ಯಾಧಿಕನ ಹೆಸರಾವುದಯ್ಯ ನೀ
ನುಡಿಯೆಂದಡೆರಡನೆಯ ಪುರವೈರಿಯೆನಿಪ ವಾ
ಸಿಷ್ಠಮುನಿಪನ ಮೊಮ್ಮನು ।
ಬಿಡೆ ಪರಾಶರನು ನಾನೆನೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಹಿಗ್ಗಿ ನಡೆ
ನಡೆ ತಂದೆ ಮುದ್ದುರುಗಳಡಿಗಳೆಡೆಗೆಂದು ಬಳಿ
ವಿಡಿದು ನಡೆತಂದು ಕಂಡನು ಮುಂದೆ ಮುನಿವರೇ
ಣ್ಯನನವನಿಪವರೇಣ್ಯನು ॥ ೨೦

ತಿಳಿಗೊಳನ ಬಳಸಿ ನಳನಳಿಸಿ ಬೆಳೆದೆಳವಾವು
ಗಳ ತಳ್ತ ಮಲ್ಲಿಕಾಮಂಟಪದ ತಣ್ಣೆಳಲ
ತೆಳುಗಾಳಿಯೊಳು ಪುಣ್ಯವಪ್ಪ ಪುಳಿನಸ್ಥಳದ
ಮೇಲಶೋಕೆಯ ತರುವಿನ ।
ತಳಿರ ತೊಂಗಲ ಗದ್ದುಗೆಯೊಳೋಲಗಂಗೊಟ್ಟು
ಬಳಸಿ ಹಿಂದೆಡಬಲದೊಳಿಪ್ಪ ಮುನಿಗಳ ಕೂಡೆ
ನಲವಿನಿಂ ನುಡಿವ ಪಶುಪತಿಯಂತಿರ್ದ ಮುನಿ
ನಾಥ ಕಣ್ಗೆಸೆದಿರ್ದನು ॥ ೨೧

ನೀತಿ ಬಲಿದುದೊ ಶಾಂತಿ ರೂಪಾಯ್ತೊ ಸದ್ಗುಣ
ವ್ರಾತವೇ ಮುನಿಯಾಯ್ತೊ ಮುಕ್ತಿ ಜಡೆವೊತ್ತುದೋ
ಭೂತದಯೆ ವಲ್ಕಲಾಂಚಲವಾಂತುದೋ ಪುಣ್ಯ
ವೆಳಸಿ ಭಸಿತವನಿಟ್ಟುದೋ ।
ನೂತನಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ ನುಡಿಗಲಿತುದೋ ಘನ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೃತ್ತಿ ಗೋಚರಿಸಲೆಳಸಿತೊ ಎಂಬ
ಚಾತುರ್ಯದಿಂದಿರ್ದ ಮುನಿನಾಥನಂ ಕಂಡು
ಹರುಷದಿಂ ಭೂನಾಥನು ॥ ೨೨

ಸುರನರೋರಗನಮಿತಚರಣ ಜಯಜಯ ದಯಾ
ಭರಣ ಜಯಜಯ ಕೃಪಾವರಣ ಜಯಜಯ ಶಾಂತಿ
ಕಿರಣ ಜಯಜಯ ವಿಗತಮರಣ ಜಯಜಯ ದುರಿತ
ಹರಣ ಜಯ ಜಯತು ಜಯತು ।
ಗುರುವೆ ಕುಲಗುರುವೆ ಘನಗುರುವೆ ಪರಗುರುವೆ ಮ
ದ್ಗುರುವೆ ಸದ್ಗುರುವೆ ಶರಣಾಗು ಶರಣಾಗೆಂದು
ಧರಣಿಪತಿ ಹರಹಿದನು ನಿಜತನುವನಾ ಮುನಿಯ
ಚರಣಸರಸಿಜದೆಡೆಯೊಳು ॥ ೩೩

ಬಗೆಮಿಾಱಿ ಲೋಚನದೊಳೊಗೆವ ಸುಖಜಲಮೆಯ್ಯೊ
ಳೊಗೆವ ಪುಳಕಂ ಕೈಯೊಳೊಗೆವ ಕಂಪನ ನುಡಿಯೊ
ಳೊಗೆವ ತೊದಳ್ಮುಳಕದಪ್ಪಿನೊಳೊಗೆವ ಬೆಮರು ಕಂ
ಠದೊಳೊಗೆವ ಹೊಸ ಗದ್ಗದ ।
ಮಿಗೆ ಮೊಗದೊಳೊಗೆವ ನಸುನಗೆ ಘನಮನೋಮತಿಯೊ
ಳೊಗೆವ ಪರವಶವೆರಸಿ ಮೆಱೆವ ಭೂರಮಣನಂ
ಮೊಗವೆತ್ತಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಮೆಯ್ದಡವಿ ಬೋಳೈಸಿ
ಮುನಿನಾಥನಿಂತೆಂದನು ॥ ೩೪

ನೀನೆತ್ತಲೀ ವಿಪಿನವೆತ್ತಲೀ ಬನಕೆ ನೀ
ನೇನು ಕಾರಣ ಬಂದೆಯೆಲೆ ಮಗನೆ ಹೇಳೆನಲು
ಭೂನಾಥನೆಂದ, ಖಗಮೃಗದ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಸೈ
ರಿಸಲಾಱದೆವನೀಜನಂ ।
ಹಾನಿವೆತ್ತೊಱಲಿ ಮೊಱೆಯಿಡೆ ಕೇಳ್ದು ಬೇಂಟೆಯ ಸು
ಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದೆನೆಂದೆನೆ ತ್ರಿಕಾಲೋಚಿತ
ಜ್ಞಾನಿ ಮುನಿಯಱಿದನರಸನ ಮೇಲೆ ಕೌಶಿಕನ
ಕಾಟವಡಿಯಿಟ್ಟನುವನು ॥ ೩೫

ಪಿಸುಣವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿ ಮುನಿದು ತಪ್ಪ ಸಾ
ಧಿಸುವ ನೀನಱಿದಿರೆಂಧಱುಪದೇಶಱುಪಿದಡೆ
ಪಿಸುಣತ್ವವಱುಪದಿರ್ದಡೆ ನೃಪನ ಕೇಡನಾ
ನೋತ್ತುಪೇಕ್ಷಿಸಿದಾತನು ।
ಗಸಣಿಯಾಯ್ತೀಗೆಯ್ವನೆಂದು ಮನದೊಳಗೆ ಚಿಂ
ತಿಸಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಶಿಷ್ಯನನು ಬೋಧಿಸಲು ಕುಂ
ದೆಸೆಯದಿರ[ಧಾಂ] ಪೇಳದಂತೆ ಪೇಳ್ದಪೆನೆಂದು
ನೆನೆದನಾ ಮುನಿನಾಥನು ॥ ೩೬

ಎನ್ನನೊಲ್ಲುವೊಡೆ ಕುಲಾಚಾರಮಂ ಬಿಡದಿರ್ಪ
ಧುನ್ನತಿಕೆ ಬೇಹಡುತ್ತಮಕೀರ್ತಿ ಕೆಡದಿಹಡೆ
ನನ್ನಿಯುಳಿವಡೆ ಮಗನೆ ಹೋಗದಿರು ಮಱೆದು ವಿ
ಶ್ವಾಮಿತ್ರನಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ।
ಗನ್ನದಿಂ ಮಱಹಿಕ್ಕಿ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಬಳಿಕ ಮುನಿ
ಬನ್ನಬಡಿಸಿಯೆ ಕಾಡಿದಪನಱಿದಿರೆಂದು ಪೇ
ಳ್ದನ್ನೊಂದು ಚೋದ್ಯಮಂ ನೋಡುಬಾಯೆಂದು ತಂ
ದನು ವಿರೂಪಾಕ್ಷನೆಡೆಗೆ ॥ ೩೭

ನೋಡಿ ಪರಮಾನಂದ ಮೂಡಿ ಸಂತಸದೊಳೋ
ಲಾಡಿ ಪುಳಕ ಸ್ವೇದ ತೊದಳು ಕಂಪನ ಮಱವೆ
ಗೂಡಿ ಮನದೊಳು ತನುವಿನೆಚ್ಚಱಿಂದುಬ್ಬಿ ಹಾ
ರೈಸಿ ಹರುಷದ ಸುಖದಲಿ ।
ಹಾಡಿ ನಾನಾ ಸ್ನಪನ ಯಕ್ಷಕರ್ದಮ ಪುಷ್ಪ
ಗಾಡಿವಡೆಯಲು ಮಹಾರುದ್ರಾಭಿಷೇಚನದ
ಜೋಡಿಯಿಂ ಪಂಪಾಂಬಿಕಾಪತಿಯ ಪೂಜೆಮಾ
ಡಿದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೃಪನು ॥ ೩೮

ಇಂದಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದೆನೆನ್ನಯ ಜನ್ಮ
ವಿಂದು ಸಾಫಲ್ಯವಾಯ್ತಖಿಳಜಗದಳಲ್ಪರಿಯ
ನಂದಿಸುವ ಪಾರದ [ಯೆ] ಸಂಸಾರವಾರಿಧಿಯ
ನುತ್ತರಿಪ ಗುರುಪದವನು
ತಂದು ತೋಱುತ್ತಲಾ ಶ್ರೀಗುರು ವಿರೂಪಾಕ್ಷ
ತಂದೆಯಂ ಕಾಣಿಸಿತು ನಾಡ ಗಾದೆಯಬಿಟ್ಟ
ಯಿಂದ ಕಟಕವ ಕಂಡೆನೆಂಬುದೆನಗಾಯ್ತೆನು
ತ್ತೆಜಗಿದಂ ಭೂನಾಥನು ॥ ೨೯

೪. ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾಶ್ರಮ ಪ್ರವೇಶ

ಗುರುವಸಿಷ್ಠಂಗೆಜಗಿ ನೇಮವಂ ಪಡೆದಖಿಳ
ಗುರುವಿರೂಪಾಕ್ಷಲಿಂಗವನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಭಾ
ಸುರ ವರೂಥವನೇಱಿ ಭೂಪಾಲಮುಕರದ್ವ
ಜಂ ನಡೆಯೆ ತಡೆವೇಂಟಿಗೆ ।
ಪರಿಕರವ ಪರಿವಾರಸಹನುವಾಗಿ ವಿಪಿನದೊಳು
ಹರೆದು ನಡೆಯಲ್ಕತ್ತಲಿತ್ತ ಕೌಶಿಕಮುನೀ
ಶ್ವರನೊಂದು ಮಾಯಾವರಾಹನಂ ಮಾಡಿ ಕಳು
ಹಿದನು ಭೂರಮಣನೆಡೆಗೆ ॥ ೧

ಎಲೆಲೆಲೆಲೆಲೇ ಹಂದಿಯೆನುವಾದುದೆಬ್ಬಬ್ಬುಬೆಂ
ದುಲಿದು ನಾಯ್ಗಳುಮೆರಸಿ ಮುಕ್ಕುಱುಕ್ಕಲು ಮೆಲ್ಲ
ನೊಲೆದುಬ್ಬಿ ಪುಟನೆಗೆದು ಗಜಱಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಪುಳಿಂ
ದರ ಮೇಲೆ ಬವರಿದಿರುಗಿ ।
ಬಲವಂದು ಹೊಯ್ದು ಬೇಗಕ್ಕೆ ಬಿಱುಮುಂದಿ ನ್ನಾ
ಳಲ ಹೊಱಿಗಳಂ ಕೊಟ್ಟಿದಂತೆಲ್ಲರೊಡಲ ಕಳ
[1]ವಳಿಗೆಯ್ದು ಬೀದಿವರಿದೊಕ್ಕಲಿಕ್ಕಿತ್ತು ರ
ಕ್ಕಸಮಿಗಂ ಕಾಡೊಳೆಂದು ॥ ೨

1 ಪಲ (ಖ.), ಹರ (ಘ.)

ಬಿಟ್ಟ ತಲೆಗಿಡಂ ಹಿಡಿದು ಕಳೆದ್ದುಡುಗೆ ಕಾಡ ಮುಳು
ನಟ್ಟು ಕುಂಟುವ ಪದಂ ಬೆನ್ನ ಬಿಗುಹಳಿದೆಳಲ್ವ
ನೊಟ್ಟಗೊಳೆಡಹಿ ಕೆಡೆದೆಹೊಡೆದ ಮೊಳಕಾಲ್ ತೇಕು
ವೆಳ್ಳೆಗಳ ವೆರಸೊಜಿಲುತ ।
ಕೆಟ್ಟೋಡುತಿರಲೊರ್ವನವನ ಕಂಡದಿರಡ್ಡ
ಗಟ್ಟಿ ಕೇಳಲು ಹುಹುಹು ಹುಲಿಯಲ್ಲ ಹಂದಿಯುಱೆ
ಯಟ್ಟಿ ಬರುತಿರ್ದುದಿನ್ನೆಲ್ಲಿ ತೋಱೆನಲು ನೀ
ವೇ ಅಱಸಿಕೊಂಬುದೆಂದ ॥ ೨

ಹೆವಱೆದೆಯ ಬೇಡನಂ ಬೋಳೈಸಿ ನೃಪರೂಪ
ಮದನನಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ನುಡಿಸಿ ಕೇಳಲು ಪೇಳ್ವ
ಕುದಿಹವೇಕದಿದೆನ್ನದೆಲ್ಲಾ ಕಿರಾತಸಂ
ಕುಲದ ಗುಱಿ ನೆಱೆದುದೆಂದು ।
ಹದುಳದಿಂದರಸ ಮನ್ನೆಯಗಂಡನಾಗು ಬೇ
ಗದೊಳೆಂದೊಡೇಂ ಕಾರಣಂ ಪೇಳೆನಲ್ಕೆ ಪೇ
ಳ್ವುದಕೆ ತೆಱಹಿಲ್ಲ ಹೋಗೆಂದಡವನೀಶನವ
ನಂ ಜಱೆದು ಬೆಸಗೊಂಡನು ॥ ೪

ಕಡುಗಲಿ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷನೆಂಬ ರಕ್ಕಸನ ಬೆ
ನ್ನಡಗನುಗಿದ್ದಂದಿನ ವರಾಹನೋ ಪುರಹರಂ
ಪೊಡೆಯೆ ತೋಳ್ಪಱಿದ ಭೀಕರಗಜಾಸುರನೊ ಜಗ
ದ್ಧಳಲನಾಱುಸುವೆನೆಂದು ।
ಕಡುಕೈದು ದುರ್ಗಿ ನಿರ್ಘಾತನಂಗೆಯ್ಯೆ ಕೋ
ಡುಡಿದ ಮಹಿಷಾಸುರನೊ ಎಂದೆಂಬ ಸಂದೇಹ
ಕೆಡೆಯಾದ ಸೊಕ್ಕಿದೆಕ್ಕಲನನೊಂದಂ ಕಂಡೆ
ನರಸ ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನು ॥ ೫

ಕೊಬ್ಬಿ ಬೆಳೆದ ವರಾಹನಿರಲಾಗದೇ ಕಾಡೊ
ಳೆಬ್ಬರಿಸಿ ನುಡಿವೆಯುದಱಿಂ ಬೇಡವಡೆಗೆ ಬ
ಪ್ಪಬ್ಬಸವೇನೊ ನೀನ್ನೋಡಿಹೋಹುದಕೆ ಕಾ
ರಣವಾವುದೆಲವೊ ಎನಲು ।
ಉಬ್ಬಿ ಮುಂಗುಡಿವರಿದು ಕಡುಕೈದ ಶಬರರೊಳ
ಗೊಬ್ಬರುಳಿಯದ ತೆಱದಿ ಕೊಂದಿಕ್ಕಿ ನಾಯ್ಗಳಂ
ಗುಬ್ಬುವಿಕ್ಕಿಸಿದ ರಕ್ಕಸವಂದಿ ತಾನೆ ಪೇ
ಳಿತ್ತು ನಾನೇಕೆಂದನು ॥ ೬

ಪಡೆಯೆಯ್ದೆ ಮಡಿಯಿತ್ತೆ ಮಡಿಯಿತ್ತು ನಾಯ್ ಕೂಡೆ
ಕೆಡೆದವೇ ಕೆಡೆದವ್ವಾ ಹಂದಿಯಿರ್ದಪುದೆಯ್ದುದೆ
ಎಡೆಯೆನಿತು ಸಾರ್ದೆ ತೋಱಿಸಿದಪಾ ತೋಱಿದಪೆ
ನೇಳ್ವೆವೇ ನಡೆಯಿನ್ನೆನಲು ।
ಕಡುಮುಳಿದು ರಥವನ್ನುರವಣಿಸಿ ನೂಂಕುವ ಭೂಮಿ
ಯೊಡೆಯಂಗೆ ಭಾಷೆಯಂ ಕೊಟ್ಟು ನಾನಾ ಬೇಡ
ವಡೆಯೊಡೆಯರೆಯ್ದೆ ಕಂಡರು ಱೊಪ್ಪಮಂ ಮುಲಗಿ
ದಾಡೆಗಡಿಸೆಕ್ಕಲನನು ॥ ೭

ಮಸೆದ ದಾಡೆಯ ಕುಡಿಗಳಿಂದ ಕಿಡಿ ಸುರಿಯೆ ಘೂ
ರ್ಮಿಸುವ ಮೂಗಿಂದ ಕರ್ಬೊಗೆ ನೆಗೆಯೆ ಮುನಿದು ದಿ
ಟ್ಟಿಸುವ ಕೆಂಗಣ್ಣ ಕಡೆಯಿಂದ ದಳ್ಳುರಿ ಸೂಸೆ
ಬಲಿದ ಕೊರಳೊಲೆದ ಮುಸುಡು ।
ಕುಸಿದ ತಲೆ ನೆಗೆದ ಬೆನ್ ನಟ್ಟ ರೋಮಾಳಿ ಮಿ
ಳಿಸುವ ಬಾಲಂ ರೌದ್ರ ಕೋಪಮಂ ಬೀಱುಗ
ರ್ಜಿಸಿ ಬೀದಿವರಿದು ತೊತ್ತಳದುಳಿದು ಕೊಂದು ಕೂ
ಗಿಡಿಸಿತ್ತು ಲುಬ್ಧಕರನು ॥ ೮

ಇದ್ದ ಬೇಡರನೆಯ್ದೆ ಕೆಡಹಿದಡೆ ರಥದ ಮೇ
ಲಿದ್ದು ಕೋಪಾಟೋಪದಿಂದ ಕರತಳವ ನ್ನಾ
ಱುದ್ದಿ ಕೋದಂಡಮಂ ಸೆಳೆದು ಶರಮೂಡಿಗೆಯ
ಮುಡಲಿಱಿದು ಕೈಹೊಡೆಯುನು ।
ತಿದ್ದಿ ನಾರಿಯ ನೀವಿ ಮಿಡಿದು ಬಾಗಿದ ಕೊಪ್ಪಿ
ನಿದ್ದೆಸೆಯನಾರಯ್ದು ನೆಱೆ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆಗೆ
ಬಿದ್ದನಿಕ್ಕುವೆನೆಂದು ಭೂವಲ್ಲಭಂ ನುಡಿಯೆ
ದಿಗುಪಾಲರಳವಳಿದರು ॥ ೯

ಗರಳಗೊರಳವನರಳಸರಳಂಗೆ ಮುನಿವಂತೆ
ಯಿರುಳ ತಿರುಳಿನ ಹೊರಳಿಗಾ ತರಣಿ ಕೆರಳ್ವಂತೆ
ಸರಳ ತೆರಳಿಕೆಗೆ ಮರಳಿತು ಕರುಳ ಸುರುಳಿಯೊಳು
ಹೊರಳುತ್ತ ಬೀಳುತ್ತಲು ।
ಹುರುಳಿಳಿದು ಧುರವ್ವೊಡೆದು ಸರಳುರ್ಚೆ ನರಳುತ್ತ
ತೊರಳೆಯ್ದುಡಸಲು ಮೂಗನರಳಿಸಿಚ್ಚಂಬ ಹೊ
ತ್ತುರುಳ್ವ ಕಂಬನಿಯಿಂದ ತರಳಚಿತ್ತದ ಹಂದಿ
ಮರಳಿ ಕಾನನಕೆಯ್ದಿತು ॥ ೧೦

ಬಳಿವಿಡಿದು ಬಳಿಚಿದಂಬಿಂ ಮುಂದೆ ಹರಿದು ವನ
ದೊಳಗಡಗಿ ಮಾಯವಾದೆಕ್ಕಲನನಲ್ಲಲ್ಲಿ
ಸುಳಿದಱಸಿ ಕಾಣದೆ ಮನಂನೊಂದು ಧೃತಿಯುಡಗಿ
ದಗೆದೋಱಿ ಕಟ್ಟಾಸಱು ।
ಮೊಳೆತು ಬಾಯಾಱಿ ತನು ಬೆಮರಿ ಮುಖ ಬಾಡಿ ರವಿ
ಕುಲಶಿರೋಮಣಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯಂ ಕಂಡ
ನೇಱವಿಯೊಳು ನಾನಾವಿಶೇಷವಿಭವಂಬಡೆದ
ಮಂಗಳತಪೋವನವನು ॥ ೧೧

ಕಂದಮೂಲಂಗೆಳ್ಕ ಪೂಗೊಯ್ವ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ
ನಂದಳೆವ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗೋವ[1] ವಲ್ಕಲವಸನ
ವೃಂದವಂ ತೊಳೆವ ಮಿಸುಪಾ ದಾರಮಂ ಬಿಗಿವ
ಮೌಂಜಿಮೇಖಲೆಗಟ್ಟುವ ।
ಒಂದಿ ಭಸಿತವನಿಡುವ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಮಂ
ಬಂಧಿಸುವ ಜಡೆಯ ಸುಂಕಿಸುವ ಸಮಿತಂ ತಪ್ಪ
ಹೆಂದದ ಮುನೀಶ್ವರಕುಮಾರರಂ ಕಂಡು ಕೈ
ಮುಗಿದಂ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ॥ ೧೨

ವಿದಿತವೆನೆ ವೇದಘೋಷದ ಪುರಾಣಪ್ರಸಂ-
ಗದ ತರ್ಕತಂತ್ರಸಂವಾದದಾಗಮವಿಚಾ
ರದ ಸದೌಪನಿಷದರ್ಥಶ್ರವಣಧ್ವಾಸ್ತವ
ಸ್ತೋತ್ರಪಠನಪ್ರಕರದ ।
ಮೃದುಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಾಲಾಪದ ಶಿವಾರ್ಚನಾಂ
ಗದ ಘಂಟಿಕಾರವದ ನಿತ್ಯಹೋಮಸ್ವಧಾಂ
ತ್ಯದ ಶ್ರವಣಸಂಭ್ರಮಕೆ ಬೆಱಗಾಗುತಿರ್ದನು ಹ
ರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಭೂನಾಥನು ॥ ೧೩

ಫಳಭಾರದಿಂದೊಲೆದು ತೂಗಿ ಬಾಗುವ ಮರಂ
ಗಳ ಕೆಳಗೆ ತುಱುಗಿ ನಳನಳಿಸಿ ಬೆಳೆದೆಳಲತೆಯ
ತಳಿರ ತಿಳಿಗೊಳನ ಪುಳಿನಸ್ಥಳದ ಕಮಲಕೈ
ರವದ ತನಿಗಂಪುವೆರಸಿ ।
ಸುಳಿವ ತಣ್ಣೆಲರ ತಂಪಂ ಕಂಡು ಮಂತ್ರಿ ಭೂ
ತಳನಾಥ ಬಿಡುವಡಿದು ಠಾವೆಂದು ಬಿನ್ನೈಸೆ
ಜಲಜಸಖಕುಲತಿಳಕನಂದು ರಥಮಂ ಪಟ್ಟ
ದಂಗನೆ ಕುಮಾರ ಸಹಿತ ॥ ೧೪

---

1 ಗೊಯ್ವ (ಕ.ಖ.ಗ ಘ.), ಕೋವ (ಪ.)

ಬೞಲಿದ ರಥತುರಗವೃಂದಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಶೀ
ತಳವಾರಿಯಂ ತೋಱಿ ಮೆಯ್ದೊಳೆದು ಲಲಿತಶಾ
ಡ್ವಳವನೊಲವಿಂ ಕೊಯ್ದು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿ ಪ್ರ
ಧಾನ ನಟ್ಟಡವಿಯೊಳಗೆ ।
ಬಳಿವಿಡಿದು ಬಂದ ಕಟಕವನೆಯ್ದೆ ಬಿಡಿಸಿ ಭೂ
ತಳಪತಿಗೆ ಕೈಗೊಟ್ಟು ನಿರ್ಮಳಸರೋವರದೊ
ಳೞುಪಿ ಶಿಶಿರೋಪಚಾರಂಗಳಂ ಮಾಡಿದಂ
ಡಗೆ ತೊಲಗಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಲು ॥ ೧೫

ಘನಪುಣ್ಯಮಯಮೆನಿಪ್ಪೀ ತಪೋವನದೊಳಿಹ
ಮುನಿಯಾವನೋ ಮಹಾದೇವನೇ ಬಲ್ಲನಾ
ತನ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ಶಶಿ ಚಾರಿತ್ರದಿಂ ಗಂಗೆ
ವರತಪಸ್ತೇಜದಿಂದ ।
ದಿನಕರಂ ಸುಳಿವಿಂದ ತಂಗಾಳಿ ನುಡಿಯ ಮೋ
ಹನದಿಂದ ಸುಧೆಯುದಾರತ್ವದಿಂ ಸುರಕುಜಂ
ಜನಿಸದಿರನೆಂದು ಕೊಂಡಾಡುತಿರ್ದಂ ಹರಿ
ಶ್ಚಂದ್ರನಾ ಮಂತ್ರಿಯೊಡನೆ ॥ ೧೬

ಹೊಗಳುತ್ತ ಹಾರಯಿಸುತುಬ್ಬುತ್ತ ಕೊಬ್ಬುತ್ತ
ನಗುತ ನಲಿಯುತ್ತ ಹಾಡುತ್ತಾಡುತಾನಂದ
ವೊಗೆಯುತಿರಲೊಬ್ಬ ಮುನಿಯಂ ಕಂಡಿದಾವನಾ
ಶ್ರಮವೆಂದು ಬೆಸಗೊಂಡಡೆ ।
ಖಗಡ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯ ಬನವೆನೆ ಸುಖಂ
ಸುಗಿದು ಪೊಯ್ದಡಸಂತೆ ಹಾವಗಿದು ಬಿಟ್ಟಂತೆ
ಬಗೆ ಬೆದಱೆ ಗುರುವಾಜ್ಞೆಯುೞಿದುದಿನ್ನೇವೆನೆಂ
ದನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೃಪನು ॥ ೧೭

ಹೊಳೆವ ಮೇರುವ ಸುತ್ತಿ ಬೆಂಡಾದ ರವಿ ಚಂದ್ರ
ಕಳೆಯು ತೊಡೆಯೆಡೆಯೊಳೊಯ್ಯನೆ ಮಲಗುವಂತೆ ರವಿ
ಕುಲಲಲಾಮಂ ವರಾಹನ ಹಿಂದೆ ಹತ್ತಿದ್ದಾ
ಸಱ ಮೇಲೆ ಗುರುವಾಜ್ಞೆಯ ।
ಕಳೆದ ಕೌಶಿಕನಾಶ್ರಮಂಬೊಕ್ಕ ಚಿಂತೆಯಿಂ
ಮುಳುಗುತ್ತ ನಿಜಸತಿಯ ತೋರದೊಡೆಗಳ ಮೇಲೆ
ಲಲಿತಮಣಿಮುಕುಟಮಂಡಿತಮಸ್ತಕವನಿಕ್ಕಿ
ಮಗ್ಗುಲಿಕ್ಕಿದನಾಗಳು ॥ ೧೮

ಸತಿ ಮುಡಿಸಿ ನೀಡುವೆಲೆವಿಡಿದ ಕೈ ಬಸವಳಿವು
ತ್ತತಿಚಿಂತೆಯೊಳು ಮಱೆದ ತನು ಜೊಮ್ಮುವಿಡಿದ ಪು
ಳ್ಕತಿಭಾರವಾಗಿ ಕಣ್ಮುಚ್ಚಿ ತೋಳ್ತೊಡೆ ಮಿಡುಕೆ
ಸುಯ್ ಸೂಸೆ ನಿದ್ರೆ ಕವಿದು ।
ವಿತತಸುಖದಿಂದಿರುತಿರಲ್ಕೆ ನಾನಾದುಃಖ
ಯುತವಪ್ಪುದೊಂದು ಕನಸಂ ಕಂಡು ನೊಂದು ಭೂ
ಪತಿ ಬೆದಱಿದಂತೆ ಭೋಂಕೆನಲೆದ್ದು ಬೆಬ್ಬಳಿಸಿ
ನಾಲ್ದೆಸೆಯನಾರಯ್ದನು ॥ ೧೯

ಧುರದೊಳರಿಭೂಭುಜರನಂಜಿಸುವ ನಡುಗಿಸುವ
ಕೊರಗಿಸುವ ಕೋಡಿಸುವ ಬಳುಕಿಸುವ ಜಳಕಿಸುವ
ಬಿರುದಂಕಮಲ್ಲ ನೀ ನಡುಗಲೇತಕ್ಕೆ ಹೇ
ಳೆಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ನುಡಿಸಲು ।
ತರುಣಿ ಕೇಳೊಂದು ಕನಸಂ ಕಂಡೆನಾ ಕನಸು
ನಿರುತವೆಂದೇ ಕಣ್ಣ ತೆಱೆದೆ ನೀನಿಂತಿದಱ
ಪರಿಯಂ ವಿಚಾರಿಸೆಂದವನೀಶ ನುಡಿಯಲಾ
ನುಡಿಗೆ ಸತಿ ಹೂಂಕೊಂಡಳು ॥ ೨೦

ಘುಡುಘುಡಿಸುತ್ತೊಬ್ಬ ಮುನಿ ಬಂದು ನಾಸ್ಥೋಲಗಂ
ಗೊಡುವ ಮಣಿಮಂಟಪದ ಕಂಭವೆಲ್ಲವನು ತಡೆ
ಗಡಿದು ಹೊಂಗಳಸಂಗಳಂ ಮಾಣದೊಡೆಬಡಿದು
ನೆರೆದ ಸಭೆಯೊಳಗೆನ್ನನು ।
ಕೆಡಹಿ ಸಿಂಹಾಸನವನೊಯ್ಯಾಗಳೆನ್ನೆದೆಯ
ನಡದರ್ದೊಂದು ಕಾಗೆ ಕರೆದುದು ಬಳಿಕ್ಕಾಂ ಗಿರಿಯ
ನಡರ್ದು ಶಿಖರದೊಳಿಸೆವ ಮಣಿಗೃಹಂಬೊಕ್ಕೆನಿದ
ಱಂತಸ್ಥವೇನೆಂದನು ॥ ೨೧

ಬಗೆವಡೀ ಕನಸು ಗುರುವಾಜ್ಞೆಯಂ ಮಿಾಱಿತ
ಕ್ಕೊಗೆವ ಕೇಡಿಂಗೆ ಸೂಚನೆ ಮುನಿಯಬೇಡ ಮಂ
ತ್ರಿಗೆ ಮಗಂಗೆನಗೆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಚತುರಂಗಸೇ
ನೆಗೆ ಸಕಲಭಂಡಾರಕೆ ।
ನಗರಕ್ಕೆ ಸರ್ವಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ತೇಜದ್ಧೀ
ಳ್ಗೆಗೆ ನಿನ್ನ ಹರಣಕ್ಕೆ ಕೇಡು ಬಂದಡೆ ಬರಲಿ
ಮಿಗೆ ಸತ್ಯವಂ ಬಿಟ್ಟು ಕೆಡದಿರೆವನೀಶ ಕೈ
ಮುಗಿದು ಬೇಡಿದೆನೆಂದಳು ॥ ೨೨

ಬಿಡೆ ತಪೋವನವ ಕಾಣುತ್ತ ಕಡೆಗಣಿಸಿ ಪೋ
ದಡೆ ಕೇಳ್ದು ಮುನಿ ಮುನಿವನಲ್ಲದೆಂದಿನ ಹಗಲ
ಕಡೆತನಕ ನೋಡಿದೆವು ಕೌಶಿಕಮುನೀಶ್ವರಂ
ಗೆರಸ ವಂದಿಸಿದನೆಂದು ।
ನುಡಿದು ನಡೆಗೊಂಬನ್ನೇಳೇಳೆಂದು ಮಂತ್ರಿ ತ
ನ್ನೊಡೆಯಂಗೆ ಬುದ್ಧಿವೇಳ್ದಬ್ಬಿಸುತ್ತಿರಲತ್ತ
ಪೊಡವೀಶನಂ ತಂದ ಹಂದಿ ಹರಿಯಿತ್ತು ಕೌ
ಶಿಕನನುಷ್ಠಾನದೆಡೆಗೆ ॥ ೨೩

ನಿಡುಸರದೊಳ್ಕೀವುಸುರು, ಹೊಯ್ವಳ್ಳೆ ಡೆಂಡಣಿಸು
ವಡಿ ಹನಿವ ಬೆಮರು ಮುಱುವೊನೆಗಂಡ ಬಾಣಂಗ
ಳೆಡೆಯಿಂದ ಸುರಿವ ಬಿಸಿನೆತ್ತರ್ಕೇಱುಗಳ ವೇ
ದನೆಗ್ರಾಱಿಷ್ವರೆಮುಚ್ಚುವ ।
ಕಡೆಗಣ್ಗೆರಳ್ವ ನಾಸಾಪುಟಂ ಬಲಿದ ನೊರೆ
ಯಿಡುವ ಕಟವಾಯ್ಗೆ ಕುಸಿದ ತಲೆ ಸುಗಿದ ದರ್ಪ ಹುರಿ
ಯೊಡೆದ ರೋಮಂ ತೂಗಿ ತೊನೆದು ಮೆಯ್ಮಱೆವ ಹಂ
ದಿಯನು ಕೌಶಿಕ ಕಂಡನು ॥ ೨೪

ಹಂದಿಯಂ ಕಾಣು[1]ಹ ತಡಂ[1] ಕೋಪಗಿಚ್ಚು ಭುಗಿ
ಲ್ಲೆಂದು ಜಪ ಜಾಱಿ ತಪ ತಗ್ಗಿ ಮತಿ ಗತವಾಗಿ
ಸಂದ ಯೋಗಂ ಹಿಂಗಿ ದಯೆ ದಾಂಟಿ ನೀತಿ ಬೀ
ತ್ತಾನಂದವಱತು ಹೋಗಿ ।
ಹಿಂದ ನೆನೆದುರಿದೆದ್ದು ಸಿಕ್ಕಿದನಲಾ ಭೂಪ
ನೆಂದು ನಾನಾಯ್ತು ತಾನಾಯ್ತು ಕೆಡಿಸದೆ ಮಾಣೆ
ನೆಂದು ಗರ್ಜಿಸುವ ಕೌಶಿಕನ ಹೂಂಕಾರದಿಂ
ದೊಗೆದರಿಬ್ಬರು ಸತಿಯರು ॥ ೨೫

ಮುನಿಗೆ ಹೊಲೆಯಾವುದತಿಕೋಪ ಬದ್ಧದ್ವೇಷ
ವನಿಮಿತ್ತವೈರವಿವದಱಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದರಾಗಿ
ವಸಿತೆಯರು ಕಡೆಗೆ ಹೊಲತಿಯರಾಗಿ ಕೆಲಸಾರಿ
ನಿಂದು ಬೆಸನಾವುದೆನಲು ।
ಜನಪತಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಬಂದು ನಮ್ಮಯ ತಪೋ
ವನದೊಳೈದನೆ ನೀವು ಸರ್ವಬುದ್ಧಿಗಳೊಳಾ
ತನ ಮರುಳುಮಾಡುತಿರಿ ಹೋಗಿಯೆಂದಟ್ಟಿದಂ
ದುರ್ಮಂತ್ರಬಲವಂತನು ॥ ೨೬

1 ತಹ (ಘ.ಪ.)

ಸಂದ ಕಾರಿರುಳ ಕನ್ನೆಯರು ಹಗಲಂ ನೋಡ
ಲೆಂದು ಬಂದರೊ ಸುರಾಸುರರಬುಧಿಯಂ ಮಥಿಸು
ವಂದು ಹೊಸವಿಷದ ಹೊಗೆ ಹೊಯ್ದು ಕಗ್ಗನೆ ಕಂದಿ
ಜಲದೇವಿಯರು ಮನದಲಿ ।
ನೊಂದು ಮಾ[ನಿ]ಸರಾದರೋ ಕಮಲಜಂ ನೀಲ
ದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸಾಲಭಂಜಿಕೆಗಳೊದವಿ ಜೀ
ವಂದಳೆದವೋ ಎನಿಪ್ಪಂದದಿಂ ಬಂದರಂ
ಗನೆಯರವನೀಶನೆಡೆಗೆ ॥ ೨೭

ಮಾಯದಬಲೆಯರು ಕಾಣುತ್ತ ಮಝುಭಾಪದಟ
ರಾಯ ಮಝುರೇ ರಾಯ ರಾಯದಳವುಳಕಾಜ
ರಾಯಕಂಟಕ ರಾಯಜಗಜಟ್ಟಿ ರಾಯದ
ಲ್ಲಣ ರಾಯಕೋಳಾಹಳ ।
ರಾಯಭುಜಬಲಭೀಮ ರಾಯಮರ್ದನ ರಾಯ
ಜೀಯ ಚಿರಂಜೀವಯೆಂದು ಕೀರ್ತಿಸಿ ಗಾಣ
ನಾಯಕಿಯರೊಲಿದು ದಂಡಿಗೆವಿಡಿದು ಪೊಡಮಟ್ಟು
ಹಾಡಲುದ್ಯೋಗಿಸಿದರು ॥ ೨೮

ಎಕ್ಕಲನ ಬಳಿವಿಡಿದು ಸುತ್ತಿ ದಾಸಜಿನಮುನಿ
ರಕ್ಕಸನ ಬನಕೆ ಬಂದಂಜಿಕೆಯನೆರಡನೆಯ
ಮುಕ್ಕಣ್ಣನೆನಿಪ ಗುರುವಾಜ್ಞೆಗೆಟ್ಟಳಲನೆ
ಲ್ಲದೆ ಕನಸ ಕಂಡ ಭಯವ ।
ಮಿಕ್ಕು ಮಱಿವಂತೆಡಸಿ ಕವಿವ ಗತಿಗಳ ಸೊಗ[1][ಸಿ][1]
ನಕ್ಕಿಸದೆ ಸಮಯೋಚಿತದ ಪಸಾಯಕ್ಕೆ ಮನ
ವುಕ್ಕಿ ಸರ್ವಾಭರಣಮಂ ಗಾಣರಾಣಿಯರಿ
ಗಿತ್ತನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ॥ ೨೯

---

1 ಸ (ಪ.)

ಬಡತನವ ಹೊತ್ತಾನೆ ದೊರಕಿ ಫಲವೇನು ನೀ
ರಡಸಿರ್ದ ಹೊತ್ತಾಜ್ಯ ದೊರಕಿ ಫಲವೇನು ರುಜೆ
ಯಡಸಿ ಕೆಡೆದಿಹ ಹೊತ್ತು ರಂಭೆ ದೊರೆಕೊಂಡಲ್ಲಿ
ಫಲವೇನು ಸಾವ ಹೊತ್ತು।
ಪೊಡವಿಯೊಡೆತನ ದೊರಕಿ ಫಲವೇನು ಕಡುವಿಸಿಲು
ಹೊಡೆದು ಬೆಂಡಾಗಿ ಬೀಳ್ವಮಗೆ ನೀನೊಲಿದು ಮಣಿ
ದೊಡಿಗೆಗಳನಿತ್ತು ಫಲವೇನು ಭೂಪಾಲ ಹೇ
ಳೆನುತ ಮತ್ತೆಂತೆಂದರು ॥ ೩೦

ಕಡಲೊಳಾಳ್ವಂಗೆ ತೆಪ್ಪವನು ದಾರಿದ್ರಂಗೆ
ಕಡವರವನತಿರೋಗಿಗಮೃತಮಂ ಕೊಟ್ಟಡವ
ರಡಿಗಡಿಗದಾವ ಹರುಷವನೆಯ್ದುತಿಪ್ಪರವ
ರಂ ಪೋಲ್ವರೇ ಪೊತ್ತಿನ।
ಸುಡುಸುಡನೆ ಸುಡುವ ಬಿಱುಬಿಸಿಲ ಸೆಕೆಯುಸುರ ಬಿಸಿ
ಹೊಡೆದುದುರಿಹತ್ತಿ ಬಾಯ್ ಬತ್ತಿ ಡಗೆ ಸುತ್ತಿ ಸಾ
ವಡಸುತಿದೆ ನಿನ್ನ ಮುತ್ತಿನ ಸತ್ತಿಗೆಯನಿತ್ತು
ಸಲಹು ಭೂಭುಜಯೆಂದರು ॥ ೩೧

ರವಿಕುಲದ ಪೀಳಿಗೆಯೊಳೊಗೆದ ರಾಯರ್ಗೆ ಪ
ಟ್ಟವ ಕಟ್ಟುವಂದಿದಿಲ್ಲದಱರಸುತನ ಸಲ್ಲ
ದವನಿಯೊಳು ಯುದ್ಧರಂಗದೊಳಿದಂ ಕಂಡ ಹಗೆ
ಗಳು ನಿಲ್ಲರಿದಱ ಕೆಳಗೆ।
ಕವಿವ ನೆಳಲೊಳಗಾವನಿರ್ದನಾತಂಗೆ ತಾಂ
ತವಿಲ್ದರು ಬಡತನಂ ರೋಗವಪಕೀರ್ತಿ [ಪರಿ
ಭವ]ಭಯಂ ಹರಿವುದಿದಱಿಂದಱಿದು ಸತ್ತಿಗೆಯ
ಕೊಡಬಹುದೆ ಹೇಳೆಂದನು ॥ ೩೨

ಅನುನಯದೊಳೆಲ್ಲವಂ ಕೊಡಬಹುದು ಬಿಡಬಹುದು
ಜನನಿಯಂ ಜನಕನಂ ನಲ್ಲಳಂ ದೈವವಂ
ಮನವಾರೆ ನಂಬಿ ನಚ್ಚಿರ್ದ ಪರಿವಾರವುಂ
ಕೊಡುವ ಬಿಡುವತಿಕಲಿಗಳು।
ಜನರೊಳಗೆ ಜನಿಸಲ್ಕಿಂದೆನಲು ನೀನೀಗ ಪೇ
ಳ್ದನಿತಱೊಳು ಬೇಡಿದಡೆ ಕೊಡಬೇಡ ಕೊಡೆಯನ್ನೀ
ಯೆನೆ ಲೋಭವೇಕರಸ ಎನಲದಲ್ಲದೆ ಬೇಱೆ
ಮಾತೆಪಿತರಿಲ್ಲೆಂದನು ॥ ೩೩

ಲೋಗರಿಗೆ ಕೊಡಬಾರದಾಗಿ ಸತಿ ವಂಶಗತ
ವಾಗಿ ಬಂದುದಱಿಂದ ತಂದೆ ಪಟ್ಟವ ಕಟ್ಟು
ವಾಗೆಲೆರ್ಚಿಸಿಕೊಂಬುದಾಗಿ ದೈವಂ ನೆಳಲ
ತಂಪನೊಸೆದೀವುದಾಗಿ।
ಸಾಗಿಸುವ ತಾಯ್ ಧುರದೊಳರಿಗಳಂ ನಡುಗಿಸುವು
ದಾಗಿ ಚತುರಂಗಬಲವೆನಿಸಿತೀ ಛತ್ರವೆಂ
ಬಾಗಳಿದನಱಿದಱಿದು ಬೇಡುವರನತಿಮರುಳ
ರೆನ್ನರೇ ಮೂಜಗದೊಳು ॥ ೩೪

ಇಳೆಯೊಳಗೆ ಹೆಸರುಳ್ಳ ದಾನಿಯೆಂಬುದನು ಕೇ
ಳ್ದೆಳಸಿ ಕಟ್ಟಾಸೆವಟ್ಟೆಯ್ತಂದು ಬೇಡಿ ನಿ
ಷ್ಫಳವಾಗದಂತೆ ನಾವತಿಮುಱುಗದಂತಳಲ
ದಂತೆ ಬಿಸುಸುಯ್ಯದಂತೆ।
ತಿಳಿದು ನೀನೆಮಗೆ ವಲ್ಲಭನಾಗಿ ಚಿತ್ತದು
ಮ್ಮಳಿಕೆಯಂ ಕಳೆ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಭೂನಾಥ ಎಂ
ದಳವಳಿದು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಕೈಮುಗಿದು ನುಡಿದರೊಲ
ವಿಂದನಾಮಿಕಸತಿಯರು ॥ ೩೫

ಲಲಿತ ವಸುಮತಿ ಹುಟ್ಟುವಂದು ಹುಟ್ಟಿದ ಸೂರ್ಯ
ಕುಲದ ರಾಯರ್ಗೆ ವಂಶದೊಳು ಕೀರ್ತಿಯೊಳು ಭುಜ
ಬಲದೊಳೊರೆದೊರೆಯೆನಿಸಿ ಕನ್ನಿಕೆಯರಂ ಕೊಡುವ
ಭೂಪರಿಲ್ಲೆಂದು ತನಕ।
ಹೊಲತಿಯರು ಬಂದಾವು ಸತಿಯರಾದಪ್ಪೆವೆಂ
ಬುಲಿಹವೆಂಬುದು ಬಂದ ಕಾಲಗುಣವೋ ನಿಂದ
ನೆಲದ ಗುಣವೋ ನೋಡು ನೋಡೆಂದು ಕಡುಮುಳಿದು
ಕೋಪಿಸಿದನವನೀಶನು ॥ ೩೬

ಪಾವನಕ್ಷೀರಮುಂ ಕೊಡುವ ಕೆಚ್ಚಲ ಮಾಂಸ
ವಾವ ಲೇಸನಿದುಳ್ಳ ಮಧುವನೊಸೆದೀವ ನೊಳ
ವಾವ ಲೇಸಧಿಕಕಸ್ತೂರಿಯಂ ಕೊಡುವ ಮೃಗ
ನಾಭಿ ತಾನಾವ ಲೇಸು।
ದೇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲವೇ ಉತ್ತಮಗುಣಂಗಳಿ
ರ್ದಾವ ಕುಂದಂ ಕಳೆಯಲಾಜನವನೀಶ ಕೇಳ್
ಭಾವಿಸುವಡೆಂದೆಮ್ಮ ರೂಪುಜವ್ವನವಿರಲು
ಕುಲದ ಮಾತೇಕೆಂದರು ॥ ೩೭

ಅಕ್ಕಕ್ಕು ಬಚ್ಚಲುದಕಂ ತಿಳಿದಡಾರ ಮೀ
ಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಂ ನಾಯ್ಗೆ ಹಾಲುಳ್ಳಡಾವನೂ
ಟಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಂ ಪ್ರೇತವನದೊಳಗೆ ಬೆಳೆದ ಹೂ
ವಾರ ಮುಡಿಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಂ।
ಮಿಕ್ಕ ಹೊಲತಿಯರು ನೀವೆನಿಸೆ ನಿಮ್ಮ ಜವ್ವನದ
ಸೊಕ್ಕು ರೂಪಿನ ಗಾಡಿ ಜಾಣತನವೊಪ್ಪವೇ
ತಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಂ ರಮಿಸಿದವರುಂಟೆ ಶಿವಶಿವೀ
ಮಾತು ತಾ ಹೊಲೆಯೆಂದನು ॥ ೩೮

ಹಾಡನೊಲಿದಾಲಿಸಿದ ಕಿವಿಗೆ ಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ ಮಾ
ತಾಡಿ [1]ಹೊಗಳಿದ[1] ಬಾಯ್ಗೆ ಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ ರೂಪ ನೆಱೆ
ನೋಡಿದ ವಿಲೋಚನಕೆ ಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ ಮೆಯ್ಮುಡಿಗ
ಳಿಂ ಸುಳಿವ ತಂಗಾಳಿಯಿಂ।
ತೀಡುವ ಸುಗಂಧಮಂ ವಾಸಿಸಿದ ನಾಸಿಕಕೆ
ನಾಡೆ ಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ ಸೋಂಕಿಂಗೆ ಹೊಲೆಯುಂಟಾಯ್ತು
ಕೂಡಿರ್ದ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಂಗಳೊಳು ನಾಲ್ಕಧಮ
ವೊಂದಧಿಕವೇ ಎಂದರು ॥ ೩೯

ಕಂಡಱಿವವೈಸಲೇ ನಯನೇಂದ್ರಿಯಂ ಘ್ರಾಣ
ಕೊಂಡಱಿವವೈಸಲೇ ವಾಸನೆಯ ಕರ್ಣಂಗ
ಳುಂಡಱಿವವೈಸಲೇ ಶಬ್ದಮಂ ದೂರದಿಂ
ದಲ್ಲದಿವು ಮುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ।
ಭಂಡತನವೀ ಮಾತಿದೆಕ್ಕೆಯುಪಮಾನವೇ
ಕೆಂಡವನು ಮುಟ್ಟಿದಡೆ ಬೇವಂತೆ ಕೇಳ್ದಡಂ
ಕಂಡು ವಾಸಿಸಿದಡಂ ಬೆಂದವೇ ಕಾಳುಗೆಡೆ
ಯದ್ದೆ ಹೋಗಿ ನೀವೆಂದನು ॥ ೪೦

ಶಾಪದಿಂದೆಮಗಾದ ದುಷ್ಕುಲಂ ಸತ್ಕುಲಜ
ಭೂಪ ನಿನ್ನಯ ಸಂಗದಿಂ ಶುದ್ಧವಪ್ಪುದೆಂ
ಬಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂ ಬಂದೆವೆನಲೊಡನೆ ನಿಮಗೋಸು
ಗೆನ್ನ ಕುಲಮಂ ಕೆಡಿಪೆನೆ।
ಪಾಪಿಗಳ ಪಾಪಮಂ ತೊಳೆವ ಗಂಗೆಗೆ ಪಾಪ
ಲೇಪವುಂಟಾಯ್ತೆ ಹೇಳರಸ ಎನೆ ಕುಲಧರ್ಮ
ವೀ ಪಂಥವಲ್ಲ ಕೊಡವಾಲ ಕೆಡಿಸುವಡಾಮ್ಲ
ವೆನಿತಾಗಬೇಕೆಂದನು ॥ ೪೧

---
1 ನುಡಿಸಿದ (ಪ.)

ಮಾತಿಂಗೆ ಮಾತುಗೊಡಲ್ಲರಿದು ನಿನ್ನಯ ನುತ
ಖ್ಯಾತಿಗೆ ವಟಂಗೆ ರೂಪಿಂಗೆ ಸುರುಚಿರ ಗುಣ
ವ್ರಾತಕ್ಕೆ ಹರೆಯಕ್ಕೆ ಗರುವಿಕೆಗೆ ಮನಸಂದು
ಮತಿಗೆಟ್ಟು ಮರುಳಾದೆವು।
ಓತು ಬಂದವರನುಪಚರಿಸದಿಪ್ಪುದು ನಿನಗೆ
ನೀತಿಯಲ್ಲೇಗೆಯ್ದಡಂ ಗಂಡನಾದಲ್ಲ
ದಾತುರಂ ಪೋಗದೆನ್ನೊಲಿದಂತೆ ಮಾಡು ನಿ
ನ್ನಯ ಬೆನ್ನ ಬಿಡೆವೆಂದರು ॥ ೪೨

ಬಳಿವಿಡಿದು ಬಂದು ಮಾಡುವುದೇನು ನಮ್ಮ ಬೆಂ
ಬಳಿಯಲೆನಿಬರು ಹೊಲೆಯರಿಲ್ಲೆಂದಡಹಗೆ ಬಿಡೆ
ವೆಳಸಿ ಮಚ್ಚಿಸಿ ಮರುಳ್ಗೊಳಿಸಿ ಮತ್ತೊಲ್ಲನೆವ
ನಿಪನೆಂದು ಮೊಱೆಯಿಡುತ್ತ।
ಇಳೆಯೊಳಗೆ ಸಾಱುತ್ತ ದೂಱುತ್ತ ಬಪ್ಪವೆನೆ
ಮುಳಿದು ಘುಡುಘುಡಿಸಿ ಕೋಪಾಟೋಪದಿಂ ಹಲ್ಲ
ಕಳೆ ಬಾಯ ಹಱಿ[ಯು] ಹೊಯ್ ಹೊಡೆಹೊಡೆಯೆನುತ್ತಿದ್ದ
ನುರವಣಿಸಿ ಭೂನಾಥನು ॥ ೪೩

ತುಡುಕಿ ಚಮ್ಮಟಿಗೆಯಿಂ ಸೆಳೆದು ಪ್ರಧಾನ ಬಳಿ
ವಿಡಿದೇಳಲೊಬ್ಬರೊಬ್ಬರನು ಬೆನ್ನೊಡೆಯೆ ಮುಡಿ
ಹುಡಿಯೊಳಗೆ ಹೊರಳೆ ಹಲು ಬೀಳೆ ಬಾಯೊಡೆಯೆ ಮೆಯ್
ನೋಯೆ ಕೈಯುಳುಕೆ ವಿಾಱೆ।
ಪಡೆದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೊಕ್ಕಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕೋಡಿಹೋ
ದೆಡೆಗೆ ಬೆನ್ನಟ್ಟ ರುಧಿರಂ ಬಸಿಯೆ ಹೊಯ್ದು ಹೊಗ
ಳ್ದುಡುಗಲರಸಂ ತಿರುಗಲತ್ತಲವರೋಱಲುತ್ತ
ಹರಿದರಾ ಮುನಿಪನೆಡೆಗೆ ॥ ೪೪

ಬಿಡುಮುಡಿಯ ಸುರಿವ ಕಂಬನಿಪ್ರೊನಲ ಕಳೆದೆಳಲು
ವುಡುಗೆಗಳ ಬೆನ್ನೊಡೆದು ಹನಿವ ರಕುತದ ಹೊಯ್ಲ
ಕುಡಿಯಳ್ಳೆಗಳ ಹರಿವ ಕಾಲುಗಳ ಮರಳೆ ನೋ
ಡುವ ಹೆದಱುಗಣ್ಣ ತೃಣವ।
ತುಡುಕಿ ನೆಗಹಿದ ಕೈಯ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ನೃಪತಿ
ಹೊಡೆದನೆಲೆ ಕೌಶಿಕಮುನೀಂದ್ರ ವೊಱೆಯೋ ಎಂಬ
ನಿಡುಸರದ ಮಡದಿಯರ ದನಿಯನಾಲಿಸಿ ಪರ್ಣ
ಶಾಲೆಯಂ ಹೊಱಮಟ್ಟನು ॥ ೪೫

ಆರ ಮನೆಯವರೆಂದು ಕೇಳ್ದಡೆರಡನೆಯ ಪುರ
ವೈರಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯ ಮನೆಯವರೆಂದ
ಡಾ ರಾಯನೆದ್ದು ಕೈಯಾರೆ ಸದೆಬಡಿದನೆ
ಮ್ಮಂ ನಿರಪರಾಧಿಗಳನು।
ಕಾರುಣ್ಯಚಿತ್ತದಿಂ ಕಳುಹಿ ಕೊಲಿಸಿದೆ ತಂದೆ
ಯೋರಂತೆ ಕೇಳೆಂದು ವೊಱೆಯಿಟ್ಟಡೆನ್ನಯ ಮ
ನೋರಥಂ ಕೈಸಾರ್ದುದೆಳಲಬೇಡೆಂದು ಕೋ
ಪಾಟೋಪದಿಂ ಹರಿದನು ॥ ೪೬

೫. ರಾಜ್ಯಸರ್ವಸ್ವದಾನ

ವಡಬಾಗ್ನಿ ಜಡೆವೊತ್ತುದೋ ಸಿಡಿಲು ಹೊಸ ಭಸಿತ
ವಿಡಕಲಿತುದೋ ಕಾಡ ಕಿಚ್ಚು ಕೃಷ್ಣಾಜಿನವ
ನ್ನುಡಕಲಿತುದೋ ಪ್ರಳಯವಹ್ನಿ ತಪವಿರ್ದುದೋ
ಭಾಳಲೋಚನನ ಕೋಪ।
ಕಡುಗಿ ಮುನಿಯಾಯ್ತೊ ಹೇಳೆನೆ ಕಣ್ಣ ಕಡೆ ತೋರ
ಗಿಡಿಗೆದಱೆ ಮೀಸೆಗೂದಲು ಹೊತ್ತಿ ಹೊಗೆಯೆ ಬಿಱು
ನುಡಿಗಳ್ಸುರಿಯುಗುಳೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ್ಸುರವಣಿಸಿ
ಬಂದನ್ನವನೀಶನೆಡೆಗೆ ॥ ೧

ಬಿಱುಗಾಳಿಯುಂ ಬೀಸಲಮ್ಮನ್ನನಿಲಂ ಸುರಪ
ನ್[1]ಱೆ[1]ವಳೆಗಳ್ ಕಱೆಯಲಮ್ಮನ್ನತಿ ಕಡುವಿಸಿಲ
ಕಱೆಯಲಮ್ಮಂ ತರಣಿ ದಾವಾಗ್ನಿ ಮೇರೆಯಂ
ಮೀಱಲಮ್ಮಂ ಲೋಕವ।
ಮುಱಿವ ಜವಗಿವನ ದೂತರುಗೀತನೆಂಬರೆ
ದ್ವಿಜಗಳಮ್ಮರು ತಪೋವನದೊಳೆಂದೆಮ್ಮ ನೀಂ
ಕೊಱಚಾಡಲೆಂದು ಬೀಡಂ ಬಿಟ್ಟೆಯ್ಸುರಿಧರಿದು
ನಿನ್ನ ಧೀವಶವೆಂದನು ॥ ೨

1 ಱ (ಕ.ಖ.ಗ.ಘ.)

ಎಳಸಿ ಪುಣ್ಯಾರ್ಥದಿಂ ವಂದನೆ ನಿಮಿತ್ತ ಗುರು
ನಿಳಯಕ್ಕೆ ಶಿಷ್ಯನೆಯ್ತಪ್ಪುದಕೆ ಸಾಹಸದ
ಬಲವೇಕೆ ತಂದೆಯೆನೆ ನುಡಿಯೊಳು ನಯಂಬಡೆದು
ಕಾರ್ಯದೊಳು ಗುರುವಿನೆಸುಗೆ।
ಮುಳಿದು ಸರ್ವಸ್ವಾಪಹರಣವಂ ಮಾಳ್ಪ ಕಡು
ಗಲಿತನವಿದಾವ ಪುಣ್ಯವ ಪಡೆವ ಶಿಷ್ಯತನ
ದೊಳಗು ಪೇಳೆನಲೆನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕೆಟ್ಟುದೇ
ನೆಂದನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ॥ ೩

ಅರಸುಗಳಿಗುಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿ ವಸ್ತುವಂ
ನೆರಹಬಲ್ಲವನಲ್ಲ ನಿಜವೈರವಂ ಬಿಟ್ಟು
ಹರುಷದಿಂದೀರ್ಪ ಮೃಗಸಂಕುಳಂ ಸರ್ವಋತು
ಗಳೊಳು ಫಲವಿಡಿದೊಱಗುವ।
ತರುಕುಲಂ ಬತ್ತದೊಂದೇ ಪರಿಯಲಿಹ ಸರೋ
ವರವೆಂಬ ಧನವಿದೆಲ್ಲವನಿಱಿದು ಮುಱಿದು ಕುಡಿ
ದುರೆ ಮಾಳ್ಪ ಬಲುಹು ಸರ್ವಸ್ವಾಪಹರಣವ
ಲ್ಲದೆ ಬಳಿಕ್ಕೇನೆಂದನು ॥ ೪

ಬಱುಮುನಿ ಸನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡೞುಹುವಂತಾಗಿ ನಾ
ನಿಱಿದ ಮೃಗ ಮುಱಿದ ಮರ ಕುಡಿದ ಕೊಳನಾವುದೆಲೆ
ಕೆಱುಜಡೆಯ ನೀತಿವಿದ ತೋಱುಸೆನೆ ಘುಡುಘುಡಿಸು
ತೆದ್ದು ಹಳಗ್ಗಾಲ್ದಂದು।
ಅಱಿತ ಕೊಳನಂ ಕೊಳೆತು ಮುಱಿದ ಮರನಂ ನೃಪನ
ನುಱಿ ತಂದ ಹಲವು ಗಾಯದ ಹಂದಿಯಂ ತೋಱಿ
ಜಱಿದು ನೀನೆನ್ನಾವ ನೆವವನೊಡ್ಡುವೆ ಪಾಪಿ
ಎನುತ ಮತ್ತಿಂತೆಂದನು ॥ ೫

ಹಿಂದೆ ಸಂಪದದೊಳುಱೆ ಗರ್ವದಿಂ ಮೆಱೆದ ಸಂ
ಕ್ರಂದನನ ಸಿರಿಯ ನೀರೊಳಗೆ ನೆರಹಿದ ಮುನಿಪ
ನಂದವಂ ಮಾಡುವೆನು ಹರನ ಹಣೆಗಣ್ಣ ಹ
ಗ್ಗಿಯನು ಹಗೆಗೊಂಬಂದದಿಂ ।
ಇಂದೆನ್ನ ಹಗೆಗೊಂಡೆ ಬಿಟ್ಟ ಬೀಡೆಲ್ಲಮಂ
ಕೊಂದು ಕೂಗಿಡಿಸಿ ನೆಱೆ ಸುಟ್ಟು ಬೊಟ್ಟಿಡುವೆನಾ
ರೆಂದಿರ್ದೆ ನಿನ್ನ ಗುರು ಹೇಳನೇ ತನ್ನ ಸುತ
ರ್ಕಳ ತಿಣ್ಣವನೆಂದನು ॥ ೬

ಒಸೆದು ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಪಾಲಿಸುವ ಮರ್ದಿಸುವ ಸ
ತ್ವಸಮರ್ಥನೆನಿಪ ನೀನೇ ತಪ್ಪ ಹೊಱಿಸಿ ದ
ಟ್ಟಿಸುವಡೆನ್ನುತ್ತರಿಸಿ ಶುದ್ಧವಹುದರಿದಯ್ಯ
ನಿಮ್ಮ ಕರುಣದ ತೊಟ್ಟಿಲ ।
ಹಸುಳೆಯಾಂ ಸರ್ವಾಪರಾಧಿಯಾಂ ತಂದೆ ಕರು
ಣಿಸು ದಯಂಗೆಡದಿರುದ್ರೇಕಿಸದಿರೆಂದು ಪದ
ಬಿಸರುಹದ ಮೇಲೆ ಕೆಡಹಿದನು ನಿಜಮಣಿಮುಕುಟ
ಮಂಡಿತಶಿರೋಂಬುಜವನು ॥ ೭

ನೋಡಿ ವಂದಿಸಿ ಹೋಹ ಶಿಷ್ಯಂಗೆ ನೀಂ ಕೃಪೆಯ
ಮಾಡುವುದು ಹದುಳದಿಂ ಬಲವನೆಲ್ಲವ ಹೊಳ್ಳು
ಮಾಡಬಗೆವರೆ ಹೇಳೆನಲು ಪ್ರಳಯಫಣಿಯುಣಲ
ಹೊಳಲೊಳಗೆ ಕೈಯ ನೀಡಿ ।
ದಾಡೆಯಂ ಮುಱಿಯಬಗೆವಂತೆನ್ನ ಬಸುಱಿಂದ
ಮೂಡಿರ್ದ ಕನ್ನೆಯರ ಚೆನ್ನೆಯರನಬಲೆಯರ
ಗಾಡಿಕಾತಿಯರನಱಿದಱಿದಿಂತು ಸಾಯ ಸದೆ
ಬಡಿವರೇ ಹೇಳೆಂದನು ॥ ೮

ಬೇಗದಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯವರೆಂದು ಮೊಱೆಯಿಟ್ಟ
ರಾಗಿ ಕರುಣಿಸಿ ಬಿಟ್ಟೆನಲ್ಲದಿರ್ದಡೆ ಕೆಡಹಿ
ಮೂಗನರಿದೆಳೆಹೂಟೆಯಂ ಕಟ್ಟಿ ಹೆಟ್ಟುವೆಳ
ಸುವೆ ಬಟ್ಟಬಯಲೊಳೆನಲು ।
ಏಗೆಯ್ದರವರೊಳನ್ಯಾಯವೇನೆನಲೆನ್ನ
ಮೇಗಿರ್ದ ಸತ್ತಿಗೆಯನೀಯ್ದುಲ್ಲದೊಡೆ ಗಂಡ
ನಾಗು ನೀನಾಗದೊಡೆ ಮೊಱೆಯಿಡುವೆನೆಂದರು ಮು
ನೀಶ ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನು ॥ ೯

ಹೊಡೆಯ್ದುದಕ್ಕೇನವದಿರಂ ಹೊಡೆದ ಕೈಗಳಂ
ಕಡಿವೆ ನಿನ್ನಂ ನಚ್ಚಿ ಮಲೆತ ದೇಶವನುರುಹಿ
ಸುಡುವೆನಾ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಿತವಾಗಿ ಬಂದ ಮುನಿ
ಯಂ ಮುಱಿವೆನಾ ಮುನಿಯನು ।
ಹಿಡಿದು ಕದನಕ್ಕೆಂದು ಬಂದಸುರರಂ ಕೆಡಹಿ
ಹುಡುಕುನೀರದ್ದುವೆನ್ನಳವನಱಿಯಾ ಮುನ್ನ
ತೊಡಕಿ ತನಗಾದ ಭಂಗಂಗಳಂ ಹೇಳನೇ
ನಿನಗೆ ಕಮಲಜಕಂದನು ॥ ೧೦

ತಱಿಸಂದ ಮುನಿಯ ಕೋಪದ ಕಿಚ್ಚಿನುಬ್ಬರದ
ಬಿಱುಬನಱಿದತಿತೀವ್ರತರವಾಯಿತೆನ್ನ ಕಿಱು
ದಱಿಲಿ ತಗ್ಗುವುದಲ್ಲ ಗರ್ವಿಸುವುದುಚಿತವ
ಲ್ಲೆಂದು ವಸುಧಾಧೀಶನು ।
ಅಱಿಯದನ್ಯಾಯಮಂ ಮಾಡಿದೆನೆದೊಮ್ಮೆಂಗೆ
ನೆಱೆದ ಕೋಪಾಗ್ನಿಯಂ ಬಿಡು ತಂದೆಯೆಂದು ಧರೆ
ಗುಱುವ ಸತಿಸುತವೆರಸಿ ಪೊಡವಟ್ಟಡಣಕಿಸಿದ
ನಾಸುರದ ಕೋರಡಿಗನು ॥ ೧೧

ಕ್ರೋಡದಂಜದೆ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಬಂದು ಬನದೊಳಗೆ
ಬೀಡ ಬಿಟ್ಟನಿಮಿತ್ತವನ್ಯಾಯಕೋಟಿಯಂ
ಮಾಡಿ ಮಕ್ಕಳುಗಳಂ ಸಾಯ ಸದೆಬಡಿದುದ
ಲ್ಲದೆ ಬನ್ನವೆತ್ತಿ ಹಲವು ।
ಕೇಡುಮಾತುಗಳಿಂದ ಕಡೆನುಡಿದು ಮತ್ತೀಗ
ಬೇಡ ಕೋಪವನ್ನುಡುಗು ತಂದೆ ಎಂದೆನೆ ನಿನ್ನ
ಕೋಡ ಕೊಱೆಯದೆ ಬಱಿದೆ ಬಿಟ್ಟಪೆನೆ ಎಲವೊ ಕೇ
ಳೆಂದನಾ ಮುನಿನಾಥನು ॥ ೧೨

ಕ್ರೂರಕೃತ್ಯಧಮರುದ್ರೇಕಿಗಳು ದುರ್ಜನಾ
ಕಾರರುಂ ಧೂರ್ತರೊಳಗಾಗಿ ಶರಣೆನಲು ನಿಜ
ವೈರವಂ ಬಿಡುವರೆಂಬಾಗ ನೆಱೆ ಸರ್ವಸಂ-
ಗನಿವೃತ್ತರೆನಿಪ ನಿಮಗೆ ।
ಓರಂತೆ ಬೇಡಿಕೊಳುತಿಪ್ಪೆನ್ನ ಮೇಲೆನಿತು
ಕಾರುಣ್ಯವೇಕಿಲ್ಲ ತಂದೆ ಎನಲೆನ್ನಯ ಕು
ಮಾರಿಯರ ಮದುವೆಯಾಗಲ್ಲಾ ನಿರೋಧಮಂ
ಬಿಡುವೆನೆಂತೀಗೆಂದನು ॥ ೧೩

ವಿವಿಧ ಗುರ್ವಾಜ್ಞೆಯೊಳು ಮಾಡುವವು ಕೆಲವು ಮಾ
ಱುವವು ಕೆಲ[ಪಾ] ಕಾರ್ಯಮುಳ್ಳವಂ ಮಾಳ್ಪುದುಳಿ
ದವ ಬಿಡುವುದೈಸಲೇ ಗುರುಭಕ್ತಿಯೆಂದೆನಲು
ಮುನಿಪ ನೀನೆನ್ನ ಮನದ ।
ಹವಣನಾರಯ್ಯಲೆಂದೆನುಗೆಯ್ದುದಲ್ಲದೇ
ನವನರಕಮುಂ ಮಾಡ ಹೇಳಿದವರುಂಟೆ ನಿ
ಮ್ಮವನು ನಾ ನಿಮ್ಮ ಮನದೆನುವನೆಱಿಯೆನೆ ಮುನಿಪ
ಕೇಳೆಂದನವನೀಶನು ॥ ೧೪

ಒತ್ತಿ ನಿನ್ನಯ ಮನದ ಹವಣಱಿಯಲೆಂದು ನುಡಿ
ಯಿತ್ತಿಲ್ಲ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿ ನುಡಿದೆವು ನಿನ್ನ
ಚಿತ್ತದಲಿ ಶಂಕಿಸದೆ ಮದುವೆಯಾಗೆಂದು ಕೌ
ಶಿಕಮುನೀಂದ್ರಂ ನುಡಿಯಲು ।
ಉತ್ತಮದ ರವಿಕುಲದೊಳುದಿಸಿ ಚಾಂಡಾಲತ್ವ
ವೆತ್ತ ಸತಿಯರ್ಗೆಳಸಿ ಘೋರನರಕಾಳಿಗಿನಿ
ಮಿತ್ರ ಹೋಹವನಲ್ಲ ಬೆಸಸಬೇಡಿದನೆಂದು
ಭೂಭುಜಂ ಕೈಮುಗಿದನು ॥ ೧೫

ಬಿಡದೆ ಸತಿಯರ ಹೊಲೆಯರೆಂಬ ನೆವವೇಕವರ
ಹಡೆದೆನ್ನನೇ ಹೊಲೆಯನೆಂದಾಡಿದಾತನೆಂ
ದಡೆ ಭಸಿತಧರನೆನಲು ರುದ್ರನಂ ಬಯ್ದವನೆ
ಮುನಿಪ ಹೊಲೆಗೆಱಿಯ ಜಲದ ।
ನಡುವೆ ಬಿಂಬಿಸುವ ರವಿ ಹೊಲೆಯನೇ ಕಮಲಭವ
ನೊಡನೆ ಹುರುಡಿಸಿ ಬೇಱೆ ಸರ್ವಜೀವರ ಮಾಡು
ವೆಡೆಯೊಳಾ ಜೀವರೊಳಗಾದವನೆ ನಿಮ್ಮ ಹವ
ಣಱಿಯದಾಡಿದಿರೆಂದನು ॥ ೧೬

ಅಂಬುಧಿಪ್ರಜಪರಿಮಿತಾವನೀತಳದೊಳಾ
ಡಂಬರದ ಕೀರ್ತಿಯಂ ತಳೆವ ನಾನಾಮುನಿಕ
ದಂಬಾಧಿನಾಥ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಸುತೆಯ
ರಂ ಜಗಚ್ಚಕ್ಷುವೆನಿಪ ।
ಅಂಬುಜಪ್ರಿಯಕುಲಲಲಾಮನವನೀಶನಿಕು-
-ರುಂಬಾಧಿಪತಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯಂ ತಂದ
ನೆಂಬೊಂದು ತೇಜಮಂ ಕೊಡಬೇಕು ಭೂಪ ಕೈ
ಮುಗಿದು ಬೇಡಿದೆನೆಂದನು ॥ ೧೭

ಎಡೆವಿಡದೆ ಬೇಡಿ ಕಾಡುವಿರಾದಡೆನ್ನ ಕೇಳ್
ಕಡೆಗೆನ್ನ ಸರ್ವರಾಜ್ಯವನಾದಡಂ ನಿಮಗೆ
ಕೊಡಹಡೆವೆನ್ನಸಲ್ಲದೀಯೊಂದು ತೇಜಮಂ
ಕೊಡೆನೆಂದು ಭೂಪಾಲನು ।
ನುಡಿಯಲು ತಥಾಸ್ತು ಹಡೆದೆಂ ಹಡೆದೆನವನೀಶ
ರೊಡೆಯ ದಾನಿಲಲಾಮ ಸತ್ಯಾವತಂಸ ಎಂ
ದೆಡೆವಿಡದೆ ಹೊಗಳಿ ಬಿಡದಾಘೋಷಿಸಿದನು ಸಂ-
-ಗಡದ ಮುನಿವರರು ಸಹಿತ ॥ ೧೮

ಇಂತೆನ್ನ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ನೀನೊಬ್ಬ
ನೆಂತಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟೆನೆಂದಡೆ ಬಿಡೆನು ನೃಪ ನಿನ್ನ
ಕಾಂತೆ ಸುತ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮತ ಬೇಹುದವರುಗಳ
ನೊಡಬಡಿಸು ಬೇಗನೆನಲು ।
ಭ್ರಾಂತಮುನಿ ನಾನೊಬ್ಬ ಸಾಲದೇ ಸ್ತ್ರೀಬಾಲ
ರಿಂತಾದಡಂ ನುಡಿವರವರಿಚ್ಛೆಯೇ? ಎನ್ನ
ಸಂತಸದಿ ಕೋಯೆಂದಡದಱ ಮಾತಂ ಬಿಟ್ಟು
ಧಾರೆಯಂ ತಾ ಎಂದನು ॥ ೧೯

ಅಡವಿಯಂ ವೊಗೆದು ಸುಡುವಗ್ನಿಗಾಪೋಶನದ
ಗೊಡವೆಯೇವುದು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂ ಕೊಂಬಿರಾ
ದಡೆ ಧಾರೆಯೇಕಯ್ಯ ಧಾರೆಗೊಡದಿರೆ ಮರಳಿ
ನೀಂ ಬಿಡುವುದುಂಟೆ ಎನಲು ।
ಬಿಡುವೆನೆನ್ನಯ ಮಕ್ಕಳಂ ಮದುವೆಯಾಗೆಂದ
ಡಡಿಗಡಿಗೆ ಕೆಟ್ಟ ನುಡಿಯಂ ನುಡಿಯುತಿರಬೇಡ
ಹಿಡಿಯೆಂದು ಸರ್ವಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಂ ಮುನಿಗೆ ಧಾ
ರೆಯನೆಱೆದನವನೀಶನು ॥ ೨೦

ಏನೇನನೆಱೆದೆ ಧಾರೆಯನೆನಲು ಚತುರಂಗ
ಸೇನೆಯಂ ಸಕಲಭಂಡಾರವಂ ನಿಜರಾಜ
ಧಾನಿಯಂ ಜಗದಾಣೆ ಘೋಷಣೆಯುಮಂ ಕಟಕ
ವನು ಸಪ್ತದ್ವೀಪಂಗಳ ।
ಆನಂದದಿಂದಿತ್ತೆನೆನ್ನು ಸರ್ವಾನುಸಂ
ಧಾನವಂ ಬಿಟ್ಟು ಕರುಣಿಸಿ ಹರಸುತಿಹುದೆಂದು
ಭೂನಾಥನೆಱಗಿ ಬೀಳ್ಕೊಂಡಡಣಕಿಸಿ ನಗುತ
ಹೋಗಯ್ಯ ಹೋಗೆಂದನು ॥ ೨೧

ಹರಣವಂ ಬೇಡದುಳುಹಿದನು ಲೇಸಾಯ್ತು ಮುನಿ
ಕರುಣಿಸಿದನೆಂದು ತಲೆದಡವಿಕೊಳುತುತ್ಸವದೊ
ಳುರವಣಿಸಿ ರಥವೇಱಿ ನಡೆಗೊಳಲು ಬಂದು ಹೋ
ಗೆಂದು ನುಡಿವೇಳ್ವೆನೆಂದು ।
ಹುರುಡಿಗನು ಮತ್ತೆ ಕರೆಯಲು ಮರಳಿ ಬಂದು ಚ
ಚ್ಚರ ಬೆಸಸು ಬೆಸನಾವುದೆಂದು ಧೀರೋದಾತ್ತ
ನೆರಡು ಕೈಮುಗಿಯಲಾ ಮುನಿ ನುಡಿದ ಕಷ್ಟವನ
ದಾವ ಜೀವರು ಕೇಳ್ವರು ॥ ೨೨

ಎಳಸಿ ನೀನೆನಗೆ ಧಾರೆಯನೆಱೆದ ಸರ್ವಸ್ವ
ದೊಳಗಣವು ನಿನ್ನ ತೊಡಿಗೆಗಳವಂ ನೀಡೆನಲು
ಕಳೆದು ನೀಡಿದಡೆನ್ನು ಮಂತ್ರಿ ಸತಿ ಸುತರ ತೊಡಿ
ಗೆಗಳ ನೀಡೇಗಳೆನಲು ।
ಕಳೆದು ಕೊಟ್ಟಡೆ ಮೇಲೆ ನೀವೆಲ್ಲರುಟ್ಟುಡಿಗೆ
ಗಳನು ನೀಡೆಂದಡವನೀವ ಪರಿಯಾವುದೆಂ
ದಳುಕಿ ಮನಗುಂದಿ ಚಿಂತಿಸುತ ಕೈಮುಗಿದಿರ್ಪ
ಭೂಪನಂ ಕಂಡೆಂದನು ॥ ೨೩

ಅವನಿಪರು ಮರುಳರೆಂಬುದು ತಪ್ಪದಿದಕುಪಾ
ಯವ ಕಾಣ್ಬುದರಿದೆ ನಾ ತೋಱಿದಪೆನೆಂದು ತ
ನ್ನವನೊಬ್ಬನುಟ್ಟ ಹಣ್ಣುಱುವೆ ಸೀರೆಯನೀಸಿ
ಕೊಂಡು ನಾಲ್ಕಾಗಿ ಸೀಳಿ ।
ಶಿವಶಿವ ಮಹಾದೇವ ಕರುಣವಿಲ್ಲದ ಪಾಪಿ
ಯವಿಚಾರದಿಂ ನೀಡೆ ನಾಚದೊಗಡಿಸದಳುಕ
ದವರೊಬ್ಬರೊಂದೊಂದನುಟ್ಟು ದಿವ್ಯಾಂಬರವ
ನಿತ್ತಡಲಸದೆ ಕೊಂಡನು ॥ ೨೪

ಮಿಸುಪ ಕಳೆಗಳನು ತೃಣಸಸಿಮುಖ್ಯ ಜೀವಿಗಳಿ-
ಗೊಸೆದೊಸೆದು ದಾನವಿತ್ತಂಬರವನುಳಿದ[1]ಮು[1]ಳ-
ಕ್ಷಿತಿಯಂತೆ ಸರ್ವ ತೊಡಿಗೆಗಳನಿತ್ತಂಬರವ
ನುಳಿದೆಱುವೆಯುಟ್ಟರಸನು ।
ಕುಸಿದು ಪೊಡಮಟ್ಟನ್ನು ಹೋಹೆನೈ ತಂದೆ ಸಂ
ತಸವೆ ನಿಮಗೆನಲಡ್ಡ ಮೋಱೆಯೊಳುದಾಸೀನ
ಮಸಕದಿಂ ಹೋಗೆಂದು ಹೋಗಬಿಟ್ಟಳುಪಿ ಮು
ತ್ತಾ ಕೈಯಲೇ ಕರೆದನು ॥ ೨೫

ಮನದೊಳರ್ಥದನೊಂದನಾಡಬೇಕಾದಡೆ
ಮುನಿಯಲೇ ಎನಲು ಮುನ್ನೇನನಾಡಿದಡೆ ನಾ
ಮುನಿದೆನೆಲೆ ತಂದೆ ಪೇಳೆನೆ ಬಹುಸುವರ್ಣಯಾ
ಗವ ಮಾಡಿದಂದು ನೀನು ।
ಎನಗೆ ದಕ್ಷಿಣೆಗಿತ್ತ ಧನವನೀವುದು ದೇಶ
ವನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಹಾತನನ್ಯ ಸಾಲವನು ನೆ
ಟ್ಟನೆ ಹೊತ್ತು ಹೋಗಲಾಗದು ನಿಲಿಸಲಾಗದಿ
ತ್ತೆಡೆಯನಿಡು ಬಳಿಕೆಂದನು ॥ ೨೬

1 ಒ (ಕ.ಗ.ಘ.)

ಅನುಗೆಟ್ಟ ಮರುಳೆ ನೀನೆಂದಲ್ಪದಕ್ಷಿಣೆಯ
ಧನವೆನಿತು ನಿನ್ನ ಮನದರ್ಥವೆನಿತಱಿಕೊಳ್ಳಿವು
ದನಿತರ್ಥವದೆ ಮೊದಲ ಭಂಡಾರದೊಳಗೆ ನೀ
ನಿನ್ನು ಬಳಲಿಸದಿರೆನಲು ।
ಕೊನೆವೆರಳನ್ನಲುಗಿ ತಲೆದೂಗಿ ಲೇಸೈ ನಿನ್ನ
ಮನಕೆ ಸರಿಯಿಲ್ಲ ಮಝ್ಝುಭಾಪು ಭಾಪ್ಪರರೆ ನೆ
ಟ್ಟನೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಾಳೆ ಡೆದು ನುಡಿವ ನುಡಿ ಹಸನಾಯಿ
ತೆಂದು ಘೂರ್ಣಿಸಿ ನಕ್ಕನು ॥ ೨೭

ಕಡೆಗಣಿಸಿ ನಗಲೇಕೆ ತಂದೆಯೆನೆ ಧಾರೆಯಂ
ಕೊಡುವಾಗ ದಕ್ಷಿಣೆಯ ಧನವದಱೊ[1]ಳ್[1]ದೆಯೆಂದು
ನುಡಿದುದುಂಟೇಯೆನಲು ಹೇಱನೊಪ್ಪಿಸಿದವಂ
ಗಲ್ಲಿಯದು ಸುಂಕವೆನಲು ।
ಒಡಲಳಿದಡಂ ಸಾಲವಳಿಯದೆನ್ನಲೇ ಧರಣಿ
ಯೊಡೆತನಂ ಹೋದಡೇಂ ಸಾಲ ಹೋಹುದೆ ಮುನ್ನಿ
ನೊಡವೆಯಂ ಕೊಡು ಕೊಡದಡೆಲ್ಲವಂ ಮರಳಿ ಕೈ
ಕೊಳು ಬಱಿದೆ ಬಿಡೆನೆಂದನು ॥ ೨೮

ಜತ್ರಕನ ನುಡಿಗೆ ತೆಕ್ಕಿದನೆ ತೆರಳಿದನೆ ತಲೆ
ಗುತ್ತಿದನೆ ಸಡಿಪಡಲ್ಲಿಲ್ಲವಧಿಯಂ ಕೊಟ್ಟು
ಚಿತ್ತವಿತ್ತನುಸರಿಸಿ ಕೊಂಬಿರಾದಡೆ ತಂದು
ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಕೊಡುವೆನೆನಲು ।
ಹತ್ತು ದಿನವೆನಲು ಮುನಿಯಱಿನೆನಲರಸನಿ
ಪ್ಪತ್ತು ದಿನವೆನಲು ಯತಿ ದೊರಕವೆನೆ ನೃಪತಿ ಮೂ
ವತ್ತು ದಿನವೆನಲು ಋಷಿ ಯಾಗದೆನಲರಸ ನಾ
ಲ್ವತ್ತೆಂಟು ದಿನವೆಂದನು ॥ ೨೯

1 ಳ (ಪ.)

ಅಲ್ಲವೆಂದೆನ್ನ ನೀನಿತ್ತವಧಿ ಕಿಱಿದೇವ
ರಿಲ್ಲ ಧನವಂ ಗಳಿಸಿ ತಂದೀವೆನೆನಲು ದಿನ
ವಿಲ್ಲೊಬ್ಬ ತೆಱಕಾಱನಂ ಕೊಟ್ಟಡಾತಂಗೆ
ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಕೊಡುವೆನೆನಲು ।
ಬಲ್ಲಿದನನೊಬ್ಬನಂ ಕೊಡುವೆನಾತಂಗೆ ಧನ
ವೆಲ್ಲವಂ ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಕೊಡುವಂತಿರೆನಗಲ್ಲಿ
ಹೊಲ್ಲಹಂ ಸೂರುಳಂ ಸೂರುಳಿಡು ಬೇಗ ಕಾ
ಡದೆ ಕಳುಹಿದಪೆನೆಂದನು ॥ ೨೦

ಶಿವಪೂಜೆಯಂ ಮಾಡದವನು ಗುರ್ವಾಜ್ಞೆಗೆ
ಟ್ಟವನು ಪರಸತಿಗೆಳಸುವವನು ಪರರಸುಗೆ ಮುಳಿ
ವವನು ತಾಯುಂ ಬಗೆಯದವನು ತಂದೆಯನೊಲ್ಲ
ದವನು ಪರನಿಂದೆಗೆಯ್ವ ।
ಅವನು ಇಟ್ಟಗೆಯ ಸುಟ್ಟವನು ಬೇಗೆಯನಿಕ್ಕು
ವವನಧರ್ಮರನು ಬೆರಸುವವನು ಕುಲಧರ್ಮಗೆ
ಟ್ಟವನಳಿವ ನರಕದೊಳಗೆಳಿವೆನವಧಿಗೆ ನಿಮ್ಮ
ಧನವನೀಯದಡೆಂದನು ॥ ೨೧

ಮೇಲೆನ್ನ ನಾನಾಳ್ವ ದೇಶದೊಳು ಬೇಡದಂ
ತೋಲೈಸದಂತೆ ಕೃಷಿವ್ಯವಸಾಯವಂ ಮಾಡ
ಪಾಳಯಂಗಟ್ಟರದೆಯವಧಿಯೊಳು ಹೊನ್ನ ನಿ
ರ್ಣಯಿಸುವುದು ಬೇಗನೆನಲು ।
ಭೂಲೋಲನದಕೊಡಂಬಡಲು ಸಪ್ತದ್ವೀಪ-
ಜಾಲವೆಲ್ಲೆನ್ನವಱಿಂದ ಹೊಱಗಾವುದೆಂ
ದಾಲಿಸಲು ಹೇಮಕೂಟಂ ವಾರಣಾಸಿಗಳು
ಹೊಱಗು ಮುನಿ ಕೇಳೆಂದನು ॥ ೨೨

ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ಹೊಱಗು ಕಲಿಕಾಲ ಹೊಗದಂತಕನ
ಸುಳಿವವಱಿಕೊಳಿಲ್ಲ ಕಾಮನ ಡಾವರಂ ಕೊಳ್ಳ
ಘುಳಿದ ಮಾಯೆಯ ಮಾತು ಬೇಡ ಪಾಪಂಗಳ
ಟಂ ನಾಟವನ್ಯಾಯದ ।
ಕಳಿಗೆ ತೆಕ್ಕವು ಮಾರಿಮೃತ್ಯುಗಿತ್ಯುಗಳ ಬಲೆ
ಗೊಳಗಾಗ[1]ದ[1]ಧಿಕಪುಣ್ಯದ ಬೀಡು ಮಂಗಳದ
ನಿಳಯ ಮುಕ್ತಿಯ ಮೂಲವೆನಿಸುವವು ಕಾಶಿ ಹಂ
ಪೆಗಳು ಮುನಿ ಕೇಳೆಂದನು ॥ ೩೩

ಅವಕೆ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ವಿರೂಪಾಕ್ಷರೇ ಒಡೆಯ
ರವನಿಯೊಳಗಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಾಜ್ಞೆಗಳು ಸಲ್ಲ ಬಱಿ
ಯ ವಿಚಾರ ಹೊಲ್ಲ ಹಂಪೆಗೆ ಹೋಹಡೆಡೆಯಿಲ್ಲ
ಕಾಶೀಪುರವನೆ ಸಾರ್ದು ।
ನಿವಗೆ ಕೊಡುವರ್ಥವಂ ಕೊಡುವೆನೆನ್ನಳಲಿಸದೆ
ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಮುನಿನಾಥ ಕರುಣಿಸೆನೆ ಹೋಗು ವ
ಸ್ತುವ ಬೇಗ ಮಾಡೆಂದೆಡಡಿಗೆಱಗಿ ನಡೆದನಾ
ಧೈರ್ಯನಿಧಿ ಭೂಪಾಲನು ॥ ೩೪

ಬಿಟ್ಟು ಹೆದಱದೆ ಹೋಹ ನೃಪನ ಕಳೆಯಂ ಕಂಡು
ಕೆಟ್ಟೆನವನಿಯನೆಯ್ದೆ ಕೊಂಡಡಂತದನೊಡಂ
ಬಟ್ಟು ಶಪಥಕ್ಕೆ ಮೆಯ್ಗೊಟ್ಟನವನಲ್ಲಿ ಹುಸಿ
ಹುಟ್ಟದೆನ್ನಕಟ ನಾನು ।
[2]ನ[2]ಟ್ಟು ಕೋಟಲೆಗೊಂಡನಂತಕಾಲಂ ತಪಂ
ಬಟ್ಟ ಪುಣ್ಯವನೀವೆನೆಂದೆನೆದು ಹೋದಡೊಳ
ಗಿಟ್ಟುಕೊಂಬರೆ ಮುನಿಗಳೆನ್ನನೆಂದೋರಂತೆ
ಮಱುಗಿದಂ ಮುನಿನಾಥನು ॥ ೩೫

1 ವ (?); 2 ಕ (ಪ.)

ಕುಂದದೆ ವಸಿಷ್ಠನೊಳು ಮಲೆತು ಬೆಂಗೊಟ್ಟಳ್ಳೆ
ಹೆಂದದ ತಪಃಫಲವ ಹೋಗಾಡಿದಾತನೀ
ಬಂದನೆಂದೆನ್ನನೆಲ್ಲಾ ಮುನೀಶ್ವರರು ನಗ
ದಿರರೆಂದು ತನ್ನ ತಾನು ।
ಕೊಂದುಕೊಳಬಗೆದು ಮತ್ತೆಚ್ಚತ್ತು ಚಿತ್ತದಲಿ
ನೊಂದಡೇನಹುದಿವಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ಕಾಣಬೇ
ಕೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ನೋಡಿ ಮತ್ತೊಂದುಪಾಯಮಂ
ಕಂಡನಾ ನಿಷ್ಕರುಣನು ॥ ೩೬

ಪುರದ ವಿಭವದ ಜನದ ಸಿರಿಯ ಕೇರಿಗಳ ವಿ
ಸ್ತರದ ಕೈಗೆಯ್ದ ದುರ್ಗದ ಬಲ್ಲುಹ ತನ್ನ ಹಿರಿ
ಯರಮನೆಯ ಕೇಳೀವನದ ಲತಾಗೃಹದ ದೀ
ಹದ ಖಗಮೃಗಾವಳಿಗಳ ।
ವರಚಿತ್ರಶಾಲೆಗಳ ಧನಧಾನ್ಯಸಂಚಯದ
ಪರಮವನಿತೆಯರ ನಾನಾರತ್ನಕೋಶದು
ಬ್ಬರದ ಸೊಗಸಂ ಕಂಡು ಮನ ಮಱುಗದೇ ಪುರ
ಕೈಕೆಯ್ದು ನೋಡುವೆನೆಂದನು ॥ ೩೭

ಧರಣೀಶ ಬಂದು ಹೋಗೊಂದು ಮಾತುಂಟೆಂದು
ಕರೆದು ನಿನ್ನಂ ನಂಬಿ ನಾನು ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ವ
ಭರದೊಳೆಱಿಯದೆ ಹೋದಡೆಲೆಮರುಳೆ ನಿನಗೆಲ್ಲಿ
ಯರಸುತನವೆಂದು ವಿರಾಱಿ ।
ಪುರದ ಬಾಗಿಲ ಬಲಿದು ಗದಱಿಕೊಂಡಬ್ಬರಿಸಿ
ಪರಿಜನಂ ಕಲುಗುಂಡ ಕಱೆಯುದಿರ್ದರೆನ್ನನೊ
ಯ್ದಿರಿಸಿ ಸರ್ವವನೊಪ್ಪುಗೊಟ್ಟು ಹೋಗೆಂದಡವ
ನಿಪನದನೊಡಂಬಟ್ಟನು ॥ ೩೮

ನಡೆ ರಥವನೇಱಿಕೊಳ್ಳೊಲ್ಲೆನೇಕೊಲ್ಲೆ ಪರ
ರೊಡವೆಯೆನಗಾಗದೇಕಾಗದಾನಿತ್ತನಿ
ತ್ತಡೆ ಕೊಳಲುಬಾರದೇಂಕಾರಣಂ ಬಾರದೆಮ
ಗಂ ಪ್ರತಿಗ್ರಹ ಸಲ್ಲದು।
ಕಡೆಗೆ ನಿನ್ನೊಡವೆಯಲ್ಲವೆಯಲ್ಲವೇಕಲ್ಲ
ಕೊಡದ ಮುನ್ನೆನ್ನೊಡವೆ ಕೊಟ್ಟ ಬಳಿಕೆನಗೆಲ್ಲಿ
ಯೊಡವೆಯೆಂದರರೆ ದಾನಿಗಳ ಬಲ್ಲಹನು ಮುನಿ
ಯೊಡನೆ ಸೂಳ್ನುಡಿಗೊಟ್ಟನು ॥ ೩೯

ಬೇಡಿಕೊಂಬೆಂ ಭೂಪ ಎನೆ ಬೇಡಬೇಡ ನಾ
ಮಾಡಿದುದನೆನ್ನ ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುವೆನು ನೀ
ನಾಡಂಬರದೊಳು ರಥವೇಱಿ ಚತುರಂಗಬಲ
ವೆರಸಿ ನಡೆ ತಂದೆ ಎನ್ನ।
ಕಾಡಬೇಡವಧಿ ಕಿಱಿದೆಡೆ ದೂರ ಹೊತ್ತು ಹೋ
ಗಾಡದಿರ್ದಡೆ ತನ್ನನೊಯ್ದು ಮೇರುವಿನ ತುದಿ
ಗೋಡನೇಱಿಸಿದಾತ ನೀನೆಂದು ಮುನಿಪತಿಗೆ
ಭೂಭುಜಂ ಕೈಮುಗಿದನು ॥ ೪೦

ಅಕ್ಕಱಿಂದಲ್ಲ ನೀನೋಡಿಹೋದಹೆಯೆಂಬ
ಕಕ್ಕುಲಿತೆಗೇಱಿಂದೆನ್ನೆಸೆಯೆನೆ ಬಲುಗಾಹ
ನಿಕ್ಕಯ್ಯ ಎನೆ ಕಾಹಿನವರು ನಿನ್ನವರೆಂದ
ಡವರು ಬೇಡಯ್ಯ ನಿನ್ನ।
ಮಕ್ಕಳಹ ಮುನಿಗಳಂ ಬೆಸಸೆನಲು ಬೆಸಸಿ ಮುನಿ
ರಕ್ಕಸಂ ರಥವೇಱಿ ಚತುರಂಗಬಲವೆರಸಿ
ಮಿಕ್ಕು ನಡೆದಂ ಸರ್ವಸಂಭ್ರಮದ ಸಡಗರಂ
ಮಿಗಲಯೋಧ್ಯಾಪುರಕ್ಕೆ ॥ ೪೧

೬. ರಾಜ್ಯಸಮರ್ಪಣ

ಧರೆ ಬಿರಿಯಲೆಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಱೀಷ್ಕನಂತನಿಸ್ಸಾಳದ
ಬ್ಬರವನಾಲಿಸಿ ಪುರದ ಕೇರಿಗಳನೊಪ್ಪೆ ಸಿಂ
ಗರಿಸಿ ಮನೆಮನೆಗಳೊಳ್ಳು ಗುಡಿತೋರಣಂಗಳಂ
ಸರದೆಗೆದು ಸಂಭ್ರಮದಲಿ।
ಅರರೆ ಕೋಟಾಕೋಟಿ ಕರಿತುರಗರಥ[1] ಪತ್ತಿ[1]
ಪರಿಜನಂವೆರಸಿ ಮತ್ತಾ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಭೂ
ವರನನಿದಿರ್ಗೊಳಲು ನಡೆದರು ಶಶಿಯನಿದಿರ್ಗೊಂಡು
ಪೆರ್ಚ್ಚುವಂಭೋಧಿಯಂತೆ ॥೧

ಮುತ್ತಿ ಮುಸುಕಿದ ಹಲವು ಕೈದುಗಳ ಝಲ್ಲರಿಗ
ಳೊತ್ತಿನೊಳು ತಳಿತ ಬೆಳುಗೊಡೆಗಳೆಡುಕುಱ ನೆಳಲ
ಕುತ್ತುಱಿಸೊಳು ಡಾಳಿಸುವ ಚಮರಿಸೀಗುರಿಗಳೊ
ಗ್ಗಿನ ಕುಱುಹುವಿಡಿದು ನಡೆದು।
ಎತ್ತಿದ ಮೊಗಂ ನಿಲುಕಿನೋಳ್ಪ ಕಂಗಳು ಮುಗಿದು
ಹೊತ್ತ ಕೈಯುವಧಾರು ಜೀಯ ಎಂದೆಂಬ ನುಡಿ
ವೆತ್ತು ಹತ್ತಿರೆ ಬಂದು ಮುನಿಯ ಮೊಗವಂ ಕಂಡ
ಹೊತ್ತನಿನ್ನೇವೊಗಳ್ವೆನು ॥೨

---

1 ಪಂಥಿ (ಕ.), ಮಂದಿ (ಗ.), ಫೀಜು (ಘ)

ನಸುನನೆಯನಪ್ಪಿ ದಳಿಕುಳದಂತೆ ಕಡುಹಸಿದು
ಕಸುಗಾಯನಗಿದ ಗಿಳಿಗಳ ಬಳಗದಂತೆ ನಿ
ಟ್ಟುಸದೆ ವಿಷಮಂ ಸವಿದ ಶಿಶುವಿಸರದಂತೆ ಕೊರ ನಿ
ಡಂ ಕರ್ದುಕಿ ಚಂಚು ನೊಂದು।
ಕುಸಿದ ಪಿಕನಿಕರದಂತಾಸತ್ತು ಬೇಸತ್ತು
ಬಸವಳಿಯುತ್ತೆಂದು ಮಂದಿಗಳೊಳೈಱಿಸಿದರು ಮಾ
ಮಸಕದಿಂ ಪುರಜನಂ ಭೂಪನಂ ಹೊಲಗೆಟ್ಟ
ಕಱು ತಾಯನಱಸುವಂತೆ ॥ ೩

ಹಗಲೊಗೆದ ಚಂದ್ರಕಳೆಯಂತೆ ಬಿಱುವೈಶಾಖ
ವಗಿದ ಬನದಂತೆ ಬಿಸಿಲೊಳು ಬಿಸುಟ ತಳಿರಂತೆ
ಮೊಗ ಕಂದಿ ಕಳೆಗುಂದಿ ಯುಱುವೆಗ್ಗಪ್ಪಡವುಟ್ಟು
ರ್‍ಭಾಗವಳಿದ್ದೊಪ್ಪಗೆಟ್ಟು
ಮಗನರಸಿ ಮಂತ್ರಿಸಹಿತವನಿಪಂ ಹಿಂದೆ ದೇ
ಸಿಗನಂತೆ ಕೌಶಿಕನ ಕಾಹಿನೊಳು ಬರೆ ಕಂಡು
ಬಗೆ ಬೆದಱಿ ಹೊದ್ದಿ ಹೊಡೆವಟ್ಟು ಕಾಣಿಕೆಯ ಚಿ
ತ್ರೈಸು ಭೂಭುಜ ಎಂದರು ॥ ೪

ಎನಗರಸುತನ ಮಾದು ಹೋಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
ಮುನಿಗಾದುದಾತನಂ ಕಂಡು ಕಾಣಿಕೆಯನಿ
ತ್ತನುದಿನಂ ಬೆಸಕೈವುದೆನಲೊಲ್ಲೆನಲು ಬೋ
ಧಿಸಿ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ।
ಜನವ ಕಾಣಿಸಿ ಕಾಣಿಕೆಯ ಕೊಡಿಸಿ ಹಿಂದುಗೊಂ
ಡಿನಕುಲಲಲಾಮನೈಯ್ತಂದು ಪುರಮಂ ಹೊಕ್ಕು
ಮನದೊಳುತ್ಸವದ ಹೆಚ್ಚುಗೆಯುಳಿದು ನಿಂದ ಮಂ
ದಿಯ ನೋಡುತಂ ನಡೆದನು ॥ ೫

ನೂಕಿ ನಡೆದರಮನೆಯ ಹೊಕ್ಕು ಸಿಂಹಾಸನ
ಕ್ಕಾ ಕೌಶಿಕಂ ಬಂದು ಭೂಭುಜನ ಕೈಯ ಪಿಡಿ
ದೀ ಕಟಕವೀ ಕೋಟೆಯೀ ಕರಿಗಳೀ ತುರಗ
ವೀ ರಥಗಳೀ ಪರಿಜನ ।
ಈ ಕೋಶವೀ ಕಾಂತೆಯೀ ಕುವರನೀ ಮಂತ್ರಿ
ಯೀ ಕಾಮಿನೀಜನಂ ಮಱುಗದಂತಿರಸಾಗ
ಬೇಕೆಂದಡೆನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಮದುವೆಯಾಗು ಕಾ
ಡದೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಹೆನೆಂದ ॥ ೬

ಪೆತ್ತ ತಾಯುಂ ಮಾಱಿ ಕೊತ್ತ ಕೊಂಬರೆ ಮೂಗ
ನಿತ್ತು ಕನ್ನಡಿಯ ನೋಡುವರೆ ಮಾಣಿಕದೊಡವ
ನೊತ್ತೆಯಿಟ್ಟೊಡೆದ ಗಾಜಂ ಹಿಡಿವರೇ ಕೋಪ
ದಿಂ ಸತ್ತು ಮದುವೆಯಹರೆ ।
ಕತ್ತುರಿಯ ಸುಟ್ಟರೞ[1] ಕುಱು[1] ಕಲನು ಗೆಯ್ವರೇ
ಚಿತ್ತೈಸು ಹೊಲತಿಯರ ನೆರೆದು ನಾನೋವದಿ
ಪ್ಪತ್ತೊಂದು ತಲೆವೆರಸಿ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಹೆನೇ
ಮುನಿನಾಥ ಹೇಳೆಂದನು ॥ ೭

ಒಲ್ಲದಿರಬೇಡ ಲೇಸೊಲ್ಲೆಯೇಕೊಲ್ಲೆಯೆ
ನ್ನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಲ್ಲಾದಡಿನ್ನು ನೀನೀಗ ನಿನ
ಗುಳ್ಳ ಪರಿವಾರಮಂ ಕರಸು ಬೇಗದಲಿಂತು
ಚತುರಂಗಬಲಸೇನೆಯ ।
ಸಲ್ಲಲಿತ ದೇಶಕೋಶವನು ಕಟಕವನವ
ಕ್ಕಳ್ಳ ಕುಲಕರಣ ದುರ್ಗಂ ಮುದ್ರೆ ಮೊದಲಾದು
ದೆಲ್ಲವಂ ಬಿಡದೊಪ್ಪುಗೊಟ್ಟು ಹೋಗೇಳೆನಲು
ಕರಸಿದಂ ಭೂನಾಥನು ॥ ೮

1 ಕರು (?)

ಬಾಡಿದ ಮೊಗಂ ಬಱತ ಬಾಯ್ ಸುರಿವ ನಯನಾಂಬು
ಪಾಡಳಿದ ಮತಿ ನೀಡಿ ಬೆಳೆದ ಸುಯ್ ದುಗುಡದ
ಕ್ಕಾಡುವಂಗಂ ನಿರೋಧಾಗ್ನಿಯಿಂ ಕುದಿದು ಮಱು
ಗುವ ಮನಂ ಮಾಸಿದ ಮುದಂ।
ಕೂಡೆ ಬಂಧ್ವಖಿಳಪರಿವಾರಮಂ ಸತಿಯುರಂ
ನಾಡೆ ಚತುರಂಗಬಲವಂ ಪುರಜನಂಗಳಂ
ನೋಡಿ ತೋಱಿಸಿ ಬೇಱಿವೇಱೊಪ್ಪುಗೊಡುತಿರ್ದ
ನಾ ಧೈರ್ಯನಿಧಿ ಭೂಪನು ॥೯

ಇದು ರತ್ನಭಂಡಾರವಿದು ಹೇಮಭಂಡಾರ
ವಿದು ಸುನಾಣೆಯವರ್ಗವಿದು ಪಟ್ಟಕರ್ಮಕ್ಕುಲ
ವಿದು ಬೆಳ್ಳಿಯುಗ್ರಾಣವಿದು ಕಂಚಿನುಗ್ರಾಣ
ವಿದು ಸರ್ವಶಸ್ತ್ರಶಾಲೆ।
ಇದು ಹಸ್ತಿಸಂದೋಹವಿದು ತುರಗಸಂತಾನ
ವಿದು ವರೂಥಪ್ರಕರವಿದು ಪದಾತಿವ್ರಾತ
ವಿದ ನೋಡಿಕೋಯೆನುತೊಪ್ಪಿಸಿದನಾ ಮುನಿಗೆ
ಭೂನಾಥಕಂದರ್ಪನು ॥೧೦

ಹಿರಿಯ ಬಿರುದಿನ ಮುದ್ರೆಯಿದು ನಗರವಿದು ಪೂರ್ವ
ಧರಮನೆಯಿದ್ದಖಿಳಪರಿವಾರವಿದು ಸಿವುಡಿಯಿದು
ಕರಣವಿದು ಮೇಲುಳ್ಳ ಸರ್ವಸ್ವವಿದು ನೋಡಿ
ಕೋ ಮಹಾಪುರುಷ ಎಂದು।
ವರಕೌಶಿಕಂಗೊಪ್ಪುಗೊಟ್ಟೆಲ್ಲ ಸಂದುದೇ
ಪರಿಣಾಮವೇ ಇನ್ನು ಹೋಹೆನೇ ಮುನಿನಾಥ
ಕರುಣಿಸಿದಿರೇ ಎಂದು ಪೊಡವಂಟು ಹೋಹರಸ
ನೊಡನೈದ್ದನಾ ಮುನಿಪನು ॥೧೧

ಪೊಱಮಡುವ ಭೂಪಾಲನಂ ಕಂಡು ಕಣ್ಗೆಟ್ಟು
ಮಱುಗಿ ಬಸುಱಿಂ ಹೊಸೆದು ಬಸವಳಿದು ಬಿಸುಸುಯ್ದು
ಮೊಱೆಯಿಟ್ಟು ಬಾಯ್ವಿಟ್ಟು ಕೈನೀಡಿ ಕರೆದು ಕ
ಟ್ಟೊಱಲಿ ಸೈರಿಸಲಾಱದೆ।
ನೆಱೆ ನಿನ್ನ ನಂಬಿ ನಚ್ಚಿರ್ದ ಪರಿವಾರಮಂ
ಮಱೆದೆಯೋ ತೊಱೆದೆಯೋ ಮಾಱಿದೆಯೋ ಪೇಳು ನೇ
ಸಱ ಕುಲಜ ಎಂದೆಂದು ನುಡಿನುಡಿದು ಮಿಡುಮಿಡನೆ
ಮಿಡುಕಿತ್ತು ಪೌರಜನವು ॥೧೭

ದಂತಿಯಿಂದಿಳಿದು ನಡೆದಱಿಯದವ ಬಱಿಗಾಲೊ
ಳೆಂತಡಿಯನಿಡುವೆ ಹಾಸಿನೊಳು ಪವಡಿಸುವಾತ
ನೆಂತು ಕಲುನೆಲದೊಳೊಱಗುವೆ ಸಿತಚ್ಛತ್ರ ತಂ
ಪಿನೊಳು ಬಪ್ಪಾತ ನೀನು।
ಎಂತು [1]ಬಱಿ[1]ಬಿಸಿಲನಾನುವೆ ಪುರದೊಳಿಪ್ಪಾತ
ನೆಂತರಣ್ಯದೊಳಿಪ್ಪೆ ಜನವನಗಲ್ದಱಿಯದವ
ನೆಂತು ಪೇಳೇಕಾಕಿಯಾಗಿಪ್ಪೆ ಎಂದು ಬಾ
ಯ್ವಿಟ್ಟುದು ಸಮಸ್ತಜನವು ॥೧೮

ಹೊಱಗೆ ದಾನವ ಬೇಡುವವರುಂಟೆ ಕೊಟ್ಟು ಬೇ
ಸಱದ ಮುಗುದರಸು ದೊರಕಿದನಲಾ ಎಂದು ಕ
[2]ಟ್ಟಱೆಗಂಡ[2] ಪಾಪಿ ನಿಷ್ಕರುಣಿ ನಿರ್ದಯ ಮೂರ್ಖ
ನೀಚ ನೀರಸ ನಿರ್ಗುಣ।
ನೆಱೆ ಕೊಂದೆ ನಂಬಿ ನಚ್ಚಿರ್ದರೆಮ್ಮೊಡಲೊ
ಳಿಱಿಯುತ್ತಿಪ್ಪಳಲ ಬೇಗೆಯ ಬೆಂಕಿಯುರಿ ನಿನ್ನ
ನಱಿಯದೇ ಹೇಳು ವಿಶ್ವಾಮೃತ್ಯುವಾದೆ ವಿ
ಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಎನುತಿರ್ದರು ॥೧೯

1 ಬಱು (?) ; 2 ಟ್ಟೆಱೆಗಣ್ಣ (ಕ.ಗ.), ಟ್ಟಱೆಕಂಡೆ (ಖ.)

ಜಡೆಗಳೆದು ಮಕುಟಮಂ ನಾರಸೀರೆಯನು ತೊಱೆ
ದುಡಿಗೆಯಂ ರುದ್ರಾಕ್ಷಮಾಲೆಯಂ ಕಳೆದು ಮಣಿ
ದೊಡಿಗೆಯಂ ಕಂದಮೂಲವನೊಲ್ಲದೂಟಮಂ
ದರ್ಭೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಸಿರಿಯನು
ಅಡವಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ನಗರಿಯ ಭಸಿತಮಂ ಬಿಟ್ಟು
¹ಕಡು¹ಸುಗಂಧಂಗಳ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವವ ಬಿಟ್ಟು
ಮಡದಿಯರ ಜಗವಱಿಯೆ ಕೂಡಲು ವ್ರತಕ್ಕೆ ಮು
ಪ್ಪಾಯ್ತು ಮುಪ್ಪಿನೊಳೆಂದರು ॥ ೧೫

ಮಲೆತು ಬೆನ್ನಟ್ಟುವ ಮಹಾರಿಷಡುವರ್ಗಮಂ
ಗೆಲಲಱಿಯದವನಾವ ಹಗೆಗಳಂ ಗೆಲುವೆ ನಿ
ನ್ನೊಳಗೆ ಕರಣವ ಸಂತವಿಡಲಱಿಯದವನಾವ
ದೇಶವಂ ಸಂತವಿಡುವೆ
ಸಲೆ ತಪಸ್ತೇಜದಿಂ ಪುರುಷಾರ್ಥಕೋಶಮಂ
ಬಳಸಲಱಿಯದನಾವ ತೇಜದಿಂ ಕೋಶಮಂ
ಬಳಸಿದಪೆ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಕಡುಪಾಪಿ ಮೂರ್ಖ ಕೌ
ಶಿಕ ಕೇಳು ಕೇಳೆಂದರು ॥ ೧೬

ಪುರದ ಪುಣ್ಯಂ ಪುರುಷರೂಪಿಂದೆ ಪೋಗುತಿದೆ
ಪರಿಜನದ ಭಾಗ್ಯವಡವಿಗೆ ನಡೆಯುತಿದೆ ಸಪ್ತ
ಶರಧಿಪರಿವೃತಧರೆಯ ಸಿರಿಯ ಸೊಬಗಜ್ಞಾತ
ವಾಸಕ್ಕೆ ಪೋಗುತಿದೆ ಕೋ
²ಪೊರೆವ² ದೀನಾನಾಥರಾನಂದವಡಗುತಿದೆ
ವರಮುನೀಂದ್ರರ ಯಾಗರಕ್ಷೆ ಬಲವಳಿಯುತಿದೆ
ನಿರುತವೆಂದೊಂದಾಗಿ ಬಂದು ಸಂದಿಸಿ ನಿಂದ
ಮಂದಿ ನೆಱೆ ಮೊಱೆಯಿಟ್ಟುದು ॥ ೧೭

1 ಜಿಡೆ (ಖ.ಗ.ಘ.); 2 ಧರೆಯ (ಕ.ಗ.ಘ.)

ವಸುಧೆ ಬಾಯ್ಬಿಡೆ ದೆಸೆಗಳೆಸವಳಿದು ಮಱುಗೆ ನಿ
ಟ್ಟಿಸಲಾಱದಂಬರಂ ಕಂಬನಿಯನುಗುಳೆ ಶೋ
ಕಿಸುವ ಪರಿಜನದೆಳಲನಾಱಿಸುತ ಪಾಲಿಸುತ
ಸರದೋಱಿ ಸಂತವಿಡುತ।
ನೃಪಸಗಿ ಪುರವಂ ಮೀಱಿ ಹೋಗುತ್ತ ಹಿಂದೆ ಸಂ
ಧಿಸಿ ಬಪ್ಪ ಕೌಶಿಕನ ಕಂಡು ನಿಂದವನೀಶ
ನೊಸೆದು ನಿಲಿಸುವ ಭರದೊಳೊಂದೆರಡು ಮಾತನಾ
ಡಿದನದೇವಣ್ಣಿಸುವೆನು ॥ ೧೮

ಹಿಂದೆ ರಾಜ್ಯಂಗೆಯ್ವ ಗರ್ವದಿಂ ಹೊಲತಿಯರ
ತಂದು ಕುಲವಂ ಕೆಡಿಸಲಾಱದೆಳಲಿಂ ನಿಮ್ಮ
ನೊಂದೊಂದು ವಿಧದಿ ದಟ್ಟಿಸಿ ಜಱಿದು ಮಾಱುತ್ತ
-ರಂಗೊಟ್ಟು ಕೆಟ್ಟು ನುಡಿದು।
ನಿಂದೆಗೆಯ್ದನ್ಯಾಯ ಪಾಪಿ ಚಂಡಾಲನೆ
ನ್ನಿಂದಧಮರಾರಯ್ಯ ಸರ್ವಾಪರಾಧಿಯಾಂ
ತಂದೆ ಕರುಣಂಗೆಡದಿರೆಂದು ಮುನಿಯಂ ಬೇಡಿ
ಕೊಂಡನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ॥ ೧೯

ಮನದೊಳಗೆ ಮಱುಗದಿರಿ ಚಿಂತಿಸದಿರಳಲದಿರಿ
ಮುನಿಯದಿರಿ ನೋಯದಿರಿ ಧೃತಿಗೆಡದಿರೇಗಳೆರ
ಡನೆಯ ಶಿವನೆನಿಪ ಕೌಶಿಕನೊಡೆಯನಾದನಾ
ತನ ಪಾದಪಂಕಜಕ್ಕೆ।
ಎನಗೆ ಬೆಸಕೈವಂತೆ ಬೆಸಕೈವುದಂಜುವುದು
ವಿನಯಮಂ ನುಡಿವುದೋಲೈಸುತಿಹುದೆಂದು ಪರಿ
ಜನಕೆ ಕೈಮುಗಿದೆಯ್ದೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡಂ ಧೈರ್ಯ
ನಿಧಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೃಪನು ॥ ೨೦

ಧರೆಗಧಿಕವೆನಿಪ ರವಿವಂಶದಿಕ್ಷ್ವಾಕು ಭೂ
ವರನು ಮೊದಲನ್ವಯಾಗತವಾಗಿ ಬಂದುದೀ
ಪರಿವಾರವೀ ದೇಶವೀ ನಗರವೆಂದುತನ
ಕ್ಷಾವೆಡರುಬಡತನವನು।
ನೆರೆದಜೀಯದಯ್ಯ ನೀವೆನ್ನಿದಂ ರಕ್ಷಿಪುದು
ಹೊರೆವುದೆನಿತಂ ಬೇಡಿ ಪಡೆದೆ ನಾ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ
ಕರುಣಿಸೆನಗೆಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಮುನಿಗೊಪ್ಪಯಿಸಿ
ಕೊಟ್ಟನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ॥ ೨೧

ಒಸೆದೀವ ತೆಜಿಕಾಜಿನ್ನಾರ್ಥಾತನಂ ನಿಯಾ
ಮಿಸು ತಂದೆ ಎನೆ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯಾಳಿಯೊಳು ನೋಡಿ
ಹುಸಿಯಸೂಯಾ ನೀಚವೃತ್ತಿ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ
ನಿಷ್ಕರುಣನೀತಿಗಳಲಿ।
ಹೆಸರುಳ್ಳ ಹಿರಿಯ ನಕ್ಷತ್ರಕನೆನಿಪ್ಪ ಮಾ
ನಿಸನ[1]ನೆಕ್ಕಟಿ[1]ಕರೆದು ಕೈವಿಡಿದು ಕಿವಿಯೊಡ್ಡಿ
ವಸುಧಾಧಿಪತಿಯ ಬಳಿವಿಡಿದು ಕಳುಹಲು ಬುದ್ಧಿ
ಗಲಿಸಿದನ್ನದೇವೊಗಳ್ವೆನು ॥ ೨೨

ಕೊಡುವೊಡವೆ ಬರಲಿ ಬಾರದೆ ಕೆಡಲಿ ಕಾನನದ
ನಡುವೆ ತಗಹಿನಲಿರಿಸಿ ಕೆಲವು ದಿನದುಪವಾಸ
ಬಡಿಸಿದುರ್ಜ ಕೆಲವು ದಿನ ದೇಹವನುವಲ್ಲೆಂದು
ನೆವವೊಡ್ಡಿ ಕೆಲವು ದಿವಸ।
ನಡೆವಾಗ ದಾರಿದಪ್ಪಿಸಿ ತಿರಿಪಿ ಕೆಲವು ದಿನ
ಪಡಿಯ ಬೀಯಕ್ಕಾಣೆಯಿಟ್ಟಂತು ಕೆಲವು ದಿನ
ಕೆಡಿಸಿ ನುಡಿದವಧಿಯಾಯ್ತೆಂದು ಧರೆಯಜೀಯೆ ನೃಪ
ನಂ ಹುಸಿಕನೆನಿಸೆಂದನು ॥ ೨೩

1 ನೆಬ್ಬಿಸಿ (ಕ.ಖ.ಗ.ಘ.)

ಕರುಣಿಸದಿರ್ದನುಗೊಡದಿರ್ದಗಲದಿರು ಅನುಸರಿಸ
ದಿರು ಬಟ್ಟೆಯೂರಲೆಡೆಗೆಯ್ಯದಿರು ಕಡೆಗಾವ
ಪರಿಯೊಳಾವಾವ ನಿಗ್ರಹದಿ ರೋಧಾಯಾಸ
ಬಡಿಸುವಂದದಿ ಮಾಳ್ಪುದು
ಗುರುಭಕ್ತನಾದಷ್ಟತಿಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾದ
ಧರಸನಂ ಕೆಡಿಸಿ ಹುಸಿತೋಱಿಂದಡೆನಗವಂ
ಕರಗುವನೆ ದೇವ ಎನಸೆ ನೇಮಕ್ಕೆ ನೀನಿಧಾಂ
ಬಂದು ಕಾಡುವೆನೆಂದನು ॥ ೨೪

ಬಿಸಿಲಾಗಿ ಬಿಱುಗಾಳಿಯಾಗಿ ಕಲುನೆಲನಾಗಿ
ವಿಷಮಾಗ್ನಿಯಾಗಿ ನಾನಾಕ್ರೂರಮೃಗವಾಗಿ
ಮುಸಗಿ ಘೋರಾರಣ್ಯವಾಗಿ ಗರ್ಜಿಸಿ ಕವಿವ
ಭೂತಬೇತಾಳರಾಗಿ ।
ಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆ ನಿದ್ರಾಲಸ್ಯವಾಗಿ ಸಂ
ದಿಸಿ ಹೋಗಿ ಹೊಕ್ಕಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಧಾವತಿಗೊಳಿಸಿ
ಹುಸಿಗೆ ಹೂಂಕೊಳಿಸುವೆಂ ಭೂಭುಜನನೆನ್ನಿಂದ
ಬಲ್ಲಿದರದಾರೆಂದನು ॥ ೨೫

ಬೇಱೊಬ್ಬನಲ್ಲೀತನೀ ಬಂದನಾಯಾಸ
ಕಾಱನತಿಗರುವನತಿಸುಖಿಯಿಾತನೆಂದುದಂ
ಮಿಾಱದಿರು ಧನವ ಕೊಡು ನಡೆಯರಸ ಹೋಗೆನಲು
ಮುನಿವರನ ಚರಣಕ್ಕೆಱಗಿ ।
ಸೀಱಿಸತಿಸುತಮಂತ್ರಿವೆರಸಿ ರಿಪುಬಲಸೂಱೆ
ಕಾಱನೊಲವಿಂ ತಿರುಗಿ ನಡೆವಾಗ ಮುಂದಿ ಬಾ
ಯಾಱುತ್ತ ಚೀಱುತ್ತ ಗೋಳಿಡುತ್ತಳುತೆದ್ದು
ನಡೆದುದೇವಣ್ಣಿಸುವೆನು ॥ ೨೬

ಜನನಿ ಹಿಂಗಿದ ಶಿಶುಗೆ ಸಸಿ ಬಿಟ್ಟ ಕುಮುದಕ್ಕೆ
ದಿನನಾಥನಿಳಿದ ಕಮಲಕ್ಕೆ ನೆಱೆ ಸಿರಿ ಸಮೆದ
ಮನೆಗೆ ಜೀವಂ ತೊಲಗಿದೊಡಲಿಂಗೆ ತೈಲವಿಂ
ಗಿದ ದೀಪ್ತಿಗುದಕವಱತ
ಘನತಟಾಕಕ್ಕೆ ಫಲವಿಳುಹಿದ ಮರಕ್ಕೆ ನೆ
ಟ್ಟನೆ ಜೋಡಿಯಾದುದಾ ಪುರಜನಂ ಪರಿಜನಂ
ಜನಪತಿಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೆಲ್ಲವಂ ಮುನಿಗಿತ್ತ
ರಣ್ಯಕ್ಕೆ ನಡೆವಾಗಲು ॥ ೨೭

೭. ಪತ್ನೀಪುತ್ರವಿಕ್ರಯ, ಆತ್ಮವಿಕ್ರಯ

ಎಡೆವಿಡದೆ ದಾರಿಯುಱುಪಲು ಮಂತ್ರಿ ಮುಂದೆ ಸುತ
ನೆಡದ ದೆಸೆಯಲಿ ನಿಜಾಂಗನೆ ಹಿಂದೆ ಬರೆ ಭೂಮಿ
ಯೊಡೆಯನೊಡವೆಗಳೊಡೆತನಂಗಳನೊಡಂಬಟ್ಟು
ಮುನಿಗಿತ್ತ ಚಿಂತೆ ತನ್ನ ।
ಬಿಡೆ ದಕ್ಷಿಣವ ಬಿಟ್ಟು ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಥಂಗಳಂ
ಕೊಡುವೆನೆಂಬುತ್ತರವನುತ್ತರಿಸಲುತ್ತರಂ
ಬಿಡಿದು ನಡೆದಂ ನೆರವನಾರುವಂ ಹಾರದಾ
ಧೀರ ಕಾಂತಾರದೊಳಗೆ ॥ ೧

ಸುತನನಡಿಗಡಿಗೆತ್ತಿಕೊಂಬ ನಡೆಗೆಡುವ ನಿಜ
ಸತಿಯನಡಿಗಡಿಗೆ ಬೋಳೈಪ ಬಳಲುವ ಚಮೂ
ಪತಿಯನಡಿಗಡಿಗೆ ಬಿಡದುಪಚರಿಪ ಚಿತ್ತದಾ
ವೇಶ[1]ದಗ್ರ[1]ದ ಭರದಲಿ ।
ಅತಿ ಬಿಸಿಲು ಗಾಳಿ ಕಲು ಮುಳು ಕ್ಷುತ್ಪಿಪಾಸೆ ಜಾ
ಡ್ಯತೆಗಳೆಂಬಿಂತಿವಱ ಕಾಟದಿಂ ಮೊಳೆವ ಧಾ
ವತಿಯನಱಿಯದೆ ನಡೆದನಕಟಕಟ ಭೂಮಿಪಂ
ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ ॥ ೨

---

1 ದಾಗ್ರ (ಕ.ಖ.ಗ.), ಗ್ರಹ (ಘ.)

ಮಂದೈಪ ಬಿಸಿಲ ಬಿಸಿಯಿಂ ನೆತ್ತಿ ನೆಲನ ಬಿಸಿ
ಯಿಂದ ಕಾಲ್ ಕ[1]ಡೆಗಣಿ[1]ಸಿ ಕವಿವ ಕಾದೆಲರ ಬಿಸಿ
ಯಿಂದ ದೇಹಂ ಕ್ಷುಧಾನಲನ ಬಿಸಿಯಿಂದೊಳಗು
ತೃಷೆಯ ಬಿಸಿಯಿಂದ ಬಾಯಿ ।
ಬೆಂದು ಬಿರಿಧರಳುತ್ತ ಸಾಯುತ್ತ ನೋಯುತ್ತ
ನಿಂದು ನಡೆಧಳುಕುತ್ತ ಬಳುಕುತ್ತ ಬರಬರಲು
ಮುಂದೆ ಬಳಿಕೇವೊಗಳ್ವೆನಕಟ ನಿಷ್ಕರುಣಮುನಿ
ನೆನೆದ ಕುಟಿಲದ ಕುಂದನು ॥ ೩

ಕುತ್ತುಱಾಗಿರ್ದ ಹೆಮ್ಮಳೆಗಳಂ ಸುಡುತ ಬೆಳೆ
ವೆತ್ತ ಬೆಟ್ಟವ ಸೀಳ್ದು ಸೆಕ್ಕೆಗಳೆಯುತ್ತ ಹುಲು
ವೆತ್ತ ದರಿಗಳ ಕರಿಕುವರಿಸುತ್ತ ಬೆಳೆದ ಮರ
ದಿಡುಕುಱೊಳು ನಿಂದುರುಹುತ ।
ಹೊತ್ತುತ್ತ ಹೊಗೆಯುತ್ತ ಹಬ್ಬುತ್ತ ಹರಿದು ಸೆಗೆ
ಯುತ್ತ ಗಗನವನು ತುಡುಕುತ್ತ ಮುತ್ತಂತಡಿಸಿ
ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಿತ್ತು ದಾವಾನಲನಸತ್ಯಕಾಂ
ತಾರದಾವಾನಲನನು ॥ ೪

ಮುಟ್ಟಿ ಕಾಶಿಯನು ಹೊಕ್ಕವನಲ್ಲ ಮುನಿರಿಣವ
ಕೊಟ್ಟಾತನಲ್ಲ ದಾನದ ಭೂಮಿಯಿಂದ ಪೊಱ
ಮಟ್ಟಾತನಲ್ಲಾಯು ತುಂಬಿ ಮಡಿದವನಲ್ಲ
ಹೋಹಡಾನೊಬ್ಬನಸುವ ।
ಬಿಟ್ಟಾತನಲ್ಲ ನಿಜಸತಿಸುತರ್ ಮಂತ್ರಿ ಸಹ
ನೆಟ್ಟಡವಿಯೊಳಗೆ ದಳ್ಳುರಿಹೊಯ್ದು ದುರ್ಮರಣ
ವಟ್ಟು ಹೋಹಂತಾದುದೇ ಎಂದು ನೃಪತಿ ಮಱು
ಗುತ್ತ ಮತ್ತಿಂತೆಂದನು ॥ ೫

1 ಡುಗಲಿ (ಕ.ಖ.ಗ.ಘ.)

ಕಡಗಿ ಕರ್ಬೊಗೆ ಸುತ್ತಿ ದಳ್ಳುರಿಗಳೆಲೆದು ಕೆಂ
ಗಿಡಿಗೆದರ್ದು ಕೆಂಡಂಗಳಡಸಿ ಸುಡೆ ಮಿಡುಮಿಡನೆ
ಮಿಡುಕಿ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟೊದರಲಿ ಕೆಡೆದೊಡಲು ಮಡಿದು ಕೈ
ಕಾಲ್ ಬೆಂದು ಸುಕ್ಕಿ ಸುಗಿದು ।
ಮಡದಿ ಸುತರಳಿವುದನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ನಾಂ
ಕಡೆಯಲ್ಲುಳಿವುದರಿಂದ ಮುನ್ನವೀ ಬೇಗೆಯೊಳ
ಗಡಗುವೆಂ ಹಿಡಿಯಬೇಡುಮ್ಮಳಿಸಬೇಡೆಂದು
[ನೃಪ ಬೀಳಲನುವಾದನು] ॥ ೬

ಮುಳಿದು ನೊಗೆದೆಲ್ಲರಂ ಕೊಲ್ಲದಿಂದೆನ್ನನೊ
ಬ್ಬಳನೆ ಕೊಂದಪುದೆ ಭೂಭುಜ ನಿಮ್ಮ ಕೂಡೆ ಸರಿ
ಯೊಳು ಜೀವವಂ ಬಿಡುವುದುಚಿತವಲ್ಲಿಂ ಬಳಿಕ
ಬಿಡುವುದತ್ಯಧಮತನವು ।
ಎಳಸಿ ಮುತ್ತೈದೆತನವಲಿ ಮುಂದೆ ಹೋದಪೆಂ
ಕಳುಹಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಮೆಯ್ಯಿಕ್ಕಿ ಬೇಡಿಕೊಂ
ಡಳು ಗಂಡನಂ ಚಂದ್ರಮತಿ ಪತಿವ್ರತೆಯರಾ
ನಂದನಿಧಿ ಲಲ್ಲೆಗಱೆದು ॥ ೭

ದೆಸೆಗಳಿಗೆ ನಮಿಸಿ ದೈವಕ್ಕೆಱಗಿ ರವಿಗೆ ವಂ
ದಿಸಿ ಕೋಟಿ ಭವಭವದೊಳೆನಗೀ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ
ವಸುಧೇಶನೇ ಗಂಡನಾಗಲಿ ದಿಟಂ ಲೋಹಿ
ತಾಶ್ವನೇ ಮಗನಾಗಲಿ ।
ವಸುಸತ್ಯಕೀರ್ತಿಯೇ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಲಿ ತರುಣ
ಶಶಿಮೌಳಿಯೇ ದೈವವಾಗಲೆಮ್ಮಳಿಯ ಪಾ
ಲಿಸುವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ನಿತ್ಯನಾಗಲಿಯೆನುತ
ಬೇಡಿಕೊಂಡಿಂತೆಂದಳು ॥ ೮

ಪೊಡವೀಶ ಕೇಳುಭಯಕುಲಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲದಿ—
ರ್ದಡೆ ನಿನ್ನನಲ್ಲದನ್ಯರನು ಲೆಕ್ಕಿಸಿದೆನಾ
ದಡೆ ಹಿಂದೆ ನಿನಗೊಂದನಿಕ್ಕಿ ನಾನೊಂದನುಂ
ಡಡೆ ಮೂಱು ಕರಣವಱಿಯೆ ।
ನೃಡನಲ್ಲದನ್ಯದೈವಕ್ಕೆ ನಮಿಸಿದಡೆನ್ನ
ಹೊಡೆದು ಮುಕ್ಕುವುದು ದಾವಾಗ್ನಿ ಮೇಣಲ್ಲದಿ
ರ್ದಡೆ ಬಟ್ಟೆಗೊಟ್ಟಪುದು ಕೇಳೆಂದು ಬೊಬ್ಬೆಗೊಡು
ವಾ ಪೊತ್ತನೇವೊಗಳ್ವೆನು ॥ ೯

ತರುಣಿಯ ಮನಂ ಬೆದಱಬೇಕೆಂದು ನೆಗೆದು ದ
ಳ್ಳುರಿ ಗಗನಮಂ ತೀವಿ ಸುತ್ತಿ ಮುತ್ತಿರೆ ಕಂಡು
ಹರಿದು ಹೊಕ್ಕಳು ಹೊಕ್ಕಳಲೆಲೆ ಶಿವಶಿವ ಮಹಾ
ದೇವ ಬಗೆಯದೆ ಹೊಕ್ಕಡೆ ।
ತರುಣಸೂರ್ಯಂ ಕತ್ತಲೆಯನೆ ಹೊಕ್ಕಂತಾಯ್ತು
ನೆರೆದ ಕೌಶಿಕನ ಕೃತಕಾಗ್ನಿ ಹರಿದೋಡಿ ಭಾ
[1][ಪುರೆ][1] ಬಟ್ಟೆಗೊಟ್ಟುದೆಂಬಾಗಳುತ್ತಮರ ಮುಂ
ದಾಪ ಠಕ್ಕಿರಲಾಪುದು ॥ ೧೦

ಸುರರ ಹೂಮಳೆಯ ತಂಪಿಂ ನೆಲನ ಬಿಸಿಯಾಱೆ
ತ್ತುರಿಯ ನೆವದಿಂ ಸತಿಯ ಶುಚಿತನವನಱಿದು ಭೂ
ವರನಪ್ಪಿದಂ ಮಂತ್ರಿಯೆಱಗಿದಂ ಸುತನು ನಲಿ
ದಾಡಿದಂ ಸಂತಸದಲಿ ।
ಹರಕೃಪೆಯೊಳಗ್ನಿಭಯವೆಂತಕ್ಕೆ ದೊಮ್ಮಿಂಗೆ
ಪರಿಹರಿಸಿತುಗ್ರಮುನಿಗಿತ್ತವಧಿ ಸನಿಹವಾ
ಯ್ತಿರಬಾರದುರವಣಿಸಿ ನಡೆನಡೆಯೆನುತ್ತ ಪರಿ
ತಂದು ವಿಂಧ್ಯವ ಕಳಿದರು ॥ ೧೧

1 ಸುರ (ಸ.)

ಪಲವು ನಗರಂಗಳಂ ಹಲವರಣ್ಯಂಗಳಂ
ಪಲವು ಗಿರಿಗಳ ಕಳಿದು ನಡೆತರಲು ಮುಂದೆ ನುತ
ಕಲಿಮಲಕುಲಾಪಕರ್ಷಣೆಯಾನು ವಿಪುಳಪಾ
ತಕಕೋಟಿಕೋಟಿಯೆಂಬ ।
ಜಲಜವನಚಂದ್ರಕಳೆಯಾನು ಭವಭಯಕುಧರ
ಕುಲಿಶಾಭಿಧಾನೆಯಾನೆಂದು ಧರೆಗಱುಪಲೆಂ
ದೊಲಿವಂತೆ ಘುಳುಘುಳುಧ್ವಾನದಿಂದೆಸೆವ ಗಂ
ಗಾನದಿ ವಿರಾಜಿಸಿದಳು ॥ ೧೨

ಬಿಡೆ ಕೇಳ್ದಡಘಹರಂ ನೆನೆಯೆ ಪುಣ್ಯೌಘ ನುಡಿ
ದಡೆ ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿ ಕಂಡಡೆ ಜನ್ಮನಾಶ ಪೊಗ
ೞ್ದಡೆ ಸುರೇಂದ್ರತ್ವ ಸೋಂಕಿದಡೆ ಕಮಲಜಪದವಿ
ಮುೞಿದೊಮ್ಮೆ ಕುಡಿತೆಗೊಂಡು ।
ಕುಡಿದನಾದಡೆ ಮುಕ್ತಿಯುವಗಾಹವಿರ್ದನಾ
ದಡೆ ಗಣೇಶತ್ವ ಸಾರ್ದಡೆ ಮಹಾರುದ್ರತ್ವ
ವಡೆವರೀ ಗಂಗೆಯಿಂದಾರಾದಡೆಂಬ ಮಹಿ
ಮೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿ ವೇದಮತವು ॥ ೧೩

ಭವಭಯಾಂಬುಧಿಯನುತ್ತರಿಸುವಂತುತ್ತರಿಸಿ
ಘುವಗಾಹವಿರ್ದುಂ ಕೃತಾರ್ಥತೆಯನೆಯ್ದುತಿ
ಪ್ಪವರನೀಕ್ಷಿಸಿ ಗಂಗೆ ಹೆಚ್ಚಿದಳು ನರಕಿಗಳು
ತನ್ನೊಳಗೆ ತೊಳೆದ ದೋಷ ।
ತವಿಲಾದುದೆಂದು ಪತಿಹಿತವೆಯಹ ಸುದತಿಯನ್ನ
ತವನಱಿಯದವನೀಶನುಭಯಕುಲಶುದ್ಧನಹ
ಕುವರನೀ ಸ್ವಾಮಿಹಿತವನಹ ಮಂತ್ರಿಯ ಸೋಂಕು
ತನಗೆ ಕೈಸಾರ್ದುದೆಂದು ॥ ೧೪

ನಡೆ [1][ಯೂಡೆ][1] ಮದು ವಿಷವೊಡಲಿಂಗೆ ಹಿತವೆಂಬ
ನುಡಿಯಂತೆ ಸುಖವಿಲ್ಲ ಪುಣ್ಯವುಂಟುಳಿದ ಹಲ
ವೆಡೆಯ ಸುಕ್ಷೇತ್ರಂಗಳೊಳಗವಱ ಪರಿಯಲ್ಲ
ಸುಖವುಂಟು ಪುಣ್ಯವುಂಟು ।
ಕುಡಿವ ಪಾದೋದಕಂ ಪನ್ನೀರ ಪಾನವಾ
ದಡೆ ಧರಿಸುವ ಪ್ರಸಾದಂ ಸುಧಾಪಿಂಡವಾ
ದಡೆ ಬಿಡುವರ್ಗಾರೆನಿಪ್ಪಂತೆ ಜನಧಿಹಪರಕೆ
ಸೊಗಸು ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರವು ॥ ೧೫

ಮುಗಿಲ ಬಸುಱಿಂ ಬಗಿದು ನೆಗೆದೊಗೆದು ವಿರಾಜಿ ಮೆಱೆ
ವಗಣಿತವೃಷಧ್ವಜಂಗಳ ಸೂರ್ಯಕೋಟಿಯಂ
ತೆಗೆದವೆಂಬಂತೆ ಮಾರ್ಪೊಳೆವ ಹೊಂಗಳಸಂಗ
ಳೆಸೆವ ಶಿವನಿಳಯಂಗಳ ।
ಸೊಗಸಿಗೆಡೆಯಾಡಿಯಾಡುತ ಪಾಡುತೆಯ್ತಪ್ಪ
ಪೊಗಳಿ ಪೊಡಮಡುವ ಬಲಗೊಂಬ ನೋಡುವ ನಲಿವ
ನಗುವ ನಾನಾಜನವನೊತ್ತರಿಸಿ ನಡೆತಂದು
ವಿಶ್ವಪತಿಯಂ ಕಂಡನು ॥ ೧೬

ನೋಡಿ ಪರಮಾನಂದ ಮೂಡಿ ಸುಖರಸದೊಳೋ
ಲಾಡಿ ಕೀರ್ತಿಸಿ ಹರಸಿ ಹಾಡಿ ಸದ್ಭಕ್ತಿಯಂ
ಬೇಡಿ ಮನದೊಳಗೆ ಮಾತಾಡಿ ನೆಱೆ ಬಿನ್ನಹಂ
ಮಾಡಿ ಪ್ರಸಾದಫಲವ ।
ಸೂಡಿ ಪರಿಣಾಮವಂ ಮಾಡಿ ದುಃಸ್ಥಿತಿಯ ನೀ
ಗಾಡಿ ಭವಜಲವನೀಸಾಡಿ ಬಲ್ಪಿಂ ಮನಂ
ಮೂಡಿ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಸಂತಸದಿ ಮರಳಿದನುೞಿದ
ಲಿಂಗಂಗಳಂ ನೋಡುತ ॥ ೧೭

1 ನೋಡಿ (ಸ.)

ಗಡಿಗೆಟ್ಟ ಲಿಂಗಂಗಳೊಪ್ಪಕ್ಕೆ ಭೋಗಂಗ
ಸೂತಕಕ್ಕೆ ಮಂಗಳದ ಮಸಕಕ್ಕೆ ರಚನೆಗಳ
ಸಡಗರಕೆ ಬೆಱಗಾಗುತ್ತೆಲ್ಲಾ ನಿರೋಧಮಂ
ಮಱೆದು ನೋಡುತ್ತರಸನು ।
ನಡೆಯುತಿರಲಿದಿರೆದ್ದು ಮಾರಿಯಂದದಿ ಬಂದು
ಕೊಡು ಹೊನ್ನನಿನ್ನು ತಳುವಿದಡೆನ್ನ ಪತಿಯೆನಗೆ
ಕಡುಮುಳಿವನೆಂದು ಜಱೆಯುತ್ತ ನಕ್ಷತ್ರಕಂ
ತುಡುಕಿ ಸೆಱಗಂ ಹಿಡಿದನು ॥ ೧೮

ಕೊಟ್ಟವಧಿಯಂ ನೆನೆದು ನೋಡಿ ಹವ್ವನೆ ಹಾಱಿ
ಮುಟ್ಟಬಂದುದು ದಿನಂ ಕೈಕೊಂಡ ತೆಱದವಂ
ಕಟ್ಟುಗ್ರನಭ್ಯಾಸದವರಿಲ್ಲ ಚಾಚಲ್ಲಡ
ಪಿಲ್ಲ ನಾಂ ಕುಲಧರ್ಮವ ।
ಬಿಟ್ಟು ತಿರಿವವನಲ್ಲಪೋಲೈಸಿ ನೆಱೆ ಲಜ್ಜೆ
ಗೆಟ್ಟು ಬೇಡುವಡಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಿಲ್ಲ ಕೃಷಿಯಿಂದ
ಹುಟ್ಟಿಸುವೆನೆಂಬಡೆಡೆಯಿಲ್ಲನಿನ್ನೇಗೆಯ್ವ
ನೆಂದು ಮಱುಗಿದನರಸನು ॥ ೧೯

ಏಗೆಯ್ವ ಚಿಂತಾಗ್ನಿಯುರಿಯ ಹೊಯ್ಲಿಂ ಕರಗಿ
ಹೋಗದಿರನೆಚ್ಚಱಿಸಬೇಕೆಂದು ಸತಿಯವಧಿ
ಮೇಗೆರಡು ಜಾವವಿದಱೊಳಗೆ ತಿದ್ದುವ ಬುದ್ಧಿ
ಯಂ ಕಾಣಬೇಕಲ್ಲದೆ ।
ಮೂಗುವಟ್ಟಿರ್ದಡೇನಹುದೆಂದಡೆರಡೆ ಬಳಿ
ಕೇಗೆಯ್ವ ಹೇಳೆನಲು ಸಾಲದಲಿ ಪೋದನಿತು
ಪೋಗಲೆನ್ನಿಬ್ಬರಂ ಮಾಱಿ ಬಳಿಕುಳಿದುದಂ
ಕಾಣು ನಡೆನಡೆ ಎಂದಳು ॥ ೨೦

ಕಡುನಿರೋಧಂಗೊಳಿಸಿ ದೇಶದಿಂ ಪರದೇಶ
ಕೊಡವರಿಸಿತಲ್ಲದಾನಿರ್ದು ನಿಮ್ಮಂ ಮಾಱು
ಗೊಡಲಾಪೆನೇ ಎಂದಡೆಲೆ ಮರುಳೆ ಸರ್ವಕ್ಕೆ
ಮೊದಲು ಸತಿಸುತರು ತನ್ನ ।
ಒಡಲು ಕಡೆ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ನೇಮಕ್ಕೆ ಬಂಧನ
ಕೆಡೆಯಲುಳುಪಲು ಶಿವ ಮನಂ ನೋಳ್ಪನ್ನೆ ಲಜ್ಜೆ
ಗೆಡದೆಮ್ಮ ಮಾಱು ಮತ್ತಾದುದಾಗಲಿ ಎಂದ
ಡವನಿಪನೊಡಂಬಟ್ಟನು ॥ ೨೧

ಪೊಡವಿಪಂ ಸತಿಸುತರ ತಲೆಗಳಲಿ ಹುಲುಗಟ್ಟಿ
ನಡೆನಡೆದು ಕೈವಿಡಿದು ಮುಂದೊಡ್ಡಿ ತೋಱುತ್ತಂ
ಗಡಿಗಳೊಳು ಬೀದಿಯೊಳು ಸಂದಿಯೊಳು ಪುರದೊಳೋ
ರಂತೆ ನಾಚಿಕೆಯನುಳಿದು ।
ಪೊಡವಿಪ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಭೂವರನ ತನಯನಂ
ಮಡದಿಯಂ ಮಾಱುಗೊಂಬಧಿಕರಿಲ್ಲಾ ಎಂದು
ನಿಡುಸರದೊಳೊಱಲಿ ಜನಕಱುಪುತ್ತ ತೊಳಲಿದಂ
ಸತ್ಯನಿಧಿ ಭೂಪಾಲನು ॥ ೨೨

ಅನಿಮಿತ್ತ ಮುನಿವ ಮುನಿಪನ ಬೆಸದೊಳಗ್ನಿ ವಿ
ಪ್ರನ ವೇಷದಿಂದ ಬಂದಾವಾವ ಸತಿಪುತ್ರ
ರನಿಪರವರೆಂದಡವರಿಬ್ಬರೆನಲಿವನಬಲ
ನೀ ವನಿತೆ ಮುಪ್ಪಿನವಳು ।
ಮನೆಯೊಳಿನ್ನೊಳ್ಳಿ[1][ತ]ಹ[1]ಥಾರುಂಟು ತಾಯೆಂದ
ಡೆನಗುಳ್ಳರವರಯ್ಯ ಕೊಂಡೆನ್ನ ಸಾಕಿಕೊ
ಳ್ಳೆನೆ ಬೆಲೆಯ ಹೇಳೆನಗೆ ಲಾಗಾಗೆ ಹೊಂಗೊಡುವೆ
ನೇಳೆಂಟು ದಿನಕೆಂದನು ॥ ೨೩

1 ದಹ (ಪ.), ಹವ (ಕ.ಖ.ಗ.ಘ.)

ಇಂದು ಜ್ಯಗಿಂದೊಳಗೆ ರಾಸಿ ಹೊನ್ನಂ ಕೊಡುವೆ
ನೆಂದು ಭಾಷೆಯನಿತ್ತ್ತನೀಯದಿರ್ದಡೆ ಹಾನಿ
ಬಂದಪುದು ಲಾಗನಂಜಿಸದೆ ನಿನ್ನ ಮನಕೆ ಬಂ
ದನಿತರ್ಥಮಂ ಕರುಣಿಸು।
ತಂದೆಯೆನೆ ವನಿತೆಗಿಪ್ಪತ್ತು ಸಾಸಿರವನೀ
ನಂದನಂಗಿಪ್ಪತ್ತು ಸಾಸಿರವನೀವೆನೆನೆ
ಬಂದುದೆನಿಸುವುದೆಮ್ಮ ತೆಱಕಾಱಿಗೆಂದೆನಲು
ಬಂದುದೆನಿಸಿದನಾಗಳು ॥ ೨೪

ಬಂದುದೇ ನಕ್ಷತ್ರನಾಮಮುನಿ ಎನಲೇನು
ಬಂದುದಾಂ ಬಂದ ದಿನ ಮೊದಲಿಂದು ತನಕೆನ್ನ
ಹಿಂದುಳಿದ ಬತ್ತಾಯ ಬಂದುದೆನ್ನೊಡೆಯಂಗೆ
ಕೊಡುವ ಹೊಸ ರಾಸಿ ಹೊನ್ನ।
ತಂದೀಗ ಕೊಡು ಕೊಡದಡಿಲ್ಲೆನ್ನು ಹೋಗಬೇ
ಕೆಂದಡೀ ಹೊನ್ನ ಬತ್ತಾಯಕ್ಕೆ ತೆಱುವನ
ಲ್ಲೆಂದಡೀ ಮಧ್ಯಸ್ಥ ವಿಪ್ರ ಮೆಚ್ಚಲು ಕೊಂಬೆ
ನವನೀಶ ಕೇಳೆಂದನು ॥ ೨೫

ಈತನನಿತರ್ಥವಂ ಕೊಂಬುದುಚಿತವೆ ಹೇಳು
ತಾತ ಪಕ್ಷೀಕರಿಸದೆಂದೆನಲು ನಾಲ್ಕೆರಡು
ಮಾತಂಗದುದ್ದದರ್ಥದ ಸಾಲವಂ ಬೇಡ
ಬಂದವಂಗನಿತು ಘನವೇ।
ಭೂತಳಾಧಿಪ ಮುನಿದು ಪೇಳೆನಿರ್ದುದನೆಂಬೆ
ನೀತಿಗಿದು ಮರಿಯಾದೆಯೆನೆ ಜಲವನುಳಿದಬುಜ
ಕಾತರಣಿ ಮುನಿವನೆನೆ ನೆಲೆಗೆಟ್ಟು ಬಂದವರ್ಗೆ
ಮುನಿಯದವರಾರೆಂದನು ॥ ೨೬

ವಿನಯದಿಂ ಕಂಡುದಂ ನುಡಿದಡೆನ್ನಂ ನಿನಗೆ
ಮುನಿದನೆಂದೆಂಬೆ ನೀಂ ಮುನಿದು ಮಾಡುವುದೇನು
ಜನಪ ಎಮ್ಮೊಡವೆಯುಂ ಕೊಂಡೀಗ ಹೋಹೆವೆಂ
ದೇಳೆಲೆಗೆ ಸವುಡಿದೊತ್ತೆ ।
ಮನೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನಡೆ ಹುಲು ಹುಳ್ಳಿ ತರಲು ಕಾ
ನನಕೆ ಹೋಗೇಳೆಲವೋ ಚಿಣ್ಣ ಎಂದಕಟ ಮಾ
ನಿನಿಯುಂ ಕುಮಾರನಂ ಜಱೆದನಾ ಕಪಟವಟು
ವೇಷಮಯದನಿಲಸಖನು ॥ ೨೭

ಹೋಹೆನೇ ತಂದೆ ಜೊಪ್ಪಯ್ಯ ಎಂದೆಂದು ಕಡು
ನೇಹದಿಂದಪ್ಪಿ ಕರುಣಂದೋಱೆ ಕಂಬನಿಯು
ಕಾಹೊನಲೊಳದ್ದುವ ಕುಮಾರನಂ ಕಾಲ್ಗೆ ಜಗಿ
ತಲೆವಾಗಿ ನಿಂದ ಸತಿಯು ।
ಬೇಹೊಡೆಯ ನಾನಿರಲು ಮಾಱೆದವನಂ ಕೇಳ್ವ
ಸಾಹಸವ ನೋಡೆಂದು ಕೆಡೆಹೊಯ್ದು ನೂಕಿ ನಿಜ
ಗೇಹಕ್ಕೆ ಜಱೆಯುತ್ತ ಕೊಂಡೊಯ್ದನವನಿಪನ
ಮನ ಮಱುಗಬೇಹುದೆಂದು ॥ ೨೮

ಖಗವಂಶದಿಕ್ಷ್ವಾಕು ಭೂವರನ ಪೀಳಿಗೆಯೊ
ಳೊಗೆದ ತ್ರಿಶಂಕುವಸುಧಾಧಿನಾಯಕನ ಹೆ
ಮ್ಮಗ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಂ ಮಾಱುಗೊಂಡ್ಪೋಲೈಸಿ
ಕೊಂಬರ್ಗೆಲ್ಲಾ ಎನುತ್ತ ।
ಬಗೆಬಗೆದು ಪುರದ ಕೇರಿಯ ಮನೆಯೊಳಡ್ಡ ಬೀ
ದಿಗಳ ಬೀದಿಯ ನಿಂದ ನೆರವಿಗಳ ಜನಮುಮಂ
ಮಿಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತ ತೊಳಲಿದನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ
ಮೊದಲಾಗಿ ಕಡೆಹಗಲತನಕ ॥ ೨೯

ಮಡದಿಯರನಿರಿಸಿಕೋ ಎಂದು ನಾಂ ಬೇಡಿಕೊಂ
ಡಡೆ ಮಾಜಿ ಹೊಲತಿಯರನೊಲ್ಲೆನೆಂಬಣ್ಣನಂ
ಕಡೆಗನಾಮಿಕನ ಕಿಂಕರನಾಗಿ ಸುಡುಗಾಡ
ಕಾವಂತೆ ಮಾಳ್ಪೆನೆಂದು।
ಕಡುಮೂರ್ಖ ಕೌಶಿಕಂ ಕಾಲನಂ ಕರೆದು ನೀಂ
ಬಿಡದನಾಮಿಕನಾಗಿ ಧನವನಿತ್ತರಸನಂ
ತಡೆಯೆಂದು ಮುನ್ನೊಂದು ತಿಂಗಳಿನೆ ಕಳುಹೆ ಬಂ
ದಾ ಹೊತ್ತ ಹಾರಿರ್ದನು ॥೩೦

ಪಿಡಿದ ಸಂಬಳಿಗೋಲು ಕಾರೊಡಲು ಕೆಂಗಣ್ಣು
ಕುಡಿದು ಕೊಬ್ಬಿದ ಬಸುಱು ಮಡಮಡಿಸಿ ತರಹರಿಸು
ವಡಿಯು ಕೆದಱಿದ ತಲೆಯು ನಡಸಿ ಸುತ್ತಿದ ಮುಪ್ಪು
ರಿಯ ಬಾರಿ ಕಡ್ತಣಿಗೆಯು।
ಬಿಡದೆ ಘರ್ಜನೆ ತೇಗಿ ನೆರವಿಯಂ ಬಯ್ವ ಬಿಱು
ನುಡಿಯು ಕಲಿ ವೀರಬಾಹುಕ ಬರುತ್ತಂ ಮಾಱು
ವಡೆ ಕೊಂಡು ಹೊಂಗೊಡುವೆ ನಾನೆಂದು ತನ್ನ ಹಡ
ಪಿಗನಿಂದ ಕೇಳಿಸಿದನು ॥೩೧

ಕೊಡುವಾತನಾರು ಬೆಲೆಯೇನು ಮಾಱಿಸಿಕೊಂಬ
ಪ್ರೊಡವೀಶನೆಂಬನಾರೋ ವೀರಬಾಹು ಕೇ
ಳ್ದಡೆ ಕೊಂಬನೀಗಳೆಂದೆನೆ ನೃಪಂ ಬೆಱಗಾಗಿ
ಸೂರ್ಯವಂಶದಲಿ ಹುಟ್ಟಿ।
ಮೃಡಮೂರ್ತಿ ವಾಸಿಷ್ಠಮುನಿಯ ಕಾರುಣ್ಯಮಂ
ಪಡೆದೆನ್ನನೀ ಹೊಲೆಯ ಮಾಱುಗೊಂಡಪನೆಂದು
ನುಡಿವ ಬಲುಹಂ ನೋಡು ನೋಡೆಂದು ಕಡುಮುಳಿದು
ಕೋಪಿಸಿದನವನೀಶನು ॥೩೨

ನಡುಗದಂಜದೆ ಹೆದಱದೋಸರಿಸದಕಟಕಟ
ಕಡೆಯ ಹೊಲೆಯಂ ಮೋರೆದಪ್ಪಿ ಬಂದೆನ್ನ ತ
ನ್ನೊಡೆಯಂಗೆ ದಾಸನಾಗೀಗಳೆಂದೆಂಬುದಿದು
ಕಾಲಗುಣವೋ ಎನ್ನನು
ಎಡೆಗೊಂಡ ಕರ್ಮಫಲವೋ ಕಡೆಗೆ ಮೊಣಸು ಹುಳಿ
ತಡೆ ಜೋಳದಿಂ ಕುಂದೆ ನೋಡು ನೋಡೆಂದು ಘುಡು
ಘುಡಿಸಿ ಕೋಪಾಟೋಪದಿಂ ಜಱೆದು ಝುಂಕಿಸಿದ
[illegible]ನ್ನವನಿಪನನಾಮಿಕನನು ೩೩

ಕೇಳಿ ಬಂಧಾರ ಜಱೆದಷ್ಟೆಯೆನಲು ನಿನ್ನ ಹಡ
ಪಾಳಿಯನದೇಕೆನ್ನನೞಿದಱಿದನಾಮಿಕಂ
ಗಾಳಾದಪಾಯೆಂದು ನುಡಿವನಿಂತೆನಬಹುದೆ
ಕೀಳುಮೇಲಂ ನೋಡದೆ
ಕೀಳಾರು ಮೇಲಾರು ಹದುಳವಿಪ್ಪನು ಚಾಂ
ಡಾಳನೋ ಹುಸಿಯ ಹೊಲೆಯಂ ಹೊಱುವ ನೀನು ಚಾಂ
ಡಾಳನೋ ಹೇಳೆಂದಡಾನೀಗ ಹುಸಿದುದೇ
ನೆರೆದನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ॥ ೩೪

ಹೊನ್ನುಳ್ಳ ಧನಿಕರಾರಾದೊಡಂ ಕೊಂಬವರ್
ಬನ್ನಿಯೆನ್ನಂ ಮಾಱುಗುಡುವೆನೆಂದೆನೆ ದಿಟಂ
ಸನ್ನಿಯುಳ್ಳವನೆಂದು ಬಗೆದು ಬೇಡಿದೆನುತ್ತ
ಮದ್ವಿಜರು ಕೊಂಬುದೆಂದು
ಮುನ್ನ ನೀನಾಡಿತುಂಟೇ ಹೇಳು ಭೂಪಾಲ
ನಿನ್ನ ನುಡಿ ನಿನಗೆ ಹಗೆಯಾಯ್ತು ಕಂಡುದನಲ್ಲ
ದೆನ್ನನೀ ಹೊಲೆಹುಸಿಯ ಹೊಱುವವಂ ಹೊಲೆಯನ
ಲ್ಲದೆ ಬಳಿಕ್ಕಾರೆಂದನು ॥ ೩೫

ವಿತ್ತವುಳ್ಳವರ್ಗಳೆನ್ನಂ ಕೊಂಬುದೆಂದು ನುಡಿ
ಯಿತ್ತು ದಿಟವಿನ್ನು ನಾನೊಗಡಿಸಿದೆನಾದಡನಿ
ಮಿತ್ತ ಹುಸಿ ಬಂದಪುದು ಅವಧಿಗೆಟ್ಟಡೆ ಹಿಂದೆ
ಮುನಿಗೆ ನಾಂ ದಾನವಾಗಿ।
ಇತ್ತ ರಾಜ್ಯಂ ನಿರರ್ಥಂಬೋಗಿ ಮೇಲೆ ಹುಸಿ
ಹೊತ್ತಪ್ಪುದದಱಿಂದ ಮುನ್ನವೆ ಅನಾಮಿಕನ
ಚಿತ್ತವಂ ಪಡೆವೆನೆಂದೋತು ಕರೆದಂ ವೀರ
ಬಾಹುಕನನವನೀಶನು ॥ ೩೬

ಮತ್ತೇಕೆ ಹುಸಿಯ ಹೊಲೆಹೊಱೆ[3]ಕಾಱ ಕರೆದೆಯೆನೆ
ತೆತ್ತ ಸಾಲದ ಭರದೊಳಱಿಯದಾಡಿದ ನುಡಿಗೆ
ಹೊತ್ತ ಹುಸಿಯುಳಿಯಬೇಕೆಂದೆನಲು ನಿನ್ನ ಕುಲ
ವಳಿದಲ್ಲದಳಿಯದೆನಲು।
ಚಿತ್ತೈಸಿ ಕೇಳಿನ್ನು [1]ನಾ[1]ಡ ಮದ್ದಂ ತಿಂದು
ಕುತ್ತ ಕೆಡದಿರ[2]ಬಹುದೆ[2] ಸಾಲವಳಿಯಲು ಧನವ
ನಿತ್ತು ರಕ್ಷಿಸು ಸಾಕು ರವಿಕುಲಕೆ ಕುಂದಿಂದು
ಬಂದಡಂ ಬರಲೆಂದನು ॥ ೩೭

ನೂಱಾಱು ಸಾವಿರವೆ ಸಾಲವೇನೆನೆ ಕರಿಯ
ನೇಱ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮಿಡಿದಡೆ ಕವಡೆ ಬಿಡೆ ಹಬ್ಬಿ
ಹಾಱಿದನಿತುದ್ದಕ್ಕೆ ಸುರಿದು ಹೊಸ ಹೊನ್ನ ರಾ
ಶಿಯನೀಯಬೇಹುದೆನಲು।
'ಏ"ಱಿದರ್ಥವನೀವೆ ನೀ ಮಾಳ್ಪುದೇನಾಡಿ
ತೋಱಿ[3]ಂದಡಾವ ಹೊತ್ತಾವ ಕೆಲಸವನೀಯ
ಲ್ಲಾಱಿ[3]ನ್ನೆನ್ನದೆ ಮಾಳ್ಪೆನೆಂದಡೊಡವೆಯನೀವೆ
ನೆಂದನಂತಾ ಧನಿಕನು ॥ ೩೮

---

1 ಶಾ (ಕ.); 2 ಲಹ ದೆ (ಕ.), ಲಾಗ (ಘ.ಪ.); 3 ಹೇ (ಪ.)

ನುಡಿದೊಡವೆಯಂ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ನುಡಿದಂದದಿಂ
ನಡವೆನೆಂದೊಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ ನಂಬುಗೆಯಿತ್ತು
ಒಡೆಯನಾದಂ ವೀರಬಾಹುವಾಳಾದನಿನ
ಕುಲತಿಲಕ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೃಪನು।
ಹೆಡಗೆಹೆಡಗೆಗಳೊಳಡಿಗಡಿಗಡಕಿ ಹಸ್ತಿಯಂ
ಪಿಡಿದು ಕವಡೆಯ ಮಿಡಿದು ನಡೆ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ತಂ
ದೆಡೆವಿಡದೆ ಸುರಿದನರ್ಥವನು ಕೌಶಿಕಮುನಿಯ
ತೆಱಕಾಱ ತಲೆದೂಗಲು ॥ ೩೯

ಇತ್ತವಧಿಗೆನ್ನೆರಡು ಗಳಿಗೆ ಹೊತ್ತಿದೆ ಮುನಿಪ
ಚಿತ್ತೈಸು ವಸ್ತುವಿದೆ ಸಂದುದೇ ನುಡಿದು ಹುಸಿ
ಯಿತ್ತಿಲ್ಲಲೇ ತಂದೆ ಆಯಸಂಬಡಿಸಿದೆನು
ತಡೆದೆನಳಲಿಸಿದೆ ನಾನು।
ಅತ್ಯಂತ ಮೂಢನೆನ್ನವಗುಣವನುಳಿದು ತ
ನ್ನುತ್ತಮಿಕೆಯಂ ಮೆಱೆದು ಕರುಣಿಸುವುದೆಂದೆಮ್ಮ
ಹೆತ್ತಯ್ಯ ಕೌಶಿಕಂಗೋವಿ ಬಿನ್ನೈಸೆಂದು
ಭೂಭುಜಂ ಕೈಮುಗಿದನು ॥ ೪೦

ಇನ್ನೇಕೆ ನುಡಿದೆನ್ನ ನಾಚಿಸುವೆ ಭೂಪಾಲ
ನಿನ್ನಂತೆ ಸತ್ಯರುತ್ತಮರಧಿಕಧೀವಶಿಗ
ಳುನ್ನತಶಿವೈಕ್ಯರಿಳೆಯೊಳಗಿಲ್ಲ ನಿನ್ನಿಷ್ಟ
ಸಿದ್ಧಿ ಕೈಸಾರಲೆಂದು।
ತನ್ನ ಮನವುಕ್ಕಿ ಹಾರೈಸಿ ಹರುಷದಿ ಹರಸಿ
ಹೊನ್ನನಡಕಲು ಹೋದನತ್ತಲಿತ್ತಲು ನಡೆಮು
ನ್ನಿಕಾಱಂ ಪತಿಯ ಹಿಂದೆ ಹೊಲಗೇರಿಗೆ
ಯ್ತಂದನೆಮರರು ಮಱುಗಲು ॥ ೪೧

ಹಲವೆಲುವಿನ ಸಿಕ್ಕುಗಳ ಬಿಗಿದು ಬೀವಂ ನೆಯ್ದು
ನುಲಿಯ ಹಂದೊಗಲ ಹಾಸಿನೊಳು ಮಂಚದ ಮೇಲೆ
ಹೊಲೆಯನೋಲಗವಿತ್ತು ನರಕಪಾಲದೊಳು ತೀ
ವಿದ ಹಸಿಯ ಗೋಮಾಂಸವ।
ಮೆಲುತ ಮದ್ಯವನೀಂಟುತಿರ್ಪ ಪತಿಯಂ ಕಂಡು
ನೆಲವಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ದ ರವಿಕುಲನ ಹೆಗಲಮೇ
ಲೆಲೆಲೆ ನೀಡಿದನು ಕಾಲಂ ಕಾಲನೊಂದೆರಡು
ಕುಲಗಿರಿಯ ಭಾರವೆನಲು ॥ ೪೨

ಏಳಬುಧಿ ಕಡೆಯಾದ ಸರ್ವರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯ
ಮೇಳದೊಳು ವೀರಸಿರಿಯಂ ವಿಜಯಸಿರಿಗಳಂ
ತಾಳಲಾಪ್ಪದಟುಳ್ಳ ಭುಜವನಾಮಿಕನ ಪದ
ಭಾರಕ್ಕೆ ಬಸವಳಿವುದೇ।
ಕಾಳೆಗದೊಳರಿನೃಪರ ಖಂಡಮಂ ರುಧಿರಮಂ
ಕಾಳಿಜವನಡಗನೊಳ್ಗರುಳ ಹಿಣಿಲಂ ಹೊಱುವ
ಬಾಳ ಪಡೆದಿಪ್ಪನ್ನೀ ಹೇಯಕ್ಕೆ ಹೇಸುವನೆ
ಎನಿಸಿ ಲೆಕ್ಕಿಸದಿರ್ದನು ॥ ೪೩

ಎಲವೊ ನೀ ದಿಟ ರಾಯನಾದಡಳುಕದೆ ಬಂದು
ನೆಲದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರ್ಪೆ ಸತ್ಕುಲಜನಾದಡಂ
ಹೊಲೆಯನಾಳ್ನಿನ್ನ ಕಾಲಂ ಹೊಱುವೆ ಮುನಿಮತೋ
ಚಿತ ಶಿವಾರ್ಚಕನಾದಡೆ।
ಹೊಲಸಿನಿಟ್ಟೆಳಿಗೆ ಕೊಕ್ಕರಿಸದಿಹೆ ರಾಜ್ಯಸಿರಿ
ತೊಲಗಿದಡೆ ಪೂರ್ವಗುಣವಳಿವುದೇ ಮುನ್ನ ಭವಿ
ನಿಳಯದೊಳು ತಲೆಮುಟ್ಟಿ ದುಡಿದ ಗಾವದಿಯೈಸೆ
ಭೂಪಾಲನಲ್ಲೆಂದನು ॥ ೪೪

ಹಸುವನಳಿ ಹಾರುವನನಿಱಿ ಮಾತೆಪಿತರ ಬಾ
ಧಿಸು ಸುತನ ತಿವಿ ಸತಿಯ ಕೊಲು ಮಾರಿಗೊಱಿಗಟ್ಟು
ವಿಷವ ಕುಡಿ ಹಾವ ಹಿಡಿ ಹುಲಿಗೆ ಮಲೆ ದಳ್ಳುರಿಯೊ
ಳಡಗು ಹೋಗೆಂದೊಡೆಯನು।
ಬೆಸಸಿದಡೆ ನಾನಾಱಿನೆನಬಾರದೆಂಬಾಗ
ಳಸವಸದೊಳಿವಕಲಸಿ ಸೆಡೆದೆನಾದಡೆ ಕೊಟ್ಟ
ಬೆಸನ ನಡಸುವೆನೆಂಬ ನುಡಿ ಸಡಿಲವಾಗದೇ,
ಹೇಳೆಂದನವನೀಶನು ॥ ೪೫

ಏನನಾಂ ಬೆಸನಿತ್ತೊಡದ ಬಿಡದೆ ನಡಸುವಾ
ನೀನೆನಲು ನಡಸದಿರ್ದಡೆ ನೀನು ಕೊಟ್ಟೊಡವೆ
ದಾನವೇ ಬಗೆಯೆ ಕರಿ ಹೂಳುವನಿತರ್ಥಮಂ
ಕೊಂಡು ಮಾಡದೆ ಮಾಣ್ದಡೆ।
ಈ ನೆಲಂ ಹೊಱುವುದೇ ನಾನಿತ್ತ ನಂಬುಗೆಗೆ
ಹಾನಿಯಾಗದೆ ಹೋಹುದೇಯೆನಲು ಸುಡುಗಾಡ
ನಾನಂದದಿಂ ಕಾದುಕೊಂಡಿರುತಿರೆಂದು
ಬೆಸಸಿದನು ಮನದನುವಱಿಯಲು ॥ ೪೬

ಸುಡುಗಾಡ ಕಾಹವೆಂದೇನದಱ ಪಂಥಮಂ
ನುಡಿದು ಪೇಳೆನೆ ಸುಡುವ ನೆಲದೆಱೆಯ ಹಾಗ ಹೆಣ
ದುಡಿಗೆಯಂ ತಂದೆನಗೆ ಕೊಡುವುದಾತಲೆಯಕ್ಕಿ
ಯುಂ ನಿನ್ನ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ।
ಪಡಿಯಾಗಿ ಕೊಂಡುಂಬುದಳುಪದಿರು ಹುಸಿಯದಿರು
ಬಿಡದಿರೆಂದುಡುಗೊಱೆಯ ವೀಳೆಯದ ಕೂಡೆ ತಾ
ಹಿಡಿದ ಸಂಬಳಿಗೋಲ ಮುದ್ರೆಗೊಟ್ಟಂ ವನಧಿ
ಮುದ್ರಿತಧರಾಧಿಪತಿಗೆ ॥ ೪೭

ಹೆಸರ ಹೇಳುತ್ತ ಸಾಱುತ್ತ ಮೈಗುಱುಹ ತೋ
ಱಿಸುತ ಪುರದೊಳಗೆಯ್ದೆ ಜನವಱಿಯೆ ಹಱೆಯ ಮೊಳ
ಗಿಸುತ ಮೆಱೆಯುತ್ತ ಹೋಗೇಳೆಂದು ಕಳುಪೆ ಪೊಱ
ಮಟ್ಟನೆಲ್ಲವ ಮಾಡುತ ।
ನಸುಕುಸಿದ ದೇಹ ಕಂಕರಿಗೋಲ್ಲನಿಱಿದು ಬಾ
ರಿಸುತ ಕೈವಿಡದೆ ಸಂಬಳಿಸಂಬಳೆಂದೆಂದು
ಕೊಸರುತಿಹ ಬಾಯ್ವೆರಸಿ ಬೀದಿಬೀದಿಯೊಳು ಸುಳಿ
ದಂ ಸತ್ಯಸಂಪನ್ನನು ॥ ೪೮

ಸುಡುಗಾಡಿನಧಿಕಾರಮುದ್ರೆ ಕಟ್ಟಾಣೆ ಚಾ
ವಡಿ ಹೆಣನ ತಲಯಕ್ಕಿ ನೆಲದೆಱೆಯ ಹಾಗ ಶವ
ದುಡಿಗೆಯೆನಗಾಯ್ತೆನ್ನ ಮಱಿಕ್ಕಿ ರಾತ್ರಿಯೊಳು
ಸುಟ್ಟರಾದಡೆ ತೆಱೆಯನು ।
ಕೊಡದಿರ್ದಡೆನ್ನಾಣೆ ಪತಿವೀರಬಾಹುವಿನ
ಮಡದಿಯರ ಕಾಲಾಣೆ ಮೀಱಿದಡೆ ಕೆಡಹಿ ತಡೆ
ಗಡಿವೆನೆಂದೂರೊಳಗೆ ಸಾಱುತ್ತ ತೋಱುತ್ತ
ರುದ್ರಭೂಮಿಗೆ ನಡೆದನು ॥ ೪೯

ಕಂಗೆ ಭಯವೆನೆ ಬೇವ ಹೆಣನ ಹಿಂಡುಗಳ ಮೂ
ಗಿಂಗೆ ಹಗೆಯೆನೆ ಕವಿವ ಕರ್ಬೊಗೆಯ ಕೌಱ ಕ
ರ್ಣಂಗಳಿಗಮಂಗಲಧ್ವನಿಗಳಂ ನೆರಪುವಬ
ಲೆಯರ ಮಲ್ಲಾಮಲ್ಲಿಯ ।
ಹಿಂಗದೊತ್ತೊತ್ತೆಯಿಂ ಮೆಯ್ಯನೊತ್ತುವ ಜನದ
ಜಂಗುಳಿಯ ಕಾಲೂಱಲರಿದೆನಿಸಿ ನೆರೆದ ಹಲ
ವಂಗಪಕ್ಷಿಗಳನಾರಯ್ಯುತ್ತ ಹೊಕ್ಕನಾ
ಸುಡುಗಾಡನವನೀಶನು ॥ ೫೦

ನಡೆದು ಹರಿಹರಿದು ಸುಡದಿರು ಸುಡದಿರ್ದಿಲವೊ ಸು
ಟ್ಟಡೆ ನಿಮಗೆ ವೀರಬಾಹುಕನಾಣೆಯೆಂದು ಜಡಿ
ಜಡಿದು ನೆಲದೆಱೆಯ ಹಾಗವನಿಕ್ಕುಟ್ಟ ಕಪ್ಪಡಂ
ಗಳನು ತಲೆಯಕ್ಕಿಗಳನು।
ಸುಡುಗಾಡೊಳಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆಯ್ದಿ ಬೇಡುವ ಭರದೊ
ಳಿಡಹುತ್ತ ತಾಗುತ್ತಲೆಲುಗಳಂ ಮೆಟ್ಟಿ ತ
ನ್ನಡಿಗಳಳುಕಿತ್ತನೆಱಿಯದೆ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕು ಹರಿ
ದಾಡಿದಂ ಭೂಪಾಲನು ॥ ೫೧

ಮತ್ತಾಗ ಸುಡುಗಾಡ ನಟ್ಟನಡುವಣ [1]ದಡದ[1]
ತುತ್ತತುದಿಯೊಳು ವಿವಾನದ ಮರಂಗಳನು ಕಡಿ
ಹೊತ್ತಿ ಉರಿಕರಿಯಾದ ಕರಿಕೊಳ್ಳಿಗಳನೆಳಸಿ
ತಂದು ಸಿದ್ದಿಗೆಯ ನುಲಿಯ।
ಒತ್ತಿ ಬಿಗಿಬಿಗಿದು ಹಂಜರಿಸಿ ತವಗವನಿಕ್ಕಿ
ಮತ್ತೆ ಮೇಲೊಂದು ತಲೆಗುಡಿಸಲಂ ಕಟ್ಟಿ ಕಾ
ಯುತಿರ್ದನಿರುಳುಹಗಲೆನ್ನದೊಡೆಯಂ ಬೆಸಸಿ
ದಂತೆ ವಸುಧಾಧೀಶನು ॥ ೫೨

ವರ ವಾರಣಾಸಿಮಧ್ಯವೆ ಲಾಳದೇಶವೆ
ಚ್ಚರಿಯ ಕಾಶೀಪುರವಯೋಧ್ಯೆ ಶ್ಮಶಾನಧರೆ
ಯರಮನೆ ಪ್ರೇತಗೇಹಿನ ತವಗ ಮಣಿಪೀಠ
ಪರಿಣಾಮ ವಾರೋಗಣೆ।
ಪರಮಧೃತಿ ಚತುರಂಗಸೇನೆ ಸಂಬಳಿಗೋಲು
ಕರವಾಳು ಸತ್ಯ ಭಂಡಾರ ಪತಿಯಾಜ್ಞೆ ಭಾ
ಸುರತರಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮಂಗಳೆಂದೇ ಕಾಣು
ತಿರ್ದನು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ॥ ೫೩

[1] ತೆವರ (ಪ.)

೮. ರೋಹಿತಾಶ್ವನ ಮರಣ, ಚಂದ್ರಮತಿಯ ದುಃಖ

ಇಂತು ನೃಪನಿತ್ತ ದಿವಸಂ ಕಳೆಯುತಿರಲಿತ್ತ
ಲಂತವರನೊತ್ತಿಟ್ಟ ಮನೆಯನೇವೊಗಳ್ವೆನದು
ತಿಂತಿಣಿಯ ಸೊನೆಗಾಜಿರ ನಿಳಯ ರಕ್ಕಸಿಯ
ಮಾಡ ಹಾವಿನ ಹೇಳಿಗೆ ।
ಅಂತಕನ ನಗರ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಲುಬಾಣಸದ
ಹಂತಿ ಮಾರಿಯ ಮುಗ್ಗುರಿಯಾಟವೆಡೆಯೆಂಬಾಗ
ಳಿಂತು ಜೀವಿಪರೆಕಟ ಮನೆಯವರ ದುರ್ಧರದೊ
ಳವನಿಪನ ಸತಿಪುತ್ರರು ॥ ೧

ಒಡೆಯನತಿಕೋಪಿ ಹೆಂಡತಿ ಮಹಾಮೂರ್ಖೆ ಮಗ
ಕಡುಧೂರ್ತ ಸೊಸೆಯಾವಡಧಿಕನಿಷ್ಠುರೆ ಮನೆಯ
ನಡೆವವರು ದುರ್ಜನರು ನೆರೆಮನೆಯವರು ಮಿಥ್ಯಾ-
ವಾದಿಗಳು ಪಶುಗಳೆಗಡು ।
ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಕೋಪಿಸುವ ಸಾಯೆ ಸದೆಬಡಿವ ಕಾ
ಲ್ಗೆಡೆವ ಕರೆಕರಿಸಿ ಸೆಣಸುವ ತಪ್ಪ ಸಾಧಿಸುವ
ಕಿಡಿಪೊಡೆವ ಮಾರಿಗಾಜಿದೆ ಸತ್ತು ಹುಟ್ಟುತಿಹ
ರವನಿಪನ ಸತಿಪುತ್ರರು ॥ ೨

ಎಡೆವಿಡದೆ ಹಲವು ಸೂಳ್ಗೊಡೆಯನರಮನೆಗೆ ನೀ
ರಡಕಿ ಕೊಟ್ಟನಿತು ಬತ್ತವ ಮಿದಿದು ಒಡಲಿಗೆ
ಯ್ದಡೆಯಿಕ್ಕಿದನಿತುವ ನುಂಡು ಇರುಳಂ ಹಗಲು
ಪೈನ್ನದೋರಂತೆ ಕುದಿವ ।
ಮಡದಿಯ ಕುಮಾರನುದಯದೊಳೆದ್ದು ಹೋಗಿ ಹೇ
ರಡವಿಯಲಿ ಹುಲುಹುಳ್ಳಿಯಂ ಕೊಂಡು ನಿಚ್ಚ ತ
ನ್ನೊಡನಾಡಿಗಳ್ವೆರಸಿ ಬೈಗೆ ಬಂದಿಂತು ಕಾ
ಲವನು ಸವೆಯಿಸುತಿರ್ದನು ॥ ೩

ಓರಂತೆ ತಲ್ಲಣಿಸಿ ಹೆದಱೆ ಕಣ್ಗೆಟ್ಟೋಡ
ಬಾರದೆರಬಾರದುಱೆ ಸಾಯಬಾರದು ಬದುಕ
ಬಾರದೆಂಬಂತೆ ತನ್ನೊಡಲಿಂಗೆ ಬಪ್ಪ ದುಃ
ಖಂಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ।
ಧಾರಿಣಿಯೊಳವನಿಪನ ಸತ್ಯ ಸಲಬೇಹುದೆಂ
ಬಾರಯ್ಕೆವಿಡಿದು ನಡೆಯುತ್ತಿಪ್ಪ ನಾರಿಯ ಕು
ಮಾರಂಗೆ ಬಂದ ಸಂಕಟದ ಸಂವರಣೆಯನ
ದಾವ ಜೀವರು ಕೇಳ್ವರು ॥ ೪

ಎಂದಿನಂತುದಯಕಾಲದೊಳೆದ್ದು ಹುಲುಹುಳ್ಳಿ
ಗೆಂದರಣ್ಯಕ್ಕೆ ನಡೆದಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಹಲ
ವಂದದೆಡುಗಬ್ಬನಾಯ್ದೊಟ್ಟಿ ಹೊಱೆಗಟ್ಟಿಹೊ
ತ್ತೇರಗೆಯ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ।
ನಿಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದುರಿಬಿಸಿಲೊಳೆದೆ ಬಿರಿಯೆ ಜವ-
ಗುಂದಿ ತಲೆಕುಸಿದು ನಡೆಗೆಟ್ಟು ಬಾಯಾಱೆ ಹಣೆ
ಯಿಂದ ಬೆಮರುಗೆ ನೆತ್ತಿ ಹೊತ್ತಿ ತೇಂಕುತ್ತ ಹರಿ
ತಪ್ಪಾಗಳೇವೊಗಳ್ವೆನು ॥ ೫

ಕೆಲದ ಮೆಳೆಯೊತ್ತಿನೊಳಗಿರ್ದ ಹುತ್ತಿನೊಳು ನಳ
ನಳಿಸಿ ಕೋಮಲತೆಯಿಂ ಕೊಬ್ಬಿ ಕೊನೆವಾಯ್ದು ಕಂ
ಗೆಳವಟ್ಟು ಬೆಳೆದೆಳೆಯ ದರ್ಭೆಯಂ ಕಂಡು ಹಾ
ರಯಿಸಿ ನಾನಿದನೆಲ್ಲವ ।
ಗಳಗಳನೆ ಕೊಯ್ದು ಕೊಂಡೊಯ್ದಿತ್ತಡೆನ್ನೊಡೆಯ
ಮುಳಿಯದಿಹನೆಂಬಾಸೆಯಿಂ ಹೊಱೆಯನಿಳುಹಿ ಮ
ತ್ತೆಳಸಿ ಕುಡುಗೋಲ್ವಿಡಿದು ಸಾರ್ದನಸ್ತಾದ್ರಿಯಂ
ಸಾರ್ದ ಮಾರ್ತಾಂಡನಂತೆ ॥ ೬

ಹೊದೆಗಡಿದು ಹತ್ತಿ ಹುತ್ತನು ಸುತ್ತಿದೆಳಹುಲ್ಲ
ಹೊದಱ ಹಿಡಿದಡಸಿ ಬಿಡದರಿದು ಸೆಳೆಯಲ್ ಕೈಯ
ಹದರನೊಡೆಗಚ್ಚಿ ಜಡಿಯುತ್ತ ಭೋಂಕನೆ ಬಂದ
ರೌದ್ರಸರ್ಪನನು ಕಂಡು ।
ಹೆದಱಿ ಹವ್ವನೆ ಹಾಱಿ ಹಾ ಎಂದು ಕೈಕಾಲ
ಕೆದಱಿ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಕೆಡೆದನಕಟಕ್ಕಟ ಮದ
ಮುದಿತರಾಹುಗ್ರಸ್ತವಾದ ತರುಣೇಂದುಬಿಂ
ಬಂ ನೆಲಕೆ ಬೀಳ್ವಂದದೆ ॥ ೭

ಹುತ್ತಿನಿಂ ಫಣಿವೆರಸಿ ಕೆಡೆಯೆ ಕಂಡೊಡನಿರ್ದ
ತತ್ತುಕಂಗಳು[1] ಹೆದಱಿ ಬಿಟ್ಟೋಡಿ ಹೋದರ್ಹೊ
ರತ್ತಲಿತ್ತಂ ತಾಯ್ಗೆ ಹಲುಬಿ ತಂದೆಯ ಕರೆದು
ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ಬಾಯ ಬಿಟ್ಟು ।
ನೆತ್ತಿಗೇಱಿದ ವಿಷದ ಕೈಯಿಂದ ಮಡಿದನೇ
ಹೊತ್ತೆನ್ನ ಕುಲದ ಕುಡಿ ಮುರುಟಿತೆಂದುಮ್ಮಳಂ
ಬೆತ್ತು ಬೀಳದೆ ಮಾಣನೆಂಬಂತೆ ರವಿ ಬಿದ್ದ
ನೆಂದು ಪಡುವಣ ಕಡಲೊಳು ॥ ೮

---

1 ಜತ್ತಕಂಗಳು (ಕ.), ತತ್ತಕರು (ಖ.ಗ.)

ತನಯನೆಂದುಂ ಬಪ್ಪ ಹೊತ್ತಿಂಗೆ ಬಾರದಿರೆ
ಮನನೊಂದಿದೇಕೆ ತಳುವಿದನೆನ್ನ ಕಂದನೆಂ —
ದೆನುತ ಸುಯ್ಯುತ್ತ ಮಱುಗುತ್ತ ಬಸುಱಂ ಹೊಸೆದು
ಕೊನೆವೆರಳ ಮುಱಿದುಕೊಳುತ
ತನುವ ಮಱೆದಡಿಗಡಿಗೆ ಹೊಱಗನಾಲಿಸಿ ಮತ್ತೆ
ಮನೆಯೊಡತಿಗಂಜಿ ಕೆಲಸವನು ಮಾಡುತ್ತಿಪ್ಪ
ವನಿತೆಗಾದಾಪತ್ತನಾಲಿಸದೆ ಕೆಟ್ಟ ದ
ಟ್ಟಸುವರ್ಕದನೇನೆಂಬೆನು ॥ ೯

ಒಳಗುಡಿದ ನಾರಾಚದೇಱಿನಂದದಿ ಹೊಱಗೆ
ಬಳಸದೊಳಗೊಳಗೇಗುವಾವಗೆಯ ಶಿಖಿಯಂತೆ
ಕೆಳೆಗೊಂಡ ಹಗೆಗಳೊಳಗಣ ಮುಳಿಸಿನಂದದಿಂ
ಮನೆಯವರ ಮಾರಿಗಂಜಿ ।
ಬಳಸಿ ಬಿರಿವೆದೆ ಬಿಕ್ಕುವಿಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣೊಳೊಱೆವ
ಜಲ ಸೆರೆಗಳೊಡೆದುಬ್ಬಿ ಬಿಗಿದು ಗಂಟಲಿನ ಮು
ಕ್ಕುಳಿಸಿದಕ್ಕೆಗಳೆಸೆವ ಸತಿಯುಳಲು ಸೀಗೆಯೊಳ
ಗಣ ಬಾಳೆಗೆಣೆಯಾದುದು ॥ ೧೦

ಅಡವಿಯೊಳು ಹೊಲಬುಗೆಟ್ಟನೊ ಗಿಡುವಿನೊಳಗೆ ಹುಲಿ
ಹಿಡಿದುದೋ ಕಳ್ಳರೊಯ್ದರೊ ಭೂತಸಂಕುಲಂ
ಹೊಡೆದುವೋ ನೀರೊಳದ್ದನೊ ಮರದ ಕೊಂಬೇಱಿ
ಬಿದ್ದನೋ ಫಣಿ ತಿಂದುದೋ ।
ಕಡುಹಸಿದು ನಡೆಗೆಟ್ಟು ನಿಂದನೋ ಎಂದಿಂತು
ಮಡದಿ ಹಲವಂ ಹಲುಬುತ್ತಂಗಣವೊಳಿರೆ ಹೊತ್ತು
ಹೊಡಕರಿಸಿದಳಲ ಕರ್ಬೊಗೆಯಂತೆ ಕವಿವ ಕ
ತ್ತಲೆಯೊಳಗೆ ನಿಂದಿರ್ದಳು ॥ ೧೧

ಬಂಮರಂ ಲೋಹಿತಾಶ್ವಾ ಎಂದು ಬಟ್ಟೆಯೊಳು
ನಿಂದರಂ ಲೋಹಿತಾಶ್ವಾ ಎಂದು ಗಾಳಿ ಗಿಳಿ
ಕೆಂದಡಂ ಲೋಹಿತಾಶ್ವಾ ಎಂದು ಕರೆಕರೆದು
ಬಿಡೆ ಬೀದಿಗಳುವಿನಂತೆ।
ಮಂದಮತಿಯಾಗಿರ್ದ ಚಂದ್ರಮತಿಗೊಬ್ಬನೆ
ಯ್ತಂದೆಂದು ಕೂಡೆ ಹೋಗಿರ್ದ ಕಂಡೆನಿನ್ನ
ಕಂದನೊಂದುಗ್ರಫಣಿ ತಿಂದು ಜೀವಂಗಳೆದ
ನೆಂದು ಹೇಳಿದನಾಗಳು ॥ ೧೨

ಏಕೆ ಕಚ್ಚಿತ್ತಾವ ಕಡೆಯಾವ ಹೊಲನಕ್ಕ
ಟಾ ಕುಮಾರಂ ಮಡಿದ ಠಾವೆನಿತು ದೂರವೆನ
ಲೀ ಕಡೆಯೊಳೀ ಹೊಲದೊಳೀ ಮರದ ಕೆಲದ ಹು
ತ್ತಿನ ಹುಲ್ಲ ಕೊಯ್ಯೆ ಕೈಯ।
ನೂಕಿ ಫಣಿಯುಗಿಯೆ ಕೆಡೆದಂ ದೂರವಲ್ಲಲ್ಲ
ಬೇಕಾದಡೀಗ ಹೋಗಲ್ಲದಿರ್ದಡೆ ಬಳಿಕ
ನೇಕ ಭಲ್ಲುಕ ಜಂಬುಕಂ ಘೂಕ ವೃಕಗಳೆಳೆ
ಯದೆ ಬಿಡವು ಕೇಳೆಂದನು ॥ ೧೩

ನುಡಿಯುಳುರಿದೆನಿಸಿ ಮೇರೆಯ ಮೀಱುವಳಲನಳ
ವಡಿಸಿ ಬಂದೊಡೆಯನಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕೆಡೆದು ಬಾ
ಯ್ವಿಡುತರಣ್ಯದೊಳೆನ್ನ ಮಗನುಗ್ರಕಾಳೋರ
ಗಂ ಕಚ್ಚೆ ಮಡಿದನೆಂದು।
ನುಡಿಯೆ ಲೇಸಾಯ್ತು ಮಡಿದರೆ ಮಡಿದನೆಂದು ಕೆಡೆ
ನುಡಿಯೆ ಬಂಟರನು ಕೊಟ್ಟಟ್ಟಿಸಿಸೈ ತಂದೆ ಎನೆ
ನಡುವಿರುಳು ಬಂಟರುಂಟೇ ನಿದ್ರೆಗೆಯ್ವಬೇ
ಕೇಳು ಕಾಡದಿರೆಂದನು ॥ ೧೪

ನರಿಗಳೆಳೆಯದ ಮುನ್ನ ದಹಿಸಬೇಡವೆ ತಂದೆ
ಕರುಣಿಸೆನೆ ದುರ್ಮರಣವಟ್ಟ ಶೂದ್ರನನು ಸಂ
ಸ್ಕರಿಸುವವರ್ಥಾವಲ್ಲನೆಂದೆನಲ್ಕಾನಾದ
ಡಂ ಹೋಗಿ ಕಂಡು ಮಗನ ।
ಉರಿಗಿತ್ತು ಬಪ್ಪೆನೇ ಏನೆ ಕೆಲಸಮಂ ಬಿಟ್ಟು
ಹರಿಯದಿರ್ದುದನೆಯ್ದೆ ಗೆಯ್ದು ಹೋಗೆನಲು ಚ
ಚ್ಚರದಿ ಮಾಡುವ ಕಜ್ಜವೆಲ್ಲವಂ ಮಾಡಿ ಹೊಱ
ವಂಟಳೊಯ್ಯನೆ ಮನೆಯನು ॥ ೧೫

ದಟ್ಟೈಸಿ ಮಡಲಿಱಿವ ಕಾಳದೊಳು ನಡುವಿರುಳು
ನಟ್ಟ ಮುಳ್ಳುಗಳನೆಡಹಿದ ಕಲ್ಲ ಹಾಯ್ದು ಮುರ
ಮು[1]ಟ್ಟನೇಱಿದ ದಡನನಿಳಿದ ಕುಳಿಯಂ ಬಿದ್ದ
ದರಿಗಳಂ ಹಿಡಿದಣಗಿಡುವ ।
ಬಿಟ್ಟ ತಲೆಯಂ ಬಿಚ್ಚಿದುಡಿಗೆಯಂ ಮಱೆದು ಗೋ
ಳಿಟ್ಟು ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ನೊಱೆಯಿಡುತ ನಡೆತಂದು ಹುಲು
ವಟ್ಟೆಯೊಳು ಬೆಳೆದ ಹೆಮ್ಮರನ ಮುಲಗಿಸಿ ನಿಂದ
ಹುಳ್ಳಿಹೊಱೆಯಂ ಕಂಡಳು ॥ ೧೬

ಈಯೆಡೆಯೊಳಿನ್ನಿರದೆ ಮಾಣನೆನುತಂ ಬಂದು
ತಾಯಿ ಕರೆದಳು ಮಗನೆ ಮಗನೇ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ
ರಾಯನ ಕುಮಾರ ಪೇಳಾವ ಠಾವ್ನೊಳಕೊಂಡು
ದಯ್ಯ ನೀನೆಲ್ಲಿರ್ದಪೆ ।
ಓಯೆಂಬುದೇನು ಕಂದಾ ಬಾಯ ಬಿಡದಿತ್ತ
ಬಾಯೆಂಬುದೇನು ತಂದೇ ಎನ್ನನೊಲ್ಲದಡೆ
ಸಾಯೆಂಬುದೇನುಸುರದಿರಲೇಕೆ ತರುಣ ಎಂ
ದೊಱಲಿದಳು ಹಂಬಲಿಸುತ ॥ ೧೭

1 ಮು (ಕ.), ಮ (ಖ.ಗ.), ಮ (ಘ.ಪ.)

ವಿಷದ ಹೊಗೆ ಹೊಯ್ದು ಹಸುರಾದ ಮೈ ಮಿಱುಂ ನೊರೆ
ಯೊಸರ್ವ ಗಲ್ಲಂ ಕಂದಿದುಗುರ್ಗಳೆರೆದೆಱೆದುಗು
ರ್ವಿಸುವ ಕಣ್ ಹಱಿದು ಹುಲುಹಿಡಿದ ಹರಹಿದ ಕೈಗ
ಳುಂಬ ಹೊತ್ತುಣಹಡೆಯದೆ ।
ಹಸಿದು ಬೆಂಗಡರ್ದ ಬಸುಱ ಕಟಕಟ[1]ಮುಡಿದ[1] ಗೋಣ್
ದೆಸೆಗುರುಳಿ ಹುಡಿಹೊಕ್ಕು ಬಱಿತ ಬಾಯ್ವೆರಸಂದು
ಬಸವಳಿದ ನಿಜಸುತನ ಕಂಡಳು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ
ನರಸಿ ಹುತ್ತಿನ ಮೊದಲೊಳು ॥ ೧೮

ಕಂಡ ಕಾಣ್ಕೆಯೊಳು ಶಿವಶಿವ ನಿಂದ ನಿಲವಿನಲಿ
ದಿಂಡುಗೆಡೆದಳು ಮೇಲೆ ಹೊರಳಿದಳು ಬಿಗಿಯಪ್ಪಿ
ಕೊಂಡು ಹೊಟ್ಟೆಯನು ಹೊಸೆಹೊಸೆದು ಮೋಱೆಯ ಮೇಲೆ
ಮೋಱೆಯಿಟ್ಟೋವದೊಱಲಿ ।
ಮುಂಡಾಡಿ ಮುದ್ದುಗೆಯ್ದೋರಂತೆ ಕರೆದು ಕರೆ
ದ್ಗಂಡಲೆದು ಲಲ್ಲೆಗಱೆದತ್ತತ್ತು ಬಲವಳಿದು
ಬೆಂಡಾಗಿ ಜೀವವಿಕ್ಕೆಂಬಾಸೆಯಿಂ ತೇಂಕು
ದಾಣಂಗಳಂ ಬಗೆದಳು ॥ ೧೯

ಲಲನೆ ಮೂಗಿನೊಳುಸುರನಳ್ಳೆಯೊಳು ಹೊಯ್ಲನಂಗು
ರೊಳು ರಜವನೆದೆಯೊಳೆಲ್ಲಾಟಮಂ ಕೈಯ ಮೊದ
ಲೊಳು ಮಿಡುಕನಂಗದೊಳು ನೋವನಕ್ಷಿಯೊಳು ಬೆ
ಳ್ಪಂ ಭಾಳದೊಳು ಬೆಮರನು ।
ಲಲಿತಕಂಠದೊಳುಲುಕನಂಘ್ರಿಯೊಳು ಬಿಸಿಯನಂ
ಗುಳಿಗಳೊಳು ಚಿಟುಕನಂಗುಟದೊಳರುಣಾಂಬುವಂ
ಸಲೆ ನಾಲಗೆಯೊಳಿಂಪ ಧ್ರೋಮದಲಿ ಬಲ್ಪನಾ
ರಯ್ದು ಕಾಣದೆ ನೊಂದಳು ॥ ೨೦

---

1 ಮುಱಿದ (ಪ.)

ಹಡೆದೊಡಲು ಹುಡಿಯಾಯ್ತು ಮಗನೆ ಮಗನ್ನುಂಟೆಂದು
ಕಡಗಿ ಹೆಚ್ಚುವ ಮನಂ ಹೊತ್ತಿ ಹೊಗೆಯಿತ್ತು ಬಿಡ
ದೆಡರಿ ನಿಟ್ಟಿಸಿ ನಲಿವ ದಿಟ್ಟಿ ಕೆಟ್ಟುವು ಸೋಂಕಿ
ಪುಳಕಿಸುವ ಕರಣಂಗಳು ।
ಕಡಿವಡೆದುವೊಸೆದು ಹೆಸರ್ಗೊಳುತಿಪ್ಪ ನಾಲಗೆಯ
ಕುಡಿ ಮುರುಟಿತ್ತೊಮ್ಮೆಮ್ಮೆ ನುಡಿಯನಾಲಿಪ ಕಿವಿಯ
ಹಡಿಗೆತ್ತುದೆಲೆ ಕಂದ ಎಂದೆನುತ್ತಿಂದುಮುಖಿ
ಮಱುಗಿ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟಳೆಂದು ॥ ೨೧

ಸಿರಿಹೋದ ಮಱುಕವನು ನೆಲೆಗೆಟ್ಟ ಚಿಂತೆಯನು
ಪರದೇಶಮಂ ಹೊಕ್ಕ ನಾಚಿಕೆಯನೆಱೆಯದ
ನ್ಯರ ಮನೆಯ ತೊತ್ತಾದ ಭಂಗವನು ನಿಮ್ಮಯ್ಯ
ಗೆಜ್ಞಾತವಾದೆಳಲನು ।
ನೆರೆದು ಮನೆಯವರೆಯ್ದೆ ಕರಕರಿಪ ದುಃಖವನು
ತರಳ ನಿನ್ನಂ ನೋಡಿ ಮಱೆದು ಪರಿಣಾಮವಂ
ಧರಿಸುತಿರ್ಪೆನ್ನ ಗೋಣಂ ಕೊಯ್ದೆ ಇನ್ನಾರ
ನೋಡಿ ಮಱೆದಪೆನೆಂದಳು ॥ ೨೨

ಅತಿಲಜ್ಜೆಗೆಟ್ಟನ್ಯರಾಳಾಗಿ ದುಡಿದು ಧಾ
ನತಿಗೊಂಡು ಧನವನಾರ್ಜಿಸಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಭೂ
ಪತಿ ನಮ್ಮ ಬಿಡಿಸುವಾರ್ತದ ಮೋಹದಿಂ ಹಸಿವು
ನಿದ್ದೆಯಂ ತೊಱೆದು ಬಂದು ।
ಸುತನ ಕರೆಯೆಂದಡೇನೆಂಬೆನಾವುದ ತೋಱು
ಪತಿಯ ಮಱುಕವನು ಮಱೆಯಿಸುವೆನುಗ್ರಾಹಿಗಾ
ಹುತಿಯಾದನೆಂದು ಪೇಳ್ವೆನೆ ಎನ್ನ ಕಂದ ಎಂ
ದಿಂದುಮುಖಿ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟಳು ॥ ೨೩

೮. ರೋಹಿತಾಶ್ವನ ಮರಣ, ಚಂದ್ರಮತಿಯ ದುಃಖ

ಮಂದಾನಿಲರಗಳೆ

ಏವೇನೇವೇನೆಲೆ ಮಗನೇ ಮಗನೇ
ಸಾವೇಕಾಯಿತ್ತೆಲೆ ಚೆನ್ನಿಗನೇ
ಇಱಿದೆಯಲಾ ಎನ್ನನು ಸುಕುಮಾರಾ
ಕೊಱೆದೆಯಲಾ ಕೊರಳನು ಜಿತಮಾರಾ
ಎತ್ತಣ ಬಱಿಸಿಡಿಲೆಱಗಿತೊ ನಿನ್ನ
ಹುತ್ತಿನ ಹತ್ತಿರೆ ಒಱಗಿದೆ ಚೆನ್ನ
ಹಾವು ಪಿಡಿಯೆ ಹಾ ಎಂದೊಱಲಿದೆಯಾ
ಸಾವಾಗವ್ವಾ ಎಂದೞಲಿದೆಯಾ

ರನ್ನದ ಕನ್ನಡಿ ಸಿಡಿದುದೊ ದೇವಾ
ಹೊನ್ನಕಳಸ ಕೆಡೆ[ದೊ][1]ಡೆದುದೊ ದೇವಾ
ಎನ್ನ ಕಡವರಂ ಸೂಱೆಹೋಯಿತೋ
ಹೊನ್ನ ಪ್ರತಿಮೆಯುಸು ಹಾಱಿಹೋಯಿತೋ
ಇನವಂಶದ ಲತೆ ಕುಡಿಮುರುಟಿತ್ತೋ
ಜನಪನಿಟ್ಟ ಸುರತರು ಮುಱಿಯಿತ್ತೋ
ಕಾಲ ಕರುಣವಿಲ್ಲದೆ ನೀನೊಯ್ದು
ಬಾಲನನಗಲಿಸಿ ಕೊರಳಂ ಕೊಯ್ದು
ಆರ ಸಿರಿಯನೆಳೆತಂದೆನೊ ಮುನ್ನ
ಆರೞಲಲು ಸೆಳೆಕೊಂಡೆನೊ ಹೊನ್ನ
ಅಲ್ಲದಡೇಯುೞಿಪ್ಪುದೆ ನನಗೆ
ಇಲ್ಲಿ ವೃಥಾ ಸಾವಪ್ಪುದೆ ನಿನಗೆ
ಹೆತ್ತ ಹೊಟ್ಟೆಯುರಿಯುತ್ತಿದೆ ಮಗನೆ
ಎತ್ತಿದ ತೋಳನು ಕೆತ್ತಿದೆ ಮಗನೆ
ಹಾಡುವ ಬಾಯಲಿ ಮಣ್ಣನು ಹೊಯ್ದು

1 ಯೊ (ಖ.ಗ.)

ನೋಡುವ ಕಣ್ಣಲಿ ಸುಣ್ಣವ ಹೊಯ್ದ
ಪಾಪಿಯೆನ್ನ ನೀನೊಮ್ಮೆ[ಗೆ] ನೋಡಾ
ಕೋಪವನುಳಿದೊಯ್ಯನೆ ಮಾತಾಡಾ
ನುಡಿದಡೆ ಪಾಪವೆ ಹೆತ್ತವರೊಡನೆ
ಕಡುಮುಳಿಸೇ ಮಗನೇ ಎನ್ನೊಡನೆ

ಬಾರೈ ಬಹಳ ಸಿರಿಯ ಸಿಂಗಾರ
ಬಾರೈ ಸುಜನಜನಕ್ಕಾಧಾರ
ಏಳೆನ್ನಾನಂದಾಮೃತಶರಧಿ
ಏಳಖಿಳಗುಣಾರ್ಣವಕಳಾನಿಧಿ
ಹಲ್ಲಣಿಸಿದ ವಾರುವವಿದೆ ಮಗನೆ
ಮಲ್ಲಾಮಲ್ಲಿಯ ರಥವಿದೆ ಮಗನೆ
ಗಜಘಟೆಗಳು ಹಲ್ಲಣಿಸಿವೆ ಮಗನೆ
ನಿಜಪರಿವಾರಕೆ ಬೆಸಗೊಡು ಮಗನೆ
ನೆತ್ತರ ಕಡಲೊಳಗಿಭಕುಲ ಬೀಳೆ
ಮೊತ್ತದ ತುರಗಂಗಳು ಬೆಂಡೇಳೆ
ಮಣಿಮುಕುಟದ ಭಟರೆಟ್ಟೆಗಳಾಡೆ
ಮಣಿದು ಭೂತಸಂಕುಳ ಕುಣಿದಾಡೆ
ನಾರಿಮೃತ್ಯುಗಳಿಗೋಕರೆ ಹುಟ್ಟೆ
ಕ್ರೂರ ಜವಂಗತಿಭೀಕರ ಹುಟ್ಟೆ
ರಿಪುಬಲವಂ ಕೊಂದಳಿದಡೆ ತಪ್ಪೆ
ತಪನಕುಲದ ವಿಜಯಶ್ರೀಯೊಪ್ಪೆ
ಧರೆಯನಾಳ್ವ ಸಿರಿಯಂ ಕಳೆದಿಂದು
ಉರಗನ ವಿಷದಗ್ನಿಯೊಳುಜಿ಼ ಬೆಂದು
ಅಡವಿಯೊಳೀಪರಿ ಕೆಡೆವರೆ ವೀರ
ಪೊಡವಿಯೊಡೆಯನಗ್ಗದ ಸುಕುಮಾರ

ಏನು ಮಾಳ್ಪೆ ನಾ ಮಾಡಿರ್ದುದನು
ತಾನುಂಬುದು ವಿಧಿ ಮಾಡಿದ ಹದನು
ಕರುಣಿಸಿ ಕಾಯ್ವೆ ಗೌರೀರಮಣ
ನರಕಿಯ ನೋಡೆಲೆ ಅಗಜಾರಮಣ
ಕರುಣಿಸು ಪಾಪಿಯ ಪಂಪಾಪತಿಯೆ
ಕರುಣಿಸನಾಥೆಗೆ ಕಾಶೀಪತಿಯೆ ॥

ಇನ್ನಿನಿತಱಿಂದ ಮೇಲೆನ್ನೊಡೆಯನಱಿಸಿ ಬಂ
ದೆನ್ನನೊಯ್ದಡೆ ಬಳಿಕ ಸುಡಹಡೆಯೆನೆಂಬುದನು
ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೆ ತಿಳಿದೆದ್ದು ಪುತ್ರನ ಶವವ
ಹೊತ್ತು ದೆಸೆದೆಸೆಗೆ ತಿರುಗಿ।
ಮುನ್ನೆಲ್ಲರಂ ಸುಡುವ ಠಾವಾವುದೆಂದು ನೋ
ಳ್ಪನ್ನೆಗಂ ಹಲವುಕೆಲವುರಿಯ ಬೆಳಗಂ ಕಂಡು
ನನ್ನಿಕಾಱಂ ಕಾವ ಕಾಡತ್ತ ನಡೆವಾಗ
ಬಟ್ಟೆಯೊಳ್ದೇವೊಗಳ್ವಿನು ॥ ೨೪

ಕೆಡೆದ ಮುಂಡದ ಬಿದ್ದ ತಲೆಯ ಚೆಲ್ಲಿದ ಕರುಳ
ಪಡಲಿಟ್ಟ ಕಾಳಿಜದ ಮಿದುಳ ಕೋಳ್ಗಿಸಱ ಹೊನ
ಲಿಡುವ ರಕುತದ ಕಡಲೊಳಡಿಯಿಡಲು ಬಾರದೆಂ
ಬಂತೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು।
ಅಡವಿಯೊಳಗೆಯ್ದೆ ನಾನಾ ಭಯಂಕರವ ಸಾ
ಲಿಡಲದನು ಪುತ್ರಶೋಕಗ್ರಹಾ[1][ವಿಷ್ಟ][1]ತೆಯ
ಕಡುಪಿನಿಂ ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಬಂದು ಸುಡುಗಾಡೊಳಿಳು
ಹಿದಳು ತನಯನ ಶವವನು ॥ ೨೫

1 ವೇಷ್ಟ (ಕ.ಘ.), ನಿಷ್ಟ (ಖ.ಗ.), ವೇಷ್ಟಿ (ಪ.)

ಗಳಗಳನೆ ಮುನ್ನ ಬೆಂಥುಳಿದಿರ್ದ ಕರಿಗೊಳ್ಳಿ
ಗಳನೆಲ್ಲವಂ ಸಿದುಗಿ ತಂದೊಟ್ಟಿ ಮೇಲೆ ಮಂ
ಗಳಮಯ ಕುಮಾರನಂ ಪಟ್ಟಿರಿಸಿ ಕೆಲದೊಳುರಿ
ವಗ್ನಿಯಂ ಪಿಡಿದು ನಿಂದು।
ಬೆಳೆದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆ ಹುಟ್ಟಿದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟೆಂದು ನುಡಿ
ದಿಳುಹಲೆನುಗೆಯ್ದುಳುಹಲಾಱದಳವಳಿದು ಬಾ
ಯಳಿದು ಮೊಱೆಯಿಟ್ಟಡಾ ದನಿಗೇಳ್ದು ನಿದ್ರೆತಿಳಿ
ದೆದ್ದು ಬಂದನು ಭೂಪನು ॥ ೨೬

ನಟ್ಟಿರುಳು ಸುಡುಗಾಡೊಳೊಬ್ಬಳೋರಂತೆ ಬಾ
ಯ್ವಿಟ್ಟು ಹಲುಬುವ ವೀರನಾರಿಯಾವಳೊ ಮಾಱೆ
ಸುಟ್ಟಿಯಾದಡೆ ನಿನಗೆ ವೀರಬಾಹುಕನಾಣೆ
ಕದ್ದು ಸುಡಬಂದೆ ನಿನ್ನ।
ನಿಟ್ಟೆಲುವ ಮುಱೆವೆನೆಂದುರವಣಿಸಿ ಜಱೆಯುತ್ತ
ದಟ್ಟಿಸುತ ಬಂದು ಹಿಡಿದಿರ್ದ ಕಿಚ್ಚಂ ಕೆದಱೆ
ಮುಟ್ಟಿಗೆಯ ಮೇಲಿರ್ದ ಸುತನ ಹಿಂಗಾಲ್ವಿಡಿದು
ಸೆಳೆದು ಬಿಸುಟಂ ಭೂಪನು ॥ ೨೭

ಬಿಸುಡದಿರು ಬಿಸುಡದಿರು ಬೇಡಬೇಡಕಟಕಟ
ಹಸುಳೆ ನೊಂದಹನೆಂದು ಬೀಳ್ವವನನೆತ್ತಿ ತ
ಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಲವ ನೋಡದೆ ಬೇಡಿಕೊಂಬೆನಿವ
ನೆನ್ನ ಮಗನಲ್ಲ ನಿನ್ನ।
ಸಿಸುವಿನೋಪಾದಿ ಸುಡಲೆನುಮತವನಿತ್ತು ರ
ಕ್ಷಿಸು ಕರುಣಿ ಎಂದಡೆಲೆ ಮರುಳೆ ಹೆಣನುಟ್ಟುದಂ
ಮಸಣವಾಡಗೆಯ ಹಾಗವನು ಕೊಟ್ಟಲ್ಲದೇ
ನೆಂದಡಂ ಬಿಡೆನೆಂದನು ॥ ೨೮

ಕೊಡಲೇನುವಿಲ್ಲವಿಂತೆನಗೆ ಲೋಗರ ಮನೆಯ
ಬಡದಾಸಿ ಕರುಣಿಸೆನೆ ನಿನ್ನ ಕೊರಳೊಳಿರ್ದ
ಕಡುಚೆಲುವ ತಾಳಿಯನ್ನೆದನ್ನಡವನಿರಿಸಿ ನೀ
ಬಿಡಿಸಿಕೋ ಬಳಿಕವೆನಲು।
ಮಡದಿ ಕರನೊಂದಕಟ ಪೊಡವಿಪತಿ ಮಡಿದ ಕೇ
ಡಡಸಿತಲ್ಲದಡೆನ್ನ ಗುಪ್ತಮಂಗಳಸೂತ್ರ
ವೆಡೆಯ ಹೊಳೆಹೊಳೆವೈದೆದಾಳಿಯನಿದಂ ಶ್ವಪಚ
ನೆಂತು ಕಂಡಪನೆಂದಳು ॥ ೨೯

ವಿಗತಸಪ್ತದ್ವೀಪಪತಿಯ ಬಸುರಲಿ ಬಂದು
ಮಗನೆ ನಿನಗೊಮ್ಮೆಟ್ಟು ಸುಡುಗಾಡು ಹಗೆಯಾಯ್ತು
ಮಿಗೆ ಸಕಲಲೋಕದೊಳು ತನ್ನಾಣೆ ಸಲುವನ ಕು
ಮಾರನೆನಿಸುವ ನಿನ್ನನು।
ಬಗೆಯದೀ ಚಂಡಾಲನಾಣೆಯಿಡುವಂತಾಯ್ತು
ಜಗದ ನವನಿಧಿಗೊಡೆಯನಾತ್ಮಭವನೆನಿಸಿ ಮು
ಟ್ಟಿಗೆಯ ಸುಂಕದ ಹಾಗವಿಲ್ಲಾಯ್ತು ಮಗನೆ ಎಂ
ದಳಲಿದಳು ಹಂಬಲಿಸುತ ॥ ೩೦

ವನಿತೆಯುಳಲಂ ಕೇಳ್ದು ನಡುಗಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
ಮುನಿಯೆನಗೆ ಮತ್ತೆ ಮಾಡಿದ ತೊಡಕಿದಾಗದಿರ
ದೆನುತ ಮನದೊಳು ಮಱುಗುತಾವ ಲೋಕದೊಳಾಣೆ
ಸಲುವುದೆನಿಸುವ ಭೂಪನ।
ತನಯನೀ ತರಳನೆಲೆ ತರುಣಿ ನೆಲದೆಱೆಯನಿ
ಕ್ಕೆನಲು ಕೊಡಲಿಲ್ಲದಧಿಕರ ಪೆಸಗೊಳಲು ಬಿಡು
ವೆನೆ ಶೋಕಿಸುವ ಹೊತ್ತು ಹುಸಿದು ಶೋಕಿಸುವೊಡ್ಡೇ
ನಹುದೆಂದನವನೀಶನು ॥ ೩೧

ಹಿಂದುಳಿದ ಸಂಪದವನೆಣಿಸುವುದು ಹುಸಿಯಲ್ಲ
ವಿಂದೀಗ ತೋಱಬಪ್ಪುದೆ ಹುಸಿಯದ್ದುಂಟೆ ತ
ಪ್ಪೆಂದಡದಕೇನಾತನಾರ ಮಗನಾವ ಪೆಸ
ರಾವ ನಾಡರಸನೆನಲು।
ಸಂದ ರವಿಕುಲತಿಲಕನೆನಿಪಾ ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ
ನಂದನನಯೋಧ್ಯಾಧಿಪತಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೆನೆ
ನೊಂದಾತನಂಗನೆಕುಮಾರರೇನಾದರೆ
ಲ್ಲಿರ್ದಪರು ಹೇಳೆಂದನು ॥ ೩೨

ಪೊಡವೀಶ್ವರಂ ಹಿಂದೆ ಹರಸಿ ಹಾಳಂ ಬಿಟ್ಟು
ಹಡೆದ ಸುತನೀತನಾತನ ವನಿತೆ ನಾನೆನಲು
ಮಡಿದ ಕಾರಣವಾವುದೀ ತನಯನೆಂದಡೆ
ವಿಮ್ಮಬ್ಬರಂ ಮಾಱುಗೊಂಡ।
ಒಡೆಯನರಮನೆಗೆ ಹುಲುಹುಳ್ಳಿಯಂ ತಪ್ಪೆನೆಂ
ಧಡವಿಗೆಯ್ದಿದಡಲ್ಲಿ ಕಾಳೋರಗಂ ಕಚ್ಚಿ
ಮಡಿದನೀ ಕಂದನೀ ವಿಧಿಗೆ ಸೇರಿತು ಹರಿ
ಶ್ಚಂದ್ರನಿರವೇನೆಂದಳು ॥ ೩೩

ನುಡಿಯಲಱಿಯದೆ ಸಕಲರಾಜ್ಯಮಂ ಹೋಗಾಡಿ
ಕಡೆಗಧಿಕ ಋಣಿಯಾಗಿ ನೆಲೆಗೆಟ್ಟು ಮಂತ್ರಿವೆರ
ಸಡವಿಗುಱಿಯಾಗಿ ಕೈವಿಡಿದ ಸತಿಪುತ್ರರಂ
ಮಾಱಿ ಸುಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ।
ಕಡೆಗೆ ಚಂಡಾಲಕಿಂಕರನಾಗಿ ದೋಷಕ್ಕೆ
ನಡುಗದೆ ಕುಲಾಚಾರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಜನಕೆ ನಗೆ
ಗೆಡೆಯಾದ ಪಾತಕ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನವನನೇ
ನೆಂದು ನೆನೆದಪೆಯೆಂದನು ॥ ೩೪

ಜಡೆವೊತ್ತಡಂ ಹಸಿಯ ತೊವಲುಟ್ಟಡಂ ನಾಡ
ಸುಡುಗಾಡಿನೊಳಗಿರ್ದಡಂ ನರಕಪಾಲನುಂ
ಪಿಡಿದಿರ್ದಡಂ ತಿರಿದು ವಿಷವುಂಡಡಂ ಶವಶಿ
ರೋಮಾಲೆಗಟ್ಟಿರ್ದಡಂ।
ಕಡು ಮುರುಳ್ಪಡೆಯ ಸಂಗಡ ಬತ್ತಲಿರ್ದಡಂ
ಮೃಡನಲ್ಲದಖಿಲಲೋಕಕ್ಕೊಡೆಯನಿಲ್ಲೆಂಬ
ನುಡಿಯಂತಿರೆನಗಾ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಲ್ಲದೆ
ನ್ನಾರು ಗತಿಮತಿಯೆಂದಳು ॥ ೩೫

ಋಜುವಬಲೆಯುಚಿತವಚನಂ ಕರ್ಣಪಥದಿನೊಳ
ಗೆಱಗಿ ಚಿತ್ತವನು ತೊತ್ತಳದುಳಿದು ಧೈರ್ಯಮಂ
ಬಱಿಕೈದು ಕರಣಂಗಳಂ ಕದಡಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಂ
ಹಱಿದಳಲನೊದೆದೆಬ್ಬಿಸಿ।
ಮಱುಕಮಂ ಮಸೆದು ಕಂಬನಿವೊನಲ ಕೋಡಿಯಂ
ಕೊಱೆದು ಮತಿಗೆತ್ತಿಮಾಯೆಯಂ ತೋಱಿ ಮೀಱಿ ನೇ
ಸಱ ಕುಲಜನೋರಂತೆ ಸಿಗ್ಗಾಗಿ ತಾ ಮಾಡಿ
ದಪರಾಧಮಂ ನೆನೆದನು ॥ ೩೬

ಈ ಸತಿಯನೀ ಶುಚಿಯನೀ ಪತಿವ್ರತೆಯ ನಾ
ನೀಸು ಧಾವತಿಗೊಳಗುಮಾಡಿದೆನು ನೀಚದ್ವಿ
ಜೇಶಂಗೆ ಮಾಱಿ ಮಱೆದೀ ಸುತನನೀ ಸುಖಿಯ
ನೀ ಸೊಬಗ ಸುಕುಮಾರನ।
ಓಸರಿಸದುರಗ ಕೊಲುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆನೆಂಬ
ಹೇಸಿಕೆಯ ವಾರಾಶಿ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಾಡಿ ಹೊಱ
ಸೂಸುವಳಲಂ ನಿಲಿಸಿ ನಿಲಿಸಲಾಱದೆ ಮಗನ
ಮೇಲೆ ದೊಪ್ಪನೆ ಕೆಡೆದನು ॥ ೩೭

ತನಗೆ ಹೊಯ್‌ಕೈಯಪ್ಪ ಭೂಭುಜರನೋಲೈಸಿ
ಧನವನಾರ್ಜಿಸಿ ತಂದು ಸೆಱೆಯ ಬಿಡಿಸುವನೆಮ್ಮ
ಜನಪನೆಂದಾನಿರಲು ಮಾದಿಗಂಗಾಳಾಗಿ
ಸುಡುಗಾಡ ಕಾವ ಭಾಗ್ಯ।
ನಿನಗಾಯ್ತು ಭೂಪಾಲ ಎಂದು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಪು
ತ್ರನ ಶೋಕದುರಿಗೆ [1]ತನು ಹೇವರಿಸಿ ವನಿತೆ ತಾ
ಮನನೊಂದು ಬೆಂದು ಬೆಱಗಾಗಿ ಚಿಂತಿಸುತ[1] ತೂ
ಕದ ಕೋಲ ತೊಲೆಯಾದಳು ॥ ೩೮

ಪ್ರಕಟರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಚಂಡಾಲಸೇ
ವಕನಾದ ಪಾಪಿಯಂ ನೀಚನನ್ನನೂನಪಾ
ತಕನನೆನ್ನಂ ಪೋಲ್ತು ಕೆಡದೆ ನಿಮ್ಮಜ್ಜ ತ್ರಿ
ಶಂಕುಭೂವರನಂದದಿ।
ಸಕಲರಾಜ್ಯಕ್ಕೊಡೆಯನಾಗದಿರನೀ ಕುಮಾ
ರಕನೆಂಬ ನಂಬುಗೆಯೊಳಾನಿರಲು ಕಂದ ನೀ
ನಕಟ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಮಡಿವರೇ ತಂದೆ ಎಂ
ದಳಲತೊಡಗಿದನರಸನು ॥ ೩೯

ಮುಂದೆ ನೀನಾಳಲಿಹ ಧರೆಯನನ್ಯರ್ಗಿತ್ತ
ನೆಂದು ನುಡಿಸೆಯೊ ಮತ್ತದಲ್ಲದೆನ್ನಿಬ್ಬರಂ
ತಂದು ಲೋಗರಿಗೆ ಮಾಱಿದನೆಂದು ನುಡಿಸೆಯೋ
ಚಾಂಡಾಲಸೇವೆಮಾಡಿ।
ನಿಂದೆಯಿಲ್ಲದ ಸೂರ್ಯಕುಲಕೆ ಕುಂದಂ ತಂದ
ನೆಂದು ನುಡಿಸೆಯೊ ನುಡಿಯದಿಹ ಹದನನೆಱಪ ಬೇ
ಕೆಂದೊಱಲಿ ಬಾಯ್ಬಿಟ್ಟು ಕರೆದು ಹಾರಿದನು ಸುತ
ನಲ್ಲಿ ಮಾಱುತ್ತರವನು ॥ ೪೦

1 ಸರಿಯಾಗಲರಡಕ್ಕಲ್ಲ। ದಸಿಸಿತ್ತ ವಚನದ ಫಲಂ ನುಡಿದುದು ವನಿತೆ (ಕ.ಖ ಗ)

ಅರಿರಾಯರೊಳು ಕಾದಿ ಮಡಿದಾತನಲ್ಲ ಮುನಿ
ವರರ ಯಾಗವ ಕಾದು ಮಡಿದಾತನಲ್ಲ ದೇ
ವರಿಗೆ ಹಿತವಾಗಿ ಮಡಿದವನಲ್ಲ ಮಾಂಸದಾ
ನವ ಬೇಡಿದರ್ಗೊಡಲನು ।
ಅರಿದರಿದು ಕೊಟ್ಟು ಮಡಿದವನಲ್ಲ ಹುಳ್ಳಿಯಂ
ತರಹೋಗಿ ಕಾಡೊಳಗೆ ಬಡಹಾವು ಕಚ್ಚಿ ಮುನಿ
ವರಿಗೆ ನಗೆಗೆಡೆಯಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾರಣಂ ಮಡಿವ
ರೇ ಕಂದ ಹೇಳೆಂದನು ॥ ೪೮

ಮೇಗೆ ಮಗನೆರಸಾಗಬೇಕೆಂಬ ಮಱುಕದಿಂ
ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸುತನನೊಡ್ಡಿಕ್ಕಲಾಱದೆ ಲೋಭಿ
ಯಾಗಿ ಮುನಿಪುತ್ರನಂ ಮಾಱುಗೊಂಡಿತ್ತನೆಂ
ಬಪಕೀರ್ತಿಯೇ ಉಳಿದುದು ।
ಲೋಗರ ಮಗನನಿಕ್ಕಿ ನೆಲೆಯ ನೋಡಿದನಕಟ
ಸಾಗುದುರೆಗೆಡಕಿದನು ಹುಲ್ಲನೊಣಗಿದ ಹಣ್ಣ
ಕಾಗೆ ಕದುಕಿತ್ತೆಂದು ಸಂದ ಜನ ನಿಂದೆಗೆ
ಯ್ವಂದವಾಯ್ತೆನಗೆಂದನು ॥ ೪೯

ಸುತನ ರೂಪಿನ ಸೊಬಗನಂಗಸುಕುಮಾರದ್ಯು
ನ್ನತಿಯ ಬಾಲ್ಯದ ಚೆಲುವನೆಲ್ಲಾ ಕಳಾಪ್ರವೀ
ಣತೆಯ ಗರುವಿಕೆಯ ಗಾಡಿಯ ಧೃತಿಯನೊಟ್ಟಜೆಯ
ನೆಳವಟ್ಟ ನುಡಿಯ ಚದುರ ।
ನುತಲಕ್ಷಣಾವಳಿಯನಧಿಕಗುಣಗಣವನಾ
ಯತಿಗೆಟ್ಟು ನೆನೆದು ಶೋಕಿಪೆನೆಂದಡಾ ಕಲ್ಪ
ಶತವೆಯ್ದದರಸ ದುಃಖವನು ಸಂತೈಸಿಕೊಂ
ಡೆನ್ನನವಧರಿಸೆಂದಳು ॥ ೫೦

ಪುದಿದಿರುಳು ಕಡೆಗಾಣ್ಬ ಕುಱುಹಾಗುತಿದೆ ಸೂರ್ಯ
ನುದಯಿಸಿದನಾದಡೆನ್ನವರೆನ್ನನೆಱಿಸಿ ತಳು
ವಿದಳೆಂದು ಕೊಲ್ಲದಿರರೇ ಕುಮಾರನನೀಗ
ದಹಿಸಬೇಕರಸ ಎಂದು।
ಸುದತಿ ನುಡಿಯಲು ನುಡಿದನವನೀಶ ತೆಱಿಯನಿ
ಕ್ಕದೆ ಸುಡಲ್ಬಾರದುಳ್ಳಡೆ ಕೊಡಿಲ್ಲದಡೆ ಬೇ
ಗದಿ ಹೋಗಿ ನಿನ್ನೊಡೆಯನಂ ಬೇಡಿ ತಾ ತಾರ
ದಿರೆ ಸುಡಲ್ಬೇಡೆಂದನು ॥ ೪೪

ಒಡೆಯರೀವವರಲ್ಲವೆನೆ ಬೇಡಿ ನೋಡಿ ಕೊಡ
ದಡೆ ಋಣಂಬಡು ಋಣಂ ಹುಟ್ಟದಿರ್ದಡೆ ಸುಡುವ
ಗೊಡವೆ ಬೇಡನ್ನೆಗಂ ಬಂದನಿತು ಬಕ್ಕೆಂದು
ತರುಣನುಟ್ಟುದನು ಕೊಂಡು।
ಪೊಡವೀಶ್ವರಂ ತಿರುಗಿ ತನ್ನ ಕಾಪಿನ ಗುಡಿಗೆ
ನಡೆಗೊಂಡನತ್ತಲಿತ್ತಲ್ ಪುರಕೆ ಬರುತಿಪ್ಪ
ಮಡದಿಗೆಡೆವಟ್ಟೆಯೊಳು ಬಂದ ಸಂಕಟವನಿ
ನ್ನಾವ ಜೀವರು ಕೇಳ್ವರು ॥ ೪೫

ಮುಂದೆ ಭೂಪನ ಸತಿಗುಪದ್ರವಂ ಮಾಡಬೇ
ಕೆಂದು ಕೌಶಿಕಮುನೀಂದ್ರಂ ನೆನೆದು ಚಿಂತಿಸು
ತ್ತೊಂದುಪಾಯಂಗಂಡು ಚೋರರಂ ಕೆಲಬರಂ
ನಿರ್ಮಿಸುತವರ್ಗೆಂದನು।
ಇಂದು ನೀವೀ ಪುರವನಾಳ್ವರಸನಣುಗನಂ
ಕೊಂದಾಕೆ ಬಪ್ಪ ಬಟ್ಟೆಯೊಳಿರಿಸಿ ಬನ್ನಿ ಹೋ
ಗೆಂದು ಬೆಸಸಲು ಯತಿಪನಾಜ್ಞೆಯಿಂದವದಿರೆ
ಯ್ತಂದು ಪೊೞಲಂ ಸಾರ್ದರು ॥ ೪೬

ಚೋರರೊಳ್ಪೊಕ್ಕು ಮಿಕ್ಕಾ ಪುರದ ಭೂಪನ ಕು
ಮಾರನಂ ಕೊಂಡೋಡಿಬಂದು ಗೊಂದಿಯೊಳೆಲಂ-
ಕಾರಮಂ ಕೊಂಬ ಭರದಿಂ ಕೊರಳನರಿಯಲ್ಕಾ
ಶಿಶುವೊಱಲಲ್ಕಾ ದನಿಯನು ।
ದೂರದಿಂ ಕೇಳ್ದೆನ್ನ ಮಗನಾಗದಿರನೆನು
ತ್ತಾರೋ ನಿರೋಧಿಸುವರೆಂದೋಜೆ ಹುಟ್ಟದವಿ
ಚಾರದಿಂ ಹರಿದಳೆಂಬಾಗಳತಿದುಃಖಿಗುಂ
ಟೇ ಬುದ್ಧಿ ಜಗವಱಿಯಲು ॥ ೪೭

ಸಾರೆ ಬರೆ ಬಿಟ್ಟೋಡಿ ಹೋದ ಚೋರರ ಖಡ್ಗ
ಧಾರೆಯಿಂ ಬಸವಳಿದ ಹಸುಳೆಯಂ ತನ್ನಯ ಕು
ಮಾರನೆಂದೇ ಬಗೆದು ಕರೆಕರೆದು ತಲೆದಡವಿ
ತಡವರಿಸಿ ಮೆಯ್ಯಪ್ಗಱುಹನು ।
ಹಾರುತಿರೆ ಬಾ[1]ರಿ[1]ಸುವ ಬೊಂಬುಳಿಯ ಕೊಂಬುಗಳ
ಭೇರಿಗಳ ಬೊಬ್ಬೆಗಳ ಕಳಕಳದೊಳೆಱಿಸಿ ಬಂ
ಧಾರುತ್ತ ಹರಿತಂದ ಹಿರಿಯ ಹುಯ್ಯಲ ಭಟರು
ಕಂಡು ಪಿಡಿದರು ಸತಿಯನು ॥ ೪೮

ಎಲೆಲೆ ರಕ್ಕಸಿಯಾಗದಿರಳಿವಳು ನಾವಿಲ್ಲಿ
ಕೊಲಬೇಡವೀಯಂಗವೆರಸಿ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಭೂ
ತಲಪತಿಗೆ ಕೊಡುವೆವೆಂದಸುವಳಿದ ಹಸುಳೆಯಂ
ಹೊಱಿಸಲಾಗೊಸರ್ವ ರಕುತ ।
ತಲೆಯಿಂದ ಸುರಿದುಟ್ಟ ಸೀರೆ ತೊಪ್ಪನೆ ತೋಯೆ
ಲಲನೆಯಂ ಕಿತ್ತಲಗುಗಳ ನಡುವೆ ಹೆಡಗೈಯ
ಬಲಿದ ನೇಣಂ ಪಿಡಿದು ಜಡಿಜಡಿದು ನಡಸಿ ತಂ
ದರು ರಾಜಬೀದಿಯೊಳಗೆ ॥ ೪೯

1 ಜಿ (?)

ಎನ್ನನಿವರಾಡಿಸಿದಡೇನನ್ನಾಡುವೆನೆಂದು
ತನ್ನ ಮನದೊಳು ತಾನೆ ತಿಳಿದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು
ಮುನ್ನೇಗಳಾವಾವ ದುಃಖವುಂಟವನೆಯ್ದಿ
ಕಂಡೆನುಂಡೆನು ತಣಿದೆನು।
ಇನ್ನೇನ ಕಾಣಲಿರ್ದಪೆನರಸ ಕೇಳಿದಡೆ
ನಿನ್ನ ಮಗನಂ ಕೊಂದ ಪಾಪಿಯಾನೆಂದಾಡಿ
[1]ಯನ್ಯಾಯ[1]ದಿಂ ಸಾವೆನೆನುತ ಬರಲೋಲಗದ
ಗಜಬಜವನೇವೊಗಳ್ವೆನು ॥ ೫೦

ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿಲ್ಲಿ ನೋಡತ್ತ ಹರಿಯಿತ್ತ ಹರಿ
ಹಲ್ಲಣಿಸು ತುರಗಮಂ ಕೈದುಗೊಳ್ಳೂರಮನೆ
ಯೆಲ್ಲವಂ ಸೋದಿಸುವುದೂರ ದಾರಿಗಳಲ್ಲಿ
ಕಂಡಿರಾದಡೆ ಕಳ್ಳರ।
ಕೊಲ್ಲು ತಿವಿ [2]ತಿದಿ[2]ಯನುಗಿಯೆಂಬ ಕಳಕಳರವದ
ಘಲ್ಲಣೆಯ ಭಟರ ತಿಂತಿಣಿಯೊಳುಪ್ಪರಿಗೆ ಜಡಿ
ದಲ್ಲಾಡುವಂತೋಲಗಂಗೊಟ್ಟು ಕೋಪಾಗ್ನಿ
ರೂಪಾದ ಭೂಪನಿರಲು ॥ ೫೧

ಹಸುಳೆಯಂ ಕದ್ದು ಕೊಂಡೊಯ್ದು ನೋಯಿಸಿದ ರ
ಕ್ಕಸಿಯ ಹಿಡಿತಂದೆವವಧರಿಸೆನಲು ಕಂಡು ಶಂ
ಕಿಸುತ ನೀನಾರೆತ್ತಣವಳೇಕೆ ಕೊಂದೆ ಸುಕು
ಮಾರಕನನೆಂದರಸನು।
ಬೆಸಗೊಳಲು ದನುಜೆಯಲ್ಲಾಂ ಮನುಜೆಯಾನರ್ಥ
ವಿಷಯದಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂ ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಕೊಂದೆನೀ
ಸಿಸುವ ನೀನೊಲಿದಂತೆ ಮಾಡೆನ್ನನೆಂದಳಾ
ರಾಣಿ ವಸುಧಾಧಿಪತಿಗೆ ॥ ೫೨

1 ಸನ್ಯಾಂಗ (ಕ.), ಸನ್ಯಂಗ (ಖ.ಗ.ಘ.); 2 ಕಿವಿ (ಗ.ಪ.)

ಹೆವಜಿದಿರು ತೆಕ್ಕದಿರು ಅಂಜದಿರು ಲೋಗರಿ
ಟ್ಟುದೊ ನಿನ್ನ ಕೃತಕವೋ ಹೇಳು ಧರ್ಮಾಧಿಕರ
ಣದವರಂ ಕರಸುವೆಂ ನುಡಿಸುವೆಂ ಕಾವೆನೆಂ
ಧವನಿಪಂ ಬೆಸಗೊಂಡಡೆ।
ಇದಕಿನ್ನು ಧರ್ಮಾಧಿಕರಣವೇಗುವುದು ಕೊಂ
ದುದು ದಿಟಂ ಸತ್ತ ಶಿಶು ಕೈಯಲಿದೆಯಿದಕೆ ತ
ಕ್ಕುದನೀಗ ಕಾಂಬುದೆಂದಾಡಿದಳು ಜೀವದಾ
ಸೆಯುನೇನುವಂ ಹಾರದೆ ॥ ೫೩

ಕೊಂದೆ ಕೊಂದೆಂ ಕೊಂದೆನೆಂದು ತನ್ನಿಂದ ತಾ
ನೆಂದಡಿನ್ನೇಕೆ ಲೋಕದ ಮಾತು ಕೊಂದರಂ
ಕೊಂದು ಕಳೆವುದೆ ಧರ್ಮ ಜಗವರ್ತಿಯಂ ಹೊತ್ತಿ
ಸೈಳೆಹೂಟಿಯಂ ಹೂಡಿಸು।
ಸಂದುಸಂದಂ ಕಡಿಸು ಕಿವಿಮೂಗನರಿ ಬಹಳ
ದಿಂದ ತಿವಿಯೆಂದೊಬ್ಬರೊಂದೊಂದನೆಂದುದಾ
ಮಂದಿ ತನತನಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು ವೀರಬಾ
ಹುಕನ ಕರಸಿದನರಸನು ॥ ೫೪

ಭೂನುತ ಕುಮಾರನಂ ದಹಿಸಿ ದೂ[1]ವೆ[1]ಯ ಕೆಲದೊ
ಳೀ ನರಕಿ ವನಿತೆಯನನಾಮಿಕನ ಕಯ್ಯೊಳನು
ಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ಕೊಲಿಸು ಹೋಗೆಂದು ವೀರಬಾ
ಹುಕನ ಕೈಯಲಿ ಕಳುಹಲು
ಏನೆಂದುದಂ ಮಾಳ್ಪೆನೆಂದು ಸುಡುಗಾಡನ
ತ್ಯಾನಂದದಿಂ ಕಾವ ಚಂ[2]ದು[2]ಗನ ಕೈಯೊಳೀ
ಹೀನವನಿತೆಯ ಕೊಲಿಸುವೆಂ ಬೇಗ ಕರೆಯೆನ
ಲ್ಕರರೆ ಭೂಪಂ ಬಂದನು ॥ ೫೫

---

1 ಹೆ (ಕ.ಖ.ಗ.); 2 ಡಿ (ಗ.ಪ.)

ವಸುಧಾಧಿಪತಿಯ ನೇಹದ ಮಗನ ಕೊಂದ ರ
ಕ್ಕಸಿಯಿವಳನಾ ರುದ್ರಭೂಮಿಯೊಳಗೆಯ್ದೆ ತ
ಪ್ಪಿಸದೆ ಕೊರಳಂ ಕೊಱೆದು ಬಿಸುಡೆಂದು ಬೆಸನ ಕೊಡ
ಲಡಸಿ ಮುಂದಲೆಯ ಪಿಡಿದು।
ಕುಸುಕಿ ಕೆಡೆಮೆಟ್ಟಿ ಕೈಗಳ ಸೇದಿ ಬೆಂಗೆ ಬಾ
ಗಿಸಿ ಬಿಗಿದು ಹೆಡಗಯ್ಯನೇಣಿಂದ ಹೊಡೆದು ದ
ಟ್ಟಿಸಿ ಪಾಪಿ ಹೊಲತಿ ನಡೆನಡೆಯೆಂದು ನಡಸಿ ತಂ
ದಂ ತನ್ನ ತವಗದೆಡೆಗೆ ॥ ೫೬

೯. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ

ಇಂದೆನ್ನ ಕುಲಜನೆನಿಸುವ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಂ
ಹೊಂದದ ಚತುರ್ದಶಜಗಂಗಳಿಱಿವಂತು ತರು
ಣೇಂದುಧರನಹ ವಿಶ್ವಪತಿ ಮೆಱೆವ ಸಂಭ್ರಮದ
ಸಡಗರವ ನೋಳ್ಪೆನೆಂದು।
ಕುಂದದುದ್ವರ್ಣೇಱಿ ನಿಂದಿರ್ದನೋ ಎನಿ
ಪ್ಪಂದದಿಂದುದಯಗಿರಿಶಿಖರಕ್ಕೆ ರಾಗದಿಂ
ಬಂದನಂಬುಜಮಿತ್ರನೆಂದೆನಿಪನಪವಿತ್ರ
ತಿಮಿರಪಟಲಾಮಿತ್ರನು ॥ ೧

ಹೆಡಗಯ್ಯ ಬಿಗಿದ ನೇಣಂ ಕೊಯ್ದು ಬಿಸುಟು ನಿಡು
ಢಡದಲ್ಲಿ ಮೂಡ ಮುಂತಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಹಿಂ
ದಡವಲ್ಲಿ ಕುಸಿದು ನೀಡಡಿಯಿಟ್ಟು ನಿಂದು ಖ
ಡ್ಗವ ಸೆಳೆದು ಜಡಿದು ನೋಡಿ।
ಹೆಡತಲೆಗೆ ಮೋಹಿ ಕೈಯೆತ್ತಿ ಕಂಧರ ಹಱಿಯೆ
ಹೊಡೆಯಲನುವಾದೆನನುವಾದೆನ್ನನುವಾಗಾಗು
ಮುಡದಿ ನೆನೆ ನಿನ್ನ ದೈವವನು ಬಿಡದೆನ್ನೊಡೆಯ
ನಂ ಹರಸು ಹರಸೆಂದನು ॥ ೨

ಆ ಹೊಯ್ದನಾ ಹೊಯ್ದನೆಲೆಲೆ ಶಿವಶಿವ ಅಪ್ಪ
ದೇಹಿ ನೀನೇ ಶರಣು ರಕ್ಷಿಸೆಬಲೆಯನು ದು
ರ್ಮೋಹಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಪಾಪಿ ಇಸ್ಸ್ಸಾದಡಂ ಸತಿಯ
ಕೊಲೆಯಂ ನಿಲಿಸಲು।
ಹೋಹುದೇನೆಂದೆನ್ನೋವಿ ಬೇಡಿಕೊಳುತಂ ಸುರ
ವ್ಯೂಹಮಂಬರದಲ್ಲಿ ಹೂಮಳೆಗಳಂ ಪಿಡಿದು
ಮೋಹರಂಬೆತ್ತು ನೋಡುತ್ತಿರಲು ನಾರಿ ಹರ
ಕೆಗಳನೆವಧರಿಸೆಂದಳು ॥ ೩

ಬಲಿದ ಪದ್ಮಾಸನಂ ಮುಗಿದಕ್ಷಿ ಮುಚ್ಚಿರ್ದ್ದಂ
ಜಲಿವೆರಸಿ ಗುರುವಸಿಷ್ಠಂಗೆಱಗಿ ಶಿವನ ನಿ
ರ್ಮಲರೂಪ ನೆನೆದು ಮೇಲಂ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿ ಭೂ
ಚಂದ್ರಾರ್ಕತಾರಂಬರಂ।
ಕಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯಂ ಸತ್ಯವೆರಸಿ ಬಾ
ಳಲಿ ಮಗಂ ಮುಕ್ತನಾಗಲಿ ಮಂತ್ರಿ ನೆನೆದುದಾ
ಗಲಿ ರಾಜ್ಯದೊಡೆಯ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ನಿತ್ಯನಾ
ಗಲಿ ಹರಕೆ ಹೊಡೆಯೆಂದಳು ॥ ೪

ಹರಕೆಯಂ ಕೇಳಿ ಹವ್ವನೆ ಹಾಱಿ ಬೆಱಗಾಗಿ
ಮುರವಟ್ಟು ನಿಂದು ಭಾಪುರೆ ವಿಧಿಯ ಮುಳಿಸೆ ಹೋ
ದಿರುಳೆನ್ನ ಸುತನ ದುರ್ಮರಣಮಂ ತೋಱಿ ಕೈ
ಯೊಡನೆ ಮತ್ತೀಗಳೆನ್ನ।
ವರಸತಿಯ ತಲೆಯನೆನ್ನೆನ್ನ ಕೈಯಾರೆ ಪಿಡಿ
ದರಿವಂತೆ ಮಾಡಿದೆಯಿದಕ್ಕೆ ನಾನೆನಿತು ಹೇ
ವರಿಸುವವನಲ್ಲ ಪತಿಯಾಜ್ಞೆಯುಳಿದಡೆ ಸಾಕೆ
ನುತ್ತ ಕೊಲಲನುವಾದನು ॥ ೫

ಮನದ ಶಂಕೆಯನುಳಿದು ಹೊಡೆಯಲನುವಾದ ಭೂ
ಪನ ಭಾವಮಂ ಕಂಡು 'ಹೊಡೆಯಬೇಡೆನ್ನ ನಂ
ದನೆಯರಂ ಮದುವೆಯಾದಡೆ ಸತ್ತ ಮಗನನೆ
ತ್ತುವೆನೀವಳ ತಲೆಗಾವೆನು।
ವಿನಯದಿಂ ಕೊಂಡ ಧನಮಂ ಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಬಂ
ಧನಮೋಕ್ಷಮಂ ಮಾಡಿ ರಾಜ್ಯಮಂ ಪೊಗಿಸಿ ಮು
ನ್ನಿನ ಪರಿಯಳಿರಿಸುವೆಂ ಕೇಳೆಂದನಂಬರದೊ
ಳಿದ್ದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನು ॥ ೬

ತಿರುಗಿ ಮೇಲಂ ನೋಡಿ ಕಂಡಿದೇಂ ಮುನಿ ನಿಮ್ಮ
ಹಿರಿಯತನಕೀ ಮಾತು ಯೋಗ್ಯವೇ ಕೇಳೆನ್ನ
ಸಿರಿಪೋದಡೇನು ರಾಜ್ಯಂ ಪೋದಡೇನು ನಾ
ನಾರ ಸಾರ್ದಡೇನು।
ವರಪುತ್ರನಸುವಳಿದು ಪೋದಡೇಂ ನಾನೆನ್ನ
ತರುಣಿಯಂ ಕೊಂದಡೇಂ ಕುಂದೆ ಸತ್ಯವನು ಬಿ
ಟ್ಟರಸೆನಿಸಿದಡೆ ಸಾಕು ಎಂದೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದ ಖ
ಡ್ಗವ ಜಡಿಯುತಿಂತೆಂದನು ॥ ೭

ಎನ್ನ ದುಷ್ಕರ್ಮವಶದಿಂದಾದ ಕರ್ಮವೆಂ
ದೆನ್ನೆಗಂ ಬಗೆದೆನಾನಿಂದುತನಕಂ ಕಡೆಗೆ
ನಿನ್ನ ಗೊಡ್ಡಾಟವೇ ಹೊಲೆಯನಾದವನೆನ್ನ
ಸತಿಗಿತಿಯ ಕೊಲೆಗೆ ಹೇಸಿ।
ಬೆನ್ನೀವೆನೇ ಇದಂ ತೋಜು ಸಿಕ್ಕಿಸಬಂದ
ಗನ್ನಗತಕಕ್ಕೆ ಸೆಡೆವೆನೆ ಸಡಿಫಡೆನುತ್ತಾರ್ದು
ನನ್ನಿಕಾಜಂ ವಧುವನೆಲೆಲೆ ಶಿವಶಿವ ಮಹಾ
ದೇವ ಹೊಡೆದಂ ಹೊಡೆದನು ॥ ೮

ಹೊಡೆದ ಕಡುಗದ ಬಾಯುಕಡೆಯ ಹೊಡೆಗಳಸ್ಸಾಂತು
ಮಡದಿಯುಡೆಗೊರಳ ನಡುವಡಸಿ ಮೂಡಿದನು ಕೆಂ
ಜಡೆಯ ಶಶಿಕಳೆಯ ಸುರನದಿಯ ಬಿಸಿಗಣ್ಣ ಫಣಿ
ಕುಂಡಲದ ಪಂಚಮುಖದ।
ಎಡದ ಗಿರಿಜೆಯ ತಳಿತ ದಶಭುಜದ ಪುಲಿದೊಗಲಿ
ನುಡಿಗೆಯ ಮಹಾವಿಷ್ಣುನಯನಪೂಜಿಸಿದ ಮೆ
ಲ್ಲಡಿಯ ಕಾಶೀರಮಣ ವಿಶ್ವನಾಥಂ ಸುರರ
ನೆರವಿ ಜಯಜಯವೆನುತಿರೆ ॥೯

ಮುರಹರಂ ಬಂದನಬ್ಜಾಸನಂ ಬಂದನಮ
ರರ ವರಂ ಬಂದನಗಜಾಪಿತಂ ಬಂದನೀ
ಶ್ವರಸುತಂ ಬಂದನೀರಾಱು ರವಿಗಳು ಬಂದ
ರಿಕ್ಷುಕೋದಂಡ ಬಂದ।
ಸುರುಚಿರ ನವಗ್ರಹಂಗಳು ಬಂದವೆಯ್ದೆ ನವ
ಸರದೊಳಿವರಿವರೆನ್ನಲೇಕಿನ್ನು ಸರ್ವದೇ
ವರು ಬಂದರಪ್ರತಿಮದೇವಾಧಿದೇವ ಪಂ
ಪಾವಿರೂಪಾಕ್ಷನೆಡೆಗೆ ॥೧೦

ಕುಡಿದೌಷಧಂ ಬಾಯ್ಗೆ ನಿಗ್ರಹಂ ಮಾಡಿ ತಾ
ಳ್ದೊಡಲಿಂಗೆ ಸುಖವನೀವಂತೆ ಲೋಕದ ಕಣ್ಗೆ
ಕಡುಮುಳಿದರಂತೆ ತೋಱಿಸಿ ಸತ್ಯಶುದ್ಧನ
ಪ್ಪನ್ನೆಗಂ ಕಾಡಿ ನೋಡಿ।
ಕಡೆಯೊಳು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರರಾಯಂಗೆ ಗಣವೆರಸಿ
ಮೃಡನನೆಳತಂದಿತ್ತು ಕೀರ್ತಿಯಂ ಮೂಜಗದ
ಕಡೆಗೆ ಹರಹಿದ ಮುನಿವರೇಣ್ಯ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
ಬಂದನು ವಸಿಷ್ಠ ಸಹಿತ ॥೧೧

ನೆನೆದು ಚಾಂಡಾಲಕಿಂಕರನಾಗಿ ಹೊಲೆವೇಷ
ವನು ಹೊತ್ತು ಸುಡುಗಾಡ ಕಾದು ಶವಶಿರದಕ್ಕಿ
ಯನು ಹೇಸದುಂಡು ಜೀವಿಸುವ ವರಪುತ್ರನಳಿ
ದುದನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು।
ಘನಪತಿವ್ರತೆಯಪ್ಪ ನಿಜಸತಿಯು ಕೊಂದ ನೀ
ಚನು ಮೂರ್ಖನೆನ್ನೆನ್ನ ಠಾವಿಂಗದೇಕೆ ಪಾ
ವನಮೂರ್ತಿ ನೀವು ಬಿಜಯಂಗೆಯ್ದಿರೆಂದಭವ
ನಂಘ್ರಿಯಲಿ ಸೈಗೆಡೆದನು ॥೧೨

ಘನ ಸತ್ಯವೇ ಜೀವನೆಂದಿರ್ದ ನಿನ್ನ ಹೊಲೆ
ಯನ ಸೇವೆ ಗುರುಸೇವೆ ಹೊತ್ತ ಹೊಲೆವೇಷ ಪಾ
ವನಪುಣ್ಯವೇಷ ಸುಡುಗಾಡ ರಕ್ಷಿಸುತಿರವು
ತಾ ಯಜ್ಞರಕ್ಷೆಯಿರವು।
ಅನುದಿನಂ ಭುಂಜಿಸಿ[1]ದ[1] ಶವದ ಶಿರದಕ್ಕಿಯು
ಪ್ರಿನ[2]ಪೇಯ[2]ಚಾಂಡಾ ಯಣಂ ಪುತ್ರನಳಿವು ಜ
ನ್ಮನಿಕಾಯದಳಿವಂಗನೆಯಹನನ ಮಾಯಾಹ
ನನವಂಜಬೇಡೆಂದನು ॥೧೩

ಏಳು ಭೂರಮಣ ಎಂದಭವ ಪರಸುತ್ತ ಕ
ಣ್ಣಾಲಿಜಲವಂ ತೊಡೆದು ಸಂತೈಸಿ ಭಸಿತಮಂ
ಫಾಳದೊಳಗಿಟ್ಟು ತೆಗೆದಪ್ಪಿ ಕೌಶಿಕನ ಕರೆ
ದೆಲೆ ಮುನಿಪ ಸುಕುಮಾರನ।
ತೋಳ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ತಾ ಬೇಗೆಂದೆನಲ್ಕೆ ಮುನಿ
ಪಾಳಕಂ ವಿಷವೇಱಿ ಸತ್ತಿರ್ದ ಪುತ್ರನಂ
ಏಳೇಳು ಲೋಹಿತಾಶ್ವಾಂಕ ಎನೆ ಬೆಬ್ಬಳಿಸು
ತೆದ್ದನೇವಣ್ಣಿಸುವೆನು ॥೧೪

---

1 ತು (?); 2 ಪತ್ಯ (?)

ಅತಿ ಹುಸಿವ ಯತಿ ಹೊಲೆಯ ಹುಸಿಯದಿಹ ಹೊಲೆಯನು
ನ್ನತಯತಿವರನು ಹುಸಿದು ಮಾಡುವ ಮಹಾಯಜ್ಞ
ಶತವನೆಯ್ದೆ ಪಂಚಪಾತಕ ಸತ್ಯವೆರಸಿದ
ನ್ಯಾಯವದು ಲಿಂಗಾರ್ಚನೆ
ಶ್ರುತಿಮತವಿದೆನ್ನಾಜ್ಞೆ ನಿನ್ನಂತೆ ಸತ್ಯರೇ
ಕ್ಷಿತಿಯೊಳಿನ್ನಾರುಂಟು ಹೇಳೆಂದು ಪಾರ್ವತೀ
ಪತಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನಂ ತಲೆದಡವಿ ಬೋಳೈಸಿ
ಕೌಶಿಕಂಗಿಂತೆಂದನು ॥ ೧೫

ನುಡಿಯೊಳನೃತಂ ತೋಱದಂತೆ ನಿನ್ನಲಿಗೆ ನಿಂ
ದಡೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಮೇಲೇನ ಕೊಡುವೆನೆಂದೆಂದೆಯದ
ಕೊಡು ಬೇಗದಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಎಂದಡಾ
ನೈವತ್ತು ಕೋಟಿ ವರುಷ ।
ಬಿಡದೆ ಮಾಡಿದ ತಪಃಫಲದೊಳರ್ಧವನಾಂತಿ
ಕಡುಮುಳಿದು ಕಾಡಿ ನೋಡಿದೆನು ಮೆಚ್ಚಿದೆನಿನ್ನು
ಹಿಡಿಯೆಂದುಸಿರ್ದ ಫಲವೆಲ್ಲವಂ ಕೊಟ್ಟನರ
ಸಂಗೆ ಮುನಿಗಳ ದೇವನು ॥ ೧೬

ಪೊಡವಿಯೊಡೆತನದ ಪಟ್ಟವನಯೋಧ್ಯಾಪುರದ
ನಡುವೆ ಕಟ್ಟುವೆನೇೞು ನಡೆ ರಥವನೇಱೆಂದು
ನೃಪಸಮಕ್ಷದೊಳು ಕೌಶಿಕನೆನಲು ಕಡೆತನಕ
[illegible]ನ್ನುಂ ಜೀವಿತವ ಕೊಂಡೆನು ।
ಒಡೆಯನುಳ್ಳವನಾನು ಬರಬಾರದಯ್ಯ ನಿ
ಮ್ಮಡಿಗಳಿಗೆ ದಾನವಾಗಿತ್ತ ವಸುಮತಿಯತ್ತ
ಲಿಡಿಯನಿಡುವವನಲ್ಲ ಬೆಸಸಬೇಡದನೆಂದು
ಭೂನಾಥ ಕೈಮುಗಿದನು ॥ ೧೭

ಆನೇಕೆ ರಾಜ್ಯವೇಕೆಲೆ ಜನಪ ಸತ್ಯಸಂ
ಧಾನನಂ ನೋಡಲೆಂದುಳ್ಳುದೆಲ್ಲವ ಕೊಂಡ
ಡೇನೆಂಬನೋ ಎಂದು ಕಾಡಿ ನೋಡಿದೆನೈಸೆ
ಸರ್ವರಾಜ್ಯಂ ನಿನ್ನದು।
ಕೀನಾಶನಂ ಕರೆದು ವೀರಬಾಹುಕನಾಗಿ
ಭೂನಾಥನಂ ನಿಲಿಸಿ ಬೇಡಿದರ್ಥವ ಕೊಟ್ಟು
ನೀನೆ ತಱುಬೆಂದು ಕಳುಹಿದೆನೈಸೆ ಕೃತಕವ
ಲ್ಲೆಂದು ನಂಬುಗೆಯಿತ್ತನು ॥ ೧೮

ಪ್ರೌಢವಿಪನ ವಾಕ್ಯದೊಳು ಹುಸಿಯ ನೀಂ ಪಿಡಿದೆಯಾ
ದಡೆ ನಾನು ಮುನಿತನವನುಳಿದು ನರಶಿರದೋಡ
ಹಿಡಿದು ಮದ್ಯಪಿಯಾಗಿ ತೆಂಕಮುಖವಹೆನೆಂದು
ದೇವಸಭೆಯೊಳಗೆ ನಾನು।
ನುಡಿದು ಭಾಷೆಯನಿತ್ತೆ ನೀನೆನ್ನ ಭಾಷೆಯಂ
ನಡಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿದೆ ಸತ್ಯವ ಮೆಱೆದೆಯೆಂದು ತಲೆ
ದಡವಿ ತನ್ನಂ ಕೊಟ್ಟನೀಶನ ಸಮಕ್ಷದೊಳು
ವಾಸಿಷ್ಠನವನಿಪತಿಗೆ ॥ ೧೯

ಕರುಣದಿಂ ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷಂಗಳಂ
ಸುರಿದು ನಿನ್ನಯ ಪುಣ್ಯಕಥೆ ಸರ್ವಲೋಕದೊಳ
ಗಿರಲಿಯೆಂದಭವನಿಂ ಬೇಕಾದ ವರವ ನೀಂ
ಬೇಡು ಭೂಪಾಲ ಎನಲು।
ಹರೆಯದೀ ಕಾಶಿಯೊಳು ನಿನ್ನ ಮಂದಿರದ ಮೇ
ಲೆರಡು ಯೋಜನದೊಳೆನ್ನಯ ಕೀರ್ತಿಪುರ ಹೇಮ
ವಿರಚಿತದೊಳಿರಬೇಹುದೆಂದು ಬೇಡಿದಡದಂ
ಕೊಟ್ಟನಂದಗಜೇಶನು ॥ ೨೦

ಹರನ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ಮುರಹರನ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ವಾ
ಗ್ವರನ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ಪವಿಧರನ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ದಿನ
ಕರನ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ಭಾಸುರಶಿಖಿಯ ಸಭೆಯೊಳಗೆ
ಶಶಿಯೊಂದು ಸಭೆಯ ನಡುವೆ ।
ಪರಮ ಮುನಿಸಭೆಯೊಳಗೆ ವರನೃಪರ ಸಭೆಯೊಳಗೆ ।
ಧರಣಿಪನ ಕಥನವೇ ಕಥನ ಮಾತೇ ಮಾತು
ಪರವಿಲ್ಲ ಬೇಱನ್ಯವಾರ್ತೆಗಳು ಹುಗಲಿಲ್ಲ
ವೆಂಬಾಗಳೇವೊಗಳ್ವೆನು ॥ ೨೧

ಧರೆಯೊಳು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಚಾರಿತ್ರಮಂ ಕೇಳ್ದ
ನರರೇಳು ಜನ್ಮದಿಂ ಮಾಡಿರ್ದ ಪಾತಕವು
ತರಣಿಯುದಯದ ಮುಂದೆ ನಿಂದ ತಿಮಿರದ ತೆಱದೆ
ಹರೆಯುತಿಹುದೇಕೆಂದಡೆ ।
ಹರನೆಂಬುದೇ ಸತ್ಯ ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ಹರನು
ಎರಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರುತಿ ಸಾಱುತಿರಲಾ ವಾಕ್ಯ
ವರರೆ ನಿರುತವ ಮಾಡಿ ಮೂಜಗಕೆ ತೋಱಿದ ಹ
ರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಥೆಗೇಳ್ದಡೆ ॥ ೨೨

ಅನೃತವಱಿಯದ ಹೊಲೆಯನಂ ಸೆನೆಯೆ ಪುಣ್ಯವೆಂ
ದೆನೆ ಸೂರ್ಯಕುಲಜ ಕಲಿ ದಾನಿ ಸತ್ಯಂ ವಸಿ
ಷ್ಠನ ಶಿಷ್ಯನಧಿಕಶೈವಂ ಕಾಶಿಯೊಳ್ ಮೆಱೆದ
ವೇದಪ್ರಮಾಣಪುರುಷ ।
ಘನನೃಪ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೆಂದಡಾತನ ಪೊಗಳ್ದು
ಜನ ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ಕಾವ್ಯಮುಖದಿಂ ಪೇಳ್ವ
ನನಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕವಿ ರಾಘವಾಂಕಂ ಮಹಾ
ಲಿಂಗಭಕ್ತರ ಭಕ್ತನು ॥ ೨೩

ಶಬ್ದಕೋಶ

ಅ

ಅಕ್ಕಜ	೫-೪೧	ಪ್ರೀತಿ
ಅಕ್ಕಾಡು	೬-೯	ತುಳುಕಾಡು
ಅಕ್ಕಿಸು	೪-೨೯	ಹಿಂದೆಗೆ (?)
ಅಗಡು	೮-೨	ತುಂಟು
ಅಗಿ	೮-೧೩	ಕಚ್ಚು
ಅಗುರ್ವಿಸು	೮-೧೮	ಭಯಪಡಿಸು
ಅಗ್ಗ	೧-೧೧	ಸಂ.-ಅರ್ಘ; ಶ್ರೇಷ್ಠ
ಅಗ್ಗಳಿಸು	೨-೧೦	ಹೆಚ್ಚು, ದೊಡ್ಡದು ಮಾಡು
ಅಟ್ಟುಳಿ	೭-೪೪	ತೊಂದರೆ
ಅಟ್ಟೆ	೮-ರಗಳೆ	ತಲೆಯಿಲ್ಲದ ದೇಹ
ಅಡಕ	೭-೧೮	ದಟ್ಟ, ಆಧಿಕ್ಯ
ಅಡಗು	೪-೫	ಮಾಂಸ
ಅಡಪು	೭-೧೯	ಅಡವು, ಆಶ್ರಯ
ಅಡಸು	೩-೨೫ ೪-೧೦	ಮೇಲೆ ಬೀಳು, ಅಡಚು, ಚಾಚು
ಅಡುಗಬ್ಬು	೮-೫	ಕಟ್ಟಿಗೆ, ಸೌದೆ
ಅಣಕ	೨-೧೬	ಹಾಸ್ಯ, ನಿಂದೆ, ಕುಚೋದ್ಯ
ಅಣಲ್	೫-೮	ದವಡೆ
ಅಣಿಮಾ	೩-೨೮	ಯೋಗಸಾಧನೆಯಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಅಷ್ಟಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು
ಅದಟ	೧-೧೦	ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿ
ಅದಟು	೧-೧೨	ಪರಾಕ್ರಮ
ಅದ್ದು	೭-೩೮	ಮುಳುಗು
ಅನಾಮಿಕ	೪-೩೫	ಹೊಲೆಯ
ಅನು	೩-೩೫ ೭-೪೬ ೩-೨	ರೀತಿ

ಅನುಗೊಡು	೬-೨೪	ಅವಕಾಶಕೊಡು
ಅನುವಾಗು	೪-೧	ಸಿದ್ಧವಾಗು
ಅನ್ವಯ	೬-೨೧	ವಂಶ
ಅಪ್ಪಯಿಸು	೬-೨೧	ಒಪ್ಪಿಸು
ಅಮ್ಮಾವು (?)	೩-೧೧	ಕಾಡುಹಂದಿ (?) [ಕಬ್ಬಿಗರ ಕಾವ, ಪ. ೧೭೩ ನೋಡಿ]
ಅರಳ್	೧-೯	ಹೂವು
ಅರಳ ಸರಳ	೪-೧೦	ಕಾಮದೇವ
ಅರಿ	೫-೯ ೮-೭	ಕತ್ತರಿಸು
ಅರಿದು	೨-೪	ಅಸಾಧ್ಯ
ಅರುಣಾಂಬು	೮-೨೦	ರಕ್ತ
ಅಱತ	೫-೫	ಬತ್ತಿದ
ಅಱತು	೨-೧೩	ಒಣಗಿ, ಆರಿಹೋಗಿ
ಅಱಸು	೪-೩	ಹುಡುಕು
ಅಱೆಯಟ್ಟು	೪-೩	ವೇಗವಾಗಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸು
ಅಱೆವಳೆ	೫-೨	ಬಿರುಮಳೆ, ಚಚ್ಚುವ ಮಳೆ
ಅಲಗು	೩-೨೯	ಕತ್ತಿ
ಅಲಸು	೫-೨೪ ೭-೪೫	ಹಿಂದೆಗೆ
ಅಲೆ	೯-೧೬	ಪೀಡೆ
ಅವಗಾಹ	೭-೧೩	ಸ್ನಾನ
ಅವತಂಸ	೫-೧೮	ಆಭರಣ
ಅವಧಿ	೭-೨೦	ಗಡುವು
ಅಸವಸ	೭-೪೫	ತ್ವರೆ, ಅವಿಚಾರ
ಅಸವಳಿ	೬-೧೮	ದಿಕ್ಕುಕೆಡು
ಅಸಿ	೬-೧೫	ಕತ್ತಿ
ಅಸು	೫-೩	ಪ್ರಾಣ
ಅಹಗೆ	೪-೪೩	ಹಾಗೆ
ಅಳಲ್	೪-೫	ವ್ಯಥೆ
ಅಳಲಿಸು	೭-೪೦	ವ್ಯಥೆಪಡಿಸು
ಅಳವಟ್ಟು	೮-೬	ರಮ್ಯವಾಗಿ
ಅಳವಡಿಸಿ	೮-೧೪	ತಾಳಿಕೊಂಡು
ಅಳವಿ	೪-೧೧	ಅಳತೆ (ಇಲ್ಲಿ, ಸಮೀಪ)

ಅಳವು	೩-೮	ಸಾಮರ್ಥ್ಯ
ಅಳಿ	೭-೩೭	ನಾಶವಾಗು
ಅಳುಕು	೭-೪೪	ಭಯಪಡು
ಅಳುಪು	೭-೪೭ ೫-೨೫	ಆಶೆಪಡು
ಅಳ್ಳಿಱು	೬-೧ ೬-೧೪	ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗು
ಅಳ್ಳೆ	೪-೩	ಪಕ್ಕೆ
ಅಂಚಲ	೩-೩೨	ಬಟ್ಟೆಯ ಸೆರಗು
ಅಂಜುಳಿ	೯-೪	ಬೊಗಸೆ
ಅಂಡಲೆ	೩-೧೩	ತೊಂದರೆ, ಹಿಂಸೆ, ಪೀಡೆ
ಅಂತಸ್ಥ	೩-೧	ಮನಸ್ಸು
,,	೩-೨	ಒಳಗುಟ್ಟು
ಅಂಬರ	೫-೨೫	೧. ಆಕಾಶ, ೨. ಬಟ್ಟೆ
ಅಂಬು	೪-೧೧	ಬಾಣ

ಆ

ಆಜ್ಯ	೪-೩೦	ತುಪ್ಪ
ಆಡಿತು	೨-೨೧	ಆಡಿದುದು
ಆಣೆ	೮-೩೦	ಸಂ.-ಆಜ್ಞೆ
ಆತುರ	೪-೪೨	ಔತ್ಕಂಠ್ಯ
ಆಂತ	೧-೧೫	ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ
ಆಮ್ರ (ಆಮ್ಲ ?)	೪-೪೧	ಹುಳಿ
ಆಯತಿ	೮-೪೩	ವಿಸ್ತಾರ, ಹವಣು
ಆರಯ್	೪-೯ ೪-೧೯	ಪರೀಕ್ಷಿಸು
ಆರಯ್ಕೆ	೮-೪	ವಿಚಾರ, ಯೋಚನೆ
ಆರಾತಿ	೧-೧೨	ಶತ್ರು (ಸಂ.-ಅರಾತಿ)
ಆರು	೮-೪೮	ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗು
ಆರ್ತ	೫-೨೭ ೮-೨೩	ಅಭಿಲಾಷೆ
ಆಱು	೨-೧೭	ಸಮರ್ಥನಾಗು
,,	೨-೧೮	ಬತ್ತು, ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆಗು

ಆಱುಸು	೪-೫	ಶಾಂತಮಾಡು
ಆಲಿ	೩-೧೪	ಕಣ್ಣುಗುಡ್ಡೆ
ಆಲಿಸು	೫-೩೨	ಕೇಳು
ಆವು	೩-೧೦	ದನ
ಆಶೆ	೧-೯	ದಿಕ್ಕು
ಆಸಱು	೩-೧೨	ಬಳಲಿಕೆ
ಆಸುರ	೩-೧೨	ಅತಿಶಯ
ಆಳ್	೩-೧೮ ೪-೩೧	ಮುಳುಗು

ಇ

ಇಕ್ಕು	೮-೧೯	ಹ.ಗ.-ಇರ್ಕುಂ ; ಇರುವುದು
ಇಕ್ಷು	೯-೧೦	ಕಬ್ಬು
ಇಡುಕುಱು	೬-೨ ೭-೪	ಒತ್ತು
ಇದ್ದೆಸೆ	೪-೯	ಎರಡು ತುದಿ
ಇನ	೩-೨೭	ಸೂರ್ಯ
ಇಱುಹೆ	೩-೨೦	ಇರುವೆ

ಈ

ಈಡಾಡು	೨-೧೭	ಚಲ್ಲಾಡು, ಬಿಸುಡು
ಈರಾಱು	೯-೧೦	ಹನ್ನೆರಡು
ಈರೇಳ್	೨-೧೪	ಹದಿನಾಲ್ಕು
ಈಂಟು	೭-೪೨	ಕುಡಿ

ಉ

ಉಗ್ಗಡ	೩-೨೮	ಘೋಷ
ಉಗಿ	೪-೫	ಸೆಳೆ, ಸುಲಿ
ಉಗು	೮-೫	ಸುರಿ
ಉಡಿ	೮-೧೦	ಮುರಿ
ಉಡುಗೊಱೆ	೭-೪೭	ಮರ್ಯಾದೆ
ಉತ್ತರಿಸು	೫-೭ ೭-೧	ದಾಟು, ಕಡೆಹಾಯಿ, ನಡಸು

ಉಬ್ಬರ	೫-೧೧, ೫-೩೭	ಆಧಿಕ್ಯ
ಉಭಯಕವಿ	೧-೩	ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ
ಉಮ್ಮಳಿಕೆ	೪-೩೫	ಉದ್ವೇಗ, ಚಿಂತೆ
ಉರವಣಿಸಿ	೪-೭, ೭-೧೧	ವೇಗವಾಗಿ, ತೀವ್ರವಾಗಿ
ಉರವಣೆ	೩-೨೫	ಆಧಿಕ್ಯ
ಉರ್ಚು	೪-೧೦	ಚುಚ್ಚು
ಉರ್ವಿ	೨-೨	ಭೂಮಿ
ಉಱುವ	೮-೩೬	ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಯೋಗ್ಯ
ಉಱೆ	೩-೨	ಹೆಚ್ಚಾಗಿ
ಉಲಿ	೪-೨	ಕೂಗು
ಉಲಿಹ	೪-೩೬	ಕೂಗು
ಉಲುಕು	೮-೨೦	ಅದಿರುವುದು
ಉಸಿರ್	೯-೧೬	ಹೇಳು

ಎ

ಎಕ್ಕಲ	೩-೨೦	ಕಾಡುಹಂದಿ
ಎಕ್ಕಟಿ	೬-೨೨	ಏಕಾಂತವಾಗಿ
ಎಕ್ಕೆ	೧-೧೪	ಸಮ
,,	೭-೪೨	ಸಮೂಹ
ಎಡರು	೪-೩೨	ಕಷ್ಟ
ಎಡೆ	೨-೧೨	ಮಧ್ಯ
ಎಡೆಗೆಯ್	೬-೨೪	ಅವಕಾಶಕೊಡು
ಎಡೆಗೊಳ್	೧-೫, ೨-೨	ಉಂಟಾಗು, ಸೇರು
ಎಡೆವಾಯ್ದು	೧-೫	ಅಪ್ಪಿತಪ್ಪಿ
ಎತ್ತು	೨-೧೩	ದೂಷಿಸು
ಎಯ್ದೆ	೪-೯	ಚೆನ್ನಾಗಿ
ಎರಳೆ	೩-೨೦	ಜಿಂಕೆ
ಎರೆ	೬-೧೭	ಯಾಚಿಸು
ಎಱಗು	೫-೨	ಮೇಲೆ ಬೀಳು

ಎಲರ್	೪-೧೪	ಗಾಳಿ
ಎವೆ	೩-೨೨	ರೆಪ್ಪೆ
ಎಸಕ	೨-೪	ಕೆಲಸ
ಎಳತಟ	೩-೮	ಎಳೆದಾಟ
ಎಳಲು	೪-೪೫	ನೇತಾಡು
ಎಳಸು	೩-೩೨, ೪-೩೫	ಅಪೇಕ್ಷಿಸು
ಎಳೆಹೂಟಿ	೫-೯, ೮-೫೪	ಉಳುಮೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ 'ಹೂಟಿ'

ಏ

ಏಗು	೮-೧೦	ಬೇಯು
ಏಗುವವು	೨-೧೯	ಏನುಮಾಡಬಲ್ಲುವು
ಏಱು	೪-೨೪	ಗಾಯ
ಏವೆನ್	೪-೧೭	ಏನುಮಾಡಲಿ

ಐ

ಐದನೆ	೪-೨೬	ಇದ್ದಾನೆ
ಐದೆದಾಳಿ	೮-೨೯	ಸುಮಂಗಲಿಯ ತಾಳಿ
ಐಸಲೆ	೪-೪೦	ಅಲ್ಲವೇ, ಅಷ್ಟೇ

ಒ

ಒಕ್ಕಲಿಕ್ಕು	೪-೨	ಧ್ವಂಸಮಾಡು
ಒಗಡಿಸು	೫-೨೪, ೭-೩೬	ಅಸಹ್ಯಪಡು
ಒಗೆ	೩-೩೪	ಹುಟ್ಟು, ಉಂಟಾಗು
ಒಗ್ಗು	೬-೨	ಗುಂಪು, ಸಮೂಹ
ಒಟ್ಟಜೆ	೮-೪೩	ಅತಿಶಯ (ಇಲ್ಲಿ, ಪರಾಕ್ರಮ)
ಒತ್ತರಿಸು	೭-೧೬	ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಒತ್ತು
ಒದವಿಸು	೩-೨೫	ಉಂಟುಮಾಡು
ಒಯ್ಯನೆ	೧-೬	ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ
ಒರೆದೊರೆ	೧-೧೪	ಸಮಾನ

ಒಱಗು	೫-೪	ಮಲಗು, ಬಾಗು
ಒಱತೆ	೮-೧೦	ಸ್ರವಿಸು, ಉಕ್ಕು
ಒಱತೆಗಟ್ಟು	೬-೪೫	ಎದುರುಬೀಳು
ಒಸರ್	೮-೧೮	ಸ್ರವಿಸು
ಒಸೆ	೧-೪ ೨-೧೨	ಪ್ರೀತಿಸು, ಪ್ರಸನ್ನವಾಗು
ಒಂದು	೪-೧೨	ಸೇರು

ಓ

ಓ	೪-೪೨	ಪ್ರೀತಿಸು
ಓಜೆ	೮-೪೬	ಕ್ರಮ (ಇಲ್ಲಿ, ವಿವೇಚನೆ)
ಓಡು	೯-೧೯	ತಲೆಬುರುಡೆ
ಓರಗೆ	೮-೫ ೧-೧೪	ಸಮಾನ
ಓರಂತೆ	೪-೪೬	ಚೆನ್ನಾಗಿ
ಓಲೈಸು	೫-೩೨	ಸೇವಿಸು
ಓವು	೨-೫ ೩-೫	ಪ್ರೀತಿಸು

ಔ

ಔರ್ವಾನಲ	೧-೧೩	ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ಬೆಂಕಿ

ಕ

ಕಕ್ಕುಲಿತೆ	೫-೪೧	ಸಂದೇಹ
ಕಗ್ಗನೆ	೪-೨೬	ಕಪ್ಪನೆ
ಕಟಕ	೩-೩೯	ರಾಜಧಾನಿ
ಕಟವಾಯಿ	೩-೨೦	ಬಾಯಿಯ ಕೊನೆಯ ಭಾಗ
ಕಟ್ಟುಱಿಗಂಡ	೬-೧೪	ಕಟರೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ಬಿಡದ
ಕಡಗು	೩-೧೮	ಉತ್ಸಾಹಗೊಳ್ಳು
ಕಡವರ	೪-೩೧	ಚಿನ್ನ, ನಿಧಿ
ಕಡವೆ	೩-೧೫	ಒಂದು ಮೃಗ

ಕಡುಕೈ	೪-೫	ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತೋರು
ಕಡುಪು	೮-೨೫	ತೀವ್ರತೆ
ಕಡೆಗಣಿಸು	೫-೨೮ ೪-೨೩	ತಾತ್ಸಾರಮಾಡು
ಕಡ್ಡಣಿಗೆ	೭-೩೧	ಜಡೆ
ಕದಪು	೩-೩೪	ಕೆನ್ನೆ
ಕದಂಬ	೫-೧೭	ಸಮೂಹ
ಕದುಕು	೮-೪೨	ಕಚ್ಚು
ಕಪ್ಪಡ	೭-೫೧ ೬-೪	ಸಂ.-ಕರ್ಪಟ; ಬಟ್ಟೆ
ಕಮಠ	೧-೮	ಆಮೆ
ಕರಕರಿಸು	೮-೨೨	ಹಿಂಸಿಸು
ಕರಣ	೬-೧೬	ಇಂದ್ರಿಯ
ಕರ್ದುಕು	೬-೩	ಕಚ್ಚು
ಕಲಿ	೪-೫ ೭-೩೧	ಶೂರ
ಕಳನು	೧-೧೧	ಯುದ್ಧರಂಗ
ಕಳವಳಿಗೆಯರ್	೪-೨	ಸೀಳು (?)
ಕಾಣುಹ	೪-೨೫	ಕಾಣುವುದು
ಕಾಯ್ಪು	೧-೧೨	ಕೋಪ
ಕಾಹು	೩-೨೮ ೬-೪	ಕಾವಲು
ಕಾಹೊನಲ್	೭-೨೮	ಹ.ಗ.-ಕಾಳ್ಪೊನಲ್; ಅಡವಿಯ ಪ್ರವಾಹ
ಕಾಳ	೮-೧೬	ಕತ್ತಲೆ
ಕಾಳಿಜ	೮-೨೫ ೭-೪೩	ಹೃದಯಪಿಂಡ
ಕಾಳುಗೆಡೆ	೪-೪೦	ಕೆಟ್ಟಮಾತಾಡು
ಕಾಳೋರಗ	೮-೩೩	ಕರಿನಾಗರಹಾವು
ಕಾಳ್ಗೆಡೆ	೫-೨೭	ಕೆಟ್ಟಮಾತಾಡು
ಕಿಗ್ಗಾಳಿ	೩-೨೧	(?)
ಕಿಚ್ಚು	೩-೨೯	ಬೆಂಕಿ
ಕೀನಾಶ	೯-೧೮	ಯಮ
ಕುತ್ತ	೭-೩೭	ರೋಗ
ಕುತ್ತು	೫-೨೯	ಬಾಗು, ಬಗ್ಗಿಸು

ಕುತ್ತುಱು	೬-೨ ೭-೪	ಪೊದರು
ಕುಮುದ	೩-೧೭	ನೈದಿಲೆ
ಕುಸುಕು	೮-೫೬	ಕುಕ್ಕು
ಕೂಗಿಡಿಸು	೪-೮	ಅರಿಚಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡು
ಕೆಡೆ	೪-೭	ಬೀಳು
ಕೆಡೆನುಡಿ	೨-೮	ನಿಂದಿಸು
ಕೆಡೆಹೊಯ್	೭-೨೮	ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಹೊಡೆ
ಕೆರಳ್	೪-೧೦	ಕೋಪಗೊಳ್ಳು, ರೇಗು
ಕೈಗೆಯ್	೧-೧೦ ೫-೩೭	ಅಲಂಕರಿಸು
ಕೈದು	೬-೨	ಆಯುಧ
ಕೈಯೊಡನೆ	೯-೫	ಸಂಗಡವೇ
ಕೈರವ	೪-೧೪	ನೈದಿಲೆ
ಕೈಸಾರು	೭-೪೧	ಕೈಗೆ ಬರು, ಸ್ವಾಧೀನವಾಗು
ಕೈಹೊಡೆ	೪-೯	ಬಿಲ್ಲುಗಾರರು ಕೈಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವ [ಚರ್ಮ
ಕೊಕ್ಕರಿಸು	೭-೪೪	ಅಸಹ್ಯಪಡು
ಕೊಪ್ಪು	೪-೯	ಬಿಲ್ಲಿನ ಕೊನೆ
ಕೊಱಚಾಡು	೫-೨	ನಿಂದಿಸು, ಮರ್ಮಭೇದಕವಾದ ಮಾತನ್ನಾಡು
ಕೊಸರು	೭-೪೮	ಕೂಗು
ಕೋ	೪-೧೨	ಪೋಣಿಸು
ಕೋಟಲೆ	೫-೩೫	ತೊಂದರೆ
ಕೋಡಿಸು	೪-೨೦	ಕುಗ್ಗಿಸು, ಭಯಪಡಿಸು
ಕೋಡು	೫-೧೨	ಕುಗ್ಗು ; ಕೊಂಬು
ಕೋದಂಡ	೯-೧೦	ಬಿಲ್ಲು
ಕೋರಡಿಗ	೫-೧೧	ಹಿಂಸಕ
ಕೋಶ	೬-೧೬	ಬೊಕ್ಕಸ
ಕೋಳ್ಗಸಱು	೮-೨೫	ಕೊಚ್ಚೆ
ಕೌಱು	೭-೫೦	ದುರ್ವಾಸನೆ
ಕಂಕರಿಗೋಲು	೭-೪೮	ದೊಡ್ಡ ಚಾಟಿ
ಕಂಟಣಿಸು	೩-೨೩	ಹಿಂಜಗಿ, ಹಾರು
ಕುಂದು	೭-೩೭	ನ್ಯೂನತೆ
ಕೊಂಡೆಯ	೨-೧೮	ಚಾಡಿ, ಕುತ್ಸಿತ

ಖ

ಖಗ	೭-೨೯	ಸೂರ್ಯ

ಗ

ಗಡಣ	೩-೧೬	ಸಮೂಹ
ಗನ್ನ	೩-೩೭	ಮೋಸ
ಗನ್ನಗತಕ	೯-೮	,,
ಗರವಟಿಕೆ	೩-೨೮	ಗದ್ದಲ (?)
ಗರಳಗೊರಳವ	೪-೧೦	ಶಿವ
ಗರುವಿಕೆ	೪-೪೨	ಗೌರವ
ಗರ್ತ	೧-೮	ಸುಳಿ
ಗಸಣಿ	೩-೩೬	ತೊಂದರೆ, ತಿಕ್ಕಾಟ
ಗಾಡಿ	೩-೩೮	ಸೌಂದರ್ಯ
ಗಾಡಿಕಾತಿ	೫-೮	ಸುಂದರಿ
ಗಾಣ	೪-೨೮	ಸಂ.-ಗಾನ
ಗಾವದಿ	೭-೪೪	ಮೂಢ (?)
ಗಾಸಿ	೨-೧೭	ತೊಂದರೆ
ಗುಬ್ಬುವಿಕ್ಕಿಸು	೪-೬	ಭಯಪಡಿಸು
ಗೇಹ	೭-೨೮	ಮನೆ
ಗೊಡ್ಡಾಟ	೯-೮	ಕಾಟ, ಕಿತ್ತಾಟ
ಗೋರಿವೇಂಟೆ	೩-೨೧	ಉಪಾಯದಿಂದ ಮೃಗಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು
ಗಂಡ	೪-೪	ಪರಾಕ್ರಮಿ

ಘ

ಘುಲ್ಲಣೆ	೮-೫೧	ಘಾಸಿ
ಘೂಕ	೮-೧೩	ಗೂಬೆ
ಘೂರ್ಮಿಸು	೪-೮	ಗುರುಗುಟ್ಟು
ಘೋಷಣೆ	೫-೨೧	ಬಿರುದು ಹೊಗಳುವಿಕೆ

ಚ

ಚಚ್ಚರ	೫-೨೨	ಬೇಗ
ಚಮ್ಮಟಿಗೆ	೪-೪೪	ಸಂ.-ಚರ್ಮಪಟ್ಟಿಕಾ; ಚಾವಟಿ

ಚಾಂದ್ರಾಯಣ	೯-೧೩	ಒಂದು ವ್ರತ
ಚಿತ್ರಕಾಯ	೩-೨೬	ಹುಲಿ; ಚಿರತೆ
ಚೋದ್ಯ	೩-೩೭	ಆಶ್ಚರ್ಯ
ಚಂಚು	೬-೩	ಕೊಕ್ಕು

ಜ

ಜಗವರ್ತಿ	೮-೫೪	ದೊಡ್ಡ ಉರಿ
ಜಜ್ಝಾರ	೩-೧೬	ವೀರ
ಜಡಿ	೭-೫೧	ತರ್ಜಿಸು, ಗದರಿಸು
,,	೯-೨	ಝುಳಪಿಸು
ಜತ್ತಕ	೫-೨೯	ಹಿಂಸಕ
ಜರಿ	೩-೧೫	ಕೀಲುತಪ್ಪು
ಜವಗುಂದು	೮-೫	ಶಕ್ತಿಗುಂದು
ಜಳಕಿಸು	೪-೨೦	ನಡುಗಿಸು
ಜಳೂಕ	೧-೮	ಜಿಗುಳೆ
ಜಳೋದರ	೨-೮	ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ರೋಗ
ಜಾಲ	೩-೧೪	ಸಮೂಹ
ಜುಣುಗು	೩-೨೧	ಕುಗ್ಗು
ಜಂಗುಳಿ	೭-೫೦	ಸಮೂಹ, ಗುಂಪು
ಜಂಬುಕ	೮-೧೩	ನರಿ

ಝ

ಝುಂಕಿಸು	೭-೩೩	ಬಯ್, ಗದರಿಸು

ಠ

ಠಕ್ಕು	೭-೧೦	ಮೋಸ
ಠಾವು	೩-೭	ಸ್ಥಳ

ಡ

ಡಗೆ	೪-೧೫	ಸೆಕೆ, ಝಳ
ಡಾವರ	೫-೩೩	ಕೋಟಲೆ, ಹೊಡೆದಾಟ

ಡಾಳಿಸು	೬-೨	ಬೀಸು
ಡಿಂಡೀರ	೧-೮	ನೊರೆ
ಡೆಂಡಣಿಸು	೪-೨೪	ಬೆಚ್ಚು, ತತ್ತರಿಸು
ಡೆಂಢಣಿಸು	೩-೨೨	
ಡೊಂಜು	೩-೧೫	ಡೊಗರು ; ತಗ್ಗು ಬಿದ್ದ ಸ್ಥಳ

ತ

ತಕ್ಕೈಸು	೮-೨೮	ತಕ್ಕೈಸು, ಆಲಿಂಗಿಸು
ತಗಹು	೬-೨೩	ಬಂಧನ
ತಣೆ	೮-೫೦	ತೃಪ್ತಿಹೊಂದು
ತಣಿವು	೧-೧೬	ತೃಪ್ತಿ
ತತ್ತುಕ	೮-೮	ಹುಡುಗ (?)
ತನಿಗಂಪು	೪-೧೪	ಸುಗಂಧ
ತರಹರಿಸು	೭-೩೧	ತತ್ತರಿಸು
ತಱಿಸಲ್	೩-೨೭	ನಿಶ್ಚಯಿಸು
ತಲ್ಲಣಿಸು	೮-೪	ತಳಮಳಿಸು
ತವಗ	೭-೫೨, ೧-೧೦, ೮-೫೬	ಸಂ.-ತಮುಂಗ ; ಉಚ್ಚಾಸನ
ತವಿಲ್	೪-೩೨	ನಾಶ
ತಳಪಟ	೩-೧೦	ಬಯಲು
ತಳಿತ	೯-೯	ಹ.ಗ.-ತಳ್ತ ; ಹೊಂದಿದ
ತಳಿರ್	೩-೩೧	ಚಿಗುರು
ತಳುವು	೮-೯, ೭-೧೮	ತಡಮಾಡು
ತಾಣ	೧-೨	ಸ್ಥಾನ
ತಾಂಗು	೨-೧೯	ತಡೆದುಕೊ
ತಿಣ್ಣ	೫-೬	ಭಾರ
ತಿದಿ	೮-೫೧	ಚರ್ಮ
ತಿನ್	೮-೧೧	ಕಚ್ಚು
ತಿನಿಹಿ	೩-೧೬	ತಿನ್ನುವ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳುದು
ತಿಮಿರ	೯-೧	ಕತ್ತಲೆ
ತಿರುಳ್	೪-೧೦	ಸಾರ

ತಿಂತಿಣಿ	೮-೧	ಸಮೂಹ
ತುಡುಕು	೪-೪೫ ೭-೪	ಹಿಡಿ, ಮುಟ್ಟು
ತೂಪಿಱು	೩-೯	ಉಃಪೆಂದು ಊದು
ತೆಕ್ಕು	೫-೨೯ ೫-೩೩	ದಿಕ್ಕುಗೆಡು
ತೆರಳಿಕೆ	೪-೧೦	ಸಮೂಹ
ತೆಱಕಾಱ	೫-೩೦	ಹಣವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡುವವನು
ತೆಱೆ	೭-೪೭	ಸುಂಕ
ತೊಡರ್	೧-೧೫	ಪ್ರತಿಭಟಿಸು
ತೊಡಿಗೆ	೧-೭	ಆಭರಣ
ತೊನೆ	೪-೨೪	ತೂಗು
ತೊರಳೆ	೪-೧೦	ಗುಲ್ಮ; ದೇಹದ ಒಂದು ಭಾಗ
ತೊಳಲು	೭-೨೨	ಸುತ್ತಾಡು
ತೊಂಗಲ್	೩-೩೧	ಗೊಂಚಲು
ತೋಱೆತ್ತು	೩-೨೧	ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರಮೃಗವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಲು ಕಟ್ಟುವ ಎತ್ತು
ತೋಹು	೩-೨೩	ಮೋಸ, ಉಪಾಯ

ದ

ದಟ್ಟಿಸು	೫-೭	ಬೆದರಿಸು
ದಟ್ಟೈಸು	೮-೧೬	ದಟ್ಟವಾಗು
ದಡದಡಿಸು	೭-೩೧	ನಡುಗು
ದಮೆ	೨-೧೫	ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ
ದವ	೧-೧೧	ಕಾಡು ಕಿಚ್ಚು
ದಳೆ	೪-೧೨	ಹೊಲಿ
ದಂಡಿಗೆ	೪-೨೮	ವೀಣೆ
ದಾಳಿಕ್ಕು	೩-೧೮	ದಾಳಿಯಿಡು, ಮುತ್ತು
ದಿವಸ್ಪತಿ	೧-೧	ಸೂರ್ಯ
ದೀಹ	೩-೨೨ ೫-೩೭	ಬೇಟೆಗಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಿ
ದೂಪೆ	೮-೫೫	ಸಂ.-ಧೂಮ; ಹೊಗೆ
ದೇಸಿಗ	೬-೪	ಮನೆಬಾಗಿಲು ಇಲ್ಲದ ಪರದೇಶಿ

ಧ

ಧೃತಿ	೬-೨೦	ಧೈರ್ಯ
ಧಾವತಿ	೬-೨೫ ೮-೩೭	ಕಷ್ಟ, ಆಯಾಸ
ಧೀ	೨-೭	ಬುದ್ಧಿ
ಧೀವರ	೩-೫	ಬೆಸ್ತ (ಇಲ್ಲಿ, ಬೇಟೆಗಾರ)
ಧುರ	೪-೨೦	ಯುದ್ಧ

ನ

ನಕುಲ	೩-೧೦	ಮುಂಗುಸಿ
ನಕ್ರ	೧-೮	ಮೊಸಳೆ
ನನ್ನಿ	೩-೩೭	ಸತ್ಯ
ನನ್ನಿಕಾಱ	೭-೪೧ ೮-೨೪	ಸತ್ಯವಂತ
ನಮ್ಮಾವು (?)	೩-೧೧	('ಅಮ್ಮಾವು' ನೋಡಿ)
ನಲವು	೩-೩೧	ಸಂತೋಷ
ನಲಿ	೪-೧೭	ಸಂತೋಷಪಡು
ನಸುನನೆ	೬-೩	ನಸುಗುನ್ನಿ
ನಳನಳಿಸಿ	೩-೩೧	ಕೋಮಲವಾಗಿ
ನಾರಂದ	೨-೧೩	ನಾರದ
ನಾರಾಚ	೮-೧೦	ಬಾಣ
ನಾಳಲ್	೪-೨	ಲಾಳದ ಕಡ್ಡಿ
ನಿಕಾಯ	೯-೧೩	ಸಮೂಹ
ನಿಗ್ರಹ	೬-೨೪ ೯-೧೧	ಪೀಡೆ, ಹಿಂಸೆ
ನಿಮಿರ್	೩-೨೨	ನೆಟ್ಟಗಾಗು
ನಿರುತ	೪-೨೦	ನಿಜ, ಸತ್ಯ
ನಿರೋಧ	೨-೧೨ ೬-೯	ಪ್ರತಿಬಂಧಕ, ತಡೆ
ನಿರ್ಘಾತನ	೪-೫	ಬಲವಾಗಿ ಹೊಡೆಯುವುದು
ನೀಱೆ	೬-೨೬	ಸುಂದರಿ
ನೀಹಾರ	೧-೮	ಮಂಜು
ನುಲಿ	೭-೪೨	ಹಗ್ಗ
ನೆರವು	೭-೧	ಸಹಾಯ

ನೆರೆ	೩-೧೭	ಗುಂಪು ಸೇರು
ನೆಱೆ	೪-೩೯	ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ನೆಲದೆಱೆ	೭-೪೭	ನೆಲ+ತೆಱೆ; ನೆಲಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಸುಂಕ
ನೇಸಱು	೬-೧೨	ಸೂರ್ಯ
ನೇಹ	೮-೫೬	ಸಂ.-ಸ್ನೇಹ; ಪ್ರೀತಿ

ಪ

ಪಟಲ	೯-೧	ಸಮೂಹ
ಪಟವೇಂಟೆ	೩-೨೩	(?)
ಪಡಲಿಡು	೮-೨೫	ಚಲ್ಲಾಪಿಲ್ಲಿಯಾಗಿ ಬೀಳು
ಪಡಿ	೭-೪೫	ಸಂ.-ಪ್ರತಿ
ಪಡೆ	೪-೬, ೭	ಸೈನ್ಯ
ಪರಿಕರ	೪-೧	ಸುತ್ತುಮುತ್ತಿನವರು
ಪರಿಣಾಮ	೭-೧೭ ೬-೧೧	ನಿಸ್ತಾರ
ಪರುಷ	೨-೧	ಸ್ಪರ್ಶಶಿಲೆ (ಇದಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿದ ಲೋಹವು ಚಿನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ)
ಪರ್ವ	೨-೨	ಹಬ್ಬ
ಪಱಿ	೪-೫	ಕತ್ತರಿಸು
ಪವಿಧರ	೯-೨೧	ಇಂದ್ರ
ಪಶುಪತಿ	೩-೩೧	ಶಿವ
ಪಸಾಯ	೪-೨೯	ಉಡುಗೊರೆ
ಪಳಹರ ವೇಂಟೆ	೩-೨೩	(?)
ಪಂಚಾಸ್ಯ	೧-೧೨	ಸಿಂಹ
ಪಂಥ	೭-೪೭	ಮಾರ್ಗ
ಪಾಠೀನ	೧-೮	ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಮೀನು
ಪಾಡು	೬-೯	ಸ್ಥಿತಿ
ಪಾರದಿ	೩-೩೯	ಬೇಟೆ
ಪಿಕ	೬-೩	ಕೋಗಿಲೆ
ಪಿಸುಣತ್ವ	೩-೩೬	ಚಾಡಿಕೋರತನ
ಪೀಳಿಗೆ	೧-೧೦	ವಂಶ
ಪುರವೈರಿ	೩-೩೦	ಶಿವ
ಪುಳಕ	೩-೩೮	ರೋಮಾಂಚ

ಪುಳಿನ	೩-೩೧	ಮರಳುದಿಣ್ಣೆ
ಪುಳಿಂದ	೪-೨	ಬೇಡ
ಪೊಗಳ್	೮-೧ ೮-೫	ಹೊಗಳು, ವರ್ಣಿಸು
ಪೊಡಮಡು	೪-೨೮	ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡು
ಪೊನಲ್	೪-೪೫	ಪ್ರವಾಹ
ಪ್ರಕರ	೬-೧೦	ಸಮೂಹ
ಪ್ರತಿಗ್ರಹ	೫-೩೯	ದಾನ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು
ಪ್ರೇತವನ	೪-೩೮	ಶ್ಮಶಾನ

ಫ

ಫಣಿ	೮-೮	ಹಾವು

ಬ

ಬಗೆ	೩-೩೪	ಮನಸ್ಸು
,,	೪-೨೨	ಆಲೋಚಿಸು
,,	೭-೧೦	ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡು
ಬಟ್ಟೆ	೧-೧೫	ದಾರಿ
ಬತ್ತಾಯ	೭-೨೫	ಭತ್ಯ
ಬನ್ನ	೩-೩೭	ಭಂಗ
ಬಯ್ಚಿಡು	೨-೭	ಬಚ್ಚಿಡು
ಬಱಿತ	೬-೯	ಆರಿದ, ಒಣಗಿದ
ಬಲಗೊಳ್	೭-೧೬	ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಮಾಡು
ಬಲವರು	೪-೨	ಬಳಸಿಬರು
ಬಲಿ	೩-೩೨	ಪುಷ್ಟಿಹೊಂದು
ಬಲ್ಲಹ	೩-೧೩	ಸಂ.-ವಲ್ಲಭ; ಒಡೆಯ
ಬವರಿದಿರುಗು	೪-೨	ಗುಂಡಗೆ ಸುತ್ತು
ಬಸವಳಿ	೪-೧೯	ಶಕ್ತಿಗುಂದು
ಬಸುಱು	೩-೧೮	ಹೊಟ್ಟೆ
ಬಳಿ	೩-೩೦	ದಾರಿ
ಬಳಿಚು	೪-೧೧	ಬಿಡು
ಬಾಣಸ	೮-೧	ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆ
ಬಾದಣ	೩-೧೫	ಸಂದು, ತೂತು

ಬಾರಿ	೭-೩೧	ಬಾರು, ತೊಗಲಿನ ಪಟ್ಟಿ
ಬಿಗುಹು	೪-೩	ಬಿಗಿ
ಬಿಡು	೪-೧೪	ಬೀಡುಬಿಡು
ಬಿತ್ತು	೩-೧೩	ಬೀಜ
ಬಿದ್ದ	೪-೯	ಔತನ
ಬಿನದ	೩-೨೫	ಸಂ.-ವಿನೋದ
ಬಿಱುಬು	೫-೧೧	ಕಾಠಿನ್ಯ
ಬಿಱುಮುಂದಿ	೪-೨	ಕಠಿನವಾದ ದೇಹವುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿ
ಬಿಸರುಹ	೫-೭	ಕಮಲ
ಬೀ	೪-೨೫	ನಾಶವಾಗು
ಬೀದಿವರಿ	೪-೨	ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಾಗಿ ಓಡು
ಬೀಯ	೨-೧	ಬಳಸುವ ವಸ್ತು
ಬೀವು	೭-೪೨	ನರ
ಬೆಬ್ಬಳಿಸು	೪-೧೯	ಗಾಬರಿಯಾಗು
ಬೆಸ	೭-೨೩	ಆಜ್ಞೆ
ಬೆಸಕೈ	೬-೫	ಸೇವಿಸು
ಬೇಹಾಗ	೩-೬	ಬೇಕಾದಾಗ
ಬೇಳ್	೨-೮	ಹೋಮಮಾಡು
ಬೈಗು	೭-೨೪	ಸಾಯಂಕಾಲ
ಬೆಂಬಡಿಗೆ	೩-೨೯	ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆಯುವ ದೊಣ್ಣೆ
ಬೆಂಗೊಡು	೫-೩೬	ಸೋಲು
ಬೊಂಬುಳಿ	೮-೪೮	ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಮಟೆ
ಬೋಸರಿಸು	೨-೧೮	ಪ್ರೇರಿಸು
ಬೋಳೈಸು	೩-೩೪	ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸು

ಭ

ಭಲ್ಲುಕ	೮-೧೩	ಕರಡಿ
ಭವ	೨-೧೪	ಜನ್ಮ
ಭವಿ	೧-೬	ವೀರಶೈವನಲ್ಲದವನು
ಭಾಳ	೯-೧೪	ಹಣೆ

ಮ

ಮಡಲಿಱು	೪-೯, ೮-೧೬	ಹಬ್ಬು

ಮದ್ದು	೭-೩೭	ಔಷಧ
ಮನ್ನೆಯ	೪-೪	ಸಂ.-ಮಾನ್ಯ; ನಾಯಕ
ಮರಚು	೩-೧೯	ಹ. ಗ.-ಮರಳ್ಚು; ಹಿಂದಿರುಗಿಸು
ಮರವಡು	೩-೨೫	ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟವಾಗು
ಮರುತ ಮಿತ್ರ	೩-೨೬	ವಾಯುವಿನ ಸ್ನೇಹಿತ, ಅಗ್ನಿ
ಮರುಳ	೪-೩೪	ಹುಚ್ಚ
ಮರೆ	೩-೨೦	ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಜಿಂಕೆ
ಮಱುಮೊನೆ	೪-೨೪	ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿ
ಮಲೆ	೩-೨೯	ಗರ್ವಿಸು
ಮಲ್ಲಾಮಲ್ಲಿ	೭-೫೦ ೮-ರಗಳೆ	ನೂಕುನುಗ್ಗಲು
ಮಸಕ	೭-೧೮	ವಿಜೃಂಭಣೆ
ಮಸಗು	೬-೧೮	ವಿಜೃಂಭಿಸು
ಮಾಡ	೮-೧	ಮಹಡಿ ಮನೆ
ಮಾಣ್	೧-೬	ಬಿಡು
ಮಾದು	೬-೫	ಹ.ಗ. - ಮಾಣ್ದು; ತಪ್ಪಿ
ಮಾರಿ	೮-೧, ೨, ೧೦	ಒಂದು ದೇವತೆ; ತೊಂದರೆ, ಹಿಂಸೆ
ಮಾಱುದ್ದ	೪-೯	ಒಂದಕ್ಕೊಂದಕ್ಕೆ ಉಜ್ಜು
ಮಾರ್ತಾಂಡ	೩-೧೭	ಸೂರ್ಯ
ಮಾರ್ಪೊಳೆ	೭-೧೬	ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸು
ಮಿಡಿ	೩-೬	ಬೆರಳ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಹಾರಿಸು
ಮಿಡುಕು	೪-೧೯	ಅಲ್ಲಾಡು, ಚಲಿಸು
ಮಿತ್ತು	೩-೧	ಸಂ.-ಮೃತ್ಯು
ಮಿತ್ರ	೩-೨೬	ಸೂರ್ಯ, ಸ್ನೇಹಿತ
ಮಿಸುಗು	೪-೧೨	ಹೊಳೆ, ಚಲಿಸು
ಮಿಳ್ಳಿಸು	೪-೮	ಅಲುಗಾಡು
ಮೀಹ	೪-೩೮	ಸ್ನಾನ
ಮುಕ್ಕುಱುಕ್ಕು	೪-೨	ಮುತ್ತು, ಮುಸುರು
ಮುಗಿಲ್	೭-೧೬	ಮೋಡ, ಆಕಾಶ
ಮುಗುದ	೬-೧೪	ಸಂ.-ಮುಗ್ಧ; ಏನೂ ತಿಳಿಯದವನು
ಮುಟ್ಟಿಗೆ	೮-೨೭ ೮-೩೦	ಚಿತಿ (?)
ಮುಡಿ	೪-೩೯	ಕೂದಲಿನ ಗಂಟು
ಮುಡಿಹ	೪-೩೮	ಮುಡಿಯುವುದು

ಮುಪ್ಪುರಿ	೨-೫	ಮೂರು ಹುರಿ
ಮುರುಟು	೮-೮	ಕುಗ್ಗು
ಮೂಗುವಡು	೭-೨೦	ಮೂಕನಾಗು
ಮೂಡಿಗೆ	೪-೯	ಬತ್ತಳಿಕೆ
ಮೂರಿ	೮-೧	ಸಮೂಹ
ಮೃಗನಾಭಿ	೪-೩೭	ಕಸ್ತೂರಿಯ ಮೃಗ
ಮೆಯ್ಯಿಕ್ಕು	೭-೭	ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡು
ಮೇಗಾಳಿ	೩-೨೧	(?)
ಮೇಖಲೆ	೪-೧೨	ಉಡಿದಾರ
ಮೊಗೆ	೨-೧೯	ತುಂಬು (ಇಲ್ಲಿ, ನುಂಗು)
ಮೊಟ್ಟೆಗೂಳ್	೪-೩	ಮೊಟ್ಟೆ+ಕೂಳ್; ಮೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ ಬುತ್ತಿ
ಮೋದು	೩-೨೫	ಹೊಡೆ, ಸದೆಬಡಿ
ಮೋಹರ	೯-೩	ಗುಂಪು
ಮೋಹು	೯-೨	ಮುಟ್ಟಿಸು
ಮಂಡಿತ	೪-೧೮	ಅಲಂಕೃತವಾದ
ಮೌಂಜಿ	೪-೧೨	ನೊದೆ ಹುಲ್ಲಿನ ಹುರಿ

ಯ

ಯಕ್ಷಕರ್ದಮ	೩-೩೮	ಪಚ್ಚಕರ್ಪೂರ, ಕಸ್ತೂರಿ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯ

ರ

ರತ್ನಾಕರ	೧-೧೨	ಸಮುದ್ರ
ರಾಗ	೬-೪ ೯-೧	ಕಾಂತಿ, ಸಂತೋಷ
ರುಚಿರ	೧-೯	ಮನೋಹರ
ರುಜೆ	೪-೩೦	ರೋಗ
ರುದ್ರಭೂಮಿ	೭-೪೯	ಶ್ಮಶಾನ
ರುಧಿರ	೪-೪೪	ರಕ್ತ

ಱ

ಱೋಡಾಡು	೨-೨೧	ಹಾಸ್ಯಮಾಡು

ಲ

ಲಲಾಮ	೫-೧೮	ಭೂಷಣ, ಶ್ರೇಷ್ಠ
ಲಲ್ಲೆಗಱೆ	೭-೭	ಮುದ್ದಿಸು
ಲಾಗು	೭-೨೩, ೨೪	ಸಂ.-ಲಾಘವ(?) ; ಸುಲಭ
ಲುಬ್ಧಕ	೩-೨೦ ೪-೮	ಬೇಡ
ಲೇಸು	೧-೫	ಸರಿ, ಒಳ್ಳೆಯದು

ವ

ವಡಬ	೫-೧	ಸಮುದ್ರದ ಬೆಂಕಿ
ವಲ್ಕಲ	೩-೩೨	ನಾರುಬಟ್ಟೆ
ವಸುಮತಿ	೪-೩೬	ಭೂಮಿ
ವಿದ್ರುಮ	೧-೮	ಹವಳ
ವಿಮಾನ	೭-೫೨	ಶವವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವ ಮಂಟಪ
ವಿಶ್ವಾಸ	೩-೩	ನಂಬಿಕೆ
ವಿಸರ	೬-೩	ಸಮೂಹ
ವೃಕ	೮-೧೩	ತೋಳ
ವ್ರಜ	೩-೨೯	ಸಮೂಹ
ವ್ರಾತ	೩-೩೨	ಸಮೂಹ

ಶ

ಶಮೆ	೨-೧೫	ಮನೋನಿಗ್ರಹ
ಶಾಡ್ವಲ	೪-೧೫	ಹಸುರು ಹುಲ್ಲು
ಶಿಶಿರೋಪಚಾರ	೪-೧೫	ಶೈತ್ಯೋಪಚಾರ
ಶೀಕರ	೧-೮	ತುಂತುರು ಹನಿ
ಶೇಷೆ	೩-೩	ಅಕ್ಷತೆ
ಶಿಂಶುಮಾರ	೧-೮	ಮೊಸಳೆ
ಶೈವಾಳ	೧-೮	ಪಾಚಿ

ಸ

ಸತ್ತಿಗೆ	೪-೩೧	ಛತ್ರಿ
ಸನಿಹ	೭-೧೧	ಸಮೀಪ

ಸಬಳ	೮-೫೪	ಭರ್ಜಿ
ಸವೆ	೬-೨೭	ಸವೆದುಹೋಗು, ಕಡಮೆಯಾಗು
ಸರ	೪-೨೪	ಸಂ.-ಸ್ವರ
ಸರಳ್	೪-೧೦	ಬಾಣ
ಸರಳಿಸು	೩-೨೦, ೨೨	ಹಾರು, ದಾಟು
ಸರಿತ್ಪತಿ	೧-೧	ಸಮುದ್ರ
ಸವಕಟ್ಟು	೩-೨೬	ಏರ್ಪಡಿಸು
ಸವುಡಿ	೭-೨೭	(?)
ಸಾಗಿಸು	೪-೩೪	ಪೋಷಿಸು
ಸಾಗುದುರೆ	೮-೪೨	ಸಾಯುವ ಕುದುರೆ
ಸಾಮಾರ್ಥ	೩-೧	(?)
ಸಾರ್	೭-೧೩	ಸೇರು
ಸಾರೆ	೪-೭	ಹತ್ತಿರ
ಸಾಲಭಂಜಿಕೆ	೪-೨೭	ಪುತ್ತಳಿ, ಗೊಂಬೆ
ಸಿಗ್ಗು	೮-೩೬	ನಾಚಿಕೆ
ಸಿದುಗು	೮-೨೬	ಬೆದಕು, ಆರಿಸು
ಸಿದ್ದಿಗೆ	೭-೫೨	ಚಟ್ಟ
ಸಿವುಡಿ	೬-೧೧	(?)
ಸೀಗುರಿ	೬-೨	ಒಂದು ತೆರದ ಚಾಮರ
ಸುಗಿ	೪-೧೭	ಹೆದರು
ಸುಧೆ	೪-೧೬	ಅಮೃತ
ಸುನಾಣೆಯ	೬-೧೦	ಒಳ್ಳೆಯ ನಾಣ್ಯ
ಸುಮಾನ	೩-೩೫	ಸಂತೋಷ
ಸುಮ್ಮಾನ	೩-೧೭	ಸಂತೋಷ
ಸುರೆ	೨-೧೧	ಮದ್ಯ
ಸುಂಕಿಸು	೪-೧೨	ಸುತ್ತುಗಟ್ಟು
ಸೂಡು	೭-೧೭	ಮುಡಿದುಕೊ
ಸೂನೆಗಾಱ	೮-೧	ಕಟುಕ
ಸೂಱುಳ್	೫-೩೦	ಶಪಥ, ಆಣೆ
ಸೂಳ್	೨-೧೬ ೮-೩	ಸಲ, ಬಾರಿ
ಸೆಡೆ	೭-೪೫	ಭಯಪಡು
ಸೆರೆ	೮-೧೦	ರಕ್ತನಾಳ
ಸೈವೆಱಗಾಗು	೨-೧೨	ಬಹಳ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡು

ಸೊರಹು	೨-೬	ಹರಟು, ಗಳಹು
ಸೋಹು	೩-೨೩	ಸೋವು, ಅಟ್ಟು
ಸಂಕ್ರಂದನ	೫-೬	ಇಂದ್ರ
ಸಂತವಿಡು	೬-೧೬	ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸು
ಸಂತಾನ	೬-೧೦ }	ಸಮೂಹ
ಸಂದೋಹ	೬-೧೦ }	
ಸಂಬಳಿಗೋಲು	೭-೩೧	(?)
ಸಂವರಣೆ	೮-೪	ಸಮೂಹ
ಸ್ನಪನ	೩-೩೮	ಅಭಿಷೇಕ
ಸ್ವಧಾ	೪-೧೩	ಹೋಮಮಾಡುವಾಗ ಹೇಳುವ [ಮಾತು
ಸ್ವಾಹಾಪತಿ	೧-೧	ಅಗ್ನಿ

ಹ

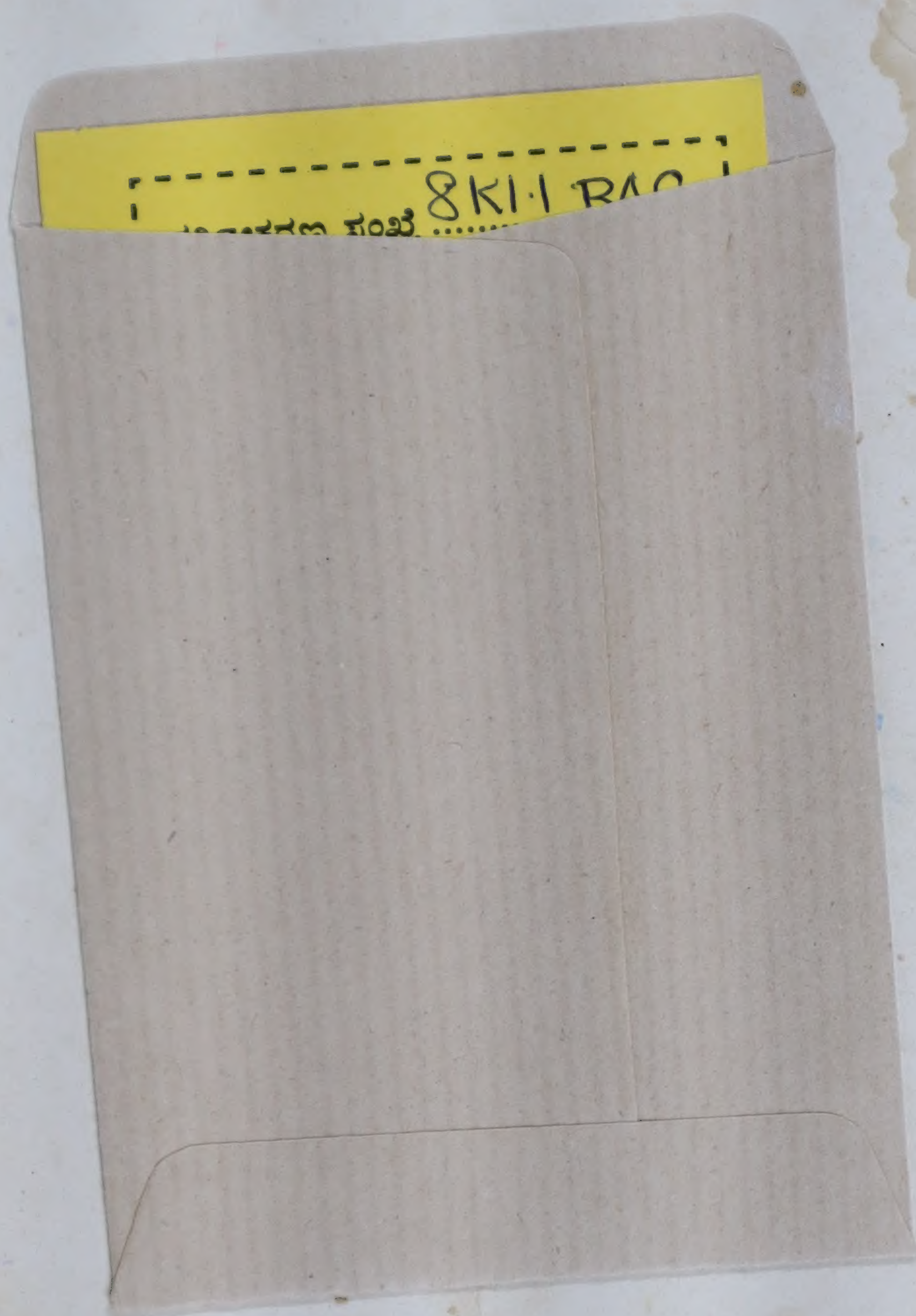
ಹಗ್ಗಿ	೫-೬	ಸಂ.-ಅಗ್ನಿ; ಬೆಂಕಿ
ಹಡಪಿಗ	೭-೩೦	ಸಂಚಿಯವನು
ಹಡಿ	೮-೨೧	ಹ.ಗ.-ಪಡಿ; ಬಾಗಿಲು
ಹಣುಗು	೩-೨೧, ೨೨	ಹೊಂಚುಹಾಕು
ಹಣ್ಣುಜುವೆ	೫-೨೪	ಬಹಳ ಹಳೆಯದಾದ ಬಟ್ಟೆ
ಹದರು	೮-೭	ಕೈಯ ಮಣಿಕಟ್ಟು
ಹದುಳ	೩-೧೩	ಕ್ಷೇಮ
ಹನನ	೯-೧೩	ಕೊಲೆ
ಹರಕರಿಸು	೩-೧೮	ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪಾಗು (?)
ಹರಣ	೪-೨೨	ಸಂ.-ಪ್ರಾಣ
ಹರಹು	೩-೩೩	ವಿಸ್ತರಿಸು, ಚಾಚು
ಹರಿ	೩-೬	ವೇಗವಾಗಿ ಹೋಗು
ಹರೆ	೪-೩೨	ಚೆದರು
ಹಱೆ	೭-೪೮	ತಮಟೆ
ಹಲ್ಲಣಿಸು	೮-೫೧	ಜೀನುಹಾಕು
ಹವಣು	೫-೧೪	ಸಂ.-ಪ್ರಮಾಣ; ಹದ
ಹಸರಿಸು	೩-೨೧	ಪ್ರಸರಿಸು
ಹಸಾದ	೩-೬	ಸಂ.-ಪ್ರಸಾದ
ಹಂಜರಿಸು	೫-೫೨	ಹಂದರಹಾಕು
ಹಂತಿ	೮-೧	ಸಂ.-ಪಂಕ್ತಿ

ಹಂದೊಗಲು	೭-೪೨	ಹಸಿಯ ತೊಗಲು
ಹಾರಯಿಸು	೩-೨೧	ಅಪೇಕ್ಷಿಸು
ಹಾರು	೭-೧ ೮-೪೦	ಹ. ಗ.-ಪಾರ್; ನಿರೀಕ್ಷಿಸು
ಹಾಸ	೩-೨೧	ಸಂ.-ಪಾಶ; ಕೊರಳ ಕಣ್ಣಿ
ಹಾಳು	೮-೩೩	ಭೂಮಿ, ಗದ್ದೆ, ದತ್ತಿ
ಹಿಣಿಲು	೭-೪೩	ಜಡೆ
ಹುಡುಕು ನೀರು	೫-೧೦	(?)
ಹುಯ್ಯಲು	೩-೮	ಮೊರೆ, ಆರ್ತನಾದ
ಹೆಗಲೆಣೆ	೧-೧೪	ಸಮಾನಸ್ಕಂಧ, ಸರಿಸಮಾನ
ಹೆಟ್ಟವೆಳಸು	೫-೯	(?)
ಹೆಡತಲೆ	೯-೨	ತಲೆಯ ಹಿಂಭಾಗ
ಹೆಪ್ಪಳಿಸು	೨-೨೦	ಹ. ಗ.-ಪೆಳ್ಪಳಿಸು, ಭಯಪಡು
ಹೆಂದದ	೩-೨೭	ಚಲಿಸದ, ಸ್ಥಿರವಾದ
ಹೇವರಿಸು	೮-೩೮	ಅಸಹ್ಯಪಡು, ಹಿಂದೆಗೆ
ಹೇಸು	೯-೧೨	ಜುಗುಪ್ಸೆಪಡು
ಹೊಗರು	೪-೪೪	ಕಾಂತಿ
ಹೊಡಕರಿಸು	೮-೧೧	ಪ್ರಜ್ವಲಿಸು (?)
ಹೊಡೆ	೩-೧೦	ತೆನೆ
ಹೊಡೆವಡು	೬-೪	ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡು
ಹೊಣಕೆ	೧-೧೪	ಹ.ಗ.-ಪೊಣರ್ಕೆ; ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿ
ಹೊನಲಿಡು	೮-೨೫	ಪ್ರವಹಿಸು
ಹೊಯಿಕೈ	೧-೧೪	ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿ
ಹೊರಳಿ	೪-೧೦	ಸಮೂಹ, ಮೊತ್ತ
ಹೊಱೆಕಾಱ	೭-೩೭	ಭಾರವನ್ನು ಹೊರುವವನು
ಹೊಲಬು	೮-೧೧	ಮಾರ್ಗ
ಹೊಲ್ಲ	೫-೩೪	ಅಯೋಗ್ಯ, ಅನುಚಿತ
ಹೊಲ್ಲಹ	೫-೩೦	ನೀಚ, ಹೀನ
ಹೊಳಲು	೫-೮	ಪೊಟ್ಟರೆ
ಹೊಳ್ಳು	೫-೮	ನಿಸ್ಸಾರ
ಹೋರು	೩-೧೫	ಸಂದು, ತೂತು

950—38. ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರಾದ
ಜಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರವರು ಮುದ್ರಿಸಿರುವರು.

ಗ್ರಂಥಾಲಯ

8KI·I

The
BANGALORE
PRESS
LAKE VIEW
MYSORE RD
BANGALORE
CITY